

DOKTORI (PhD) ÉRTEKEZÉS

Kun Gergő

Debrecen

2021

DEBRECENI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

IHRIG KÁROLY GAZDÁLKODÁS- ÉS SZERVEZÉSTUDOMÁNYOK
DOKTORI ISKOLA

Doktori iskola vezető: **Prof. Dr. Balogh Péter** egyetemi tanár, DSc

MODERN VÁROSOK PROGRAM: KIÚT A BUDAPEST
KÖZPONTÚ GAZDASÁGBÓL?

A MEGYEI JOGÚ VÁROSOK IPARI PARKJAIBAN LETELEPEDETT
VÁLLALKOZÁSOK ÖKONÓMIAI ÉS TELEPHELYVÁLASZTÁSI
PREFERENCIÁINAK VIZSGÁLATA

Készítette:

Kun Gergő

Témavezető:

Dr. habil. Nagy Adrián Szilárd

egyetemi docens

DEBRECEN

2021

A doktori értekezés betétlapja

**MODERN VÁROSOK PROGRAM: KIÚT A BUDAPEST KÖZPONTÚ
GAZDASÁGBÓL?**

**A MEGYEI JOGÚ VÁROSOK IPARI PARKJAIBAN LETELEPEDETT
VÁLLALKOZÁSOK ÖKONÓMIAI ÉS TELEPHELYVÁLASZTÁSI
PREFERENCIÁINAK VIZSGÁLATA**

Értekezés a doktori (PhD) fokozat megszerzése érdekében
a Gazdálkodás- és szervezéstudományok tudományágban

Írta: Kun Gergő okleveles közgazdász

Készült a Debreceni Egyetem Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok doktori
iskolája (..... programja) keretében

Témavezető: Dr. habil. Nagy Adrián Szilárd

A doktori szigorlati bizottság:

elnök: Dr.

tagok: Dr.

Dr.

A doktori szigorlat időpontja: 20... ..

Az értekezés bírálói:

Dr.

Dr.

Dr.

A bírálóbizottság:

elnök: Dr.

tagok: Dr.

Dr.

Dr.

Dr.

Az értekezés védésének időpontja: 20... ..

NYILATKOZAT

Alulírott, Kun Gergő (szül.: Szolnok, 1989.07.05) büntetőjogi és fegyelemi felelősségem tudatában kijelentem és aláírással igazolom, hogy a doktori (Ph.D) fokozat megszerzése céljából benyújtott értekezésem kizárólag saját, önálló munkám.

Nyilatkozom továbbá, hogy:

- az Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola szabályzatát megismertem, és az abban foglaltak megtartását magamra nézve kötelezően elismerem;
- a felhasznált irodalmat korrekt módon kezeltem, a disszertációra vonatkozó jogszabályokat és rendelkezéseket betartottam;
- a disszertációban található másoktól származó, nyilvánosságra hozott vagy közzé nem tett gondolatok és adatok eredeti leőhelyét a hivatkozásokban, az irodalomjegyzékben, illetve a felhasznált források között hiánytalanul feltüntettem a mindenkori szerzői jogvédelem figyelembevételével;
- a benyújtott értekezéssel azonos, vagy részben azonos tartalmú értekezést más egyetemen, illetve doktori iskolában nem nyújtottam be tudományos fokozat megszerzése céljából.

Debrecen, 2021.

Kun Gergő

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
1. TÉMAFELVETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS	3
2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	5
2.1. Az ipar fejlődésének főbb szakaszai Magyarországon.....	5
2.1.1. Magyarország ipara a kiegyezéstől Trianonig.....	5
2.1.2. Az ipar helyzete a két világháború alatti időszakban	9
2.1.3. Az ipari fejlődés új irányai a kommunizmus, szocializmus évei alatt.....	12
2.1.4. Az ipar helyzetének alakulása a rendszerváltástól az EU csatlakozásig	16
2.1.5. Az ipari vállalkozói környezet átalakulása az EU csatlakozás után	19
2.2. A területfejlesztés hazai és nemzetközi aspektusai	25
2.3. Pólus Program	34
2.4. Modern Városok Program.....	39
2.5. Irinyi Terv	42
2.6. Ipari Parkok definíciója, jellemzői	45
2.7. Telephely elméletek	51
3. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	54
3.1. A szekunder és primer adatgyűjtés tudományos módjának, módszerének bemutatása	54
3.2. Kiválasztott vállalkozások feltérképezésének bemutatása	56
3.3. Vállalkozások demográfiai és pénzügyi elemzésének módszere	58
3.4. Kérdőíves felmérés összeállításának módszere.....	65
3.5. Modern Városok Program adatok, támogatói okiratok felkutatásának módszere.....	69
4. EREDMÉNYEK	71
4.1. Kiválasztott vállalkozások demográfiai és pénzügyi elemzése.....	71
4.1.1. A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások demográfiai elemzése	71
4.1.2. A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások pénzügyi elemzése	84
4.2. Kérdőíves felmérés eredménye	99
4.3. Telephelyválasztási szempontok a vizsgált vállalkozások körében	112
4.4. Modern Városok Program ipari és ipari park fejlesztési lehetőségei.....	121
5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK.....	130
6. AZ ÉRTEKEZÉS FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI, ÚJ ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI	135
ÖSSZEFOGLALÁS.....	138
SUMMARY	140
IRODALOMJEGYZÉK.....	142

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE.....	156
TÁBLÁZATJEGYZÉK	157
ÁBRAJEGYZÉK	159

BEVEZETÉS

Magyarországon ma az össznépeség ötöde él a megyei jogú városokban (KSH, 2019), szélesebb körben „vidéken” pedig a lakosság négyötöde, ilyenformán jelenleg Magyarországon Budapest mellett a vidék, és ezen belül különösen a megyei jogú városok jelentős szerepet töltenek be a nemzetgazdaság egészében. Erre tekintettel érdemesnek találtam egy átfogó kutatás keretében vizsgálat alá vonni a megyei jogú városok gazdaságban betöltött szerepét, konkrétan szeretném bemutatni az e városokban létesített ipari parkokban található vállalkozások jelenlegi helyzetét mind demográfiai, mind ökonómiai szempontok alapján, valamint feltérképezni az esetleges jövőbeni fejlődési lehetőségeiket. A téma kapcsán érdemesnek találtam áttekinteni a történelmi előzményeket is, azaz, hogyan alakult a magyar ipar helyzete az elmúlt 100 évben, pontosan milyen tényezőkre is vezethetőek vissza a mára kialakult magyar gazdasági szerkezet. Az értekezés témája meglátásom szerint mindig aktuálisnak mondható, azonban a Modern Városok Program (*továbbiakban MVP*) megjelenésével, és az ahhoz kapcsolódó ipari park fejlesztési kezdeményezésekkel különösen aktualitássá vált a témának ilyen jellegű kutatása.

Az ipari parkok kezdeményei már a múlt század elején létrejöttek Magyarországon, amely létesítmények az ország számos pontjában voltak elszórva. Már a történelmi Magyarországon is érezhető volt Budapest gazdasági fölénye az országon belül, ezt azonban ekkor még nagyrészt ellensúlyozni tudta az erdélyi, felvidéki ipari területek összessége. Az első világháború után ez az egyensúly felbomlott, ami azóta is rányomja bélyegét a magyar nemzetgazdaság egészére, nagyon mélyen gyökerező strukturális töréseket létrehozva benne.

A második világháborút követő években a gyáripar szovjet mintára erőltetetten, a természetes fejlődési pályájától teljesen idegen módon fejlődött, ami az állam hathatós segítségével köszönhetően nagyrészt hatalmas, gazdaságtalan pénznyelőket hozott létre, azonban a politikai intézkedések között már megfigyelhető volt a vidéki térségek fejlesztésének szándéka azzal, hogy a vidéki településekre is jutott az újonnan létrehozott ipari létesítményekből. Ezekből az ipari területekből számos esetben a városok területén ma is működő ipari parkok magjai jöttek létre.

A piaci alapú működés lehetőségét az 1989-es évben bekövetkezett rendszerváltás hozta meg, ami azonban a korábbi rendszerből örökölt, rossz gazdasági struktúrával rendelkező ország számára soha nem látott mértékű munkanélküliséget hozott, és a '90-es években csak lassú fejlődésnek tudott indulni. A gazdaság fejlődése az Európai Unióhoz való csatlakozást követően kezdődött el intenzívebben, a kohéziós alapok felhasználásának lehetősége által

alkalom nyílt ugyanis a gazdasági növekedésre, ami a mai napig pozitív hatással van a mindennapi életünk, gazdaságunk egészére.

Manapság egyre többet lehet hallani az újraiparosítás jelentőségéről, ami nem feltétlenül egyenlő azzal, amit a szocializmus évei alatt iparosításnak neveztek, az ipar sokkal szélesebb spektrumán kell értelmezni, mely a biotechnológiai intézetektől, az informatikai jellegű ipari vállalkozásokig bármi lehet. A GKI (2014) elemzése alapján az újraiparosítás nem csak a magyar politikai és gazdasági élet szereplőinek érdeklődését elnyerő ötlet, hanem az Európai Unió számos tagállamában vannak támogatói. Az elmúlt években az EU egyik alapvető gazdaságfejlesztési eleme lett az ipar reneszánsza, amely keretében számszerűsített célként 20 százalékos GDP-n belüli ipari részarányt célzott meg. Ahhoz, hogy az újraiparosítás politikája sikeres lehessen, szükséges a vállalkozások számára a megfelelő infrastruktúra létesítése, ezt a célt, valamint a hatékonysági szempontokat is szem előtt tartva a legegyszerűbben ipari parkok létrehozásával, vagy a meglévő ipari park hálózat bővítésével, fejlesztésével lehet megvalósítani.

Az ipari parkok, illetve a betelepült vállalkozások folyamatos fejlődése, valamint adaptálódása a mai kor követelményeihez strukturális változást idéztek elő, mely változásokhoz a Modern Városok Program keretén belül, a városok és a kormány között megkötött együttműködési megállapodások révén segítséget kaphatnak a folyamatos fejlődés biztosításához. Az eredményes és sikeres fejlesztések érdekében úgy gondolom, hogy a Modern Városok Program érintettjeinek össze kell hangolniuk az együttműködési megállapodásokban rögzített pontokat a kedvezményezettek igényeivel, illetve az iparági követelményeknek megfelelően szükséges kialakítani a részletes, városonként személyre szabott fejlesztési tervet. A fejlesztések irányára több tényező is hatással lehet, többek között a telephellyel rendelkező vállalkozások mérete, tevékenységi köre, az iparág jellemzői, vagy a helyi sajátosságok.

Az ipari parkok létesítése mellett szól továbbá a klaszterek nemzetközi sikerei, valamint a földrajzi koncentrációból eredő versenyelőnyök kihasználása. LENGYEL és RECHNITZER (2002) szerint napjaink globális gazdaságában az erőteljes versenyre adott sikeres válaszok egyike a klaszter. A modern infrastruktúrával rendelkező, olcsón fenntartható ipari parkok mellett szól, hogy az iparágak többségénél jellemző, hogy a vállalatok áttelepednek az olcsóbb termelésre lehetőséget adó területekre, és ez által területi kiegyenlítődés következhet be. A területi kiegyenlítődés pedig a globalizáció új gazdasági terében jönne létre, melynek az alapegységei az országokon belüli régiók, városok, és vonzáskörzeteik, tehát a Modern Városok Program fejlesztési pontjain keresztül lehetőség adódhat a nemzetgazdaság Budapest központúságának csökkentésére, és a vidéki területek helyzetbe hozására, ami végeredményben többpólusú gazdaságot eredményezhet Magyarországon.

1. TÉMAFELVETÉS ÉS CÉLKITŰZÉS

A kutatás témája különösen közel áll hozzám, mivel korábbi tanulmányaim során szívesen foglalkoztam vállalatgazdaságtani kérdésekkel, családi vállalkozások elemzésével, illetve szakmai pályafutásomat az egyik megyei jogú város ipari parkjában letelepült vállalatnál kezdhettem el. Ennek köszönhetően személyesen tapasztalhattam meg azt, hogy milyen a munkavégzés egy ilyen létesítmény keretein belül, melyek lehetnek azok a tényezők, amelyeket fontosnak tartanak a telephelyválasztás során a vállalkozások, így tehát személyes motivációim is indukálták jelen kutatás elvégzését.

Magyarország gazdaságszerkezete egypólusú, Budapest központú, amit a feldolgozott szakirodalmak mellett szintén saját tapasztalatból éltem meg, így adódott a témafelvetés, hogy ezen a jelenleg fennálló gazdasági szerkezeten változtatni szükséges, amihez a vidéki települések helyzetbe hozása pedig elkerülhetetlen szempont, amennyiben a vidék népességmegtartó erejét növelni szeretnénk. Fontosnak tartom leszögezni, hogy bár jelen kutatás - földrajzi lehatárolása által - a vidéki nagyvárosokkal foglalkozik, azonban ezeknek a településeknek igen kiterjedt vonzáskörzete van, így úgy gondolom ezen városok fejlődése a kisebb vidéki településekre, falvakra is pozitív hatással lehet. A Modern Városok Program a kutatási cselekményeim megkezdése előtt körülbelül egy évvel került bejelentésre, és már akkor realizálódott bennem, hogy érdemes lehet ezt a nagyszabású fejlesztési programot közelebbről is megvizsgálni. A Modern Városok Program egy rendkívül sokrétű fejlesztési csomag, amely a megyei jogú városok számára elérhető a megkötött együttműködési megállapodásokon keresztül. A megállapodásokban az infrastrukturális fejlesztésektől kezdve, kulturális, sport oktatás fejlesztési pontokig, rengeteg olyan jellegű projekt megtalálható, amely a megyei jogú városok népességmegtartó erejét, gazdasági szerepét növelni tudja. Így az MVP-vel kapcsolatos témakör lehatárolásakor – a fentebb említett kötődéseim miatt is –, a megyei jogú városokban található ipari parkok fejlesztési aspektusainak vizsgálatára szorítkoztam, még hozzá a vállalatok telephelyválasztási preferenciáinak vizsgálatának bevonásával. Ahhoz, hogy teljes képet kapjak mindezekről, szükségesnek tartottam első körben a lehatárolt vállalkozások demográfiai és pénzügyi elemzését is elvégezni.

Az értekezés fő célja tehát a Modern Városok Programban résztvevő települések ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, pénzügyi elemzése, illetve a telephelyválasztási jellemzőik felkutatása, továbbá annak a vizsgálata, hogy a Modern Városok Program valóban megfelelő megoldást nyújthat-e akár a meglévő, vagy az újonnan létesülő ipari parkok fejlesztési távlataiban, lehet-e ez egy eszköz a vidék nemzetgazdasági erejének növelésében, mely végső soron a többpólusú gazdaság kialakulásának egyik kulcs

tényezője lehet. Célom, hogy a vizsgált szempontok alapján kapott eredmények hasznosítása révén végeredményben akár a Modern Városok Program ipari park fejlesztési terv számára támpontokat, javaslatokat lehessen összeállítani a még eredményesebb jövőbeni együttműködés érdekében.

Felállított hipotézisek:

A fenti célkitűzésekkel összhangban az alábbi 6 hipotézis került felállításra:

Hipotézis 1: A megyei jogú városok ipari parkjaiban jellemzően nagyvállalatok telepedtek le, és a telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari tevékenységgel foglalkoznak.

Hipotézis 2: A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, valamint pénzügyi helyzetük alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből.

Hipotézis 3: A vállalkozások pénzügyi helyzete megfelelő, rendelkeznek azokkal a feltételekkel, amelyek biztosítani tudják további fejlődésüket, ami a Modern Városok Program támogatásával tovább javulhat.

Hipotézis 4: A vállalkozások telephelyválasztási preferenciájuk meghatározása során különösen nagy hangsúlyt fektetnek az infrastrukturális feltételek minőségére.

Hipotézis 5: A magyar gazdaság, egészét tekintve Budapest központú, a vállalkozások, ha tehetnék inkább Budapesten működtetnék cégeiket.

Hipotézis 6: A Modern Városok Program keretében történő fejlesztések megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak a vizsgált vállalkozásoknak, illetve növelheti a megyei jogú városok népességmegtartó erejét kulturális, sport, oktatás fejlesztések által, ezzel is növelve annak gazdasági szerepét.

Az első három hipotézist az azonosított vállalkozások számviteli, valamint létszámadatai alapján készített statisztikai elemzések által kívánom bizonyítani, a negyedik és ötödik hipotézist a kérdőíves felmérés eredményeire alapozom, a hatodik hipotézist pedig a kérdőíves felmérés eredményei, és a Modern Városok Program együttműködési megállapodásaiban foglaltak elemzése révén kerülnek értékelésre.

2. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

A doktori disszertáció, és a hozzá kapcsolódó kutatási eredmények alátámasztása érdekében fontosnak tartom bemutatni a releváns szakirodalmi forrásokat, illetve azokat a kutatási eredményeket, amelyek alapján segítséget kaphatok a felállított hipotézisem igazolásához, vagy elvetéséhez. Az értekezés e részében bemutatásra kerül a kutatás témájához kapcsolódó történeti áttekintés, a releváns alapfogalmak, telephelyelméletek, ipar-, és területfejlesztési kezdeményezések nemzetközi kitekintéssel, valamint bemutatásra kerül maga a Modern Városok Program is.

2.1. Az ipar fejlődésének főbb szakaszai Magyarországon

Ahhoz, hogy a jelenleg meghatározó ipari struktúra felépítéséről, jellegzetességeiről minél teljesebb képet tudjak adni az értekezés keretein belül, érdemesnek tartom elsőkörben a magyar ipari fejlődés főbb történeti szakaszait végig venni, és így bemutatni, hogy jelenlegi gazdasági struktúránk milyen hagyományokon alapszik, kialakulása pontosan milyen tényezőkre vezethetőek vissza, ténylegesen miben gyökereztek, milyen folyamatok indikálták a mára jellemző, és meghatározó tényezők térnyerését. Hiszen például akár az egypólusú, centralizált gazdasági szerkezet, vagy akár a kis-és középvállalkozások mára meghatározó szerepe számos történelmi előzményre, különböző szerves fejlődésre, vagy külső/állami beavatkozásra vezethetőek vissza, így meglátásom szerint a történeti áttekintés elengedhetetlen részét képezi jelen tanulmányomnak.

2.1.1. Magyarország ipara a kiegyezéstől Trianonig

Az 1867-es kiegyezést követően, mely rendezte az Osztrák-Birodalom és a Magyar Királyság közötti politikai kapcsolatokat már az ipar fejlesztésére való törekvések is felszínre bukkantak. Ennek megtestesüléseként jött létre az 1872-ben jóváhagyott ipartörvény, amelyet 1872. február 29-én szentesítettek a képviselőházban, a főrendek házában pedig március 1-én. A törvény az első pontjában rögzítette: *„A magyar korona területén minden nagykorú vagy nagykorúnak nyilvánított egyén, nemre való tekintet nélkül, ezen törvény korlátai közt, bármely iparágat, ideértve a kereskedést is, bárhol, önállólag és szabadon gyakorolhat”* (1872. évi VIII. törvénycikk - Az ipartörvény). A törvény rendelkezéseiben - a haladó kor szellemében - egyenlő feltételeket biztosított minden iparág számára, azonban a kereskedelemhez kapcsolódó vámkérdésekről nem rendelkezett, ami egyre égetőbb kérdéssé vált. *„Az 1870-es évek közepére felerősödött a vámkérdés vitája. Egyre világosabbá vált az iparfejlesztési tevékenység felgyorsításának szükségessége, és hathatós eszközeként jelölték meg az állam minél jelentősebb pénzügyi közreműködését”* (GYARMATI et al., 1997; 572). GYARMATI és

szerzőtársai (1997) gondolatai nyomán megállapítható, hogy az állam már ebben a korszakban is stratégiai célnak tekintette az ipar fejlesztését, az a regionális politika egyik fontos eszköze volt. A cél az ország monarchián belüli pozíciójának megerősítése volt, illetve az ipari termékekkel való önellátás, a termékek exportálása került fókuszba.

Az ipar támogatása kezdetben csak alacsony költségekkel járt, ugyanis, „*a császár inkább csak a kisebb áldozatokkal járó támogatáshoz járult hozzá, s ezekhez is főleg a bécsi udvar által megtűrt selyemipar esetében*” (NAGY, 1961; 321), illetve a háziipar, és a kézműipar alapszintű támogatásában jelentkezett. Ugyan nem kapcsolódott pénzügyi támogatás az 1881. évi XLIV. törvénycikkhez, azonban fontos szerepe volt az ipar fejlődésének további előre mozdításában, ugyanis a törvény alapján nagyobb szabadságot kaptak az állampolgárok, a 26. § pedig kimondta, hogy az *”ipar- és kereskedelem előmozdítására szolgáló más intézetek felállítása végett is, az egyes honpolgárok az állam törvényszabta felügyelete alatt társulatokba, vagy egyletekbe összeállhatnak, és összeállván szabályokat alkothatnak*” (1868. évi XLIV. törvénycikk a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában).

1. táblázat: Az ipartámogatások alakulása 1868-1906 között

Intervallum	Összes támogatás	Támogatás átlagosan
1868-1880	416 420	32 032
1881-1890	1 259 530	125 953
1891-1899	4 386 412	487 379
1900-1906	20 698 187	2 956 883

Forrás: HALKOVICS, 2002, alapján saját szerkesztés

Az iparfejlesztésre szánt támogatások összege Hegedüs Sándor kereskedelemügyi minisztersége (1899-1902) alatt volt a legmagasabb, látványosan magasabb, mint a megelőző években, a 30-40 évvel korábbi állapotokhoz képest 50-szer több juttatásban részesültek az ipari vállalatok, amit jól szemléltet az 1. táblázat. A támogatások megoszlása viszont nem volt egyenlő, legnagyobb részben a gyáripar részesült a juttatásokból, több mint 70 százalékban, a maradék 30 százalékban osztozkodott a kisipar, a háziipar, továbbá iparoktatásra is jutott az állami támogatásokból. Az iparfejlesztési támogatások hatására 1881-től 1906 végéig tartó időszakban 838 új gyár létesült, és 43 már működő gyár új iparágakkal bővült. Elmondható az első világháború előtti időszokról, hogy decentralizált többpólusú fejlesztéspolitika folyt Magyarországon, ennek hatására az ipar évente átlagosan 11,2 százalékot nőtt (BERTÉNYI – GYAPAY, 1993).

A magyar gazdaság már ekkor is jelentős agráripparral rendelkezett, viszont ez a szám csökkenő tendenciát mutatott, és a tőkeerős vállalatok egy diverzifikáltabb összképet mutattak. Előterbe

kerültek a vas- és fémipari vállalatok, gépipari vállalatok, vegyészeti- és könnyűipari vállalatok, mint például a fonó- és szövőipar.

Az ipar fejlődésének további sikeréről az 1907. évi III. törvénycikk gondoskodott, ami további kedvezményekben részesítette azokat az ipari vállalkozásokat, amelyek olyan termékeket állítottak elő, amiket az országban korábban nem gyártottak. Amennyiben valós fogyasztói igényeket elégítettek ki, akkor állami adókedvezményben részesülhettek, helyi pótadó, kereskedelmi- és iparkamarai illeték fizetése alóli mentességet kaphattak (1907. évi III. törvénycikk - A hazai ipar fejlesztéséről).

Történeti demográfiával, azon belül is a dualizmustól a rendszerváltásig terjedő korszakkal FARAGÓ (2011) foglalkozott kutatása során. Az 1900-as éveket megelőzően a számítások becsléseken alapultak, azonban a pontosság az 1900-as éveket követően jelentősen javult. Az 1896-1920 között tartó időszak foglalkoztatottsági adatai a 2. táblázatban láthatóak (FARAGÓ, 2011).

2. táblázat: Foglalkoztatottság jellemzői (ezer fő) 1896–1920 között

Év	Mezőgazdaság	Ipar	Szolgáltatás	Összesen	15-64 éves	Foglalkoztatottság aránya
1896	1740	279	383	2402	306	79,4
1900	1735	422	684	2841	4159	68,3
1910	1685	558	810	3053	4587	66,6
1920	2127	563	875	3565	5095	70

Forrás: FARAGÓ, 2011, alapján saját szerkesztés

Az iparfejlesztés sikerességét az ipari népesség növekedése is bizonyítja, azonban a kor sajátosságai miatt, amit korábban FARAGÓ (2011) eredményei alapján ismertettem, bizonyos források különbözhetnek egymástól. Kiemelendő, hogy GYARMATI és társai (1997) is arra a következtetésre jutottak, hogy az ipari népesség szignifikánsan növekedett a kiegyezéstől az I. világháborúig tartó időszakban.

A fellendült ipart nyersanyaggal kellett ellátni, ez a nyersanyag a gépgyártás és vasútépítés esetében főként a vas volt. Ennek megfelelően az ország vasérc bányászatának is tartani kellett a lépést a megnövekedett igényekkel. Az 1900-as évek elején a termelés 70-80 százalékát 5-6 nagyvállalat, és a kincstár bányái adták, a bányászat és a kohászat teljes egészében a történelmi Magyarország területén működött (LÓRÁNT, 2017). A megnövekedett igény magával húzta a kőszén bányászat fellendülését is, ebben az időszakban alakultak olyan, később is jelentős társulatok, mint például a Salgótarjáni Kőszénbánya Részvény Társulat (KRISZTIÁN, 2018; BERTALANFY et al., 1986). A századfordulós magyar bányáiparban a színesfémek

kitermelésének mértéke is emelkedő tendenciát mutatott, ugyanakkor a bányák térbeli elhelyezkedése átrendeződött a korábbiakhoz képest, elsősorban Erdélyben lendült fel a bányászat, ahol jelentős sókitermelés is folyt.

Melyek, és hol voltak azok a gyárak, amelyeket a bányászat, és a hozzá kapcsolódó feldolgozóipar ellátott alapanyaggal? A kiegyezés éveiben 11 új gépipari vállalat létesült, amelyből 9 db. Budapesten alapult, az 1880-as évekre pedig ez az érték megduplázódott, és már 20 gyár jött létre évente. A növekvő számú gyártelepekhez növekvő számú munkás létszám is társult, ugyanakkor nem elhanyagolható mérőszám a gyárak által alkalmazott erőgépeknek lőerőben kifejezett értéke. A 3. táblázatban GYARMATI és társai (1997) kutatása alapján ábrázolva lett a századfordulós Magyar Királyság ipartelepeinek jellemző statisztikai adatai.

3. táblázat: A Magyar Királyság ipartelepeinek jellemző statisztikai adatai

Év	Ipartelepek száma	Erőgépek lőereje	Munkás létszám	Termelés	Nemzeti jövedelem
				értéke 1000 koronában	
1898	2 545	262 070	220 577	1 366 917	767 423
1906	2 685	405 406	247 216	1 815 726	–
1913	5 333	845 545	429 030	3 157 407	1 694 379
Index: 1898=100					
1898	100%	100%	100%	100%	100%
1906	106%	155%	112%	133%	–
1913	210%	323%	195%	231%	221%

Forrás: GYARMATI et al., 1997, alapján saját szerkesztés

A 3. táblázatból látható, hogy 1898-1906 között az ipartelepek száma ugyan csak 140 darabbal nőtt, de az alkalmazott gépek lőereje szinte megduplázódott. A korábbi gőzgépeket felváltották sok esetben a belső égésű motorok, és az elektromosság elterjedésével megjelentek az elektromotorok, illetve különféle elektronikai eszközök, amelyeket a villamosipar állított elő. A következő hét éves ciklusban 1906-1913 között az iparterületek száma ugrásszerűen nőtt az előző időszakhoz képest, 15 év alatt több mint a duplájára nőtt az ipartelepek száma, az erőgépek kapacitása pedig három és félszeresére nőtt az adott időszakban.

A komplex fejlesztések hatására a magyar ipar versenyképessé tudott válni, számos olyan terület volt, ahol világszínvonalú termékgyártás folyt, ezek közül kiemelkedő volt a magyar gépipar és villamosipar, amely olyan innovatív megoldásokat alkalmazott, és ezek közül több még ma is használatban van (HALKOVICS, 1998). Ezen korszak kiemelkedő vállalatai voltak például a Ganz vállalat, Magyar Királyi Államvasutak Gép- és Kocsigyára (később MÁVAG), Magyar Vagon- és Gépgyár Rt., Fegyver- és Gépgyár Rt. (FÉG). (TABICZKY, 1972; SÁRKÖZI et al., 1988; BÖDÖK, 2005; ANTAL, 2013; NAGY, 2018).

A fentiek alapján tehát egyértelműen látható, hogy a vizsgált időszakban olyan nagynevű gyárak, vállalatok jöttek létre, amelyek hosszú évtizedekig meghatározó részét képezték a magyar iparnak, ezek a nagymúltú vállalatok már a kiegyezés utáni időktől, egészen napjainkig végigkísérték történelmünket.

2.1.2. Az ipar helyzete a két világháború alatti időszakban

A világháború előtt nem csak a magyar, illetve a monarchia gazdasága gyarapodott kiugróan, 1898-1913 között Európa nyugati országai 40-90 százalék közötti növekedést tudtak felmutatni, Nagy-Britannia 40%, Franciaország 60%, Olaszország 83%, Németország 85%, Osztrák-Magyar Monarchia 91%, Oroszország 97% (FERGUSON, 1999).

Az első világháború kitörése teljes mértékben megakasztotta az addigi konjunktúrát a magyarországi gyáripar fejlődésében. Ugyan a hadiipar, és az ahhoz kapcsolódó rendelések pozitív hatással voltak az alapanyag, illetve a munkaerő keresletre, azonban a fokozódó háborús helyzet miatt tömegeket soroztak be a hadseregbe. A munkaerőhiányt hadifoglyokkal kívánták pótolni, ami viszont a termelékenységet negatívan érintette. A háborús berendezkedés hamar felemésztette az ország tartalékait, a szén ellátás annyira akadozott, hogy kénytelen volt az állam központilag meghatározni, melyik termelő vállalat, mikor juthat szénhez, de nem csak a szén volt az egyetlen akadály, számos más alapanyag gyártása, ellátása is nehézkessé vált a nyersanyaghiány miatt. A foglalkoztatottak létszáma a hadiiparra való átállással a fémiparban, a gépgyártásban, az elektrotechnikai-, és vegyiparban növekedtek, egyéb ágazatok mind jelentős, akár 70 százalékos csökkenéssel működtek (HALKOVICS, 1998).

A világháború befejeztével, és a tengelyhatalmak vereségével Magyarország sorsa megpecsételődött, az ország területének kétharmada idegen kézre került, ami a történelmi Magyarország területén lévő ipari létesítmények elvesztését is jelentette. Az új határok területén maradt a feldolgozóipar 50 százaléka, azonban jelentős ipari területek gazdagítottak idegen országokat. Bár az ország területének kétharmadát elvesztette, a feldolgozóipar 50-60 százaléka megmaradt. MÓZES (2009) kutatása alapján hazánk még ezután is hatalmas nehéz- és gépipari kapacitással rendelkezett Budapesten, valamint néhány vidéki nagyvárosban, így Miskolcon és Salgótarjában. A nyersanyagellátás viszont a későbbiekben leginkább importból volt megoldható. Trianon után Magyarországon a bányászat jóformán megszűnt létezni, az arany- és ezüsbányászat 99,1, a vasércbányászat 98,5 százalékban az utódállamokhoz került, egyedül a szénbányászat rendelkezett jelentősebb tartalékokkal az új országrészben, főleg a mecseki kőszén lelőhelyeknek köszönhetően (KRISZTIÁN, 2017).

Az ipart a jelentősen megváltozott gazdasági szerkezet miatt teljesen, szinte a nulláról újjá kellett szervezni, illetve fejleszteni a megmaradt egységeket. A munkaerőpiacon egyszerre volt munkaerőhiány, és felesleg. Főleg két területre volt jellemző ez az ellentmondás. Az ipar és a mezőgazdaság a háborús emberveszteségek miatt jelentős nehézségekkel szembesült, az ipar számára a kiesett szaktudással rendelkező emberek, a földművelésben pedig a napszámosok hiányoztak. A Monarchia idején akárcsak manapság az Európai Unióban, a munkaerő szabad vándorlása volt jellemző, ez a Monarchiával együtt szűnt meg. Munkaerő felesleg ugyanakkor a zsugorodó állami, hivatali szférában jelentkezett (VONYÓ, 2019).

Az ipar 1921-től kezdte a fejlődés jeleit mutatni, új iparágak alakultak ki, és olyan új termékek gyártásába kezdtek bele, amelyeket eddig korábban csak külföldről lehetett beszerezni. Az újonnan alakult vállalatok termelékenységére hatékonyabb volt, a belföldi keresletet viszonylag hamar ki is tudták elégíteni. Az ipar kiemelten jelentős szereplője volt nemzetgazdaságunknak, 1928-ban az ipar adta a nemzeti jövedelem 41 százalékát, 1936-ban pedig már a 43,7 százalékát. A termelés fejlődése lehetőséget teremtett az első világháború után keletkezett lemaradásunk ledolgozására (CSATH, 2014).

Az ipar fejlődésének az alapja volt többek között, az ipar strukturális átalakítása, illetve az a folyamat, hogy racionalizálásra került a vállalatok erőforrásgazdálkodása, mind a gépi, mind a munkaerőigény a vállalatok által kialakított tervek mentén valósultak meg, ezzel pedig megindult az ipar 1929-1939 között tartó felívelő szakasza. Az ipar teljesítményét az is felfelé húzta, hogy a második világháború előszelei már érződtek, és a kormány egyre magasabb honvédelmi kiadásai pozitív hatással voltak az ipar egészére. Jelentősen fejlődött továbbá a mezőgazdaság, és a vegyipar is, az ásványolaj termelés, gyógyszeripar, ipari gáz gyártása annyira felfutott, hogy a termékek 30 százalékát exportra értékesítették (YONG et al., 2018).

Ahogy az a következő oldalon található 4. táblázatból is látszik, a magyar ipar teljesítménye 1943-ig meredeken emelkedett, azonban ekkor a háborús frontok már veszélyesen megközelítették Magyarországot területét, és belépett a hanyatlás időszakába. A hanyatlás első szakaszában az alapanyaghiány jelentett egyre nagyobb problémát, ahogy a külföldről való ellátás egyre problémásabbá vált. A szénhiány sokszor leküzdhetetlen akadályt állított a termelő vállalatok elé. 1944-re már folyamatossá váltak a bombázások, illetve a betörő hadseregek is rengeteg üzemet rongáltak, semmisítették meg a célzott támadások során, 1944 végére pedig lényegében megszűnt működni a gyáripar a romokban heverő országban.

4. táblázat: Ipartelepek, alkalmazottak és termelési érték fejlődése 1921-1943 között

Év	Ipartelepek	Összes alkalmazottak	Termelési érték 1000 pengőben
	száma		
1921	2195	181 709	1 121 589
1929	3599	314 935	3 043 794
1938	4107	397 037	3 228 070
1943	6283	1 690 483	10 808 941
Index: 1921=100			
1921	100	100	100
1929	164	173,3	271,4
1938	187,1	218,5	287,8
1943	286,2	930,3	963,7

Forrás: HALKOVICS, 1997, alapján saját szerkesztés

A háborús pusztítások nem csak közvetlenül, de közvetve is erősen visszavetették az ipari fejlődést. A legkiugróbb mértékű veszteségeket a háború alatt a már korábban említett viszonylag gyorsan fejlődő gépipar, a textilipar, és a vegyipar szenvedte el. Az ipar a háború pusztításaiból a veszteségek mértéke ellenére hamar talpra tudott állni, a munkaerő elérhetőségével azonban továbbra is problémák adódtak, mivel a háborúban elhunyt nagyrésze a munkaképes korú férfiakból állt (NYITRAI, 1997). Tovább súlyosbította a helyzetet az 1945. augusztusától 1946. július végéig tartó, a világtörténelem máig legsúlyosabb inflációja (IMRE,2016).

A harcok befejeztével körülbelül másfél évre volt szükség, hogy az állam különféle eszközökkel újra tudja indítani a gazdaságot, ezek közül az egyik legfontosabb a hiperinflációt elszenvedő pengő lecserélése, és egy új értékálló valuta bevezetése (HUSZTI, 2016).

Az államosítás folyamata 1945-tel kezdődően indult el, és a közszolgálatot ellátó, illetve az akkori energiaellátás bázisintézményeiben, a szénbányászat területén hajtották először végre. Az államosítás kérdése nem azért vált aktuálissá, mert az ország a világháborús vereség után szovjet érdekszférába került, bár a gyakorlat sok hasonlóságot mutat a hasonlóan járt szomszédos országokéhoz képest, ugyanakkor MIHÁLYI (2018) kutatása alapján elmondható, hogy az államosítások 1945-öt közvetlenül követően, valamennyi számottevő politikai erő őszinte egyetértésével történtek, és a nyugati országokban is hasonló folyamatok játszódtak le a stratégiai iparágakban. A megváltozott politikai berendezkedés erősen megváltoztatta az ipar szerkezetét. Előtérbe került a kommunista országokban jelentős fejlesztési terület, a nehézipar. 1949-ben a gyáripar nettó termelésének 21 százalékát a gépipar állította elő, míg ennek aránya 1938-ban még jóval alacsonyabb volt. Ezzel egyidejűleg csökkent a viszonylag fejlett,

mezőgazdaságra épülő élelmiszeripar súlya, részaránya 1949-re a gyáripár össztermelésén belül 10 százalék alá esett (HALKOVICS, 1997).

Látható tehát, hogy a korra jellemző történelmi események hosszú évekre alakították, és konzerválták a magyar ipart, többek között például a fent bemutatott körülményekre vezethető vissza a máig jellemző Budapest központú gazdaságunk.

2.1.3. Az ipari fejlődés új irányai a kommunizmus, szocializmus évei alatt

Az 1950-es években teljesen befejeződött az államosítás, az élet szinte minden területén az állam irányító szerepe összpontosult. A gyáripár, mint kiemelt szektor prosperálni tudott, és dinamikusán, főleg a nagy állami segítségnek köszönhetően fejlődni tudott, 1949-re magasabb eredményeket tudott elérni, mint az addigi legerősebb 1943-as év teljesítménye (ERDŐS, 1954). A társadalmi-gazdasági átalakulással párhuzamosan azonban nem következett be az életkörülmények indokolt mértékű javulása, mivel a népgazdasági eszközöket túlzott arányban az ipar fejlesztésére koncentrálták, ami az e célra történő beruházások hatékonyságát is rontotta (BARTKE, 1978).

Az ipari ágazatok struktúrája is megváltozott az elmúlt évek alatt, a gyáripár termelése 79 százalékot tett ki az egész ipar teljesítményéből 1938-ban, ez 1950-re elérte a 91 százalékot. Az 1950-es évek indulását dinamikus ipari fejlődés jellemezte, amit a Statisztikai Szemle 1952-ben külön ki is emelt: „*A gyáripár 1952 I. negyedévi tervét sikerrel teljesítette. Az eredményhez hozzájárult a március 9-e, Rákosi elvtárs 60. születésnapja és április 4-e, hazánk felszabadításának 7. évfordulója tiszteletére indított szocialista munkaverseny*” (KSH, 1952; 255).

Ugyanakkor elmondható, hogy a szocialista munkaverseny, és a tervgazdálkodás céljai hamar kimerítették az ország tartalékait, a túlhajtott növekedés a teljesítőképesség határait feszegette. Ennek következményeként 1953 után a fejlődés stagnált, illetve minimális emelkedésre volt képes 1956-ig, de ez belső feszültségek elmélyülésével járt.

A kommunista vezetés a vidéki parasztságból gyári munkássá váló tömegeknek munkát kívánt adni, így alakult, hogy a már iparosabb vidéki területek mellett újonnan létrehozott nehézipari centrumokat létesített, és elkezdtek felépíteni Dunaújváros, illetve Tiszaújváros ma is jellemző ipari létesítményeit. Ennek következtében a fővárosi koncentráltság folyamatosan csökkenni kezdett, 1938-ban a gyáripár munkáslétszámának 52,8 százaléka dolgozott Budapesten, 1949-ben 51,7 százalékra, 1958-ban 43,4 százalékra csökkent (CSATÓ, 2019).

Az erőltetett iparosításnak, illetve az erős kozmetikázással teljesített terveknek köszönhetően, a korábban piaci alapon működő gazdaságban nem jellemző probléma lépett fel, a legyártott

termékek minősége alacsony volt, sokszor annyira, hogy eladhatatlanok voltak, ennek hatására folyamatosan emelkedtek az eladatlan készletek. Piaccgazdaság híján a kereslet és a kínálat teljesen elvált egymástól, illetve tetézte a problémát a minőségi elmaradásból adódó export értékesítés csökkenése (NYITRAI, 1997).

Az 5. táblázatban az ipar 1950-1967 közötti struktúrája látható, amely jól szemlélteti a nemzetgazdasági ágak akkori megoszlását.

5. táblázat: Az ipari termelés ágazati szerkezete 1950-1967 között (%)

Ágazat	1950	1967
Bányászat	26,5	14,6
Villamosenergia-ipar	5,1	5,5
Kohászat	11,2	8,6
Gépipar	17,3	27,2
Építőanyag-ipar	5,4	5
Vegyipar	4,2	8,4
Fa- és papíripar	2,8	3,9
Nyomdaipar	1,1	0,9
Textilipar	12,5	7,3
Bőr-, szőrme- és cipőipar	2,6	2,8
Textilruházati ipar	1,5	2,7
Élelmiszeripar	9,6	8,8
Egyéb, kézmű- és háziipar	0,2	4,3

Forrás: NYITRAI, 1997, alapján saját szerkesztés

1950-1967 között nagymértékben nőtt az ipar centralizáltsága, 1965-ben az ezer főnél több dolgozóval rendelkező vállalatok foglalkoztatták a munkásság majdnem felét, ez az érték magasabb volt, mint Csehszlovákiában (42%), vagy a Szovjetunióban (34%). SZAKÁCS (1994) kutatása alapján megállapítható, hogy rendkívül torz üzemszervezésű ipar alakult ki, főleg a nehéziparban, összehasonlításképp, míg egy Japán kohászatban átlagosan 108 ember dolgozott a hatvanas évek közepén, addig ez az érték hazánkban 1225 fő volt.

A centralizáció hatására ebben az időszakban a kis- és közepes nagyságú vállalatok aránya szinte jelentéktelen szintre csökkent Magyarországon.

Az MSZMP Központi Bizottsága a gazdaság fejlesztése érdekében 1965-ben fogadta el azokat az irányelveket, amelyek alapul szolgáltattak a „gazdasági mechanizmus reformjához”. A reform bevezetése több évig húzódott, habár a bizottság 1966. május 25-27-i ülésén meghozta a végleges határozatokat, az „új gazdasági mechanizmus” csak 1968-ban került bevezetésre, amely az ipar hatékonyságnövelését tűzte ki célul (HALMAI, 1982).

A bevezetett reformoknak köszönhetően a bevezetés évében 5 százalékkal nőtt az ipari termelés. Fontos változást hozott az új mechanizmus a külkereskedelmi értékesítésben is. A kádári rendszer felismerte, hogy a magyar adottságok és tradíciók kihasználásával nem csak az ipar, de a mezőgazdaság is jóval nagyobb teljesítményre képes, és az export révén a devizaszerzésben is nagy szerepe van. Így az export szabadabbá vált, a vállalatok közvetlenül, vagy a külkereskedelmi vállalattal társulások formájában exportálhattak (VARGA, 2018).

A viszonylag elmaradottabb vidéki területek ipari fejlesztései is előtérbe kerültek: „1958 októberében MSZMP PB-határozat, majd 1959 márciusától gazdasági bizottsági határozat is előírta az iparilag elmaradott területek, különösen az Alföld fokozott iparosítását, illetve Budapest ipari fejlődésének korlátozását.” Így egyre többen tudtak elhelyezkedni a korábban munkát keresők közül az ország különböző megyéiben (SEBŐK, 2009; 119).

Az új gazdasági mechanizmus elstartolt, a korábban rendkívüli módon centralizált gazdaság valamilyen szinten szabadabbá vált, nagyobb önállósággal rendelkeztek a magyarországi gazdasági egységek, köztük az ipari szereplők is.

Az 1968-1985 tartó időszakban az export szerkezete, az élelmiszeripar nagyarányú és stabil export részesedését mutatja, valamint a bázishoz képest magasabb lett a vegyipari termékek kivitele, a könnyűipar részesedése pedig erőteljesen csökkent. A könnyűipari termékek exportja csak nagyon lassan tudott bővülni a gyenge minőség, és a hiányos választék miatt. A gépipar továbbra is fontos devizateremtői szerepe megmaradt a vizsgált időszakban, főként keleti irányú értékesítés történt, a nyugati export még mindig korlátozott volt, és az is főleg félkész termékek kivitelében valósult meg (KOZMA, 2002).

A magyar ipar termelékenységének színvonala 1980-tól csak lassabb mértékben tudott növekedni, mint korábban, viszont a megfelelő szakmai oktatásnak köszönhetően bőven voltak tartalékok a magasan képzett szellemi és fizikai munkaerőben, melyet hasznosítani lehetett volna. A hatékonyság színvonala a nyugati országokét meg sem tudta közelíteni, körülbelül a fele volt Ausztriához képest, de a fejlettebb iparral rendelkező NDK, vagy Csehszlovákia is jobb hatásfokkal dolgozott. A hatékonyságot tovább rontotta, hogy a termelésben meglévő gépkapacitások nem voltak teljesen kihasználva, illetve a fejletlenebb gyártástechnológia okán a gyártás során felhasznált alapanyag mennyisége is magasabb volt a nyugati termékekkel összehasonlítva. Bizonyos iparágakban ugyanazon termék előállításához negyedével több alapanyagra volt szüksége a magyar vállalatoknak, ami szintén jelentősen rontotta az állami vállalatok versenyképességét egy nyugati, teljesen piaci alapon működő vállalkozáshoz képest (NYITRAI, 1997).

Az 1980-as évek elejétől a tervgazdaság rendszerszintű hibái egyre nyilvánvalóbbá váltak, és kiterjedtebb társadalmi vita kezdődött a reform lehetőségeiről. Az 1980-as évek végén teljesedett ki az elégedetlenség, egyre hangosabbak lettek azok a hangok, amelyek a tervgazdasági rendszer teljes kiiktatására törekedtek. LENTNER (2010) megállapította, hogy a gyakorlatban a reformpártiakkal szemben a kiiktatásra törekedők kerültek túlsúlyba, és 1987-től permanenssé váló, 1990-től pedig politikai támogatást is élvező átalakulás kezdődött meg, melyet ma rendszerváltásként ismerünk.

6. táblázat: Az ipar ágazati szerkezete 1985–1994 között (ipar összesen = 100%)

Ágazatcsoportok		Termelés (1993 évi árszinten)			Foglalkoztatott létszám	
		1985	1990	1994	1988a)	1994
a) A foglalkoztatotti létszám csoportosítása kissé eltér az 1994. évitől						
Bányászat		2,4	2,1	1,6	7,3	2,6
Feldolgozóipar		86,9	85,1	85,6	89,6	85,6
Ebből:	Élelmiszer-, ital-, dohánygyártás	19,6	21,2	23	14,5	17,4
	Textil-, ruházati-, bőr-, szőrmeipar	8,5	6,6	5,4	14,9	15,9
	Fa-, papír-, nyomdaipar, kiadók	3,5	4,3	5,5	5,2	6,3
	Vegyipar	19,3	20	19,3	7,7	10,5
	Nemfém ásványi termékek gyártása	3,2	3,4	3,3	1,4	3,9
	Kohászat	11,9	10,6	10,2	4,2	9,3
	Gépipar	19,1	17,3	17,5	32,4	19,3
	Egyéb feldolgozóipar	1,8	1,7	1,4	9,3	3
	Villamosenergia-, gáz-, hő-, vízellátás	10,7	12,8	12,8	3,1	11,8
Összesen		100	100	100	100	100

Forrás: NYITRAI, 1997, alapján saját szerkesztés

„A nyolcvanas évek végére a gazdasági teljesítmény mindenütt jelentősen romlott, az egész nyolcvanas évtizedet hosszas vegetálás, Magyarországon a hetvenes évek végére kialakult életszínvonal romlása jellemezte” (KÖVES, 2003; 640). A magyar gazdaság válsága 1985-től vált olyan szintűvé, hogy az már érzékelhetővé vált a társadalom számára. A válság kialakulásában nagy szerepet játszott az állami vállalatok centralizáltsága, és a „vas és acél országa” modell a túlsúlyozott nehéziparral, nem adta meg a lehetőséget az ország gazdaságának dinamikus fejlődésére. A 6. táblázatban került ábrázolásra az ipar gazdasági szerkezete 1985-1994 között.

A rendszerváltás előtti években az állami vállalatok, ha nyíltan nem is, de kreatív megoldásokkal egyre hatékonyabban tudtak üzletelni nyugati, illetve a szovjet érdekszférához nem kapcsolódó fejlődő országokkal is, azonban az időszakban a legfontosabb partneri kapcsolatait még mindig a KGST-n belül kell keresni. Ez a réteg azonban csak egy kis százaléka volt a gazdaságnak, és a legtöbben folyamatosan romló körülményekkel kellett szembesülniük, azonban a belföldi piaci értékesítés lehetősége számukra még jobb feltétellel volt elérhető, ugyanis 1989-ig életben maradtak az importkorlátozások, így a belföldi igényeket belföldi ellátásból kellett kiszolgálni (KELEMEN, 2010).

2.1.4. Az ipar helyzetének alakulása a rendszerváltástól az EU csatlakozásig

A rendszerváltást követően az ipar kibocsátása jelentősen visszaesett, a kialakult helyzethez hozzájárult a gazdaság, és az ipar szerkezetéből adódó strukturális, transzformációs válság, amely a szocialista gazdaságszerkezetből, a kereslet és kínálat egymástól való elválásából adódott, illetve a hagyományos KGST-beli munkamegosztásból. A Magyarország és a Szovjetunió közötti áruforgalmat leginkább a cserekereskedelemhez lehetne hasonlítani, ami megegyezik a többi kisebb európai KGST-ország és a Szovjetunió közötti kereskedelem szerkezetével. Magyarország iparcikkeket és élelmiszert exportált a Szovjetunióba, ahonnan cserébe nyersanyagokat és energiahordozókat szerzett be, ugyanakkor a magyar fél által értékesített termékeket túlnyomó részben a világpiacon nem, vagy csak sokkal rosszabb feltételekkel lehetett volna értékesíteni a nem megfelelő minőség miatt.

A visszaesés az ipart érintette legerőteljesebben, de nem csak itt volt tapasztalható, hanem a gazdaság egész területén. 1989-1993 között a GDP 18 százalékkal lett alacsonyabb, amely érték megfelelt az 1970-es évek második felének színvonalának. A rendszerváltás rövid távú vesztesei pedig az az egymillió fő volt, akiknek emiatt szűnt meg a munkájuk (FREID – HOLKA, 2011). Az ipar helyzetét tovább nehezítette a nyugatról érkező importverseny. A jobb minőségű, jobb marketinggel rendelkező termékeket a hazai fogyasztók szívesebben választották, ami negatív hatással volt a hazai termékek értékesítésére. Ennek hatására, és még sok egyéb tényező okán általánossá vált az ipari szereplők csődje. Az iparban már 1992 első felében 1300 csődeljárás, és 1000 felszámolási eljárás indult (NYITRAI, 1997).

A privatizáció az iparban lassabban ment végbe, mint a gazdaság más területein; „*A befektetők először az élelmiszeripar, a kereskedelem-vendéglátás, a kis- és középvállalatok, majd a nagyobb vállalatok, köztük az energetikai és telekommunikációs ellátó rendszerek megszerzésében jutottak jelentős szerephez*” (BÁGER – KOVÁCS, 2004; 57). Ennek az volt az oka, hogy a külföldi tőkés befektetők inkább a kis- és közepes vállalkozások iránt mutattak

érdeklődést, az állami mamut vállalatok kevésbé tűntek vonzó befektetésnek, illetve az önprivatizáció mértéke is kisebb volt ezen vállalatok körében.

A kisvállalatok szerepe az ipar termelésében ebben az időszakban még nem volt jelentős. A stratégiai fontosságú 49 darab nagyvállalat az ipari termelés körülbelül felét tették ki az 1970-es évek elején, a harmadát az 1980-as években, és 21-22 százalékát 1991-93-ban, tehát még a rendszerváltás után is jelentős súllyal bírtak. A gazdaság liberalizációjával együtt egyre nagyobb számban jelentek meg a kisiparosok, egyéni vállalkozók, azonban még 1993-ban is a 300 főnél többet foglalkoztató vállalatok adták az ipar gerincét, ezek a vállalatok adták a termelés 86 százalékát, és az ipari export 93 százalékát. A privatizáció során a vállalatok kénytelenek voltak telephelyeiket racionalizálni, így ez azt jelentette, hogy a budapesti központú vállalatok sorban kezdtél el bezárni vidéki érdekeltségeiket, és kivonultak a vidék iparából (BARTA, 2001).

Az ipari ágazatok közül számos ágazat termelése a korábbi harmadára esett vissza a rendszerváltás utáni első években, legnagyobb mértékben a bányászatot súlytotta a visszaesés, de az élelmiszeriparban is jelentős csökkenés mutatkozott. Ugyanakkor a szabadpiaci versenynek, és a külföldi belépőknek köszönhetően a termékek minősége és választéka nagymértékben javult (FERTŐ-MOHÁCSI, 1997).

„Az 1990-es évek legnagyobb nyertese a gépipar volt, amely mind az értékesítés, mind pedig az exportértékesítés esetében növelte részesedését az iparon belül” (KOMAREK, 2012; 104). 1993-tól a gépipar teljesítménye kilőtt, évi 10-20 százalékot is tudott bővülni, miután a korábbi állami vállalatokat privatizálták, illetve új racionalizált gazdasági társaságok jöttek létre. A gépipari gyártók regionális és megyei szinten specializálódtak, kiemelkedik a Nyugat-Dunántúl régió, ahol az autógyártás és a járműipar vált meghatározóvá. Kijelenthető, hogy a rendszerváltás, valamint a vele együtt járó ipari struktúraátalakítás legnagyobb nyertese a Dunántúl volt (RÉDEI et al., 2002).

A Budapest központú koncentráció a vegyiparban és a villamosenergia iparban is jellemző volt, amely szintén húzó ágazat volt a rendszerváltás előtt és után is. Jóval felülmúlta az ágazaton belüli arányt a Budapesten található vállalatok koncentrációja, mint az országos átlag.

Elmondható tehát, hogy az 1989-1993-ig tartó időszak egy hullámvölgy volt a magyar gazdaság és ipar életében, azonban a termelékenység az ipari vállalatok körében csak kisebb mértékben esett vissza, mint maga a termelés.

1989-1995 között dinamikus mértékben növekedett a kis- és közepes vállalkozások száma, amelyeknek egy része a korábbi vállalatokból való kiválással jöttek létre. A vállalkozások

jelentős része kft. formában működött, és a gazdaság minden szegmensében jelen voltak. 1991-1992 között számos vállalkozás került csődbe, amelyről elsősorban az 1991-es csődtörvény tehet (PÁLINKÓ – TÓTH, 2017). Elmondható azonban, hogy a vállalkozói leleményesség már ekkor is létezett, és a csődbe jutó vállalkozások tőkéjét újonnan alapított vállalkozásba forgatták át.

A 7. táblázatból látszik, hogy a vállalati formában működő vállalkozások száma, 1995-re több, mint 700 megszűnéssel a harmadára csökkent, azonban a megszűnő vállalatok helyét fokozatosan átvették az újonnan alapult részvénytársaságok. A kft-k gomba módra szaporodtak, az elenyésző mennyiségű 1989-es 1300 darabhoz képest, 1995-re már 18500 működött az országban.

7. táblázat: Az ipari szervezetek száma Magyarországon 1989-1995 között

Gazdálkodási forma		1989	1991	1994	1995
Vállalat		1037	970	310	298
Jogi személyiségű gazdasági társaság		1485	9 596	17 659	19 530
Ebből:	Kft.	1295	9 218	16 661	18 532
	Rt.	125	325	959	998
Szövetkezet		1568	1 562	1 508	1 484
Egyéb jogi személyiségű gazdasági szervezet		–	–	91	37
Jogi személyiségű gazdasági szervezet összesen		4090	12 128	19 568	21 349
Gazdasági munkaközösség		6125	7 006	3 623	–
Egyéni vállalkozás		–	90 727	82 940	83 047

Forrás: NYITRAI, 1997, alapján saját szerkesztés

NYITRAI (1997) kutatásában megállapította, hogy az ipari termelés jelentős részét, mintegy 94 százalékot tett ki az 50 főnél többet foglalkoztató vállalatok száma 1991-ben, viszont csökkenő tendencia figyelhető meg, ez az érték 1994-re 79 százalékra csökkent. A változó arányok figyelembevételével megállapítható, hogy a kisvállalkozások egyre nagyobb jelentőséggel bírtak az ipari termelés szerkezetében.

Az 1994-1995 között az újonnan alapított feldolgozóipari vállalkozások jegyzett tőkéjének mintegy 70-75 százaléka külföldi tőke volt, ezek jellemzően a gépiparba, valamint a vegyiparba vándoroltak. Az időszakban a külföldi befektetők inkább a nagyvállalatokat részesítették előnyben, ahol fejlesztő beruházásokat hajtottak végre (NYITRAI, 1997). ANTALÓCZY és SASS (2005) kutatása alapján, 1994-ben a külföldi tőkével rendelkező vállalkozások 58 százaléka Közép-Magyarország régió területén működött, Budapest központtal, viszont, ha a vizsgálatba bevonjuk a Közép-Dunántúl és Nyugat-Dunántúl régiókat, már 75 százalékos

koncentráció látszik. „1994-ben Közép-Magyarországon összpontosult a külföldi részvétellel működő vállalatok jegyzett tőkéjének 71 százaléka” (ANTALÓCZY – SASS, 2005; 495).

A külföldi tőke beáramlásával, és ezzel együtt az ipar területi megoszlásának változásával a foglalkoztatottak létszáma, illetve területi megoszlása is változott. 1988-ban Budapesten és Pest megyében dolgozott az ipari foglalkoztatottak 28,3 százaléka, ez az arány 1994-re 23,9 százalékra csökkent, ami a korábban megszűnő, illetve racionalizálást végre hajtó vállalatok által más gazdasági szektorba, jellemzően a szolgáltató szektorba kényszerített munkavállalók miatt csökkent. A Dunántúl ipara viszont dinamikusán nőni tudott, ami a külföldi befektetéseknek köszönhető; „Ez is jelzi azt, hogy a külföldi tőke szívesen fektet be az ország gazdaságilag fejlettebb vidéki területén, nem ragaszkodik a fővároshoz, csupán a kedvező infrastruktúrához” (NYITRAI, 1997; 622).

A gazdaság privatizációja a kilencvenes évek közepére nagyvonalakban lezajlott, 1996-ban már a GDP 70 százalékát hazai, vagy külföldi magántulajdonban lévő vállalkozások hozták létre. A rendszerváltás, és az Európai Unióba történő belépés között eltelt tizenöt esztendőben mindössze 20 százalékkal nőtt Magyarország teljesítménye, vagyis a GDP éves átlagos növekedési üteme alig haladta meg az 1 százalékot. Az uniós csatlakozásunkig tartó időszakban Magyarország GDP-je nemhogy közeledni nem tudott az Európai Unió, vagy az Amerikai Egyesült Államok szintjéhez, hanem növekedett is a különbség. A többi kommunista, szocialista rendszerváltó állam fejlődési pályája nagyjából megegyezik Magyarországéval. Lengyelország volt a legkevésbé érintve visszaeséssel, illetve itt indult meg leghamarabb a fejlődés, Csehország és Szlovákia helyzete megegyezett a magyarországgal. A lakossági fogyasztás 11 évig nem volt képes elérni az 1989 előtti szintet, 2000 után tudta a nyolcvanas évek végi fogyasztásnak megfelelő szintet elérni, azonban még ekkor is a lakosság fele alacsonyabb életszínvonalon tudott élni, mint 10 évvel korábban. A vizsgált időszak fejlődésének üteme egyenlőtlen volt, 1994-ig a GDP folyamatosan csökkent, viszont ezután dinamikusán tudott fejlődni, és a 2000-es évekig több, mint 20 százalékot tudott emelkedni, ami önmagában viszont csak arra volt elég, hogy a rendszerváltás utáni évek visszaesését normalizálják. A fejlődés 2000-2004 között is folytatódott, azonban éves szinten már csak 3-4 százalék közötti GDP növekedést tudott felmutatni a gazdaság a konjunktúra lassulása miatt. Az ipari szereplők nem tudtak ekkora növekedést elérni, itt szinte a recesszió határát súrolta a változás. (KOLLÁNYI, 2005).

2.1.5. Az ipari vállalkozói környezet átalakulása az EU csatlakozás után

A magyar gazdaságban és iparban, a 2004-től napjainkig tartó időszak meghatározó eleme az Európai Uniós csatlakozásunk, amely nélkül ma nem tarthatna azon a fejlettségi szinten a

magyar nemzetgazdaság, amelyet a 2004-2020 közötti időszakban elért. A GKI 2003-ban, a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából készített tanulmánya alapján, az EU-tagságunk segíti Magyarországot a világgazdasági lehetőségek kihasználásában, illetve a tartós növekedés elérésben. Megállapították, hogy a csatlakozás hatására évi 1 százalékkal nagyobb növekedésre lehet képes az ipari termelés, ami természetesen a csatlakozás nélkül nem lenne lehetséges. Az ipar növekedésének motorját az export értékesítés adná, mely a belső piac és szabad mozgás miatt 9-10 százalékos közötti exportbővülést is eredményezhet (GKI, 2003).

A változó gazdasági helyzetben, és az EU integráns részeként az iparfejlesztés politika is átalakult az országban. SZIJÁRTÓ (2012) megállapította, hogy az Európai Unió strukturális politikája úgy fejlődött, és alakította át nem csak az EU-s, de a hazai iparfejlesztést is, hogy mindeközben az iparpolitika vállalkozáspolitikává vált. Ez a szemléletváltás annak köszönhető, hogy a korábbi időszakban az EK nyilvánvaló versenyhátrányba került az akkori két legnagyobb gazdasággal, az USA-val és Japánnal szemben. A nagyvállalatokkal szemben, amelyek sokszor a stratégiai szektorokban működtek, előtérbe került a kis- és középvállalatok gazdasági és politikai támogatása, amelyek számosságuk alapján a vállalkozások 99 százalékát teszik ki, és jelentős foglalkoztatóként van jelen a gazdaságban (KSH, 2018).

Magyarországon és az Európai Unióban is a vállalkozáspolitikát egyet jelent a tudatos vállalkozásfejlesztéssel, ahol az erőltetett nehézipari fejlesztések helyett a kutatásfejlesztésben, valamint a folyamatos innovációban rejlik az az értékteremtő képesség, amely segítségével javulni tud a gazdaság és iparágak versenyképessége. NAGY és TOBAK (2016) megállapításai alapján a mai modern piaci környezetben a vállalkozások K+F tevékenység nélkül nem képesek lépést tartani versenytársaikkal, ezért kiemelten fontos szerepe van az ilyen jellegű tevékenységeknek a sikerek elérésében. SZIJÁRTÓ (2012) kutatási eredményei alapján az EU és Magyarország közös ipar és vállalkozásfejlesztési politikája, amely az innovációt előtérbe helyezte, csak az uniós csatlakozásunkat követően tudott összekapcsolódni, azonban Magyarország részéről már az alkalmazkodás jeleit lehetett látni a megelőző években.

Az Európai Bizottság jelentése szerint a kis- és középvállalkozások száma Európában 2005-ben 23 millióra volt tehető, és mintegy 75 millió embernek adott munkát, ami hasonlóan a magyar gazdaságszerkezethez, az összes vállalkozás 99 százalékát teszi ki, ezzel az európai ipar kulcsfontosságú tényezői (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2005). Napjainkban Magyarországon a KSH jelentése szerint 2018-ban a kis- és középvállalkozások a verseny szférában foglalkoztatottak közel kétharmadának biztosítottak munkalehetőséget, a nagyvállalatok egyharmadához képest, illetve a hozzáadott érték 46, a nettó árbevétel 42, a nemzetgazdasági

beruházások 30 százalékaival járultak hozzá a működő vállalkozások összteljesítményéhez (KSH, 2018).

NÉMETHNÉ GÁL (2009) kutatása során megállapította, hogy a lisszaboni stratégia megújítása után az Európai Unió a 2005-ös évtől kezdve kiemelt területként kezelte a kis- és középvállalatok versenyképességét, illetve a kkv-k fejlesztésének nemzetgazdasági hatásait. A kkv-k támogatásának előtérbe kerülését a nagyvállalatokkal szemben a globalizációs folyamatok is erősítették. Bár sajnos Magyarországon nem jellemző a hazai tulajdonú multinacionális cégek jelenléte, talán a MOL-t és az OTP-t lehetne példaként felhozni, de ezek a szereplők is csak regionális szinten kapcsolódnak be a nemzetközi gazdaságba. Azonban a nyugat-európai multinacionális vállalatok, és sikereik azt a következtetést engedik levonni, hogy az anyaország arányaiban kevesebbet tud profitálni vállalataik sikereiből, mint azt a vállalatok növekedési üteme lehetővé tenné. A 8. táblázatban került feltüntetésre az 5 legnagyobb európai multinacionális vállalat.

8. táblázat: Európa legnagyobb vállalatai, 2019

Helyezés	Vállalat	Ország	Iparág
1.	Royal Dutch Shell	Holland / Brit	Olajipar
2.	Volkswagen Group	Német	Autógyártás
3.	HSBC Holdings	Brit	Bank / Pénzügyi szolgáltatások
4.	Allianz	Német	Biztosítás / Pénzügyi szolgáltatások
5.	BP	Brit	Olajipar

Forrás: FORBES, 2019, alapján saját szerkesztés

A Lisszaboni Stratégia eredményeinek értékelése az Európai Unió testületei a Bizottság, a Tanács, és a Parlament feladata volt. A 2000-2010 között megvalósuló fejlesztési tervek értékelésénél megállapították, hogy a végrehajtás nem volt teljesen sikeres, a versenyképesség nem javult, illetve a kitűzött céloktól jelentősen elmaradt. A sikertelenség kielemezése után, a növekedést gátló tényezőket visszafogni, illetve serkentő körülményeket pedig előtérbe helyezni, és hasznosítani kívánták az általános növekedési stratégiában, mind iparpolitika, mind a vállalkozáspolitikai területén a következő 2020-ig tartó ciklusban (KÁLLAY, 2012).

Az Európa 2020 három, egymást kölcsönösen megerősítő prioritást tart szem előtt:

- Intelligens növekedés: tudáson és innováción alapuló gazdaság kialakítása.
- Fenntartható növekedés: erőforráshatékonyabb, környezetbarátabb és versenyképesebb gazdaság.
- Inkluzív növekedés: magas foglalkoztatás, valamint szociális és területi kohézió jellemezte gazdaság kialakításának ösztönzése (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2010).

Az Unió, a már korábban említett hátrányok miatt nem a nagyvállalatokat kívánta érdemben támogatni, hanem a kis- és középvállalati szektort, amik versenyképességének növelése, és a foglalkoztatottságban betöltött szerepe miatt jobban hozzá tudtak járulni az európai nemzetgazdaságok növekedéséhez. A kkv-k támogatásának másik oka, hogy az induló vállalkozások sokszor forráshiánnyal küzdenek, ami akadályozza az Európa 2020 stratégiában említett fejlesztési területeket, ezek a területek a hatékonyságfejlesztés, az innováció, és végső soron a versenyképesség, melyek nélkül a foglalkoztatás is alacsonyabb lenne összességében. Ezt erősítik meg VASA (2010) gondolatai is, miszerint a gazdasági teljesítmény javulása a kis- és közép vállalkozások dinamizálásától várható, és ennek a legfontosabb elemei az innováció, az innovatív gondolkodás, és az innovatív menedzsmenteszközök, illetve azok alkalmazása.

A KSH statisztikái alapján a kkv-k és nagyvállalatok ágazati elhelyezkedése számottevően különbözik. A 2018-as adatok alapján a nagyvállalatok egynegyede végzett ipari tevékenységet, míg a kis- és középvállalkozások 7,1 százaléka működött ipari területen. A kkv-k-ról tehát elmondható, hogy jellemzően nem ipari tevékenységvégzés céljából jönnek létre, hanem a szolgáltatászektorban működnek, leginkább a kereskedelem, gépjárműjavításban, illetve a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység területén találhatjuk meg őket (KSH, 2018). A szerkezeti adatokból látszik tehát, hogy az EU nem az ipart támogatja kiemelten, hanem a szolgáltatászektor, ezt kvázi ellensúlyozandó alakult ki a Modern Városok Program koncepciója, mely többek között a megyei jogú városok iparfejlesztésével, az ipari parkok korszerűsítésével kíván a vállalkozáspolitikában szerepet vállalni.

A fejlesztési politika azon törekvése révén, hogy az ipari parkok fejlesztése által jobb infrastrukturális feltételeket biztosítson a térben centralizálódó telephelyek számára, a kisvállalkozásokra jellemző méretgazdaságossági hátrányt lehet csökkenteni, de akár a közös szinergiák kihasználásával is versenyképesebbé válhatnak a szereplők, azaz klaszterekbe tömörülhetnek.

BUZÁS és LENGYEL (2002) szerint a vállalkozások ipari parkba terelése, és a klaszteresedés elősegítése azért szükségszerű, mert a modern gazdaságokban, ahogyan az EU-ban is jellemző, az újonnan létrejövő munkahelyek 60-70 százalékát az innovatív kis- és középvállalkozások teremtik meg. Ezek a vállalkozásoknak a versenyképessége egyre nagyobb mértékben függenek a klaszteresedés mértékétől, és a klaszterekben működő vállalkozások termelékenységétől.

A KPMG (2017) nemzetközi tanácsadó cég által készített, Európai uniós fejlesztési források kkv-k számára című kiadványában részletesen elemezte a címben említett célhoz kapcsolódó uniós forrásokat, projekteket. Az egyik kiemelendő cél megegyezik a Modern Városok

Programhoz kapcsolódó ipari park fejlesztési kezdeményezésekkel. A fejlesztések olyan infrastrukturális beruházásokat segítenek elő, amelyek hatékonyan támogatják a vállalkozások hálózatosodását, illetve új befektetőket tudnak vonzani az adott térségbe, ipari parkokba. Az elemzés megállapítja, hogy a jelenleg kiépült ipari parkhálózatban ugyan megtalálhatóak bizonyos szolgáltatások a vállalkozások számára, amelyek már kiépültek az előző programozási időszakban, azonban a színvonal alacsony, így ezek kihasználtsága is. Az uniós források célja nagyrészt a ma meglévő ipari parkok fejlesztésére koncentrálnak, a szolgáltatások bővítésére, és a már meglévők színvonalának növelésére, esetenként kapacitásnövelésre. Az említett beruházások nem szektor-specifikusak, hanem egy olyan általános, univerzális struktúrát segít létrehozni, amely több, különböző gazdasági területen működő vállalkozás igényeit is ki tudja szolgálni. Az elemzés külön kitér Magyarország logisztikai szempontok szerinti kedvező földrajzi elhelyezkedésére, amiből következik, hogy célszerű és praktikus logisztikai központokat, ipari parkokat kialakítani az ország területén, a létrejövő hálózati együttműködés által pedig, a vállalkozások közötti tudásáramlás, és a szakmai együttműködés erősödhet.

A tudásáramlás mellett ugyanakkor az anyagáramlás megtervezése is fontos szempont kell, hogy legyen az ipari parkok fejlesztésének tervezésekor, kivitelezésekor, ugyanis a gazdaság egyre hangsúlyosabb eleme a körforgásos gazdaság, mely koncepció célja a gazdaság anyagáramlási egyensúlyának helyreállítása, egy fenntarthatóbb, és élhetőbb jövő érdekében (VASA, 2020). Ugyanakkor a hatékonyabb anyagáramlás nem csak a környezetre, de sokszor a gazdasági társaságok profitjára is pozitív hatással lehet.

HUTKAI (2013) tanulmányában összefoglalta, hogy Magyarország uniós csatlakozását követően, a források felhasználásának területét, és szabályozását az első Nemzeti Fejlesztési Tervben (2004–2006) rögzítették, mely öt operatív programmal rendelkezett, és három specifikus célt határoztak meg:

- Versenyképesebb gazdaság,
- Humán erőforrások jobb kihasználása,
- Jobb minőségű környezet és a kiegyensúlyozottabb regionális fejlődés elősegítése.

Az uniós támogatások az EU költségvetési periódusaiban meghatározott célok, prioritások mentén kerültek allokálásra. Az első ilyen ciklus, amiben Magyarország részt vett, az az imént említett 2004-2006 közötti csonka időszak, amit az NFT fedett le. Ebben a kétéves periódusban is sikerült jelentős összegekkel támogatni a magyar vállalkozásokat. Az öt operatív programban összesen 12 583 kkv részesült valamilyen formában vissza nem térítendő támogatásban, és a

támogatások összértéke elérte a 192,5 milliárd forintot. A támogatásban részesülő vállalkozások 48,5 százaléka mikrovállalkozás, 34,5 százaléka kisvállalkozás volt.

Az ipari parkok fejlődésének szemszögéből ez azért fontos tény, mert a GKM 2007-ben kiadott stratégiája szerint is a betelepülő kkv-k biztosítják ezeknek a klasztereknek a növekedési potenciálját. 2003-2005 között az ipari parkokban újonnan betelepülő vállalkozások 95 százaléka a kkv szektorból került ki, és tovább segítette az ipari termelés, foglalkoztatás koncentrációjának növekedését regionális szinten. Az „Ipari Park” cím elnyerésére 1997 óta évente hirdet pályázatot a minisztérium, melynek 1997-2005 közötti adatai a 9. táblázatból láthatóak (GKM, 2007).

9. táblázat: Az Ipari Park program adatai 1997-2005 között

Jellemzők	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Az ipari parkok száma (db)	28	75	112	133	146	160	165	165	179
Betelepítettség (%)	21,5	30	34,5	32,9	38,4	40,1	42,7	47	50,4
Vállalkozások száma (db)	320	685	980	1495	1760	2152	2450	2570	2855
Létszám (ezer fő)	27	59	82	110	115	128	139	145	154
Vállalkozások beruházásai (milliárd Ft)	166	316	427	662	1003	1264	1256	1540	1704
Vállalkozások árbevétele (milliárd Ft)	619	930	1651	2665	3294	3483	3430	4685	5080

Forrás: GKM, 2007, alapján saját szerkesztés

A következő költségvetési periódus már teljes volt, ez a 2007-2013 közötti időszakot öleli fel, azonban az időszakban két fejlesztési program is létezett, az Új Magyarország Fejlesztési Terv, és az Új Széchenyi Terv. Ezek a programok a tervezési időszakban meghatározott ugyanazon uniós forrásokat használták fel, az átnevezés oka az időközbeni kormányváltásra, és azzal együtt a fejlesztendő területek módosítására, átfogalmazására vezethető vissza.

2011-től az Új Széchenyi Terv vállalkozásfejlesztési programja veszi át a korábbi kis- és középvállalkozás-fejlesztési stratégiát, amivel egy hosszabb, tízéves fejlesztési stratégiába tagozódik be a vállalkozásfejlesztés, melynek a célja a beruházások támogatása, vállalkozásbarát adminisztráció kialakítása. Az Új Széchenyi Terv célkitűzései megegyeznek a közösségi szintű Európa 2020 stratégiáéval, ennek fókuszában a 2008-as válság által még mindig erősen érintett gazdaság előrelendítése, és tartós növekedési pályára való állítása szerepelt (NGM, 2011).

A következő tervezési időszak a 2014-2020-ig tartó intervallum, amit a Széchenyi 2020 program fed le. A Széchenyi 2020 mögött álló Európa 2020 fekteti le az Európai Unió stratégiai fejlesztési szempontjait a következő programozási periódusra nézve, amely egy gyors, fenntartható, és inkluzív növekedést célzó iránymutatás.

Bár a stratégiaalkotás során a kis- és középvállalkozásokat részesítette előnyben a politika, mint támogatandó szektor, azonban 2015-től kezdődően az állami támogatások kedvezményezettjei egyre többször a nagyvállalatok lettek. 2016-ban a nagyvállalatok támogatására a kormány 15 milliárd forintot szánt (KORMANY.HU, 2016). Ugyan számosságuk alapján a kkv-k a legjelentősebb szereplők az iparban, de a nagyvállalatok generálják az ipari termelés jelentős részét. Jelentőségüket jól reprezentálja a KSH által közzétett helyzetkép az iparról, amely elemzés alapján a nagyvállalatok adják évek óta az ipari termelés 70 százalékát, ez az érték 2018-ban 73 százalék volt, a 2017-18-as év vonatkozásában lassuló növekedést mértek, 2017-ben 4,4 százalékkal bővült a kibocsátás, 2018-ban már csak 2,6 százalékkal (KSH, 2018). SZERB (2017) megállapítása alapján elmondható, hogy a nagyvállalatok beruházásait célzó támogatások az ország újraiparosítására ösztönzik a cégeket, azonban ezt sokszor a tőkeerős vállalkozások nyerik el, *„így a támogatás racionalitása a piaci hibák korrigálása szempontjából erősen megkérdőjelezhető. Igencsak kérdéses, hogy a leggazdagabb magyarok listáján az élbolyban szereplők cégeinek miért is kellene százmilliókban vagy milliárdokban mérhető plusz forrást, állami támogatást nyújtani”* (SZERB, 2017; 7).

2.2. A területfejlesztés hazai és nemzetközi aspektusai

Manapság a gazdaságfejlesztés, területfejlesztés, és az iparfejlesztés koncepcionális tervezése egyre szorosabban összefügg, lényegében egymásra épülő komplex rendszert alkotnak. Ez a modern, komplex szemlélet a fejlett gazdaságokban látott napvilágot, azonban tágabb értelemben a világ számos részén több elképzelés, irányzat is megfogalmazásra került a gazdaságfejlesztés hatékony megvalósulásával kapcsolatban, mely cél elérésnek egyik hatékonynak tartott eszköze kifejezetten a területfejlesztés. Egyet értek JOHNSON (2015; 141) meghatározásával miszerint *„a területfejlesztés a térben behatárolt terület gazdasági, társadalmi és fizikai erőforrásainak integrált kezelését jelenti”*. FARAGÓ (1987) szintén megerősíti, hogy a területfejlesztés egy átfogó, összefoglaló kategória, melynek részei a régiófejlesztés, a településhálózatfejlesztés, és a településfejlesztés. MEGGYESI (2006; 63) megfogalmazása szerint pedig a területfejlesztés *„egy térségen belül a társadalom, a gazdaság és a környezet komplex és fenntartható fejlesztésére irányul, miközben az egyes fejlesztések egymásra gyakorolt hatását is figyelembe veszi”*. Úgy gondolom, hogy a fenti meghatározások tükrében a Modern Városok Program, a keretében megfogalmazott célok által kifejezetten területfejlesztési programnak minősül. Érdeemesnek tartom tehát az ezzel a területtel foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalom rövid áttekintésének bemutatását, valamint a releváns hazai és nemzetközi területfejlesztési programok rövid ismertetését. A témához szorosan kapcsolódó hazai programokat a következő fejezetben részletesen is ismertetem.

Jelen disszertáció egyik célja a Modern Városok Programhoz, azon belül is az iparfejlesztésekhez kapcsolódóan inputokat adni a döntéshozók számára, hogy a jövőbeni tervek elkészítése a megfelelő koncepcionális keretek között mehessenek végbe. Kiindulópontnak PETERS (2005) megállapításait vettem figyelembe, aki ROCHEFORT és COBB (1994) gondolatai mentén, úgy vélekedik, hogy a releváns közpolitikai válaszok megtervezése, és az alkalmas eszközök kiválasztása a szereplők, valamint a kapcsolódó intézményi kör azonosításán keresztül kell, hogy elinduljon.

A területfejlesztés modern szemlélete, alapvetései az '50-es években fogalmazódtak meg, és még napjainkban is meghatározó érvényűnek számítanak (JÓZSA, 2019), azonban érdemes megjegyezni, hogy már az ókori Rómában is találkozhattunk hasonló kezdeményezésekkel (KÁPOSZTA-TÓTH, 2013, DALGAARD et al., 2018).

A modern kori első nagy területfejlesztési terv, amelyet akkor még regionális tervként hívtak, az 1920-as években lett végrehajtva a Szovjetunióban, viszont ez egy totalitárius rendszer intézkedései voltak, így az első demokratikus keretek között létrejövő térségfejlesztési terv az Egyesül Államokban ment végbe. Ez az 1935-ben indított Tennessee regionális terv volt, amelynek a jelentősége abban is kiemelkedett, hogy felismerésre került az állami intervenció jelentősége az elmaradott térségek fejlesztésében (MEGGYESI, 2006). Véleményem szerint ez egy fontos mérföldkőnek tekinthető, hiszen az állami intervenció, mint eszköz a mai napig hatással van a területfejlesztési koncepciókra és programokra.

A területi formálás szerepe hazánkban az I. világháborút követően növekedett meg, ugyanis a trianoni szerződés alapvetően átalakította a magyar állam területét, és ezáltal a szervezetét is, hiszen, mint köztudott a Magyar Királyság területének 71 százalékát választották le, és lakosságának 63,6 százaléka került idegen országok kezébe. Viszont az ekkor lejátszódó folyamatokat még nem lehet területfejlesztésként értelmezni, ugyanis a területfejlesztés eszközeinek alkalmazása elmarad (TÓTH – KÁPOSZTA, 2011). Magyarországon a rendszerváltást megelőzően a területfejlesztés tervutasításos rendszerben működött, azonban intézményesülése már ebben az időszakban elkezdődött, ugyanakkor a helyi szereplők igényeit, céljait is figyelembe vevő területfejlesztés csak az 1990-es évek közepétől vált általánossá hazánkban (GÁLOSI-KOVÁCS – HAFFNER, 2017).

Általánosságban elmondható, hogy Európa vonatkozásában a nemzetállamok területfejlesztéssel kapcsolatosan létrehozott elképzelései és céljai kijelölésekor több tényező is meghatározó, ilyen például a területi adottság, területi tervezési hagyományok, valamint az adott ország általános gazdasági, társadalmi adottságai (G. FEKETE et al., 2013; O'BRIEN et

al., 2015; VAN LIEROP, 2020). SALAMIN (2021) alapján négy európai tervezési hagyományt lehet megkülönböztetni, a területhasználat gazdálkodást, amely Nagy-Britanniára, Írországra, és Belgiumra jellemző. A területi gazdasági szemlélet Franciaországban és Portugáliában nyert teret, a városépítésfókuszú és dizájn-fókuszú urbanizmus elsősorban a mediterrán országokban jellemző, negyedikként az átfogó-integrált tervezési hagyományt lehet még azonosítani, amely Hollandia, Ausztria, és Németország területén érhető nyomon.

A fenti hagyományok mellett azonban nem tekinthetünk el attól, hogy manapság az Európai Unió országaiban, így hazánkban is a területfejlesztés kapcsán a legmeghatározóbb tényező az Unió által meghatározott irányelvek. RUTTKAY (1998) is megállapította, hogy bár az EU országaiban különböző nézetek mentén zajlanak a területi fejlesztések, azonban közös kapcsolódási pont az azonos alapelvek érvényesítése, amihez az EU fogalmaz meg direktívákat, valamint a strukturális alapok támogatásait feltételekhez köti. Az EU az egész kontinensre, és az országhatárokon átnyúló régiókra vonatkozó politikák és beruházások kidolgozására 1999-ben az Európai Területfejlesztési Koncepció égisze alatt politikai irányelvek, stratégiák összességét fogadta el (FALUDI, 2002).

Az európai területfejlesztést illetően, WATERHOUT (2008) kutatása során megállapította, hogy az európai területrendezés számos, egymással összefüggő program és kezdeményezés köré szerveződik. Ilyen például az INTERREG program, a tamperei ESDP cselekvési program (TEAP), és az európai területrendezési tanulmányi program (SPESP), illetve négy pillér köré épül, melyek az ESDP, az INTERREG program, az ESPON program, és az EU területi agenda.

Ezzel szemben például az Egyesült Államokra kitekintve megállapítható, hogy nincs szövetségi szinten átfogó területrendezési rendszer, annak bevezetését pedig az alkotmány nagyon megnehezítené (ELLIOT, 2008). Ugyanakkor a gazdaság, ipar, területfejlesztés hármában a már-már emblematikusnak számító, és sok esetben a fejlesztési célok kiindulási pontjának tekinthető klaszterek váltak jellemzővé, valamint a fejlesztések motorjává (BERGMAN – FESER, 1999; FESER et al., 2008; GARANTI – BERZINA, 2013;). Az USA intézményi fejlődésében a lokalizmus, a legalizmus, és az individualizmus elvei alakították ki a területrendezés jellemzőinek és korlátjainak nagy részét (PLATT, 2003; VAN ASSCHE, 2008).

Érdeemesnek tartom ezzel kapcsolatban megjegyezni RECHNITZER és SMAHÓ (2011) megállapítását, miszerint amíg az USA-ban a felállított elméletek alapján - a Heckscher-Ohlin törvényre alapozva -, valóban végbement területi kiegyenlítődés, addig az EK-ban a szabadpiaci áramlás megvalósítását követően, és később az EU-ban is, a területi kiegyenlítődés helyett polarizáció ment végbe, ami ez EU és az USA közötti strukturális különbségekkel

magyarázható. Ez a polarizáltság Magyarországon is megfigyelhető, az ország gazdasági erejének nagyrésze ugyanis Budapestre központosul, erre akár a Modern Városok Program a vidéki térségek helyzetbehozásával tudna választ adni, ami által az említett polarizáltságot csökkenteni lehetne.

A fentiek fényében feltételezhetnénk, hogy mára EU-s viszonylatokban a területfejlesztés egységes képet mutat, azonban tüzetesebben vizsgálva érzékelhető, hogy a területfejlesztés már a fogalmak szintjén sem mutat egységes képet az európai országokon belül. Az Egyesült Királyságban: *town and country planning*, német nyelvterületen: *Stadtplanung, Raumordnung*, Hollandiában: *ruimtelijke ordening*, Franciaországban: *aménagement du territoire* névvel jelzik, amit Magyarországon terület-, és településfejlesztésként nevezünk, viszont ezen megnevezések jelentéstartalmai nem fedik le tökéletesen egymást, és árnyalatnyi eltérések találhatók közöttük (HEALEY, 1993; MASTOP, 1997; LUUKKONEN, 2015; SALAMIN, 2021). Így természetes, hogy különbségeket találunk az egyes tagországok között. A fogalombeli különbségek a területfejlesztés intézményrendszerében érhetőek nyomon. Például a visegrádi országok területi különbségeinek kialakulásában meglehetősen fontos szerepet játszottak az egyes országok regionális fejlesztési intézményrendszerének sajátosságai. NAGYHÁZI (2015) megállapítása alapján a decentralizáció alapuló lengyel és cseh rendszer megakadályozta a területi fejlettségbeli különbségek növekedését, míg a centralizált modellt követő Szlovákia és Magyarország esetében ezek a különbségek jelentősen növekedtek.

A területfejlesztés során különböző tervezési szinteket lehet megállapítani, ilyen lehet például országos, regionális, megyei, települési szint, eszközök szintjén pedig a fejlesztési, szabályozási, vagy koordinációs szintek (FALUDI, 2000; SHAW – SYKES, 2004; PÉTI, 2011). Azonban az Európai Uniónak köszönhetően a hagyományos kategóriák horizontálisan és vertikálisan is kiterjesztésre kerültek, ugyanis a tervek földrajzi lehatárolásakor a regionális és nemzeti határokon átnyúló, több száz kilométerre kiterjedő új "városi hálózatokat" hoztak létre. Ezek úgy gondolom az EU nélkül nem, vagy csak nagyon nehezen lennének megvalósíthatóak. Az EU a forrásokat kontinentális szinten is mozgósítja, célja a tagállamok és régiók gazdaságainak integrálása, valamint a köztük lévő gazdasági különbségek csökkentése, illetve a kontinens versenyképességének növelése a globális piacokon (FALUDI, 2002).

Magyarországon a területfejlesztés alapelveit a területfejlesztési törvény rögzíti, mely alapelveket az EU regionális politikájához igazodva határozta meg:

- A decentralizáció elve - központosított helyett, többlépcsős decentralizált döntéshozatal;
- A szubszidiaritás elve - az alacsonyabb szintű testületek szerepvállalása kompetenciájuk határáig;
- A partnerség elve – a fejlesztésekbe az érdekeltek bevonása;
- Az addicionalitás elve - a források egy részét önerőből kell előteremteni;
- A programfinanszírozás elve – a beruházások fejlesztési programba illeszkedése;
- Az interregionalitás elve - a határ menti térségek összehangolt fejlesztése;
- A fenntartható fejlődés - környezetvédelem, gazdasági növekedés, és a szociális előrehaladás hármasságára kell építeni (TÓTH, 2011).

A területfejlesztés hazai gyakorlatában a tervfajták elnevezésében, mint két egymásra épülő fogalom szerepel a koncepció és a program. Míg a koncepció hosszú távú, átfogó, és komplex fejlesztési dokumentum, addig a program a koncepció alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv (MEGGYESI, 2006; DORGAI, 2010).

A programok lényegi elemei a fejlesztési célok konkretizálása, az erőforrások allokálása, és az együttműködő partnerek kijelölése. A programok közös jellemzője, hogy stratégiai és operatív részre bonthatóak, amik tartalmazzák a kívánt jövőképet, és az ahhoz szükséges projekteket.

TÓTH és KÁPOSZTA (2011) alapján a magyarországi gyakorlatban, részben a vonatkozó törvények alapján, részben az Európai Unió különböző fejlesztési alapjaihoz való hozzáférési lehetőség biztosítása érdekében az alábbi, a program kategóriájába tartozó területfejlesztési tervek készülnek:

- Átfogó Fejlesztési Terv: minden nemzeti érdekből fontos országos stratégiai fejlesztési célt és programot tartalmaz.
- Nemzeti Fejlesztési Terv: Minden olyan program idekerül, amire az Átfogó Fejlesztési Terv keretében reális esély van az EU társfinanszírozási forrásainak elnyerésére.
- Regionális Fejlesztési Programok: Ebben a dokumentumban határozzák meg azokat a hosszabb távú fejlesztési célokat, amelyekhez az egyes konkrét fejlesztési projekteknél illeszkedniük kell.
- Kiemelt térségek fejlesztési programja: a kiemelt térségek a területi rendszerektől függetlenek, adott esetben több megye, illetve régió területének egy-egy részét fedik át.

A fejlesztési terveket az országgyűlésnek kell elfogadnia, és törvényben kihirdetnie.

A területfejlesztés eszközei mindazokat a tervezési cselekvés közvetlen eredményeiként létrejövő outputokat jelentik, melyek feladatuk szerint a város, illetve térség fejlődését közvetlenül alakítják, azaz a tervi szándékot érvényesítik.

Egyik ilyen eszköz a területfejlesztés eszköztárából az állami területfejlesztési politika (politique d'aménagement du territoire), ami arra vezethető vissza, hogy a területi kiegyenlítődés a piaccgazdaságban nem automatikusan megy végbe, és a területek egymáshoz viszonyított helyzete a beavatkozás eredményeként változhat (EGYED, 2016).

Ennek érdekében szükséges a szakpolitikai eszközöket is igénybe venni, ugyanakkor a végrehajtás politikai eszközeinek határmezsgyéi az idő folyamán egyre inkább összemosódtak (STEAD, 2021; SALAMON, 2002; HOWLETT, 2000). Így szükségesnek tartom például a fejlesztési tervek gazdaságpolitikai intézkedéseit szociálpolitikai szemszögből is vizsgálni, gyakorlati szempontból pedig a hatékony fejlesztés záloga lehet ezen politikák, és a stakeholderek együttműködése (ISAKSSON, 2011; ERINA et al., 2017).

KAISER és szerzőtársai (2019) behatóan vizsgálták a kormányzás és a politika keretrendszerét, meglátásuk szerint a kormányzati szakanyagokban az egyes ágazatokhoz, területi szintekhez sajátos, jelzős szerkezetekben megnyilvánuló „kormányzási módok” (például gazdasági, pénzügyi, környezetvédelmi, oktatási kormányzás, területi, helyi, városi kormányzás) kapcsolódnak, ezek még ritkán kapcsolódnak egybe. Ellenpéldaként érdemesnek tartom megemlíteni az összkormányzati, vagy governance modellt (new public governance, NPG), ami elsősorban a társadalmi szereplőkkel való kiterjedt együttműködést, az állampolgárok, civil szervezetek, egyházak, gazdasági szereplők bevonását hangsúlyozza a közpolitikai folyamatok különböző szakaszaiba. Mindezek fényében úgy gondolom, hogy a területfejlesztési politikákhoz kapcsolódó gazdaságpolitikai intézkedések megkövetelik a Kaiser által is említett egységes módszertani keretek meglétét, illetve az NPG modell bevezetését a területfejlesztési programok tervezésének, kivitelezésének fázisaiban. Ugyanis ahogy VIRTUDES (2016) is megállapítja, a fejlesztés sikere az összes szereplői kör megfelelő bevonásán fog alapulni, nem pedig a helyi önkormányzatok szerepének privilegizálásán.

A governance területfejlesztést, tervezést érintő kiteljesedése azokban az országokban tudott megvalósulni, ahol nagy hagyományú tervezési kultúrával rendelkeznek, mint például a Benelux államok, de az új uniós területi fejlesztési eszközökben Lengyelország és Csehország, míg az EGTC-k alakításában Magyarország jár élen, aminek nemzetstratégiai okai is vannak (SALAMIN, 2021).

A téma kapcsán érdemes lehet továbbá a póluspolitikát is vizsgálni, ami a területfejlesztés gazdasági vonatkozásaival foglalkozik, és területfejlesztési, valamint a verseny- és az iparpolitika metszetében helyezkedik el. Az iparpolitika pedig számos olyan politika kölcsönhatásából ered, melyek vagy az iparágakra, vagy általában a makrogazdasági versenyképességre irányulnak. Számos szerző foglalkozik a póluspolitika elméletével, közülük a legismertebbek: PERROUX, 1955; BOUDEVILLE, 1968; PARR, 1999; BELLANDI, 2002.

A póluspolitika kialakulásának eredete Franciaországra vezethető vissza, EGYED (2016) szerint a francia pólusok viszonylag fiatal képződmények, a versenyképességi pólus program ellenben átlépve a nemzeti kereteken, a területi versenyképességet helyezi előtérbe az európai diskurzus szellemében, viszont a globalizáció kontextusában számolni kell azzal a ténnyel, hogy a nagyvállalatok stratégiái formálják, valamint megpecsételik egy-egy térség sorsát. BENEDEK és munkatársai (2019) kutatása alapján a városi növekedési pólusok értékelését kettős logika mentén lehet végrehajtani; a városi növekedési pólus stratégia gazdasági hatásainak mennyiségi becslésén keresztül, illetve a növekedési pólus stratégia minőségi hatását értékelő logika mentén (BENEDEK et al., 2019).

E logika mentén íródott CHRISTOFAKIS és PAPADASKALOPOULOS (2011) kutatása is, amely a görög pólus program eredményein alapszik. A feltárt területi gyengeségek konklúziójaként azt vonják le, hogy Görögországban egy szakosított, és az adott tagállamra vonatkozó integrált fejlesztési terv kidolgozását és megvalósítását kell előtérbe helyezni, ami csak egy hatékonyabb operatív programban valósulhat meg.

Görögországban az utóbbi évtizedekben több regionális gazdasági központ is létrejött, melyek valamilyen szinten ellenpólusai tudnak lenni a fővárosnak. Ezzel szemben a magyar gazdasági szerkezethez hasonlóan, a román gazdaság szerkezete is polarizálódott, sőt még erőteljesebben a főváros köré koncentrálódik a gazdasága. BENEDEK és munkatársai (2019) megállapításai alapján a regionális polarizáció intenzitása a domináns nemzetgazdasági ág piaci részesedésének nagyságától függ, és új növekedési központok létrehozásával ellensúlyozható, ami átformálhatja a regionális térszerkezetet.

A gazdaság többpólusúvá válásának érdekében Magyarországon is létrehozták a Pólus Programot, mely a 2007-2013 közötti időszakban az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT) részét képezte, mely a regionális operatív programokon keresztül a tudományos és technológiai parkok létrehozását, illetve az induló, fejlődő klasztereket is támogatta. Úgy gondolom ez üdvözlendő, mivel TÖDTLING-SCHÖNHOFER – DAVIES (2013) munkája is megerősíti,

hogy az ipari területek olyan komoly kihívásokkal néznek szembe, amik kihatnak az üzleti fejlődésre, de a tágabb társadalmi és környezeti összefüggésekre is.

Magyarországon a gyakorlatban az EU-hoz történő csatlakozás kapcsán erősödtek fel, és kaptak anyagi támogatást is a területfejlesztési ambíciók. Az Uniós csatlakozásunkat megelőzően Magyarország több fejlesztési programban is részt vett, ezek valójában előfeltételei voltak a tagállami felvételnek. A PHARE strukturális, az ISPA kohéziós, a SAPARD pedig mezőgazdasági alapok voltak.

A felvételt megelőzően elkészítésre került az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Terv, ami a Széchenyi Terv tapasztalataira épített. Azok a tagállamok pályázhattak, amelyek kevésbé fejlett régiókkal rendelkeztek, és az 1 főre jutó GDP nem érte el az EU átlagának 75 százalékát. A Nemzeti Fejlesztési Terv 2004-től 2006-ig tartó 3 évében mintegy 1.365 milliárd forint értékű fejlesztés megvalósítását tette lehetővé (BARÁTH, 2004). A terv általános célkitűzése a területek között fennálló fejlettségbeli különbségek mérséklése, mely célok elérésére kialakított intézkedések öt Operatív Program (OP) keretében valósultak meg (TÓTH, 2011).

Az új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT, NFT II.) 2007-2013 között volt érvényben, a cél továbbra is a felzárkózás volt a fejlett országokhoz. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (2011-től Új Széchenyi Terv) legfontosabb célja a foglalkoztatás bővítése, valamint a tartós növekedés feltételeinek megteremtése volt, ennek érdekében hat kiemelt területen indított el összehangolt állami és uniós fejlesztéseket: a gazdaságban, a közlekedésben, a társadalom megújulása érdekében, a környezet és az energetika területén, a területfejlesztésben, és az államreform feladataival összefüggésben (TÓTH – KÁPOSZTA, 2011).

A következő tervezési időszak a 2014-2020-ig tartó intervallum, amit a Széchenyi 2020 program fed le. Ennek folyományaként 2015-ben bejelentették a Modern Városok Programot, ami, mint ahogy már a korábbiakban is jeleztem kifejezetten területfejlesztési céllal jött létre. Magában foglalja mindazon alapelveket, és fejlesztendő területeket, amelyeket a korábbiakban bemutatam. Jól épít a bemutatott alapelvekre regionális és helyi szinten, de országos hatással ad keretet a területfejlesztésnek. Megjelennek benne mindazon szakpolitikai elemek és eszközök, melyek a végrehajtás során keretet biztosítanak a megyei jogú városok fejlesztésére, ugyanakkor az együttműködési megállapodásokban lévő projektek lehetőséget biztosítanak a telephely-alapú kezdeményezések számára is. A telephely-alapú kezdeményezések nevükből adódóan, azon gazdaságfejlesztési eszközök gyűjtőneve, amelyek a vállalatok számára biztosítanak egy körülhatárolt területen működési teret. Jellegükből adódóan tehát mindig lokálisak, így a helyi gazdaságfejlesztés eszköztárának gyakran alkalmazott elemei.

A telephely-alapú kezdeményezéseknek két csoportja létezik, az innovációra kisebb hangsúlyt fektető ipari parkok, és az innovációk létrejöttének elősegítését középpontba állító tudományos parkok és technopoliszok (BAJMÓCY, 2011). Érdeemesnek tartom ezzel kapcsolatban VASVÁRI és munkatársai (2020) kutatási eredményét megemlíteni, miszerint a tudományos park kereteibe történő integrálással az észak-olaszországi Dél-Tirol tartomány olyan mintaértékű fejlesztést hajtott végre, mely akár a hazai fejlesztések kialakításakor is jó gyakorlatként szolgálhat, mindezt pedig a regionális fejlesztési eszköztár összehangolásával érték el.

Itt jönnek képbe tehát az ipari parkok, és a Modern Városok Program, hiszen a MVP keretében a kulturális támogatások mellett, nagy hangsúlyt kapnak az ipari parkok, és az ott telephellyel rendelkező vállalkozások területfejlesztési célokkal egybekötött támogatása, hiszen az ipari park fejlesztések mellett infrastrukturális fejlesztések is megjelennek. Az ipari parkok fejlesztésével kapcsolatban érdemesnek tartom JÓZSA (2017) gondolatát kiemelni, miszerint ma már nem elsősorban és kizárólag telephely-elméletet, hanem fejlesztési hely elméletet is meg lehet határozni. Így célszerű lehet ezeknek a telephelyeknek a fejlesztési programját ezzel a szemlélettel kiegészíteni.

Ez azért is fontos, mert a jelentős gazdasági erővel rendelkező, és dinamikusan fejlődő települések vonzzák a külföldi működőtőkét, melyek jellemzően ipari vállalatok. MOLNÁR és munkatársai (2018) meglátása szerint az ipar a vidéki gazdasági terek differenciálódásában jelentős szereppel bír, a globális termelési hálózatokba kapcsolódás pedig a gazdasági és társadalmi dimenziók együttes fejlesztésével valósulhat meg (MOLNÁR et al., 2018).

Egyet értek JÓZSA (2019) meglátásával, és én is úgy gondolom, hogy azért is érdemes az ipari parkokat fejleszteni, mert a nagyvállalati szektor meghatározó szerepet játszik a vidéki nagyvárosok gazdaságának növekedésében és diverzifikálásban. A sikeresnek tartott települések gazdasági teljesítményében pedig gyakran óriási súllyal jelenik meg egy-egy kiemelkedő szereplő, mely többnyire a jól kialakított, megfelelő infrastruktúrával rendelkező ipari parkokat keresik.

Így a dolgozatom egyik fő célkitűzése, hogy választ kapjak arra a kérdésre, hogy a vállalkozások telephelyválasztási preferenciáinak kitűzése során milyen szempontokat vesznek figyelembe, a kapott eredmények által pedig hasznos inputokat szeretnék szolgáltatni a jövőbeni programokkal kapcsolatban a döntéshozók számára.

2.3. Pólus Program

A területfejlesztési politika két irányzata volt korábban uralkodó Európában, amelyek jellemzően az 1950-es években alakultak ki, ezek a technikák az övezetekbe sorolás, és az intraregionális pólusok létrehozása voltak hivatottak (YVES – BAUDELLE, 2008). A hetvenes évektől Európa-szerte, ami jelen esetben főként a nyugat-európai országokat jelenti, a korábban felvázolt irányzatok árnyaltabb megközelítése lett egyre elfogadottabb. Ez a fajta stratégia figyelembe vette a különböző strukturális és regionális gyengeségeket, és ezek elemzésével hozta létre a cselekvési tervet. Korábban a tervezésnél a felülről alulra irányuló tervezés volt a jellemző, ezt váltotta fel a fejlesztési tevékenységekhez kapcsolódó feladatok szélesebb körű delegálása, ebben nagyobb szerepet kapnak az uniós, és a regionális koordinátor szervezetek (HALKIER, 2001).

TÓKÉS (2013) kutatásában megállapította, hogy a magyar területfejlesztéshez a Franciaországban lezajlott fejlődési pálya hasonlóságot mutat, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a két ország fejlődése között nyilvánvaló különbségek vannak. Kiemeli, hogy *„igaz, hogy a területfejlesztés problémái és a probléma megoldására tett kísérletek igen hasonlóak. Ezek a problémák a hasonló térszerkezetből és a területfejlesztés hasonló fejlődéséből eredeztethetőek, és nem a nemzetközi trendekből és új irányokból, még akkor sem, ha a két ország történelme, bár számos párhuzam kimutatható eltér egymástól”* (TÓKÉS, 2013; 71).

A Pólus Program a magyar gazdaság korábban említett egypólusú, Budapest centrikus berendezkedésére, a gazdaság többpólusúvá válására próbált megoldást kínálni. FLEISCHER (2001) szerint a modern területfejlesztési politika nem önállóan kell, hogy sikerre vigye a célkitűzések eléréseit, hanem ezt különböző szakágazati politikai eszközökkel, saját célrendszerében kell, hogy érvényre juttassa a területi kiegyenlítés legfőbb célkitűzéseit. Ugyanakkor FARAGÓ és LUX (2014) megjegyzik, hogy *„a koncentrált decentralizáció fejlesztési paradigmája (több pólusra, iparági körzetre koncentrált beavatkozás) a gazdasági szereplőket egyszerre tekinti versengő és együttműködő egységekként, az általuk befolyásolt gazdasági teret pedig gazdasági és társadalmi kapcsolatok összefüggő hálózatának”* (FARAGÓ – LUX, 2014; 13). Ezen szakpolitikai nézetek mentén alakult meg a Pólus Programiroda, ami a projektek, és a hozzákapcsolódó támogatások koordinálását volt hivatott végrehajtani.

KRUGMAN és GROSZ (2000) szerint a gazdaság térbeli eloszlásának egyenetlenségeit számos okra lehet visszavezetni, mint például a speciális, a helyi térségre jellemző adottságok, de akár természeti, gazdasági, politikai gyökerei is lehetnek. Elmélete alapján a térbeli elhelyezkedés kialakulásának okát két gazdasági folyamatban képzelem el, amelyek egymással

ellentétes irányúak, ezek a vállalkozásokat egymás közelébe vonzó centripetális, másrészt az azokat egymástól eltávolító centrifugális erők.

A Pólus Program ezen gazdasági erők kiegyenlítésére, illetve a centrifugális erő pólus városokra kiterjesztésére tett próbálkozást, melynek megvalósítására 7 év állt volna rendelkezésre, és a 2007-2013 közötti időszakot öltelte fel, erre mintegy 360-416 milliárd forint támogatási forrás állt rendelkezésre az ÚMFT különböző operatív programjain keresztül (PALYAZAT.GOV.HU, 2010).

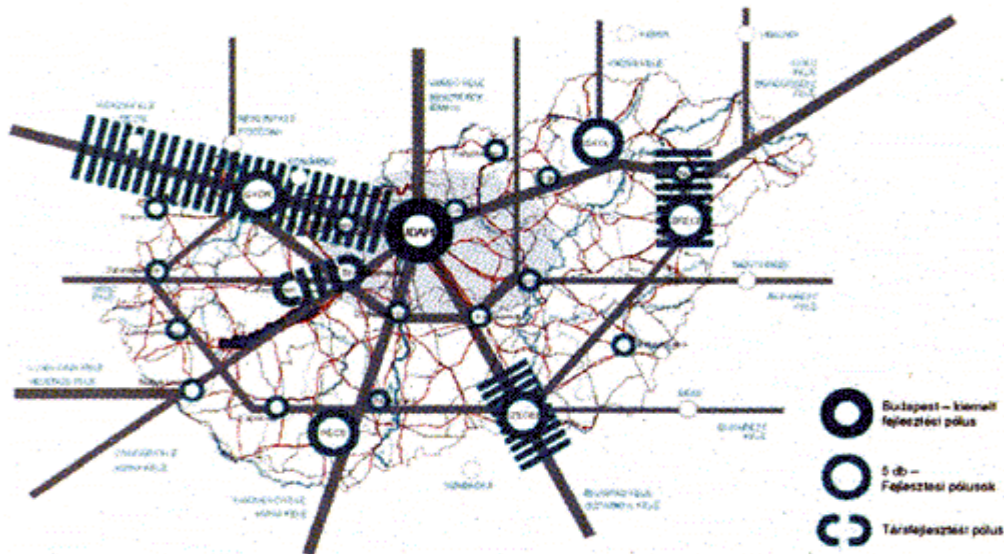
A Pólus Program, mint a neve is mutatja különböző pólusokra osztja fel az országot, egy-egy pólusváros központjával, mely a múltja miatt a gazdaság valamely területén nagy tapasztalattal, komparatív előnnyel rendelkezik. FILEP (2008) gyűjtése alapján az alábbi pólus, és tevékenység központok megvalósítását látta az aktuális politika kialakítandónak:

- Budapest – Innopolis: Budapest európai szintű központként történő megerősítése (MediPólus, ÖkoPólus, InfoPólus, MédiaPólus, TechnoPólus, EconoPólus),
- Győr – Autopolis: Járműgyártás, a beszállítói és logisztikai kapacitás fejlesztésével, valamint a megújuló energiák hasznosításával,
- Székesfehérvár-Veszprém – Infopolis: Mechatronikai és elektronikai, média-, szoftver-műanyagipari és logisztikai központ,
- Miskolc – Technopolis: Műszaki és gazdaságtudományi tudásbázisokra épülő, high-tech ipari megoldások, mechatronika, vegyipar, anyagtudományok, nanotechnológia,
- Debrecen – „A tudás iparosítása”: Agrár-innováció, genetika, Európai Spallációs Neutronforrás megtelepítése,
- Szeged – Biopolis: Biotechnológiai kapacitásokra alapozott tudásintenzív fejlesztések, szoftveripar fejlesztése,
- Pécs – „Az életminőség pólusa”: A kulturális ipar, az egészségipar, és a környezetipar bázisán „szolgáltató pólus” kiépítése.

A Pólus Program által meghatározott pólus városok az 1. ábrán kerültek feltüntetésre. Érdemes LENGYEL (2003; 94) gondolatát kiemelni miszerint *„a nagyméretű globális piac miatt a méretgazdaságosság kihasználása alapvetővé vált, ezért a régiók gazdasága nagymértékben specializálódik”, ez a felvetés kifejezetten érvényes volt a Pólus Program pólusvárosainak specializálódási irányvonala meghatározásakor.*

A megvalósításra létrejött Pólus és Klaszter iroda feladata volt, hogy biztosítsa, hogy valamennyi érintett szervezet, illetve stakeholder igényei figyelembevételre kerüljenek. SZABÓ (2011) kutatása alapján 100 klaszterről mondható el, hogy a regionális operatív

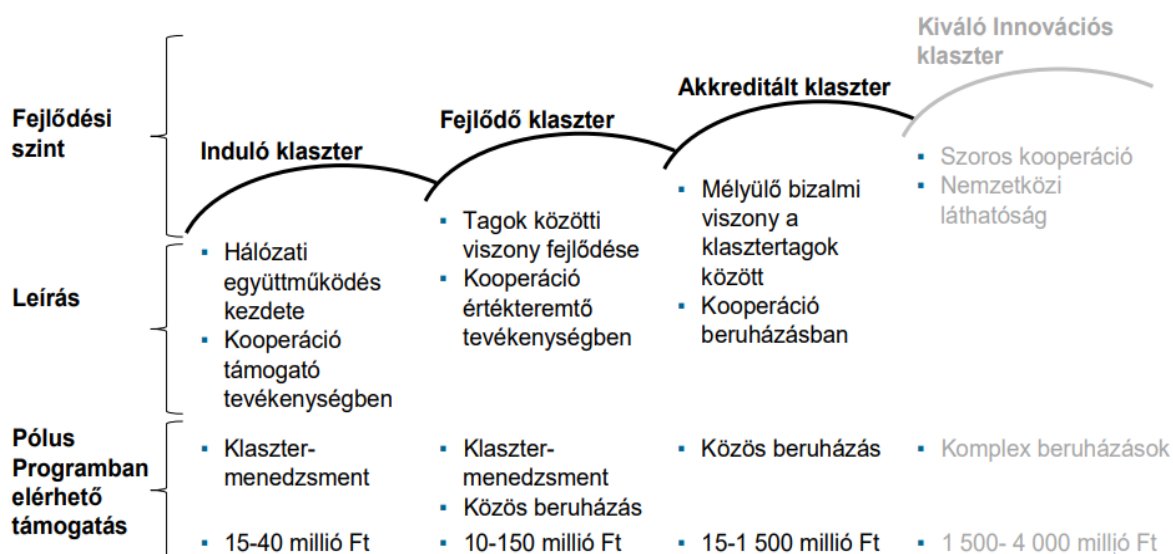
programok segítségével támogatásban részesültek, ami mintegy 3,3 milliárd forint értékben segítette az indulásukat, tevékenységük folytatását.

1. ábra: A pólus program által meghatározott pólus városok

Forrás: 96/2005. (XII. 25.) OGY határozat

A program hatására a klaszteresedés beindult, számossága növekedni kezdett, azonban sok klaszter az induló fázisnál, a pályázati pénzek felvétele után megakadt a fejlődésben. Ennek szellemében jött létre az Akkreditált Innovációs Klaszter címet odaítélő testület, a testület egyfajta tanúsítványt állított ki az arra érdemes klaszterek részére, ami bizonyítja kiválóságukat. A 2. ábrán az ÚMFT által támogatott pólus program vállalkozásfejlesztési, klaszterfejlesztési elképzelése látható.

2. ábra: Klaszterek fejlődési struktúrája, kategorizálása

Forrás: Pólus programiroda, 2010

2010-ben, a Pólus Program indulása óta 18 klaszter kapta meg az akkreditált címet, megoszlásuk szerint 8 az egészségiparban, 4 ICT területen, 3 pedig a környezetiparban működött. Az akkreditált cím további előnyökhöz juttatta a minősítéssel rendelkező társulásokat. 2010-ben 10 akkreditált klaszter részesült olyan támogatásokból, mely kritériuma az akkreditált cím megléte volt. Ennek az értéke 9,5 milliárd forint volt, ebből 48 projekt finanszírozása vált lehetővé a klasztertagok számára. A Pólus Program keretében 7 olyan pályázat is sikeresnek ítéltetett, mely a tudományos és technológiai parkok támogatására lett kiírva, azaz magas hozzáadott értékű, innovatív vállalkozások ipari parkba tereléséről szólt. A nyertes pályázók között volt Miskolc, Szeged, Pécs, Budapest és Debrecen (PALYAZAT.GOV.HU, 2010).

10. táblázat: Akkreditál klaszterek Magyarországon

Klaszter neve	Tagok száma	Központ	Alapítás éve
AI3PA SMART Klaszter	106	Kecskemét	2009
Alliance Informatikai és Innovációs Klaszter	39	Budapest	2013
ArchEnerg Nemzetközi Megújuló Energetikai és Építőipari Innovációs Klaszter	63	Szeged	2007
Biotechnológiai Innovációs Bázis	42	Pécs	2008
Dél-Dunántúli Gépipari Klaszter	31	Pécs	2011
Dél-dunántúli Regionális Élelmiszer Innovációs Klaszter (DDREIK)	30	Kaposvár	2011
Észak-magyarországi Informatikai Klaszter	41	Miskolc	2007
HÍRÖS Beszállítói Klaszter	57	Kecskemét	2008
Információmenedzsment Innovációs Klaszter	51	Pécs	2008
Infostrada Információ-technológiai Szolgáltatásfejlesztő Klaszter	30	Miskolc	2011
Innoskart IKT Klaszter	54	Székesfehérvár	2006
Magyar Medikai Gyártók és Szolgáltatók klaszter	50	Budapest	2006
MIRBEST Közép-Európai Gasztronómiai Innovációs Klaszter	15	Biatorbágy	2003
MSE Magyar Sport- és Életmódfejlesztő Klaszter	30	Debrecen	2011
NOHAC Észak-magyarországi Autóipari Klaszter	88	Miskolc	2006
Omnipack Csomagolótechnikai Klaszter	33	Budapest	2003
ÖKOPolisz Klaszter	43	Veszprém	2008
Pannon Fa-és és Bútoripari Klaszter	44	Sopron	2001
Pharmapolis Debrecen Innovatív Gyógyszeripari Klaszter	24	Debrecen	2005
Pharmapolis Innovatív Élelmiszeripari Klaszter	67	Debrecen	2008
Professio Fémipari és Szakképzési Klaszter	20	Győr	2008
Rendszertudományi Innovációs Klaszter	25	Balatonfüred	2006
Sárrét Metál Klaszter	28	Szeghalom	2008
Szilícium Mező Regionális Informatikai Klaszter	33	Debrecen	2008
Szoftveripari Innovációs Pólus Klaszter	35	Szeged	2007
Termál - Egészségipari Klaszter	35	Debrecen	2005
VKG Klaszter	20	Szécsény	2011

Forrás: saját adatgyűjtés, 2020

Az ÚMFT és Pólus Program végére, a 2007-től 2013-ig tartó időszakban több, mint 200 klaszter, vagy klaszterkezdeményezés jött létre, sok esetben a fejlesztési programok stimuláló hatásának köszönhetően, ez egyúttal azt is jelenti, hogy sok klaszter nem jutott el a fejlődő státuszba. *„Az érettebb fejlődési szakaszba jutó klaszterek közül jelenleg 26 olyan minősített (akkreditált) nemzetközi jelentőségű, magas foglalkoztatási és innovációs hatással rendelkező klaszter működik, melyeknek nagy fejlődési potenciált tulajdonítottak a szakértők”* (BERKECZ – KOVÁCS, 2019; 4).

Mindazonáltal a gazdasagfejlesztés.gov.hu kormányzati portál szerint ma Magyarországon 27 akkreditált klaszter működik, ezek a 10. táblázatban kerültek feltüntetésre; átlagosan 40 taggal rendelkeznek, a gazdaság számos szereplője képviselteti magát e csoportosulásokban: egyetemek, kutatóintézetek, önkormányzatok, kamarák, nagyvállalatok, valamint kisvállalkozások vesznek részt, és 1080 résztvevőt kapcsolnak össze. Jelentős gazdasági súllyal rendelkeznek, 2017-ben az árbevételük meghaladta a 7900 milliárd forintot, aminek egyharmada export piacon került értékesítésre. A magas hozzáadott értékkel bíró termelésnek köszönhetően az egy főre jutó érték 18,3 millió forint. Fontos megemlíteni, hogy az akkreditált klaszterek együttesen több mint 1000 K+F és innovációs projekt megvalósításával járultak hozzá a saját működésük fejlesztéséhez, és az egész gazdaság méretének növeléséhez. (GAZDASAGFEJLESZTES.GOV.HU, 2018).

A Pólus Program - a Modern Városok Programhoz hasonlóan - nem csak egy pilléren, az iparfejlesztésen alapszik, fontosnak tartja a gazdaságfejlesztés alapjaként a kulturális infrastruktúra fejlesztését, támogatását is. Így alakult ki az Agóra-Pólus pályázat, amelyen nem pályázhatott Budapest, mint kiemelt fejlesztési pólus, valamint az Európa Kulturális Fővárosa 2010 címet viselő Pécs sem. Budapest kizárása a pályázatból hasonló a Modern Városok Programhoz. Debrecen, Győr, Miskolc, Szeged, Székesfehérvár, és Veszprém esetében született támogató döntés az Agóra-Pólus program keretében, összesen 9,2 milliárd forint összegben (ORBÁN, 2009). A felsőoktatás infrastruktúra fejlesztését támogató konstrukción, amely a TIOP keretében valósult meg, *„minden pólusváros egyeteme sikerrel pályázott, és 46,3 milliárd forint támogatásban részesültek”* (KSH, 2010; 6).

Az egyetemeken, kutatóintézetekben innovatív kutatói teamek projektjeinek támogatására is adódott lehetőség. E támogatások keretében a kutatócsoportok alapkutatótól - alkalmazott kutatásig terjedő projektjeinek támogatására volt lehetőség. A fejlesztési politika célja a regionális fejlesztés minden területére kiterjedő, interdiszciplináris alapkutatások megvalósítása volt. Ugyanakkor az egyetemek, mint klaszter tagok számára, ez kiváló lehetőség volt az együttműködések fejlesztésére, jellemzően az ipari szereplőkkel, ami

pozitívan járult hozzá a kutatási tevékenységek erősítéséhez, és a kutatóegyetemi jelleg támogatásához (MIKE et al., 2013).

2.4. Modern Városok Program

A Modern Városok Program fejlesztési kezdeményezés 2015. március 25.-én Sopronban került bejelentésre Orbán Viktor miniszterelnök által. A kezdeményezés Magyarországon eddig soha nem látott mértékű támogatást ígért a megyei jogú városoknak, aminek a célja a terület- és gazdaságfejlesztés mellett megegyezett a Pólus Program által is célként kitűzött Budapest centrikusság csökkentésével. Egyet kell értenem FARAGÓ (2019) kijelentésével, miszerint „*az MVP mint a Budapest utáni második vonalbeli városok fejlesztési programja illeszkedik az Európai Unió lisszaboni stratégiájához, az EU 2020-hoz és területi politikájához*” (FARAGÓ, 2019; 197).

A megyei jogú városokkal kötött megállapodások bevezető szövege minden esetben egységes, a következőket tartalmazza: „*A Modern Városok Program keretében a magyar kormány megállapodást köt a 23 megyei jogú városunkkal. A megállapodások célja, hogy ezek a büszke városok a 21. század nyertesei, a magyar vidék fejlődésének zászlóshajói legyenek, és a jövőben a legmodernebb és a legsikeresebb európai városok közé tartozzanak.*

Nekünk, magyaroknak a modern város a magyar várost jelenti, amit a magyar temperamentum és észjárás alakít. Otthonos és családi közösséget, biztonságos környezetet, ahol van munkalehetőség, javulnak az életkörülmények, ahol minden megtalálható, elérhető helyben, ahol megbecsült embernek érezzük magunkat, ahol szépülnek az utcák, a terek, az épületek, ahol pezsgés az élet.

Megteremtjük annak lehetőségét, hogy olyan magyar városokat építsünk, ahol az ott lakók szeretnek élni, a maguk igényei szerint rendezhetik be az életüket, és a városuk ebben támogatja, segíti őket.”

Elmondható tehát, hogy a megyei jogú városok, mint fejlesztendő terület középpontjai szerepelnek az MVP-ben, így fontosnak tartom a megyei jogú város definícióját meghatározni, ami a térport szerint a következő: „*Megyei jogú városok a megyeszékhelyek és azok az ötvenezernél nagyobb lakosságú városok, amelyeket az Országgyűlés a képviselő-testület kérelmére ilyennek nyilvánít. A megyei jogú város települési önkormányzat, amely területén – megfelelő eltérésekkel - saját hatáskörként ellátja a megyei önkormányzati feladat- és hatásköröket is. Képviselő-testülete a közgyűlés, amely a megyei jogú városban kerületeket alakíthat, és kerületi hivatalokat hozhat létre*” (TERPORT.HU, 2017).

A Modern Városok Program 2015. évi bejelentése után a miniszterelnök az összes magyarországi, megyei jogú városba ellátogatott, ahol szintén bejelentésre kerültek a helyi támogatások, ezeket városonként külön-külön együttműködési megállapodásban szentesítették. Az országjáró program 2017. május 26.-án ért véget Hódmezővásárhelyen, ahol az utolsó együttműködési megállapodás is megszületett.

A városok a megállapodás értelmében, több mint 270 projektet kívánnak megvalósítani, aminek a megoszlása a következőképpen alakul:

- 70 közlekedési infrastruktúrát érint:
 - 690 km autópálya, gyorsforgalmi út bővítést, egyéb utak fejlesztését,
 - 5 repülőtér fejlesztést,
 - közösségi közlekedés fejlesztést,
 - kerékpárút fejlesztést.

- 200 pedig a helyi projektek megvalósítását karolja fel:
 - 1920 ha új ipari park létesítését,
 - 170 milliárd Ft egészség- és sportcélú fejlesztést,
 - 109 milliárd Ft oktatásfejlesztést.

A korábban soha nem látott támogatások összértékét 3400 milliárd forintban határozták meg 2015-ben, de egyes források 2020-ban már több mint 4000 milliárd forintot is emlegetnek, ami ténylegesen azt sugallhatja, hogy ebből az összegből valóban sikerülhet a megyei jogú városoknak kilépni Budapest árnyékából, és valódi versenytársai, de legfőképp méltó partnerei lehetnek a fővárosnak. Mivel az említett fejlesztési pontok jellemzően még projekt státuszban szerepelnek, így érdemesnek tartom SZŰCS és NAGY (2015) alapján bemutatni, milyen szakaszok fordulhatnak elő a projektciklus során: ezek a projekt létrehozása, a projekt megvalósítása, és a projekt értékelése. A Modern Városok Programhoz kapcsolódó projektek megvalósítása kapcsán ugyanakkor célszerűnek tartom FARAGÓ (2019) felvetését figyelembe venni, hogy *„nem szabad az egyes városokban külön-külön gondolkodni, hanem a központi államnak a településeket, pontosabban a városi térségek hálózatát egységében kell fejlesztenie”* (FARAGÓ, 2019; 183).

A gondolatmenet igazolására ENYEDI (2012) megállapításait is figyelembe vettem, ami szerint a globalizált világban a városi térségek hálózatosodása zajlik le, mely folyamat Magyarország egészére is hatással van, Budapest az 51. helyet foglalja el a legjelentősebb globális városhálózatok százas listájából. Ez FEKETE (2019) kutatása alapján is megerősítést nyer, számos megyei jogú városunkra igaz a nemzetközi hálózatosodás. Főként olyan esetekben

beszélhetünk nemzetközi szintű összekapcsolódásokról, mely esetekben multinacionális vállalatok választják telephelyükként a magyarországi településeket, példaként érdemes felhozni a német prémium autógyártók megtelepedését hazánkban - Győr (Audi), Kecskemét (Mercedes-Benz), Debrecen (BMW) -, akik az autóipar domináns szereplői, globális mértékű befolyással, és termelési láncsal rendelkeznek (FEKETE, 2019).

A Modern Városok Program elemzése egy igen komplex feladat, aminek problémáját már FEKETE (2017) is felvetette korábbi tanulmánya során: „A 3400 milliárd forintos program már önmagában indukálja a kérdést: vajon mikorra és milyen forrásból lesz lehetőség annak megvalósítására? Az ország költségvetésének mintegy egyhatodát kitevő összeg értelemszerűen nem egy esztendő alatt kerül elköltésre. Mégis érdemes megvizsgálni, hogy az ország költségvetése szempontjából – különös tekintettel a fejlesztési előirányzatokra – milyen hatással van a program?” (FEKETE, 2017; 99).

A Fekete által felvázolt problémát alátámasztja, hogy a projektekre szánt költségek finanszírozásának forrása évről évre változott. A program kihirdetésekor még a központi költségvetésből biztosított a kormány forrást, azonban a 1418/2016. (VII. 29.) Korm. határozat a Modern Városok Program keretében végrehajtandó fejlesztések megvalósításáról első pontja kijelenti, hogy a „Kormány egyetért azzal, hogy a Modern Városok Program keretében megvalósuló azon beruházások, amelyek költségei elszámolhatóak valamelyik operatív programban, kizárólag európai uniós alapokból származó támogatások bevonásával valósuljanak meg” (1418/2016. (VII. 29.) KORM. HATÁROZAT A MODERN VÁROSOK PROGRAM KERETÉBEN VÉGREHAJTANDÓ FEJLESZTÉSEK MEGVALÓSÍTÁSÁRÓL, 2016).

Megállapítható tehát, hogy a Modern Városok Program finanszírozási szerkezete nem egységes, amennyire lehetséges az Európai Unió által biztosított támogatási összegeket kívánja elsődleges forrásként felhasználni. Ez viszont felveti a kérdést, hogy amennyiben a fejlesztések a Modern Városok Program együttműködési megállapodásai nélkül is létrejönnének, miért is van szükség a programra? Úgy gondolom, itt szükséges kiemelni azt, hogy az együttműködési megállapodások, mint egy komplex fejlesztési csomag lett létrehozva, aggregáltan kezeli a megyei jogú városok fejlesztési szükségleteit. A fejlesztendő területek sokszínűsége, és a városok eltérő struktúrájánál fogva, azonban olyan elemeket is tartalmazhatnak, melyek nem támogathatók az operatív programokból, ezáltal az állam, ténylegesen a saját költségvetéséből áldoz a megyei jogú városok gazdasági, kulturális felzárkóztatására.

GAJZÁGÓ (2019) kutatása alapján az alábbi jellemzők írják le a Modern Városok Program kezdeményezéseit, amiket pro és kontra csoportosítottam:

Pro:

- helyi fejlesztésekre irányul;
- a területi politika fontos alakítója;
- a végső döntéseket központilag hozzák meg;
- a helyi döntéshozók bevonása bizonyos mértékben megvalósul.

Kontra:

- ugyanakkor a helyi társadalom bevonása nem jellemző;
- fontos részét képezte a kormányzati kommunikációnak (a választások előtt);
- nincs egységes dokumentációja, előzetes vizsgálata, leírt koncepciója;
- a program eredményességét, hatását nem vizsgálják;
- a megvalósítás nem átlátható;
- a Program pontos lehatárolása, számszerűsítése hiányos, illetve az elérhető dokumentációk hiánya miatt nehézkes (GAJZÁGÓ, 2019).

Kutatásom alapján elmondható, hogy Gajzágó gondolatai helytállóak, a támogatások számszerűsítése a hiányos dokumentációk, a finanszírozási struktúra szerteágazó mivolta, illetve, a rengeteg még csak projekt státuszban létező fejlesztés miatt szinte lehetetlen, így ezzel az értekezés során csak érintőlegesen foglalkozom, sok esetben a fejlesztésre szánt összegek értékei becslésen alapulnak. Az értekezés során elsősorban tehát a MVP keretében megvalósítható lehetőségeket és előnyöket vizsgálom, követve FARAGÓ (2019) gondolatát, mely szerint *„egy megfelelően kialakított és végrehajtott MVP nemcsak az ország versenyképességet javíthatja, hanem hozzájárulhat a többször megcélzott policentrikus (többközpontú) vagy a multipoláris (sokpólusú) városhálózat magyarországi kialakításához is”* (FARAGÓ, 2019; 197).

2.5. Irinyi Terv

A 2008-as világválságot követő években az európai nemzetgazdaságokat összevetve az a tendencia volt megfigyelhető, hogy azok az országok tudták könnyebben átvészelni a recesszió éveit, és hamarabb növekedési pályára állni, ahol az ipar részesedése a bruttó nemzeti össztermékből magasabb arányú volt. Ezen megfigyelés alapján született meg a gondolat az ország újra iparosítására, mely a GDP növekedésén túl, ellenállóbbá teszi a magyar gazdaság egészét a negatív külső behatásokkal szemben. Ennek szellemében került kialakításra 2016-ban az Irinyi Terv. FÜLEP és munkatársai (2018) tanulmányuk során megállapították, hogy az Irinyi Terv által fejlesztendő területek támogatása a hazai Ipar 4.0 programmal összhangban

kell, hogy elkezdődjön, ugyanis az Ipar 4.0 fejlesztései révén akár tíz százalékos termelési hatékonyság növekedés is elérhető.

Az Irinyi Terv 5 pillére:

1. új technológiák, digitális technológiák felhasználása;
2. energia- és anyaghatékonyság, továbbá a táji adottságokon alapuló bölcs és takarékos területhasználat ösztönzése – megújuló energia használata, valamint az energiahatékonyságot szolgáló (pl. épületgépészeti) berendezések gyártása;
3. területi egyenlőtlenségek feloldására való törekvés;
4. mélyvölgy-időszaki villamos energiát (is) használó ágazatok támogatása;
5. anyaghatékony gyártás ösztönzése (hazai nyersanyag magas hozzáadott értékű hazai feldolgozása) (IRINYI TERV, 2016).

LAKATOS (2016), Lepsényi István, a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkárával történt interjúja során kérdéseket intézett az államtitkárhoz, mely folyamán tisztázásra kerültek az Irinyi Terv főbb irányvonalai, prioritásai. Az államtitkár kifejtette, hogy az Irinyi terv komplex megoldást kínál olyan területek fejlesztésére, mint az anyagfelhasználás hatékonyságának növelése, hatékonyabb energiagazdálkodási rendszerek kiépítése, mely akciók nem csupán a feldolgozóipart hozzák előnyösebb helyzetbe, hanem pozitív hatással lehetnek a területfejlesztési politikára, aminek következtében új munkahelyek megteremtésén túl, a hazai erőforrások magasabb arányú felhasználása biztosítja a hozzáadott értékek nemzetgazdaságban tartását.

A terv sikeres végrehajtásához ugyanakkor a gazdasági szereplők számára széles körűen szükséges elérhetővé tenni a lehetőségek adta fejlődési potenciált; *„Ezen túlmenően az Országos Fejlesztéspolitikai és Területfejlesztési Konceptió olyan speciális gazdasági övezetek kialakítására tett javaslatokat, melyekkel megvalósítható az a többközpontú térszerkezet, amivel Magyarország Budapest-központúsága oldható, valamint alkalmas a nagyvárosok körüli tudásintenzív, innovációorientált zónákkal a gazdasági fejlődést biztosító beruházások területi terítésére is”* (LAKATOS, 2016; 74).

Az Irinyi terv további célja, hogy a magyarországi ipari szereplőket versenyelőnybe hozza, különösen a szomszédos országokkal szemben, amihez pedig jó alapot ad az ország földrajzi elhelyezkedése, illetve a már jelen lévő számos multinacionális cég, amelyek az ellátási láncokon keresztül számos hazai beszállítónak, partnernek adnak munkát. Fontos megjegyezni azonban, hogy ehhez a jelenlegi ipargazdasági struktúrát oly módon szükséges átalakítani, hogy a hagyományos, jellemzően a nagy energia és anyagszükségletű iparágakat, melyek

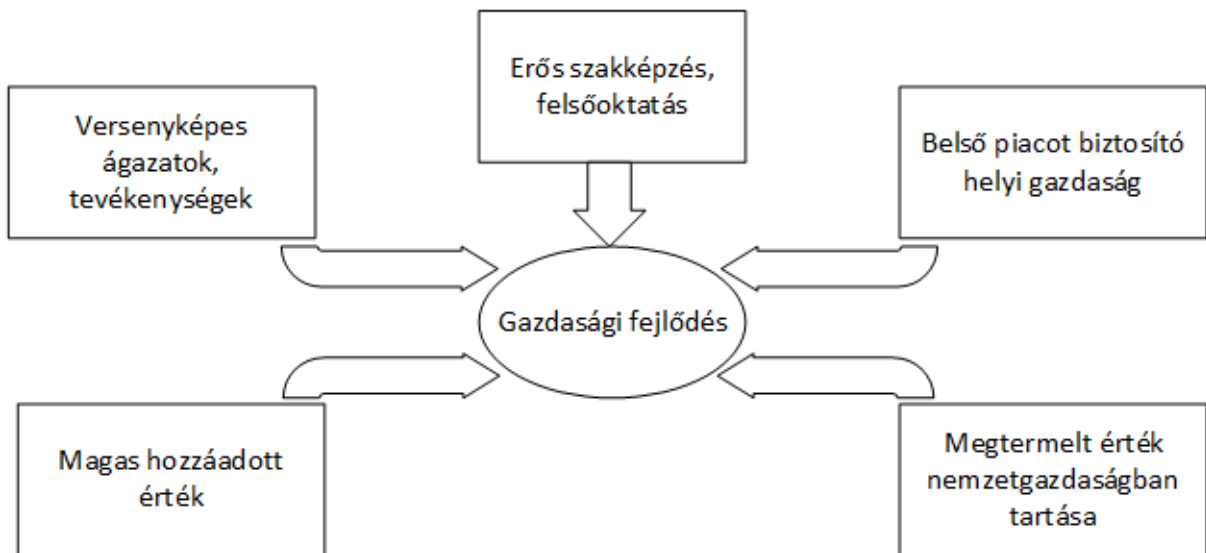
meghatározták a keleti blokk országainak gazdaságát a rendszerváltást követő években is, háttérbe szükséges helyezni a modern, innovatív, hatékony ágazatokkal szemben.

A terv létrehozásakor benchmarkolták a magyar gazdaság szempontjából legmeghatározóbb partnerországok területfejlesztési, gazdaságfejlesztési politikáját, és annak gyakorlati megvalósítását. A hatástanulmány elvégzése során kiderült, hogy a partnerországok túlnyomó része készített iparpolitikai fejlesztési tervezeteket, Olaszország, Lengyelország, illetve Románia viszont nem. A vizsgált fejlesztési programok minden esetben az innováció ösztönzését, export növekedését, és az oktatás fejlesztését jelölték meg elsődleges célként, iparági szinten pedig a járműgyártás, elektronikai ipar, ICT szektor, és a megújuló energiák terén látják az ipar jövőjét. Az Irinyi Terv, hasonlóan a külföldi kezdeményezésekhez azonos prioritások mentén került kialakításra, azonban a fejlesztendő iparágak kiválasztásakor érdemes megvizsgálni az ország geopolitikai helyzetét, külkereskedelmi kapcsolatait, és általánosságban a komparatív előnyöket. A komparatív előny modelljét David Ricardo dolgozta ki 1817-ben, és még a mai napig is helytálló általános igazságokat tartalmaz, mely elmélet arra az esetre világít rá, amikor két ország közül az egyik hatékonyabban, kisebb erőforrás igénybevétellel képes előállítani termékét, termékeit, mint a másik. FINDLAY (1991) gondolata szerint, a modern gazdaság, és maga a világ, amelyet ma ismerünk, alapvetően függ a specializációtól, és a munkamegosztástól az egyénektől, a cégektől, és a nemzetek között, így tehát magától a komparatív előnyöktől.

A fentiek tekintetében a kiemelten fejlesztendő stratégiai ágazatok az Irinyi Tervben a következők:

- járműgyártás,
- specializált gép- és járműgyártás,
- egészséggazdaság,
- élelmiszeripar,
- zöldgazdaság,
- IKT szektor,
- védelmi ipar.

A felsorolt iparágakban közös, hogy magas hozzáadott értékű termelést tesznek lehetővé, prioritizálva a hazai nyersanyagok feldolgozását, és a rendelkezésre álló szaktudás hasznosítása mellett, az egyetemekkel együttműködve folyamatos szakmai utánpótlás is elérhetővé válik. Az Irinyi terv prioritásai a 3. ábrán kerültek feltüntetésre.

3. ábra: Az Irinyi terv prioritásai

Forrás: Irinyi Terv, 2016, alapján saját szerkesztés

NICK és munkatársai (2019) összehasonlító elemzésükben Németország, Ausztria, és Magyarország Ipar 4.0 stratégiáját, és mérési eszközöket, modelleket vetettek össze. Megállapításuk alapján a vállalatok adaptációját a megváltozott környezethez dimenziók tekintetében a vállalati stratégia, és szervezeti felépítés, technológia, IT, intelligens gyár, intelligens termékek, adatfelhasználás, és alkalmazottak szempontjából érdemes értékelni. Az Ipar 4.0 stratégiai elemeinek implementálása fontos szempont lehet a MVP iparparkfejlesztési projektjeinek megvalósításakor, konkrétan, hogy a modern kor követelményeinek megfelelő infrastruktúra kerülhessen kialakításra.

Fontosnak tartom NAGY és munkatársai (2019) kutatási eredményeit megemlíteni, mely szerint az EU két országcsoportja, az EU15, és a később csatlakozó 10 poszt-szocialista államokban a feldolgozóipar fejlődési pályája más utat járnak be. Eredményük alapján elmondható, hogy *„az EU 15-ben inkább dezindusztrializáció, a PS10-ben pedig újraiparosodás figyelhető meg. Ezen országok közül azonban néhányban, köztük Magyarországon sem mutatható ki érdemi újraiparosodás”* (NAGY et al., 2019; 180).

2.6. Ipari Parkok definíciója, jellemzői

A következőkben néhány, a kutatási téma szempontjából különösen fontos és nélkülözhetetlen definíciót, és az ezzel kapcsolatos szakirodalmi álláspontokat szeretném ismertetni.

Az ipari park, mint kifejezés a múlt század közepétől jelen lévő fogalom, azonban szakirodalmi feldolgozása, valamint a fogalom pontos definíciója csak az 1970-es évektől kezdődően jelent meg (BENKO – BARTA, 1992).

Érdemes azonban megjegyezni, hogy a telephelyelméletek kidolgozása, és az ipari parkok gazdaságfejlesztési eszközként való szerepeltetése már korábban feltűnt, Alfred Marshall telephelyelmélete, Perroux növekedési pólus elmélete az iparfejlesztés mellett már területfejlesztési célokat is megfogalmaztak (EGYED, 2009).

LENGYEL és szerzőtársai (2002) szerint az ipari park, mint gyűjtőfogalom, nehezen meghatározható, ugyanis a vállalkozások magas térbeli koncentrációja közös pont, azonban a különböző alapfunkciók miatt megkülönböztető jelzőt szükséges egyes ipari park típusokhoz kapcsolni (technológiai, tudományos, innovációs stb.). Megkülönböztethetünk zöldmezős parkot, vagy rekonstrukciós parkot.

A parkok maguk is jelentős fejlődésen mentek át az elmúlt negyedszázad során, nemzetközi viszonylatban több generációjuk váltotta egymást a változó szükségletekhez igazodóan:

- A 70-es évek közepéig a termelőtevékenységnek helyt adó csarnokok, valamint a raktárépületek voltak a meghatározóak. Az irodák a hasznos területnek csak 10–15 százalékát tették ki, ezen első generációs parkok épületei egyszerűek.
- 1975–1985 között a számítástechnikával, illetve kereskedelemmel foglalkozó cégek révén előtérbe került az irodaépítés. A második generációra jellemző az igényes építészeti kultúra.
- A nyolcvanas évek közepétől számíthatjuk a parkok rohamos térnyerését. Meghatározó a terület-felhasználás rugalmasságának biztosítása, a szolgáltatások körének kibővítése. A parkok építészetiileg mind igényesebbek, az irodai személyzet, az informatikai tevékenység részaránya növekvő.
- A negyedik generációs parkok (a 90-es évek közepétől) tipikus épülettípusai az irodaházak, szolgáltató épületek (a terület 60–80 százalékán). Fontos szerepet kap a parkokhoz kapcsolódó rekreációs terület, gazdag szolgáltatásokkal. A raktárak kezdenek kiszorulni az ipari parkokból, míg meghatározóvá a csúcstechnológiát képviselő cégek válnak (MÉRTÉK, 2009).

Az ipari parkok minden fejlett és fejlődő országban fontos szerepet töltenek be a gazdaságfejlesztésben, bár ezeket különböző szempontok és prioritások mentén alakítják ki. Ilyen szempont lehet például a vállalkozások koncentrált elhelyezkedése, klaszteresedés, de akár a munkahelyteremtés is lehet ilyen tényező. Egy-egy ilyen tényező vagy adottság határozza meg azt, hogy a létrehozott ipari park végül milyen típusú, kategóriájú osztályozás alá esik. A kezdetekben az ipari park elnevezés leginkább a nehézipari és a gépipari vállalatok koncentrációjából jött létre, mára azonban ezek az iparágak veszítettek a súlyukból, sokkal

inkább az innovációs tevékenységek felé tolódott el a mérleg nyelve, legalábbis állami és uniós szinten is ezeket a tevékenységeket támogatják a legszívesebben.

LENGYEL és szerzőtársai (2002) az UNIDO-ra hivatkozva - ami az ENSZ egyik fejlesztési szervezete -, meghatározta az ipari parkok alapvető közös jellemvonásait, melyek az alábbi pontokban olvashatók:

- relatíve nagy kiterjedésű területen fekszik (ez tipikusan 40-80 hektár),
- a megtelepedett vállalatok egyaránt hozzáférnek a közüzemi (víz, villany stb.), és egyéb közszolgáltatásokhoz, az alapvető műszaki infrastruktúra számukra biztosított,
- fejlesztése más, általánosabb fejlesztési (főleg terület- és településfejlesztési) tervekkel összhangban történik,
- különböző közös (központosított), adminisztratív funkciók is megtalálhatók a területen, többféle ügyviteli szolgáltatást is nyújtanak, így például menedzseri, technikai, és pénzügyi feladatokat is végeznek.

SCANDIZZO (2001) gyűjtése alapján a tudományos és technológiai jellegű profillal rendelkező ipari parkokat az alábbi kategóriákba lehet sorolni:

- science park - tudományos park,
- research park - kutató park,
- technology park - technológiai park,
- innovation center - innovációs központ,
- business park - üzleti park,
- business incubation center - üzleti inkubátor központ.

A tudományos park célja az egyetemek, és különböző kutató intézetek, műhelyek K+F eredményeinek átültetése, hasznosítása a piaci környezetben. Az intézetek és a vállalkozások közötti tudástranszfer fontos eleme, ugyanakkor előfordulhat az is, hogy spin-off vállalkozásokat hoznak létre. Jellemző, hogy a koncentráció városon belül valósul meg, és nem egy adott helyen a hagyományos ipari parkokkal szemben. Ilyen ipari parknak számít például a debreceni Science Park. A kutató park szintén a felsőoktatási intézmények, és a hozzájuk kapcsolódó kutató központok közelében jön létre, azonban a tudományos parkkal ellentétben az alapkutatás a jellemző, és nem a fejlesztés, valamint nonprofit jellegű tevékenységet végeznek benne. Ezek a parkok jól beleillenek a magyar gazdasági szerkezetbe, ugyanis hazánkban az innováció 3 fő pilléren alapszik, az innovatív vállalkozások mellett az egyetemek és kutatóintézetek játszanak alapvető szerepet ezen a területen (NÁBRÁDI, 2010).

A technológiai park hasonló jellemvonásokkal rendelkezik, mint a tudományos és a kutató park, azonban hangsúlyos különbség az említett parktípusokkal szemben, hogy megjelenik a termelőtevékenység, ebből adódóan a technológiai parknak képesnek kell lennie a betelepült vállalkozások infrastrukturális igényeit is teljesíteni, amik jellemzően magas technológiai fejlettségű, és magas hozzáadott értékű termékeket, vagy szolgáltatást állítanak elő.

Az első generációs tudományos és technológiai ipari parkok alapvetően az:

- egyetemek kezdeményezésére, és azok szomszédságában jöttek létre,
- inkubációs lehetőséget biztosítanak a start-up cégek, és a kapcsolódó szolgáltatások számára,
- lehetőséget biztosítanak arra, hogy a potenciális befektetők részesüljenek a K+F-tevékenységből származó know-how eredményeiből,
- az ipari park – amelyet általában az egyetem által létrehozott, és irányított alapítvány vagy cég vezet – egyik fő célkitűzése az egyetem gazdasági céljainak elérésének segítése.

A második generációs ipari parkok esetében:

- a fő mozgatóerő már az üzleti szférából érkezik,
- az ipari park többnyire független, és nagyobb távolságban található az egyetemektől,
- az ipari park vezetése magánvállalatok kezében van,
- az állami és az akadémiai szféra tevékenysége elsősorban az ipari parkra vonatkozó jogszabályok kidolgozására terjed ki.

A harmadik generációs ipari parkok:

- leggyakrabban városi környezetben elhelyezkedve,
- a tudomány, a kormányzat, és az ipar közötti kapcsolatok eredményeként jönnek létre,
- és egyre fontosabb szerepet töltenek innovációs tevékenységekben (MOLNÁR – KOZMA, 2019).

Az innovációs központ jellegű ipari parkok elsődleges profilja az új termékek létrehozásával foglalkozó start-up vállalkozások befogadása, a kezdő vállalkozások számára megfelelő infrastruktúra nyújtása. Ez alatt nem a közműrendszert kell érteni, hanem pénzügyi, technológiai, vagy marketing tanácsadással kell segíteni az induló vállalkozásokat. Ebből a jellegből adódóan a betelepültek köre jellemzően a kkv szektorból kerülnek ki.

Az üzleti parkok többnyire irodai szolgáltatásokat nyújtanak, és különböző egyéb szolgáltatásokkal rendelkeznek, amik jellemzően a könnyűipar számára szolgálnak megoldásokkal. Megkülönböztetünk üzleti inkubátor központot is, amely az innovációs

központ és az üzleti park keverékeként képzelhető el, közös metszetük az irodai, és egyéb szakmai/adminisztratív szolgáltatás biztosítása, a betelepült vállalkozások itt is jellemzően a kkv szektorból kerülnek ki, ezek gyakran induló vállalkozások.

PAPDI (2009) alapján az ipari parkok koncepcionális fejlesztésre rövid múltat tekint vissza hazánkban, az első ipari parkok decentralizáltan alakultak, azonban a kezdeti időszak óta dinamikus növekszik a számuk.

Magyarország első ipari parkjainak létrejöttében központi szerepe volt az Ipari Parkok Egyesületének, amely 1994-ben alapult, és közvetítő szerepet töltött be az állam és a fejlesztendő ipari parkok között (RAKUSZ, 2000). A lelkiismeretes munkának köszönhetően 1996-ban indult útjára az Ipari Park Program, illetve a pályázati rendszer kiépítése az Ipari Park cím elnyerésére.

1997-ben 28, 2000-ben már 133, 2020-ra pedig 196 terület nyerte el az ipari park címet Magyarországon (TÓTH, 2008). A legmagasabb számú „Ipari Park” címmel rendelkező terület 2015-ben volt, ekkor mintegy 225 szervezet viselhette ezt a nevet, azonban 32 esetben a cím megvonásra került, 8 esetben a címviselő szervezet szűnt meg, a többi esetben pedig gyakorlatilag semmiféle értelmezhető gazdasági tevékenységet nem végzett már az ipari park (KOVÁCS, 2016).

KUKELY (2008) elemzése során megállapította, hogy az ipari parkok fejlesztését a központi költségvetésből fedezték, és központilag határozták meg, viszont 2004-es uniós csatlakozásunk után regionális szintre tevődött a források szétosztásának feladata. A fejlesztésekre pozitív hatással volt az 1996-os területfejlesztési törvény, 2000-től a Széchenyi-terv, illetve az EU csatlakozással a kohéziós alapok, valamint az operatív programok forrásainak felhasználása, mind segítette a fejlődés fellendülését. Az ipari parkokra vonatkozó támogatási rendszert 2000-ben integrálták a Széchenyi Tervbe, amelynek része volt a REGÉC, a Regionális Gazdaságépítési Program. Az 5 milliárd forintos költségvetéssel létrehozott program gerincét alkotó ipari park program abszorpciója korábban évi 0,3-0,8 milliárd forint volt (NIKODÉMUS, 2002).

Az ipari parkok tízéves fejlesztési programja 2001 szeptemberében, a Széchenyi terv keretében került kiírásra, a fejlesztési terv az előző időszak tapasztalataira alapozva egyértelmű fejlődési pályát rajzolt az ipari parkok elé, és ennek keretében fogalmazta meg célkitűzéseit, mely az alábbi négy, eltérő jellemzőkkel leírható, és külön támogatandó fejlődési irány mentén valósult meg:

- innováció-orientált ipari parkok,

- technológiai inkubátorok és innovációs központok,
- innovációs transzferközpontok,
- logisztikai központok (LENGYEL et al., 2002).

Az ipari parkok csoportosítását, felosztását számos szerző több kutatás, és próbálkozás során megannyi szempont szerint végezte el, ebből szeretnék a következőkben bemutatni párat.

A Magyar Innovációs Szövetség három ipari park kategóriát különít el az ipari parkok teljesítményei alapján:

- Növekvő kategória: kiemelt fontosságú a már meglévő szolgáltatások bővítése, a minőség javítása, a további fejlesztések elvégzése;
- Működő kategória: azok a parkok, amelyekbe már betelepültek a vállalkozások, formálódnak a közös szolgáltatások elemei, folytatódik a területek értékesítése;
- Induló kategória: még nincs működő vállalkozás az ipari park területén, ezért lényeges feladat a koncepcióalkotás, és az alapinfrastruktúra kiépítése (LÉNÁRT, 2005).

A Gazdasági Minisztérium 2001-ben az alábbiak szerint csoportosította az ipari parkokat érettségük szerint:

- Induló szakasz: még nem települt be a parkba vállalkozás;
- Kezdeti szakasz: a betelepült vállalkozások száma nem éri el a tízet, a foglalkoztatottak száma pedig 500 alatt van;
- Növekedési szakasz: legalább tíz vállalatot telepítettek be, amelyek 500 főt még nem foglalkoztatnak, vagy fordítva, a foglalkoztatottak száma már 500 fölé emelkedett, de a betelepült vállalkozások száma még tíznél kevesebb;
- Érett szakasz: legalább tíz vállalatot telepítettek be, amelyek legalább 500 főt foglalkoztatnak (GM,2001; LENGYEL et al., 2002).

KULLMANN (2000) tanulmánya során az alábbi kategóriákba sorolta be az ipari parkokat fejlettségük szerint:

- I. kategória: azok a parkok, amelyek a foglalkoztatottak (500 fő) és a vállalkozások száma (10) szerinti értékeken felül számottevően kiemelkednek az ipari parkok sorából a beruházások, és az árbevétel tekintetében is.
- II. kategória: azok a parkok, - eltekintve természetesen a fenti I. kategóriától - amelyek mind a foglalkoztatottak száma (500 fő), mind a vállalkozások száma (10) szerinti értékeken megfelelnek az „érettség” jelzőnek.
- III. kategória: a két feltétel egyikében már igen, a másikban pedig még nem teljesítik a feltételeket.

- IV. kategória: egyik ismérv tekintetében sem érték el még a szükséges mennyiséget, de már vannak betelepült vállalkozások.
- V. kategória: még nincsenek betelepült vállalkozások, azonban az infrastruktúra kiépítése már megtörtént, következésképp alkalmasak lennének a betelepülők fogadására.
- VI. kategória: nincsenek betelepült vállalkozások, az infrastruktúra kiépítése sem történt meg, következésképp alkalmatlanok a betelepülők fogadására (KULLMANN, 2000).

2.7. Telephely elméletek

KÁPOSZTA és TÓTH (2013) megfogalmazása szerint, *„a telephelyelmélet a gazdaság egységeinek térbeli elhelyezkedésével és működésével, mint általános gazdasági törvényszerűséggel foglalkozik”* (KÁPOSZTA – TÓTH, 2013; 42).

Elmondható tehát, hogy a telephelyelmélet a regionális gazdaságtan részét képezi, hármas tagoltságban támaszkodik a mikro- és makroökonómia, illetve a gazdaságföldrajz módszertanaira és eredményeire. Azzal, hogy egy adott vállalkozás milyen földrajzi területen, városban, falun, kíván letelepedni, és hogyan kívánja optimalizálni a termelését a térbeli elhelyezkedése vonatkozásában, azaz a telephelyelmélettel, a XIX. század első felében kezdtek el tudományosan foglalkozni, a kutatások és a módszertanok fejlődése során öt különböző szakaszt különböztethetünk meg.

Az első szakasz Thünen nevéhez köthető, aki a mezőgazdasági telephelyek vizsgálatával foglalkozott. Földjáradék elméletével, és a piactól való távolság által okozott többlet költség elemzésével az ellátási lánc tervezés alapjait tette le, azonban elmélete viszonylag kezdetleges volt, még kortársai körében sem volt ismert, a két világháború között fedezték fel újból munkásságát (KÁPOSZTA, 2007; DUSEK, 2013).

A telephelyelméletek fejlődésének második szakasza az iparosítás időszakát öleli fel, mely a szabadversenyos kapitalizmus térhódításának ideje volt. A kor főbb kutatói közül Alfred Webert lehet kiemelni, de Andreas Predöhl és Tord Palandert is érdemes megemlíteni. Elméleteik közös jellemzője a szabad versenyos kapitalizmus, és a termelési költségek minimalizálása. ISARD (1949) szerint Von Thünen, aki a telephelyelmélet atyának tekinthető, nagy hatással volt Alfred Weber munkásságára, megállapítása alapján Weber nem dolgozta fel a gazdasági szereplők általános elhelyezkedésének kérdéskörét, azonban foglalkozik azzal, amit általában weberi telephelyelméletnek nevezünk, az ipari telephelyelmélet különleges feltételek melletti modellrendszer kidolgozását. A modell feltételrendszere meghatározta a

közlekedési infrastruktúra kiépítését, a szabad versenyt, és a városok fejlődését. CSETE (2012; 104) szerint „*a korra jellemző, hogy a közlekedés fejlődése ellenére is igen meghatározóak voltak a szállítási költségek, olyannyira, hogy a bérköltségeket is meghaladták.*”

A harmadik szakasz két kiemelkedő alkotója August Lösch és Harold Hotelling, ebben a szakaszban a monopolkapitalizmus piacproblémáira, valamint a gazdasági tér bevétel maximalizálási lehetőségeire fókuszáltak. KOÓS (2004) kutatása során megállapította, hogy „*az első világháborút követő gazdasági elzárkózás, a piacvédelem és a súlyos recesszió járult. A megváltozott körülmények közepette a weberi modell több alapvetése is erősen vitatottá vált, ezek közül kiemelendő, hogy új szempontként megjelent a kereslet térbelisége is*” (KOÓS, 2004; 4).

A telephelyelméleti kutatások negyedik szakasza az ötvenes évektől a hetvenes évek közepéig tartott. A számítógépek megjelenése, és a velük érkező, akkori mércével szinte végtelen számítási kapacitás lehetővé tette, hogy a korábbi modelleket kiegészítsék, és meghatározzák egy telephely optimális elhelyezkedését. Rawstron 1958-ban publikálta a térbeli haszonkulcs és a jövedelmezőségről szóló elméletét, ami alapján meghatározhatóvá vált az optimális lokációt körülvevő terület határai, amelyen belül nyereséges működés érhető el. Ezt az elképzelést később D. M. Smith és Allan Pred fejlesztette tovább, akik nemcsak a telephelyelméleti kutatásaik kapcsán, de más szociológiai, földrajzi területen is hasznosították eredményeiket (CHAPMAN, 2009).

Manapság léptünk be az ötödik szakaszba, így telephelyelméletek még csak kialakulóban vannak, de közös vonásuk, hogy az infrastruktúra térben nagyjából egyetlen koncentrációját tartja szem előtt, és a high-tech, innovatív vállalatok jelentik a jövőt. Napjaink két nemzetközileg is elismert kutatója Michael Porter és Paul Krugman. Porter elmélete szerint a technológia fejlődése, a verseny globalizálódása a vállalatok telephely választás preferenciáit úgy módosították, hogy a hagyományos szemléletek szerepét csökkentették. Az egymással összekapcsolt vállalatok és klaszterek szerepe kiemelt, fontos szerepük van a versenyképesség növelésében. Krugman új gazdaságföldrajz elméletének újdonsága a növekvő skáláhozadék bevezetése, valamint az általános egyensúlyi modell kidolgozása, aminek keretében magyarázza a térbeli elhelyezkedést (PSOFOGIORGOS – METAXAS, 2016). KRUGMAN (1995) és ELLISON – GLASER (1997) tanulmányai alapján elmondható, hogy a vállalatok térbeli elhelyezkedése kulcskérdés a telephelyválasztás szempontjából, ezt mérni szükséges, illetve modellezés útján számszerűsíteni.

A telephelyelméletek fejlődése kapcsán tehát lehetővé válik modell szinten feltérképezni egy adott vállalat optimális telephely lokációját. A modelleken belül szükséges az adott vállalkozás

igényeire szabott telepítési tényezőket figyelembe venni. Ugyanakkor JÓZSA (2017) véleménye szerint „*ma már nem elsősorban és kizárólag telephely-elméletet, hanem fejlesztési hely elméletet is meg lehet határozni*” (JÓZSA, 2017; 33). A telepítési tényezőkről általánosságban elmondható, hogy olyan tulajdonságok, amelyek meghatározzák egy lokáció vonzerejét a letelepedni kívánó vállalkozások számára. ABONYINÉ PALOTÁS és szerzőtársai (2014) alapján az ipari vállalatoknak az alábbi tényezőkkel kell számolniuk telephelyválasztásuk kiválasztásakor:

- Természeti tényezők:
 - Ásványkincsek
 - Éghajlat, időjárás
 - Víz
 - Domborzati tulajdonságok
- Társadalmi- gazdasági tényezők:
 - Munkaerő
 - Fogyasztópiac
 - Nyersanyag
 - Szállítás
 - Kooperáció
 - Preferenciák
- Infrastruktúra,
- Technológia (ABONYINÉ PALOTÁS et al., 2014).

A telepítési tényezőket tovább lehet csoportosítani kemény, illetve puha tényezőkre. A kettő közötti különbséget az adja, hogy amíg az előbbit számszerűsíteni lehet, és így a telephely létrehozásakor bekerülhet a költségkalkulációkba, addig a puha tényezőket nem, vagy csak nehezen lehet számszerűsíteni, esetleg csak közvetett módon lehet hozzájuk értéket rendelni. Puha tényezők közé lehet sorolni például a térségben már letelepedett vállalatok meglétét, ami fontos eleme PORTER (2000) klaszter elméletének, de ilyen elem lehet például a foglalkoztatottak életminőségére ható tényezők is.

KERESNYEI és EGEDY (2015) tanulmányuk során megállapították, hogy „*a globalizáció megjelenése és ezzel párhuzamosan a lokalizáció erősödése megváltoztatta a hely fontosságáról alkotott elképzeléseket. A vállalatok versenyképességének vizsgálatában átértékelődött a hely szerepe, a korábban egyértelműen meghatározható kemény telepítési tényezők – mint a föld, munka vagy tőke – helyett megjelentek a puha telepítési tényezők is, amelyek még komplexebbé tették azt a korántsem egyszerű kérdést, hogy a mára globálissá vált vállalatok hova helyezték jövőbeli telephelyeiket*” (KERESNYEI – EGEDY, 2015; 40).

3. ANYAG ÉS MÓDSZER

3.1. A szekunder és primer adatgyűjtés tudományos módjának, módszerének bemutatása

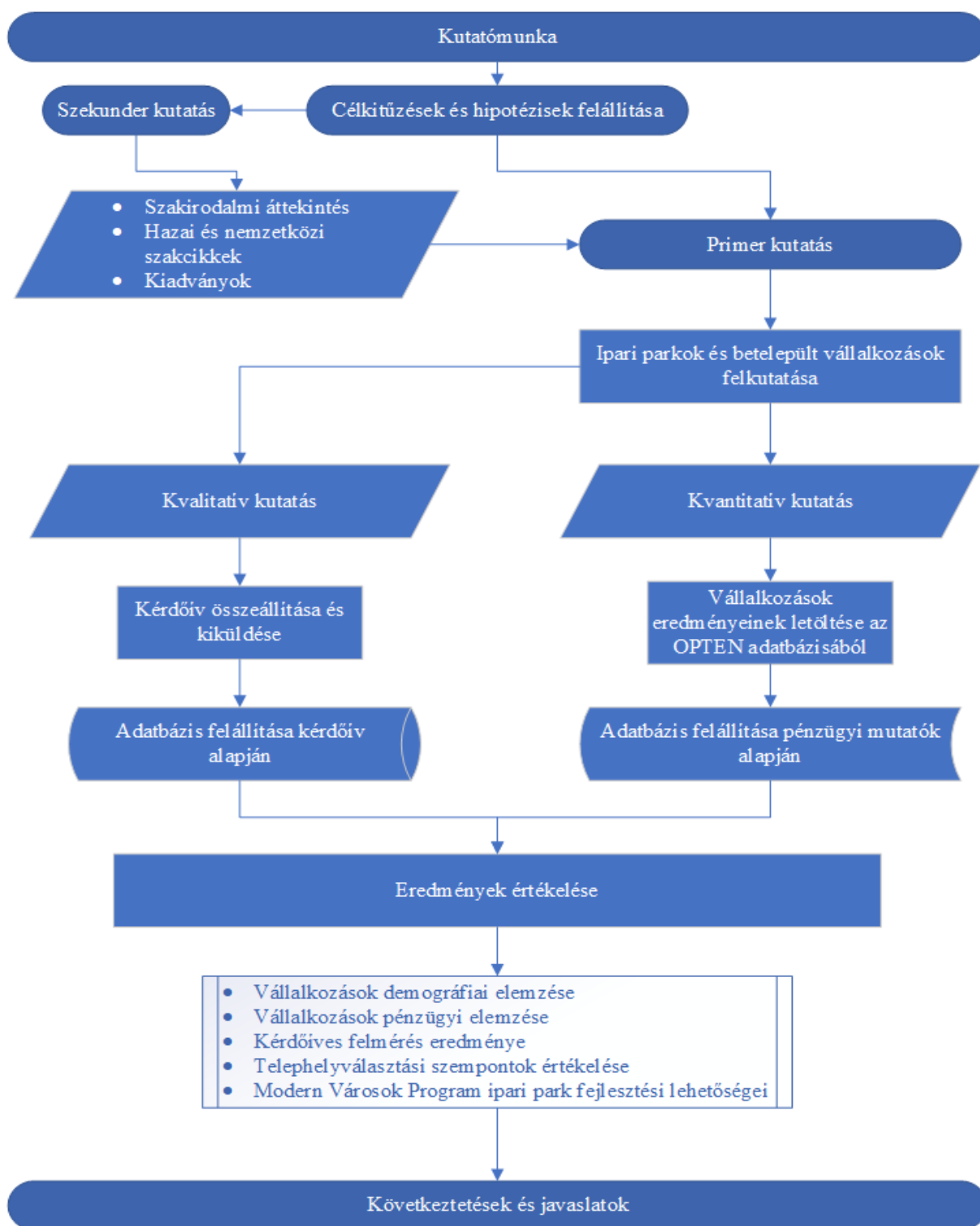
Az értekezés keretében folytatott kutatás tudományterületi és tudományági besorolása alapján interdiszciplinárisnak tekinthető, a szekunder és primer adatgyűjtés, valamint feldolgozás számos tudományterületet, tudományágot felölel, de jellemzően a társadalomtudományi terület ágait érinti.

A négy éven keresztül (2017-2020) átívelő kutatómunka - felépítése és folyamatábrája a 4. ábrán került feltüntetésre - eredményeként létrejött disszertáció primer és szekunder forrásokra hivatkozva mutatja be a megyei jogú városok ipari parkjaiban letelepedett vállalkozások helyzetét, telephelyválasztási preferenciáit, illetve, hogy a Modern Városok Program lehetőséget jelenthet-e az egypólusú magyar gazdaság kiterjesztésére, többpólusúvá válására. A kutatás első két évében (2016-2018) jellemzően a témához kapcsolódó szekunder kutatás zajlott le, amely során számos hazai, illetve nemzetközi szakirodalmi alkotás, könyv, szakcikk került feldolgozásra, valamint a témához kapcsolódó, de elsősorban nem kutatási céllal létrejött források tanulmányozása segítette a kutatás előrehaladását. A szekunder kutatást a kutatómódszertani ajánlásoknak megfelelően a primer kutatás megkezdése előtt folytattam le (LEHOTA, 2001; BONCZ, 2015). A szekunder kutatás során nagymennyiségű adatforrás állt rendelkezésemre, ezek az adatbázisok napjainkban jellemzően viszonylag könnyen hozzáférhetőek. Osztom SIMON (2016) véleményét, mely szerint a tudományos igényű, gyakorlati kutatás közös jellemzője a szekunder források felértékelődése. A szekunder források közös jellemzője, hogy egy már folyamatban lévő, vagy végrehajtott kutatás során keletkeznek, jellemzően eredetileg a szekunder forrást felhasználástól eltérő probléma megoldására gyűjtöttek. A szekunder forrás számos pozitív tulajdonsággal rendelkezik, ilyen például a viszonylag könnyű hozzáférhetőség, akár Google keresésről, akár egy open access folyóiratról beszélünk, mely források más szerzők primer kutatásain alapulhatnak. Ezeket az előnyöket természetesen megfelelően hasznosítani is tudtam az értekezés elkészítése során.

A kutatás során szem előtt tartottam az 5W+1H módszertant, JIA és munkatársai (2015) szerint *„az 5W + 1H minta arra készítheti a kutatókat, hogy meghatározzanak egy szisztematikus, általános és kiegészítő kutatási kérdést, lehetővé téve számukra, hogy jól körülhatárolható módon elindítsák és felgyorsítsák a tanulmány készítési folyamatot”* (JIA et al., 2015; 1).

A rendelkezésre álló adatok alapján a dokumentum elemzés módszerét is alkalmaztam. BONCZ (2015; 40) megfogalmazásában *„a dokumentumelemzés módszernél a kutató a probléma feltárásához, előre meghatározott szempontrendszer alapján már rendelkezésre álló*

dokumentumokat, adatokat elemez.” Ez esetben jellemzően a Modern Városok Programhoz kapcsolódó együttműködési megállapodások, és a támogatói okiratok elemzését jelentette.

4. ábra: A kutatómunka felépítése

Forrás: Saját szerkesztés, 2020

A primer kutatás a négyéves kutatómunka második felében (2019-2020) valósult meg, a primer kutatás koncepciójának kidolgozása a szekunder források eredményeinek figyelembevételével

került kialakításra. A primer kutatás kvalitatív (kérdőíves), és kvantitatív (vállalkozások pénzügyi teljesítményének elemzése) részekre bontható, ezen fejezetek az értekezésben a feltérképezett ipari parkok, valamint az azonosított vállalkozások kapcsán létrehozott adatbázisokra épülnek. A kérdőíves adatgyűjtésről, illetve alapvetően a kvalitatív módszerekről SZOKOLSZKY (2004) megállapítása alapján elmondható, hogy közös jellemzőjük az, hogy a jelenségeket természetes közegükben vizsgálja, és az adatgyűjtés azon alapvető lehetőségeit aknázza ki, mint a kvantitatív eljárások.

SAJTOS és MITEV (2009) alapján elmondható a kvantitatív kutatásról, hogy ha reprezentatív mintával rendelkezünk, akkor az egész sokaságra jellemző adatokat nyerhetünk ki belőle a különböző statisztikai módszerek segítségével. A kutatás feldolgozásának, és a disszertáció elkészítésének folyamatábrája a 4. ábrán látható, amely bemutatja a kutatómunka főbb lépéseit, állomásait.

A kutatás során felhasznált főbb adatbázisok:

- OPTEN
- Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat ingyenes céginformációs szolgáltatásának - <https://www.e-cegjegyzek.hu/>
- KSH
- EUROSTAT
- EBESZAMOLO
- Saját kutatás alapján létrehozott adatbázisok.

3.2. Kiválasztott vállalkozások feltérképezésének bemutatása

A kérdőíves felmérés, illetve a pénzügyi teljesítmény elemzésére szolgáló vállalkozások körét a teljes reprezentativitást szem előtt tartva határoztam meg. Így reprezentativitás kritériuma alapján a disszertáció adatbázisát Magyarország megyei jogú városaiban található, összes ipari parkjának, összes letelepedett vállalkozása tekintetében határoztam meg. Ennek megfelelően első lépésként a megyei jogú városok körét volt szükséges lehatárolni. Érdekes tehát első körben meghatározni a megyei jogú város fogalmát is, ami a térport megfogalmazása szerint így hangzik: „*megyei jogú városok a megyeszékhelyek és azok az ötvenezernél nagyobb lakosságú városok, amelyeket az Országgyűlés a képviselő-testület kérelmére ilyenek nyilvánít*” (TÉRPORT, 2020). Jelenleg ma Magyarországon 23 megyei jogú város található. A lehatárolás következő lépése a 23 megyei jogú városban található ipari parkok feltérképezése volt. Az Ipari Park Egyesület 2019. április 16-ai megkeresésemre érkezett válaszában

tájékoztatót, hogy 196 ipari park működött abban a pillanatban az országban, illetve a szolgáltatott lista alapján lehatárolásra kerültek a megyei jogú városokban működő ipari parkok köre is. Összesen így 49 ipari park került azonosításra, amelyek a téma alapját adják, elmondható, hogy Érd kivételével minden megyei jogú városban megtalálható legalább egy ipari park.

Az ipari parkokról információt, valamint a betelepült vállalkozások pontos nevééről, számáról az alábbi forrásokból, viszonylag hosszú kutatómunka eredményeképpen sikerült gyűjtenem:

- Ipari parkok emailes megkeresése;
- Amennyiben az önkormányzat a fenntartó, az önkormányzat felkeresése;
- Ipari parkok honlapja;
- Igazságügyi Minisztérium Céginformációs és az Elektronikus Cégeljárásban Közreműködő Szolgálat ingyenes céginformációs szolgáltatása; - <https://www.e-cegjegyzek.hu/>
- OPTEN céginformációs rendszer;
- Google Maps.

A vállalkozások felkutatása a 2019-2020 év között zajlott, így az azonosított vállalkozások listája mondhatni egy pillanatképet fest le, az adatgyűjtés során nem volt arra mód, hogy minden egyes évben, minden egyes ipari parkban a betelepült vállalkozások számának változásával kalkulálni tudjak, egy ilyen széles körű, dinamikusan változó környezetben a változások nyomkövetése meglátásom szerint emberfeletti teljesítményt követelne meg. Sokszor ez a feladat még magának az ipari parkoknak, mint fenntartónak is gondokat okoz. Példaként a szombathelyi Claudius Ipari park válaszát idézném, amit az emailes megkeresésemre válaszul a betelepült vállalkozásokkal kapcsolatban kaptam: „A rendelkezésünkre álló adatokat a mellékelt beszámoló tartalmazza, melyet 22 cég által szolgáltatott adatok alapján állítottunk össze. A terület nem élesen lehatárolt, ezért sok vállalkozás számára még mindig nem egyértelmű, hogy a park területén folytatja tevékenységét. Tekintettel arra, hogy a szombathelyi nem egy klasszikus ipari park, kevés vállalkozással sikerült olyan kapcsolatot kiépíteni, amivel az ipari park címmel járó kötelezettségeinknek meg tudunk felelni. Egy kb. hét évvel ezelőtti kutatásunk alapján 71 a park területén működő vállalkozást találtunk arról, hogy időközben hány szűnt meg illetve hány új cég telepedett le a parkban, nincs információnk.

Társaságunk, mint a Claudius Ipari és Innovációs Park kezelője a 297/2011. (XII. 22.) Korm. rendelet értelmében éves beszámolási kötelezettséggel tartozik a park területén működő vállalkozások összesített teljesítményéről. A beszámolót részleges adatszolgáltatás alapján

készítjük – általában ugyanannak a 20-30 vállalkozásnak együttműködésével-, és küldjük meg az iparügyekért felelős Nemzetgazdasági Minisztérium felé” (SZOVA, 2019).

Az ipari parkok elérhetőségei, kontaktjai is sokszor hiányosak voltak, használaton kívüli email címekkel, ki nem csörgő telefonszámokkal, illetve olyan esettel is találkoztam, hogy egyáltalán nem volt honlapja az ipari parknak. Ilyenkor külső forrásokból kellett az ipari parkot lokalizálni, Google Maps segítségével beazonosítani a címet, helyrajzi számot, és így az OPTEN rendszerében az adott címen telephellyel rendelkező vállalkozások azonosításra kerülhettek.

Érdeemesnek tartom a telephely fogalmát is lehatárolni, ezt ugyanis sokféleképpen meg lehet határozni, azonban a kutatásom során *A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény 52. § 31.)* pontjában szereplő meghatározást tartottam szem előtt. A törvény az alábbi telephely fogalmat határozza meg: *„telephely: a) az adóalany olyan állandó üzleti létesítménye (ingatlana) – függetlenül a használat jogcímétől -, ahol részben vagy egészben iparüzési tevékenységet folytat, azzal, hogy a telephely kifejezés magában foglalja különösen a gyárat, az üzemet, a műhelyt, a raktárt, a bányát, a kőolaj- vagy földgázkutat, a vízkutat, a szélerőművet (szélkereket), napelem-erőművet, az irodát, a fiókot, a képviselőtet, a termőföldet, a hasznosított (bérbe vagy lízingbe adott) ingatlant, az ellenszolgáltatás fejében igénybe vehető közutat, vasúti pályát”* (1990. ÉVI C. TÖRVÉNY A HELYI ADÓKRÓL, 1990).

3.3. Vállalkozások demográfiai és pénzügyi elemzésének módszere

A vállalkozások demográfiai elemzésénél az első tényezők között került vizsgálatra a vállalkozások méretkategóriájának megoszlása. A méretkategória meghatározásához a kkv törvény nyújtott segítséget. A kkv törvény bevezető rendelkezései között szerepel a törvény létrehozásának a célja, amelyből jól kitűnik a jogalkotó részéről a kkv-k fejlesztésére, és támogatására vonatkozó törekvés is. *„A törvény célja a mikro-, kis- és középvállalkozások meghatározása, valamint a fejlődésük előmozdítását szolgáló állami támogatások összefoglalása, és ezáltal olyan gazdasági feltételek kialakítása, amelyek hosszú távon, hazai és uniós szinten egyaránt biztosítják a verseny- és foglalkoztatási képesség növekedését, a versenyhátrányok csökkenését, valamint a vállalkozások Európai Unió követelményeihez való felzárkózását”* (2004. évi XXXIV. törvény, 2004).

Főszabály szerint a kkv-k körébe a 250 fő alatti gazdasági szervezetek tartoznak, 50 millió euró árbevételig, vagy 43 millió euró mérlegfőösszegig, illetve a törvény által megszabott önállósági kritériumoknak is meg kell feleljenek.

A törvény által meghatározott méretkategóriák az alábbiak:

- Mikrovállalkozás
 - 0–9 fő, 2 millió euró árbevételig, és 2 millió euró mérlegfőösszegig;
- Kisvállalkozás:
 - 0–9 fő, ahol az árbevétel és/vagy mérlegfőösszeg 2 és 10 millió euró között van (de egyik mutató értéke sem haladja meg a 10 millió eurót),
 - 0–49 fő, 10 millió euró árbevételig, és 10 millió euró mérlegfőösszegig;
- Középvállalkozás:
 - 0–49 fő, 10–50 millió euró árbevétel, vagy 10–43 millió euró mérlegfőösszeg,
 - 50–249 fő, 50 millió euró árbevételig, vagy 43 millió euró mérlegfőösszegig;
- Nagyvállalkozás:
 - 250 fő felett, 50 millió euró árbevétel felett, vagy 43 millió euró mérlegfőösszeg felett.

Ahhoz, hogy egy vállalkozás kkv-nak minősüljön, a fent említett három gazdasági mutató közül csak kettőnek kell megfelelnie. A foglalkoztatotti létszámra vonatkozó feltételnek mindenképp teljesülnie kell, azonban az éves nettó árbevételre, illetve a mérlegfőösszegre vonatkozó kritérium vagylagos, a kettő közül elegendő, ha csak az egyiket teljesíti a vállalkozás. A vizsgált vállalkozásokat a kkv törvénynek való jobb megfeleltetés érdekében a 11. táblázatban látható megbontás szerint kategorizáltam.

11. táblázat: Mikro-, kis- és középvállalkozások kategóriájának meghatározása a disszertáció során

Kategória	Éves nettó árbevétel (EUR)	Mérlegfőösszeg (EUR)
0 fős mikrovállalkozások	<2 000 000	<2 000 000
1 fős mikrovállalkozások	<2 000 000	<2 000 000
2-9 fős mikrovállalkozások	<2 000 000	<2 000 000
Kisvállalkozások	<10 000 000	<10 000 000
Középvállalkozások	<50 000 000	<43 000 000
Nagyvállalatok	50 000 000 fölött	43 000 000 fölött

Forrás: 2004. évi XXXIV. törvény alapján, saját szerkesztés

A minta vállalkozásai méretkategóriájának meghatározásához a létszámadatok, illetve az éves nettó árbevétel került értékelésre. Mindkét adatahalmaz az OPTEN adatbázisából került kigyűjtésre, a létszámadatok /fő értékben, az árbevétel pedig ezer HUF értékben került letöltésre. Választásom azért esett az Opten Kft. Cégtár rendszerére, mert az tartalmazza valamennyi Magyarországon bejegyzett cég Céglétszámjegyzékében közzé tett összes adatát,

kiegészítve több mint 100 ezer vállalkozás Céglépcsőnyben nem megjelölt, de a cégnyilvántartásban szereplő adataival (OPTEN, 2020).

A kkv törvény alapján meghatározott EUR árbevétel kritérium vizsgálatához az MNB éves átlag EUR-HUF árfolyamát használtam, amit a 12. táblázatban tüntettem fel.

12. táblázat: MNB EUR-HUF éves átlag árfolyam

Év	Árfolyam (éves átlag)
2014	308,66
2015	309,9
2016	311,46
2017	309,21
2018	318,87
2019	325,35

Forrás: MNB, 2020, alapján saját szerkesztés

A vállalkozások demográfiai elemzésének alapelvei alapján, a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra tekintettel érdemes vizsgálni, így a disszertáció során ezt szem előtt tartva, egy-egy adott évre vizsgáltam a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozásokat a 2015-2019 közötti 5 éves időszakban. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra (KORNAI – BRANYICZKI, 2014).

A Központi Statisztikai Hivatal módszertanilag meghatározza az alábbi vállalatdemográfiai mutatókat, amelyek elemzését a meghatározott módon végeztem el az adatfeldolgozás során:

Működő vállalkozás:

- Egy adott évben akkor tekinthetünk működőnek egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja.

Új vállalkozás:

- Egy vállalkozás adott évben akkor minősül valódi új vállalkozásnak, ha abban az évben a működő vállalkozások halmazához tartozik, és a megelőző két évben nem számított működőnek. A jogelőddel rendelkező vállalkozások nem számítanak valódi alakulásnak.

Túlélő vállalkozás:

- Egy vállalkozás akkor túlélő, ha az alakulását követő évben is a működő vállalkozások körébe tartozik, vagy már nem aktív, de tevékenységét átadta egy másik vállalkozásnak. A vállalkozások túlélési rátája megmutatja, hogy a valódi új vállalkozások hány százaléka működik az alakulását követő első, második, illetve harmadik évben is.

Valódi megszűnő vállalkozás:

- Egy vállalkozás adott évben akkor minősül valódi megszűnő vállalkozásnak, ha egymást követő két évben kimarad a működő szervezetek közül. A jogutóddal megszűnt szervezetek nem számítanak valódi megszűnésnek.

A kis- és középvállalkozásokban foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotti létszámon belül:

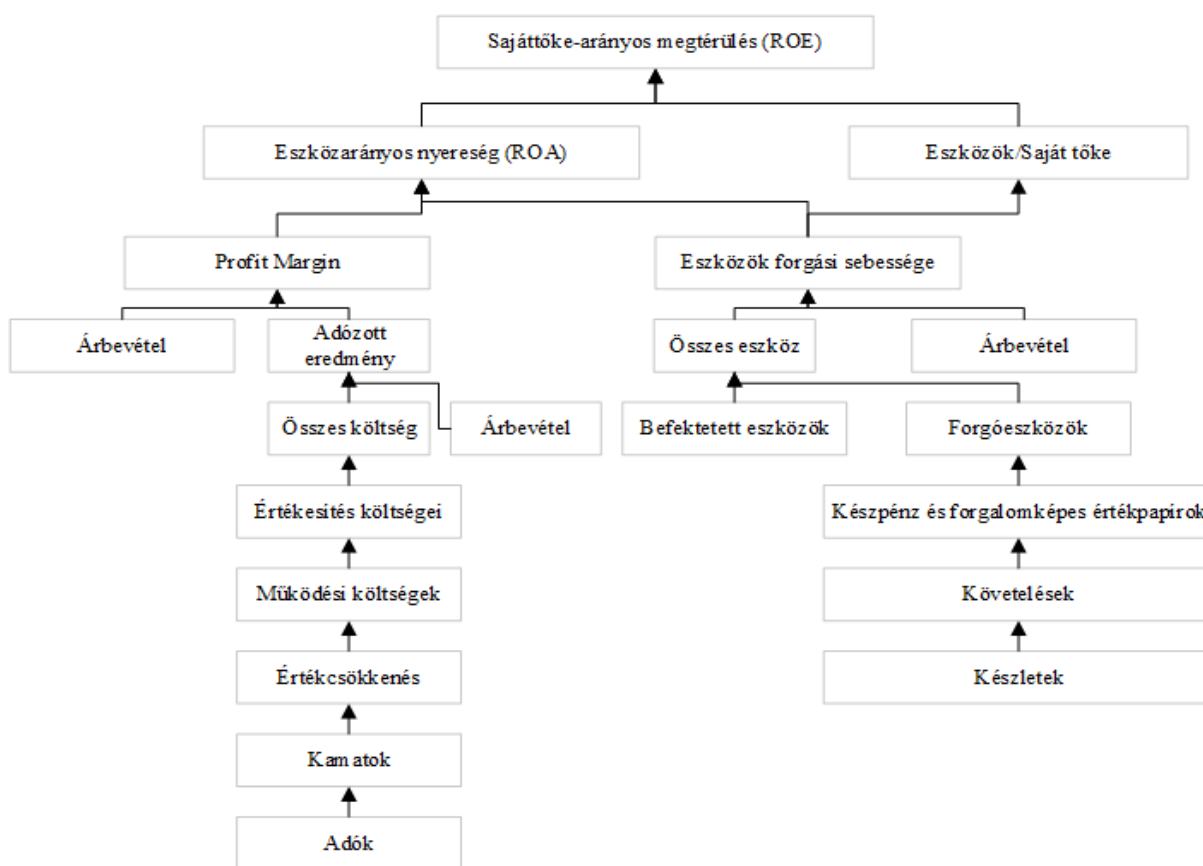
- A mutató egy viszonyszám, amely megmutatja, hogy a kis- és középvállalkozások milyen mértékben járulnak hozzá a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak számához. Az 1–250 fő foglalkoztatottal élő vállalkozás esetében az összes 19 fő feletti létszám-kategóriába tartozó vállalkozásokat, illetve a 1–4 és 5–19 fő létszám-kategória esetén reprezentatív mintavétel alapján kerülnek kijelölésre a megfigyelt vállalkozások (KSH, 2018).

A kutatás során a vizsgálat alá vont vállalkozások jövedelmezőségi és likviditási vizsgálata a vezetői számvitel módszereivel, eszközeivel történt, ugyanis a pénzügyi és a vezetői számviteli információk a pénzügyi hatékonysági és versenyképességi vizsgálatokat szolgálják (BORDÁNÉ RABÓCZKI, 2012). A hatékonyság fogalma azonban könnyen összekeverhető hasonló fogalmakkal, mint a jövedelmezőség, a sikeresség, a versenyképesség, vagy a termelékenység, mely kétértelműség nem csak a szubjektív okokból, hanem a hierarchikus rend hiányából is fakadhat (NÁBRÁDI et al., 2009). Így erre fokozott figyelemmel voltam az elemzések során.

A pénzügyi elemzéshez felhasznált mutatószámokat alapvetően két nagy csoportba lehet sorolni, ezek az abszolút mutatószámok (abszolút számok), valamint a relatív mutatószámok (viszonyszámok) (BÍRÓ et al., 2016). A vállalkozások eredményeihez kapcsolódó mutatószámok elemzése PUCSEK (2013) alapján elsősorban időbeli összevetés szintjén történhet meg, azaz a tárgyév, és a bázisév mutatószámainak összehasonlítása kell, hogy megvalósuljon. Az értékezés során ezt szem előtt tartottam, ugyanakkor a pénzügyi elemzés térbeli dimenzióban kiterjesztésre került, például egy-egy régió adatait összehasonlítva.

BREALEY és MYERS (2005) alapján a vállalatok pénzügyi elemzése és kontrollingja, a vállalat összes stakeholdere számára fontos információkkal tud szolgálni. A pénzügyi elemzések alapján kapott mutatószámok mind a belső, mind a külső partnerek felé a vállalat teljesítményéről ad betekintést, mely elemzések alapján lehetőség nyílik azok az értékelésére. A mutatószámok kalkulálására a vállalatok pénzügyi és számviteli kimutatásaiból van lehetőség, a kutatásom során ezen adatok az OPTEN vállalatinformációs rendszeréből kerültek felkutatásra.

Az OPTEN rendszeréből kinyert főbb mérleg, és eredménykimutatás sorok adatai alapján lehetségessé vált számomra a vállalkozások adataiból adatbázist létrehozni, és az adatokat elemzés alá vonni, mely adatbázis alapján a DuPont mutatószámrendszer alkalmazását láttam célszerűnek. KRESALEK (2007) megállapította, hogy a DuPont mutatószámrendszert 1919-ben az amerikai Du Pont vegyipari konszern fejlesztette ki, amely azóta elterjedt, és alkalmazása gyakorivá vált köszönhetően annak, hogy alkalmas vállalatok teljesítményének komplex értékelésére. A mutatók egymásra épülnek, és egyfajta nagyságrend, fontossági sorrend is érvényesül.

5. ábra: Kiterjesztett DuPont analízis modell

Forrás: VAN VOORHIS (1981) alapján saját szerkesztés

VAN VOORHIS (1981) megállapította, hogy a DuPont modell egy arányalapú elemzés, amely lehetővé teszi a menedzsment számára, hogy megfigyeljék a költség-profit lánc fontos változóinak kölcsönhatásait, ez alapján a vizsgálat alá vont vállalkozások helyzetét sikeresen be lehet mutatni, illetve következtetéseket levonni a kapott eredményekből. A DuPont mutatópiramis felépítése az 5. ábrán látható, a vállalkozások pénzügyi elemzéséhez, és értékeléshez felhasznált mutatószámok pedig a 13. táblázatban kerültek feltüntetésre.

13. táblázat: A DuPont modell alapján elemzésre került mutatók

Mutató	Mutató jelentése	Mutató képlete
ROS	Árbevétel arányos adózott eredmény	Adózott eredmény/Árbevétel*100
Összes eszköz forgási sebessége	Vállalati eszköz hatékonyság mutató	Értékesítés nettó árbevétele/összes eszköz
ROA	Eszköz arányos adózás utáni eredmény	Adózott eredmény/Eszközök összesen*100
Saját tőke multiplikátor	Eszközök saját tőkéből finanszírozott része	Összes eszköz/Saját tőke
ROE	Saját tőke arányos adózás előtti eredmény	Adózás előtti eredmény/Saját tőke*100

Forrás: BREALEY-MYERS (2005), KRESALEK (2005), ECOSTAT (2008), LAÁB (2009), FENYVES (2013), BARANYAI et al. (2013), TARNÓCZI (2015), SÁPINÉ DUDUK (2017) alapján saját szerkesztés

A ROA, mint gyűjtőmutató az összes olyan számított mutatót magába foglalja, amely valamelyik eredménykategóriát viszonyítja az összes eszközhöz, így ezeket az értékeket jelzővel kell ellátni. Az eszköz arányos adózás előtti eredmény, azaz az adózás előtti ROA (return on assets) azt méri, hogy a vállalkozás képes-e kielégítő mértékű eredményt elérni az összes befektetett eszközére vonatkoztatva, illetve milyen hatékonyan használja az eszközeit. A tőkeintenzív vállalkozásoknál alacsonyabb a mutató értéke, míg a kevésbé tőkeintenzívekénél magasabb. A mutatónak főleg idősoros vizsgálatokban van jelentősége.

A ROE (return on equity) a saját tőke hozama (return on equity), a tulajdonosok tőkéje felhasználásának hatékonyságát méri, illetve, hogy a tulajdonosok milyen hozamot tudnak elérni a vállalatba fektetett tőkéjükön (BARANYAI et al., 2013). A ROS az adózás utáni, azaz nettó ROS (return on sales) fontos mutatószáma, mert komplett jellemzőjeként van jelen a tulajdonosi hozamnak, a mutató tükrözi a vállalkozás árstratégiai, és működési költség felügyeleti képességét (TARNÓCZI, 2015).

A saját tőke multiplikátor egy eladósodottsági, kockázati mutató, a vállalat eszközeinek azt a részét méri, amelyet a vállalat saját tőkével finanszíroz, nem pedig hitelből vagy egyéb kötelezettségekből, illetve megadja, hogy hányszor sikerült megtöbbszöröznie a vállalatnak a saját tőkéjét.

A DuPont-elemzés alapján a sajáttőke arányos nyereség, azaz a ROE megadható az eszközarányos eredmény - ROA -, és a saját tőke multiplikátor szorzataként. Így a DuPont rendszer által a mutatók közti összefüggések értékelhetőek (NAGY et al., 2008; HERCIU et al., 2011).

$$\text{Saját tőke multiplikátor} = \frac{\text{összes eszköz}}{\text{saját tőke}}$$

A következő mutató az EBIT (earnings before interest and taxes) könyvviteli mutatóra épül, aminek a jelentése kamat és társaságiadó ráfordítások előtti eredmény, ez a magyar számviteli szabályok alapján az üzemi eredmény kategóriának feleltethető meg. Az EBIT (earnings before interest and taxes) margin mutató megmutatja az üzemi eredmény és az árbevétel arányát, az operatív margin az a nyereség, amelyet a társaság egy egységnyi értékesítéssel ér el a változó költségek megfizetése után, de mielőtt kamatot, vagy adót fizetne (SÁPINÉ DUDUK, 2016). Kiszámításra került az egy fő munkavállalóra jutó EBIT aránya is, amit azért célszerű bevonni az elemzésbe, mert a vállalatok túlságosan a befektetett tőke megtérülésének mérésére koncentrálnak, nem pedig tehetséges embereik hozzájárulásainak mérésére. Ennek mérésére alkalmas az egy főre jutó EBIT mutató alkalmazása, ami egy kibővített mutatóként lehet jelen a pénzügyi elemzések során (BRYAN, 2007).

$$\text{EBIT Margin} = \frac{\text{EBIT}}{\text{árbevétel}} * 100$$

$$\text{Alkalmazottankénti EBIT} = \frac{\text{EBIT}}{\text{foglalkoztatotti létszám}}$$

A vállalkozások pénzügyi helyzetének pontos képének feltárásához szükségesnek ítélem az azonosított vállalkozások mérleg eredményei által kalkulált likviditási mutatók vizsgálatát is. Ezen mutatók a vállalkozásoknak azt a képességét mérik, hogy hogyan is képes a rövid lejáratú kötelezettségeinek eleget tenni (MUSINSZKI, 2014). Egy vállalkozás likviditásának pontos megítéléséhez célszerű több likviditási mutatót kiszámítani, és azokat együttesen, komplexen értékelni.

$$\text{Általános likviditási mutató} = \frac{\text{forgóeszközök}}{\text{rövid lejáratú kötelezettségek}}$$

$$\text{Likviditási gyorsráta} = \frac{\text{forgóeszközök-készletek}}{\text{rövid lejáratú kötelezettségek}}$$

A likviditási mutatók magasabb értékei azt jelzik, hogy a vállalkozás a jövőben a rövid lejáratú kötelezettségeinek várhatóan eleget tud tenni, és finanszírozni tudja működési költségeit. A mutatószámok alacsonyabb értéke pedig azt jelezhetik előre, hogy a vállalkozásnak a közeljövőben nehézségei adódhatnak a rövid lejáratú kötelezettségei teljesítésében, ami problémát okozhat a vállalat működésében (FENYVES et al., 2016). Érdekes azonban megjegyezni, hogy a túl magas likviditási érték sem kedvező, ebben az esetben ugyanis a vállalkozás az alternatív befektetések jövedelmétől esik. Az általános likviditási mutató értéke 2 körül mondható ideálisnak, de az ettől nem sokkal alacsonyabb mutató is jónak értékelhető. A likviditási gyorsráta esetében 0,7-1 közötti értéket tekinthetünk ideálisnak.

A vállalkozások készletgazdálkodási helyzetét is érdemes feltérképezni a teljes kép érdekében. Ez többféleképpen mérhető, de közös jellemzőjük, hogy a vezetőség számára nyújt visszajelzést a tevékenységük hatékonyságára, sikerességére vonatkozóan. Az értékelés széles körben alkalmazott eszközei az úgynevezett forgási mutatók. Az elemzés során képzett mutatókról elmondható, hogy a vállalkozások eszközigazdálkodásának milyenségéről adnak képet, és annak hatékonyságának mérésére irányul, illetve arra is választ adnak, hogy milyen gyorsan térül meg az adott eszköz típus az árbevételben.

$$\text{Eszközök forgási sebessége} = \frac{\text{értékesítés nettó árbevétele}}{\text{összes eszköz}}$$

$$\text{Készletek forgási sebessége} = \frac{\text{értékesítés nettó árbevétele}}{\text{készletek}}$$

Ennek megfelelően a forgási sebességi mérések a vállalkozás több területét is feltudják mérni, annak függvényében, hogy minek a forgási sebességét mérjük. Az elemzés alapja a viszonyítás, ami során egybevetethetjük az elemzés alá vont időszakok teljesítményeit (GYULAI, 2011). Az értekezés során ennek megfelelően a vállalkozások eszköz- és készletforgási sebességei kerültek vizsgálat alá.

3.4. Kérdőíves felmérés összeállításának módszere

A társadalomtudományi kutatásokban a primer adatgyűjtés egyik leggyakoribb és legnépszerűbb eszköze a kérdőíves megkeresés. Fontos, hogy a kérdőív összeállítása a kutatási koncepció felállítása után történjen meg, és azzal összhangban kerüljenek a kutatási kérdések feltevésre. A kutatási koncepció kialakítása során már meg kell adni, hogy kik fogják alkotni a vizsgálni kívánt populációt (HUNKÁR, 2013).

A kérdőíves felmérés számos előnnyel rendelkezik az egyéb adatgyűjtési módszerekkel szemben, az egyik legfontosabb, hogy a megválaszolások - a kérdőív hosszától függően -

viszonylag kevés időt vesz igénybe, illetve a válaszok kiértékelése során fontos információkhoz juthat a kérdező (RAPOSA, 2014). Előnye továbbá, hogy a kérdőíves vizsgálat különösen alkalmas nagy alapsokaságok leírására (BABBIE, 2008). A szekunder forrásokat elemezve, illetve saját tapasztalatból is adódóan, a választásom az online kérdőíves megkeresésre esett, amit a Google Forms online kérdőív szerkesztő segítségével hoztam létre. Az ebben a formában létrehozott kérdőív előnye, hogy gyorsan, hatékonyan, valamint széles körben terjeszthető az azonosított vállalkozások körében. A kérdőív folyamán jellemzően eldöntendő, feleletválasztós, illetve Likert-skálán rangsorolandó kérdésekkel, állításokkal találkozhattak a megkeresett vállalkozások.

A kutatás területi lehatárolása után 1767 vállalkozás került azonosításra, amely a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások körét foglalta magába. A kérdőíves felmérés 2020 január és 2020 december között zajlott le. A kérdőívek két körben kerültek kiküldésre: első körben az azonosított összes 1767 vállalkozás mindegyike Google Forms kérdőív keretében lett megkérdezve. A 2020 január – június közötti időszakban 76 válasz érkezett vissza, majd egy második körben újból kiküldésre került a kérdőív, ekkor szeptember – december közötti időszakban további 19 válasz érkezett, így végeredményben 95 vállalkozás töltötte ki a kutatási kérdőívet, ez 5,38 százalékos visszaérkezési aránynak felel meg. A kitöltések aránya alacsonynak tűnhet, azonban számos hasonló témában, és hasonló módszerrel végzett kutatás is - BROUNEN et al. (2004), SZŰCSNÉ MARKOVICS (2013) -, ekkora válaszadási aránnyal szembesült.

Az adatbázisba került vállalkozások, és a kérdőív során választ adó cégek régiónkénti megoszlása a 14. táblázatból látható. Megállapítható, hogy régiónként 2-3 százalékos eltérés figyelhető csak meg a mintavétel alapja, és a kapott minta között, egyedül a Nyugat-Dunántúl régió és a Közép-Magyarország régió között van jelentősebb, mintegy 10 százalékos eltérés. Ez annak tudható be, hogy a vizsgálat alá vont ipari parkok egyike sem a Közép-Magyarország régióból került ki, mivel a Modern Városok Programban résztvevő városok közül Érden, ami az egyetlen közép-magyarországi megyei jogú város, jelenleg nincs is ipari park. Így a válaszok olyan vállalkozásoktól érkeztek, melyek a megyei jogú városok mellett, a Közép-Magyarország régióban is rendelkeznek telephellyel. A beérkezett válaszok alapján 92 vállalkozás rendelkezett 1 telephellyel a vizsgált települések ipari parkjaiban, 1 vállalkozás 4 telephellyel, 1 vállalkozás 5 telephellyel, 1 vállalkozás pedig 7 telephellyel, így lehetséges az, hogy a kitöltött 95 kérdőívre 108 telephely jut.

14. táblázat: A vállalkozások regionális megoszlása a teljes adathalmaz és a minta esetében

Régió	Teljes adathalmaz megoszlás	Minta megoszlás	különbség
Dél-Alföld régió	18%	16%	-3%
Dél-Dunántúl régió	5%	8%	3%
Észak-Alföld régió	9%	7%	-2%
Észak-Magyarország régió	14%	17%	3%
Közép-Dunántúl régió	20%	17%	-3%
Közép-Magyarország régió	0%	10%	10%
Nyugat-Dunántúl régió	35%	25%	-10%

N=1767 N=108

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kérdőíves vizsgálat során meglátásom szerint a sokaságot jól jellemző minta került felvételre, ugyanis a vizsgálati kritériumok alapján azonosított vállalkozások közül a visszaérkező kérdőív kitöltések nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása nem tér el szignifikánsan a vizsgált ipari parkokon belül kialakult nemzetgazdasági ág szerinti struktúra megoszlás viszonylatában, ami a 15. táblázatból is jól látható.

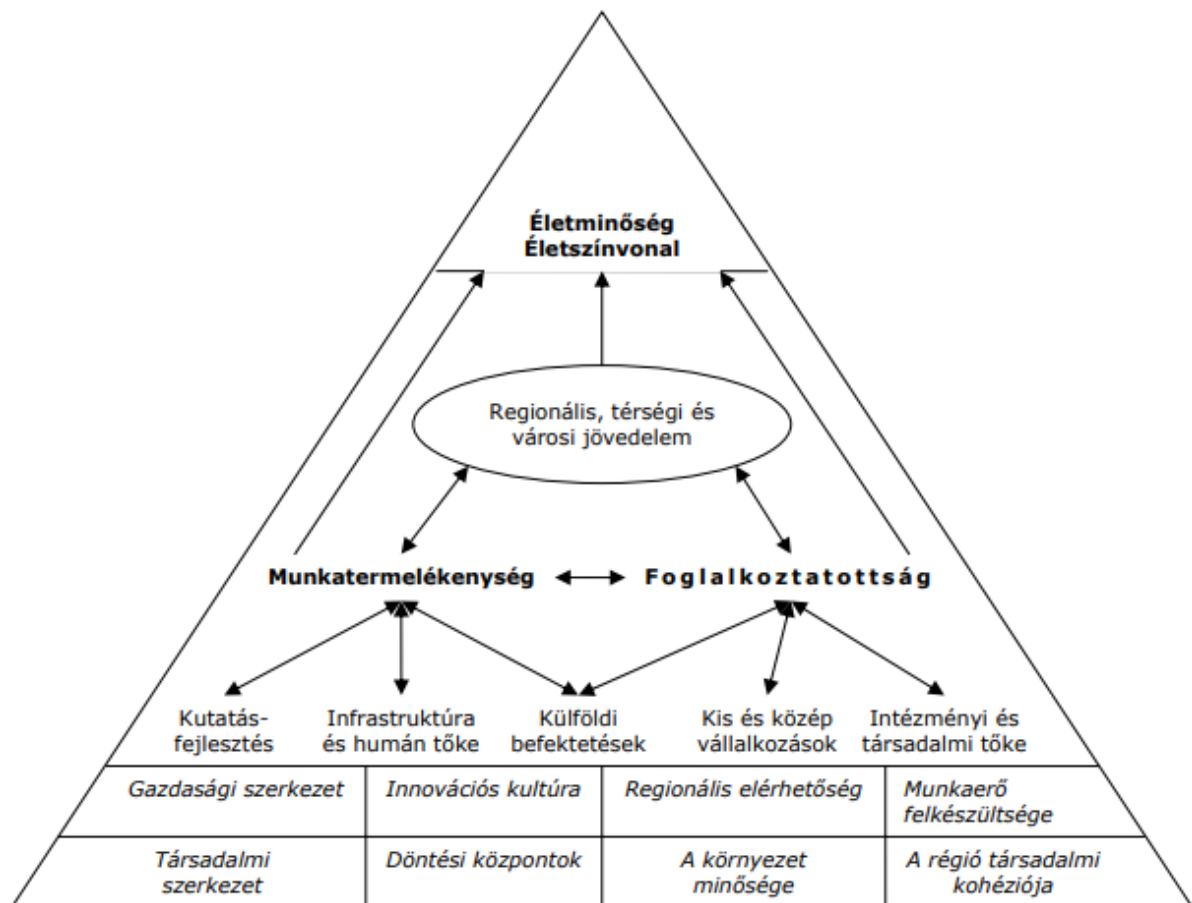
15. táblázat: A vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása a teljes adathalmaz és a minta esetében

Nemzetgazdasági ág	Teljes adathalmaz megoszlás	Minta megoszlás	Eltérés
Feldolgozóipar	29,9%	35,8%	5,9%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	26,3%	27,4%	1,1%
Építőipar	7,4%	14,7%	7,3%
Szállítás, Raktározás	6,7%	7,4%	0,7%
Ingatlanügyletek	9,5%	3,2%	-6,3%
Oktatás	0,6%	2,1%	1,5%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	6,5%	2,1%	-4,4%
Egyéb Szolgáltatás	0,9%	2,1%	1,2%
Információ, Kommunikáció	2,4%	2,1%	-0,3%
Területen kívüli szervezet	0,0%	1,1%	1,1%
Villamosenergia-, Gáz-, Gőzellátás, Légkondicionálás	0,4%	1,1%	0,7%
Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Halászat	0,4%	1,1%	0,7%

N=1776 N=95

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kérdőív telephelyválasztási szempontok kérdéskörének kidolgozásakor a LENGYEL (2000) által leírt optimális telephelyszerkezet modelljét vettem figyelembe, ami a 6. ábrán látható.

6. ábra: A régiók, térségek és városok versenyképességének piramis-modellje

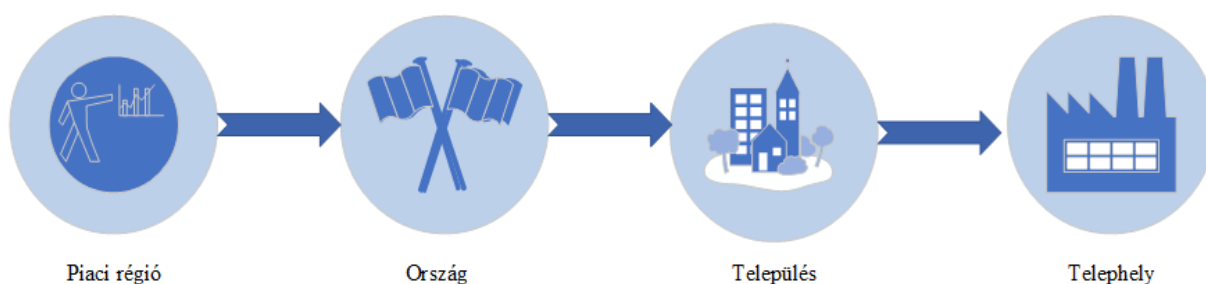
Forrás: LENGYEL, 2000

A telephelyválasztással kapcsolatos kérdések elemzéséhez fontos BARTKE (1971) ipari park fogalmának meghatározását értelmezni, mely szerint az ipari parkok célja a vállalati telephelyválasztás befolyásolása, kisebb tőkék működővé válásának elősegítése, infrastruktúra létesítésével, és szolgáltatások szervezésével. Ez egybe vág SCHROEDER (1993) felvetésével is, miszerint a telephelyválasztás módszertanának meghatározását nagymértékben befolyásolják a telephelyválasztás körüli probléma felmerülésének körülményei.

VERES (2017) kutatási eredményei alapján a telephelyválasztási kérdések elemzéséhez a pontozásos módszert alkalmaztam, azaz egy 5 fokozatú Likert-Skálán súlyozhatták szempontjaikat a megkérdezett vállalkozások. A pontozásos módszer egyfajta univerzális mérési módszer, ami a telephely kiválasztási szempontok vizsgálatánál is alkalmazható. A módszer alkalmazása során az egyes tényezők súlyokkal való ellátása által kiszűrhetőek a fontos, illetve kevésbé fontos tényezők.

A kapott eredményeket kétféle módon lehet értékelni, additív módon, vagy multiplikatív módon, de közös jellemzőjük, hogy a nagyobb érték a jobb.

A telephelyválasztási folyamat döntési rendszere CHIKÁN és DEMETER (2006) alapján a 7. ábrán került feltüntetésre, mely lépésekhez kapcsolódó kérdések szintén megjelennek a kérdőív által vizsgált terület kérdései között.

7. ábra: A telephelyválasztás hierarchikus döntési rendszere

Forrás: CHIKÁN – DEMETER (2006), alapján saját szerkesztés

A kérdőíves megkeresés útján a telephelyválasztással olyan szubjektív adatok, mint például a vállalkozások szemlélete, vagy jövőképe is feltérképezésre kerülhetett. ÁLDORFAINÉ és munkatársai (2018) szerint kutatási témától függően akár súlyozva is lehet átlagolni az indexeket abban az esetben, ha van előzetes tudásanyagunk arról, hogy mely tényező befolyásolhatta leginkább telephelyválasztást, vagyis, hogy melyik faktor szerepelhetett a legnagyobb súllyal az eredmények kialakulásában.

3.5. Modern Városok Program adatok, támogatói okiratok felkutatásának módszere

A Modern Városok Program ipari park fejlesztési támogatásai dokumentumelemzés formájában kerültek feldolgozásra. Magyarország kormánya és a megyei jogú városok között kötött együttműködési megállapodásokat városonként külön-külön kormányhatározatban rögzítették, és jelentették meg a Magyar Közlönyben. FEKETE (2017) korábbi tanulmánya során a kormányhatározatokat már összegyűjtötte, viszont akkor még a Hódmezővásárhellyel kötött kormányhatározat hiányzott, ezt pótoltam a 16. táblázatban, ahol feltüntetésre került a többi megyei jogú város mellett.

16. táblázat: A Modern Városok Program együttműködési megállapodásai

Megyei jogú város	Együttműködési megállapodás megkötésének dátuma	Kormányhatározat száma
Békéscsaba	2016. április 26.	1283/2016. (VI. 7.)
Debrecen	2015. május 18.	1382/2015. (VI. 12.)
Dunaújváros	2016. május 31.	1394/2016. (VII. 21.)
Eger	2015. április 10.	1251/2015. (IV. 23)
Érd	2015. július 3.	1504/2015. (VII. 23.)
Győr	2017. április 28.	1387/2017. (VI. 27.)
Hódmezővásárhely	2017. május 26.	1840/2017. (XI. 10.)
Kaposvár	2015. október 9.	1803/2015. (XI. 10.)
Kecskemét	2016. február 9.	1131/2016. (III. 10.)
Miskolc	2016. február 11.	1315/2015. (V. 21.)
Nagykanizsa	2015. június 23.	1496/2015. (VII. 21.)
Nyíregyháza	2015. november 10.	1955/2015. (XII. 17.)
Pécs	2015. április 28.	1316/2015. (V. 21.)
Salgótarján	2017. március 21.	1388/2017. (VI. 27.)
Sopron	2015. március 24.	1217/2015. (IV. 17.)
Szeged	2017. január 30.	1151/2017. (III. 20.)
Székesfehérvár	2015. május 26.	1383/2015. (VI. 12.)
Szekszárd	2016. február 23.	1159/2016. (IV. 5.)
Szolnok	2015. június 3.	1428/2015. (VI. 25.)
Szombathely	2015. november 17.	1936/2015. (XII. 12.)
Tatabánya	2016. március 22.	1240/2016. (V. 13.)
Veszprém	2016. május 10.	1284/2016. (VI. 7.)
Zalaegerszeg	2015. április 14.	1252/2015. (IV. 23.)

Forrás: FEKETE (2017) alapján saját szerkesztés

Az együttműködési megállapodásokban meghatározott fejlesztési pontokat támogatói okiratban erősítették meg, amely meghatározza a támogatandó projektet, illetve meghatározza a támogatás célját, összegét, a támogatott tevékenység időtartamát, és az ellenőrzés módját.

Ahogy az irodalmi feldolgozás részben már említésre került, a Modern Városok Program keretében megvalósuló projektek pontos lehatárolása, számszerűsítése hiányos, illetve az elérhető dokumentációk hiánya miatt átláthatatlan, így hivatalos forrásból, a kormány.hu oldalról információhoz jutni rendkívül nehézkes. A program kereteiben futó projektek státuszáról egy helyen találtam csak adatokat, a k.blog.hu oldalon (K-BLOG, 2020), ahol Merényi Miklós - a Budapesti Corvinus Egyetem PhD hallgatója - által Gyopáros Alpár kormánybiztostól kapott adatigénylésére beérkezett válasz alapján feltöltésre került a Miniszterelnökségtől kapott projektek listája, valamint a projektek 2020 augusztusában érvényes státusza, amely révén lehetőségessé vált értekezésem Modern Városok Program ipari park fejlesztéseivel kapcsolódó fejezetének pontosabb kidolgozása (K.BLOG.HU, 2020).

4. EREDMÉNYEK

4.1. Kiválasztott vállalkozások demográfiai és pénzügyi elemzése

4.1.1. A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások demográfiai elemzése

Az 1. hipotézisem igazolásához, vagy elvetéséhez, miszerint a megyei jogú városok ipari parkjaiban jellemzően nagyvállalatok telepedtek le, és a telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari tevékenységgel foglalkoznak, szükséges a vizsgálat alá vont vállalkozásokat, és a telephelyeknek otthont adó ipari parkokat a demográfiai mutatóik segítségével elemezni, és a kapott eredmények alapján a felállított hipotézist igazolni, vagy elvetni.

A kutatás során felállított kritériumok mentén azonosított ipari parkok száma 48 darab, amely a 17. táblázatban látható módon oszlik meg regionális szinten. Az egy régióra jutó ipari parkok száma összességében nem mutat nagy különbséget, hat és tíz között alakul, azonban arányaiban vizsgálva már nagyobb eltéréseket lehet megfigyelni. Regionális szinten a megyei jogú városok ipari parkjainak a száma a Dél-Dunántúl régióban a legalacsonyabb, mindössze hat darab található, a legmagasabb pedig tíz-tíz darabbal a Dél-Alföld régióban, és a Nyugat-Dunántúl régióban található. Ki kell emelni, hogy a magasabb darabszám azért is ezekben a régiókban jelenik meg, mert itt a megyeszékhelyek mellett Csongrádban Hódmezővásárhely, Győr-Moson-Sopronban Sopron, és Zalában Nagykanizsa is megyei jogú városi ranggal rendelkezik.

17. táblázat: A vizsgálat alá vont ipari parkok számának megoszlása régióként

Régió	Ipari parkok száma
Dél-Alföld régió	10
Dél-Dunántúl régió	6
Észak Alföldi régió	7
Észak-Magyarország régió	7
Közép-Dunántúl régió	8
Nyugat-Dunántúl régió	10
Összesen	48

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 18. táblázatban látható a megyei jogú városok listája, illetve a városokban található ipari parkok száma. A regionális összehasonlításhoz képest a városok között már nagyobb eltéréseket láthatunk, 0-5 közötti értéket vesznek fel, és átlagosan 2,18 ipari parkkal rendelkezik egy megyei jogú város ma Magyarországon. A 23 darab megyei jogú város közül Érd az egyetlen, amelyik jelenleg nem rendelkezik ipari parkkal, azonban a Modern Városok Program

keretében a várossal kötött együttműködési megállapodás már tartalmaz erre irányuló kezdeményezést, de jelenleg ez még csak projekt státuszban létezik.

18. táblázat: A vizsgálat alá vont ipari parkok száma a megyei jogú városokban

Város	Ipari Park
Békéscsaba	1
Debrecen	4
Dunaújváros	1
Eger	1
Érd	0
Győr	2
Hódmezővásárhely	1
Kaposvár	2
Kecskemét	3
Miskolc	5
Nagykanizsa	1
Nyíregyháza	1
Pécs	3
Salgótarján	1
Sopron	2
Szeged	5
Székesfehérvár	5
Szekszárd	1
Szolnok	2
Szombathely	1
Tatabánya	1
Veszprém	1
Zalaegerszeg	4
Összesen	48

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 19. táblázatban (73-74. oldal) látható mind az a 48 darab ipari park, amely a kutatás során azonosításra került, majd a betelepült vállalkozásaik adatira épülve elemeztem az ipari parkok vállalkozásainak demográfiai helyzetét, és pénzügyi eredményeit.

19. táblázat: A kutatás során azonosított ipari parkok főbb adatai

Régió	Város	Ipari park neve	Alapítás éve	Betelepült vállalkozások száma
Dél-Alföld	Békéscsaba	Békéscsaba Almáskerti Ipari Park	1999	16
Dél-Alföld	Hódmezővásárhely	Hódmezővásárhelyi Technológiai és Ipari Park	1998	29
Dél-Alföld	Kecskemét	Kecskeméti Ipari Park	1998	39
Dél-Alföld	Kecskemét	KÉSZ Ipari Park	1998	27
Dél-Alföld	Kecskemét	Technik Heliport Ipari Park - Kecskemét	1999	24
Dél-Alföld	Szeged	DÉLÉP Ipari Park - Szeged	2002	46
Dél-Alföld	Szeged	Első Szegedi Ipari Park	1998	22
Dél-Alföld	Szeged	Kálvária Ipari Park - Szeged	2007	20
Dél-Alföld	Szeged	Szegedi-Ipari Logisztikai Központ és Ipari Park	2008	41
Dél-Alföld	Szeged	SZEKO Ipari Park	2002	61
Dél-Dunántúl	Kaposvár	Keleti Ipari Park - Kaposvár	1998	6
Dél-Dunántúl	Kaposvár	Videoton Kaposvári Ipari Park	1998	13
Dél-Dunántúl	Pécs	Ipark Pécs - Déli Ipari Park	2012	4
Dél-Dunántúl	Pécs	Pécsi Ipari Park	1997	43
Dél-Dunántúl	Pécs	Pécs-Kövágószőlősi Ipari Park	2008	9
Dél-Dunántúl	Szekszárd	Szekszárdi Ipari Park	1998	17
Észak-Alföld	Debrecen	Debreceni Agrár Ipari Park (Science Park)	1999	2
Észak-Alföld	Debrecen	Debreceni Logisztikai Szolgáltató Központ és Ipari Park	1999	18
Észak-Alföld	Debrecen	Debreceni Nyugati Ipari Park	2000	66
Észak-Alföld	Debrecen	Debreceni Regionális Innovációs Tudományos és Technológiai Park	2012	22
Észak-Alföld	Nyíregyháza	Nyíregyházi Ipari Park	1997	13
Észak-Alföld	Szolnok	GIMA Szolnok Ipari Tudományos és Technológiai Park	2006	31
Észak-Alföld	Szolnok	Szolnoki Ipari Park és Logisztikai Szolgáltató Központ	1999	16
Észak-Magyarország	Eger	Egri Ipari Park	1997	44
Észak-Magyarország	Miskolc	Diósgyőri Ipari Park	1997	60
Észak-Magyarország	Miskolc	Európa Center Miskolc Üzleti és Logisztikai Ipari Park	2012	8
Észak-Magyarország	Miskolc	Miskolc Déli Ipari Park	2009	1
Észak-Magyarország	Miskolc	Miskolc-Alsószolca Ipari Park	1999	12
Észak-Magyarország	Miskolc	Miskolci Ipari Park	2005	99

Régió	Város	Ipari park neve	Alapítás éve	Betelepült vállalkozások száma
Észak-Magyarország	Salgótarján	Salgótarjáni Városkapu Ipari Park	1998	25
Közép-Dunántúl	Dunaújváros	Dunaújvárosi Ipari Park	1997	22
Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Alba Ipari Zóna	1997	94
Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Déli Ipari Park - Székesfehérvár	2000	45
Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Ikarus Székesfehérvári Ipari Park	2001	15
Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Sóstó Ipari Park	1997	56
Közép-Dunántúl	Székesfehérvár	Videoton Ipari Park Székesfehérvár	1997	88
Közép-Dunántúl	Tatabánya	Tatabánya Nyugati Ipari Park	1997	29
Közép-Dunántúl	Veszprém	Videoton Ipari Park Veszprém	1998	11
Nyugat-Dunántúl	Győr	Győri Ipari Park	1997	92
Nyugat-Dunántúl	Győr	Rába Ipari Park	2005	58
Nyugat-Dunántúl	Nagykanizsa	Nagykanizsai Ipari Park	1999	109
Nyugat-Dunántúl	Sopron	Sopron Aranyhegyi Ipari Park	1997	34
Nyugat-Dunántúl	Sopron	Sopron Dél- Keleti Ipari Park	2005	40
Nyugat-Dunántúl	Szombathely	Claudius Ipari és Innovációs Park	1997	175
Nyugat-Dunántúl	Zalaegerszeg	Ganz Ipari Park	1999	8
Nyugat-Dunántúl	Zalaegerszeg	Zalaegerszeg Déli Ipari Park	2006	55
Nyugat-Dunántúl	Zalaegerszeg	Zalaegerszegi Ipari Park	1998	15
Nyugat-Dunántúl	Zalaegerszeg	Zalaegerszegi Tudományos és Technológiai park	2015	34
6 régió	22 megyei jogú város	48 ipari park	Összesen 1814 telephely	

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kutatásom során a 22 darab megyei jogú város – Érd nem rendelkezett ipari parkkal a kutatás készítése során – 48 ipari parkjában 1767 vállalkozást sikerült feltérképezni, mely vállalkozások összesen 1814 telephelyet létesítettek a vizsgált ipari parkokban. Ahogy azt már korábban is említettem, azért lehetséges több telephely, mint maguk a vállalkozások száma, mert számos vállalkozás nem csak egy megyei jogú város ipari parkjában rendelkezik telephellyel, hanem adott esetben akár több ilyen lokáción is létesített telephelyet. Összesen 41 olyan vállalkozás került azonosításra, amely kettő, vagy több telephellyel rendelkezik megyei jogú városok ipari parkjaiban, így a kapott adatok alapján elmondható, hogy átlagosan 38 telephelyet létesítettek a vizsgált vállalkozások a vizsgált ipari parkokban.

A 20. táblázatban az ipari parkokban letelepült vállalkozások, gazdasági társaságok alapításának időpontjai, illetve a vállalatok által választott cégjogi formáinak a megoszlása látható.

20. táblázat: A vizsgált vállalkozások alapítási éve, és jogi formáinak megoszlása

Alapítás éve	Megalapított vállalkozások	Ebből: Kft.	Bt.	Zrt.	Nyrt.
1880-1900	1				1
1901-1950	3			2	1
1951-1960	5	1		4	
1961-1970	2	1		1	
1971-1980	5	1		3	
1981-1990	109	96	1	9	1
1991-2000	632	523	63	43	
2001-2010	577	539	24	13	
2011	88	84	1	3	
2012	71	69	1		
2013	50	43	3		
2014	34	33		1	
2015	43	39	1	2	
2016	56	52		4	
2017	44	42	1		
2018	27	24	1	2	
2019	18	17		1	
2020	2	2			
Végösszeg	1767	1565	96	88	3

Forrás: Saját kutatás, 2020

A táblázatban feltüntetett vállalkozások mellett azonosításra került 2 közkereseti társaság, 4 szövetkezet, és 8 nonprofit szervezet (egyesület, alapítvány) is. Az alapítás időpontjáról elmondható, hogy jellemzően a rendszerváltás környékén, illetve utána alakultak a vizsgált vállalkozások. Ez leginkább már a történeti részben kifejtett szerves fejlődési folyamatnak, valamint természetesen a kommunista, szocialista rendszer sajátosságának köszönhető elsősorban, azonban nem csak az 1989-et követő 10 évben maradt magas az új vállalkozások száma, hanem a 2001-2010 között tartó időszakban is, amikor is 577 új vállalkozást alapítottak a vizsgált ipari parkokban. A következő 10 éves periódusban, 2011-2020 között ez a szám valamivel alacsonyabb, összesen 433 vállalkozás alapítását sikerült azonosítanom a kutatás során.

A 21. táblázatban a vizsgálat alá vont ipari parkokban telephellyel rendelkező vállalkozások jogi formájának megoszlása látható. Szembetűnő a korlátolt felelősségű társaságok domináns aránya, tizből kilenc vállalkozás ilyen formában működik, ami az összes vállalkozás 88,6 százalékát teszi ki. A betéti társaságok 5,4 százalékkal, a zártkörű részvénytársaságok pedig 5 százalékkal járultak hozzá az összetételhez, ami lefedi a vállalkozások 99 százalékát, a vállalkozások összességének csupán 1 százaléka nonprofit szervezet (egyesület, alapítvány), szövetkezet, közkereseti társaság, vagy nyílt körűen működő részvénytársaság.

21. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások jogi formájának megoszlása

Jogi forma	Darabszám	Arány
Kft.	1565	88,6%
Bt.	96	5,4%
Zrt.	88	5,0%
Nonprofit szervezet	9	0,5%
Szövetkezet	4	0,2%
Nyrt.	3	0,2%
Kkt.	2	0,1%
Összesen	1767	100%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 22. táblázatból jól látható a vizsgált vállalkozások főtevékenységének megoszlása. A TEÁOR'08 nomenklátúra szerinti kategorizálás, és a vizsgálati eredmények alapján megállapítható, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban jellemzően feldolgozóipari vállalatok, kereskedelem és gépjárműjavítással foglalkozó vállalkozások létesítenek telephelyet, mely vállalkozások az azonosított cégek több mint a felét teszik ki, egészen pontosan 56,2 százalékot.

22. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása

Nemzetgazdasági ág	Darabszám	Százalék
Feldolgozóipar	528	29,9%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	465	26,3%
Ingatlanügyletek	167	9,5%
Építőipar	131	7,4%
Szállítás, Raktározás	118	6,7%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	115	6,5%
Adminisztratív És Szolgáltatást Támogató Tevékenység	64	3,6%
Információ, Kommunikáció	43	2,4%
Vízellátás; Szennyvíz Gyűjtése, Kezelése, Hulladékgazdálkodás, Szennyeződésmentesítés	26	1,5%
Szálláshely-Szolgáltatás, Vendéglátás	23	1,3%
Pénzügyi, Biztosítási Tevékenység	20	1,1%
Humán-Egészségügyi, Szociális Ellátás	17	1,0%
Egyéb Szolgáltatás	16	0,9%
Oktatás	10	0,6%
Villamosenergia-, Gáz-, Gőzellátás, Légkondicionálás	7	0,4%
Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Halászat	7	0,4%
Művészet, Szórakoztatás, Szabad Idő	7	0,4%
Bányászat, Kőfejtés	2	0,1%
Közigazgatás, Védelem; Kötelező Társadalombiztosítás	1	0,1%
Összesen	1767	100,0%

Forrás: Saját kutatás, 2020

További hat nemzetgazdasági ágat lehet még kiemelni, amelyek ugyan nem érik el egyenként a 10 százalékot, de együttesen 36,2 százalékot képviselnek a mintán belül, ezek az ingatlanügyletek; építőipar, szállítás, raktározás, szakmai, tudományos, műszaki tevékenység, adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység, illetve az információ, kommunikáció.

23. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása régióként

Régió / Nemzetgazdasági ág	Vállalkozások száma	Megoszlás aránya
<i>Dél-Alföld Régió</i>	324	
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	102	31,5%
Feldolgozóipar	69	21,3%
Szállítás, Raktározás	31	9,6%
Ingatlanügyletek	27	8,3%
Építőipar	26	8,0%
<i>Dél-Dunántúl Régió</i>	92	
Feldolgozóipar	36	39,1%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	23	25,0%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	10	10,9%
Ingatlanügyletek	8	8,7%
Építőipar	4	4,3%
<i>Észak Alföldi Régió</i>	167	
Feldolgozóipar	51	30,5%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	44	26,3%
Ingatlanügyletek	16	9,6%
Építőipar	15	9,0%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	9	5,4%
<i>Észak-Magyarország Régió</i>	247	
Feldolgozóipar	87	35,2%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	56	22,7%
Ingatlanügyletek	27	10,9%
Építőipar	21	8,5%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	19	7,7%
<i>Közép-Dunántúl Régió</i>	352	
Feldolgozóipar	120	34,1%
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	78	22,2%
Ingatlanügyletek	34	9,7%
Szállítás, Raktározás	23	6,5%
Építőipar	22	6,3%
<i>Nyugat-Dunántúl Régió</i>	616	
Kereskedelem, Gépjárműjavítás	178	28,9%
Feldolgozóipar	174	28,2%
Ingatlanügyletek	55	8,9%
Szállítás, Raktározás	47	7,6%
Szakmai, Tudományos, Műszaki Tevékenység	46	7,5%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 23. táblázatban a nemzetgazdasági ágak szerinti regionális megoszlást szemléltettem a kutatási eredmények alapján. Megállapítható, hogy az ipari parkok gazdasági szerkezete viszonylag homogén, jellemzően a feldolgozóipari vállalatok, valamint a kereskedelem, javítás szektorban működő vállalkozások adják az ipari parkokban letelepedett vállalkozások gerincét, érdemes azonban megjegyezni, hogy a kisebb jelenléttel szereplő ágazatok is arányaiban hasonló megoszlást mutatnak regionális szinten.

A 24. táblázatban a vizsgált ipari parkokban található valóban működő vállalkozások száma látható. A táblázat alapján arra következtetésre lehet jutni, hogy a működő vállalkozások köre csak alacsony arányban növekszik. Ez egyrészt az alkalmazott módszertani sajátosságokból adódik, ugyanis a kutatás során felkutatott vállalkozások egy fix számú halmazzal alkotnak minden évre vonatkozóan, viszont a KSH által alkalmazott módszertan segítségével meghatározhatóvá válik a működő és nem működő vállalkozások halmaza. Figyelembe vettem, hogy egy adott évben csak akkor tekinthető működőnek egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A módszertan sajátosságából adódóan a működő vállalkozások körének meghatározása az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai-, és bevallási adatok alapján lehetséges, valamint csak is utólag. Mivel a 2019 évben a bevallások leadásának határideje 2020 szeptemberére tolódott ki, mely kötelességnek számos vállalkozás még a kitöltött határidő ellenére sem tett eleget, így a 2019. évi adatok hiányosak, tehát ezen adatokkal nem kalkuláltam a 24. táblázat elkészítésekor.

24. táblázat: Működő vállalkozások számának alakulása régióként 2015-2018 között

Év	2015	2016	változás előző évhez képest	2017	változás előző évhez képest	2018	változás előző évhez képest
Működő vállalkozás összesen	1548	1589	3%	1595	0%	1606	1%
Dél-Alföld régió	290	293	1%	294	0%	298	1%
Dél-Dunántúl régió	86	87	1%	83	-5%	83	0%
Észak-Alföldi régió	160	160	0%	156	-3%	156	0%
Észak-Magyarország régió	201	217	8%	220	1%	218	-1%
Közép-Dunántúl régió	323	328	2%	329	0%	330	0%
Nyugat-Dunántúl régió	518	534	3%	543	2%	551	1%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kapott eredmények alapján a működő vállalkozások 33 százaléka a Nyugat-Dunántúl régióban található, az azonosított 48 ipari parkból 10 ipari park tartozik ebbe a régióba, tehát ezen ipari parkok „népsűrűsége” magasabb, a vállalati koncentráció emelkedett szintje a jellemző, ami egyébként jól leírja a Magyarországon általánosan is tapasztalható területi különbségeket, a gazdasági erő nyugati irányba való eltolódását.

Megállapítható továbbá, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari vállalkozások, melyek az összes azonosított vállalkozás 30 százalékát teszik ki, azonban az egyéb tevékenységek köre is rendkívül széles körben került azonosításra, ami részben igazolja az 1. hipotézisben felvetetteket.

A 25. táblázatban a 2018 év végén Magyarországon regisztrált összes társas vállalkozás megoszlása látható regionális szinten. A regisztrált társas vállalkozások tartalmazzák az összes jogilag létező, adószámmal rendelkező gazdasági szervezeteket, a felszámolási, végelszámolási, és kényszertörlési eljárás alatt állókat, illetve a tevékenységüket szüneteltetőket is. Megállapítható belőle, hogy a 2018-as évben az ország összes regisztrált társas vállalkozásának a 0,33 százaléka a vizsgált ipari parkokban telepedett le, tehát minden 300. vállalkozás valamelyik megyei jogú város ipari parkjában működött. Ezen belül a Nyugat-Dunántúl adatai különösen kiemelkedőnek mondhatóak, itt 1,58 százalékos arány lett azonosítva.

25. táblázat: Regisztrált társas vállalkozások száma országosan, és a MJV ipari parkjaiban

Régió	Regisztrált társas vállalkozások		
	Magyarország	MJV Ipari parkok	Arány
	2018.12.31	2018	
Közép-Magyarország	293 440	0	0,00%
Közép-Dunántúl	40 612	336	0,83%
Nyugat-Dunántúl	37 635	593	1,58%
Dél-Dunántúl	32 147	88	0,27%
Észak-Magyarország	31 789	239	0,75%
Észak-Alföld	42 499	161	0,38%
Dél-Alföld	42 880	320	0,75%
Ország összesen	521 003	1 737	0,33%

Forrás: KSH, 2021; saját kutatás, 2020

A 26. táblázatban található a 2015-2019 közötti időszakban megszűnő vállalkozások száma regionális szinten. A módszertani ajánlásoknak megfelelően, az eredmények értékelése során egy vállalkozás az adott évben akkor minősült valódi megszűnő vállalkozásnak, ha egymást követő két évben kimaradt a működő szervezetek közül. Számosság alapján megállapítható, hogy a legtöbb megszűnő vállalkozás minden évben a Nyugat-Dunántúl régióban figyelhető meg, azonban ez talán annak is köszönhető, hogy ebben a régióban a legmagasabb az azonosított vállalkozások száma is.

26. táblázat: Megszűnő vállalkozások száma régióként 2015-2019 között

Év	2015	2016	változás előző évhez képest	2017	változás előző évhez képest	2018	változás előző évhez képest	2019	változás előző évhez képest
Megszűnő vállalkozások	26	40	54%	50	25%	78	56%	73	-6%
Dél-Alföld régió	4	8	100%	13	63%	15	15%	15	0%
Dél-Dunántúl régió	1	3	200%	3	0%	7	133%	7	0%
Észak Alföldi régió	4	4	0%	6	50%	10	67%	6	-40%
Észak-Magyarország régió	5	4	-20%	5	25%	13	160%	14	8%
Közép-Dunántúl régió	0	3	-	3	0%	6	100%	6	0%
Nyugat-Dunántúl régió	12	18	50%	20	11%	27	35%	25	-7%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A KSH módszertanának megfelelően egy vállalkozás akkor minősül túlélőnek, ha az alakulását követő évben is a működő vállalkozások körébe tartozik, vagy már nem aktív, de tevékenységét átadta egy másik vállalkozásnak. A vállalkozások túlélési rátája megmutatja, hogy a valódi új vállalkozások hány százaléka működik az alakulását követő első, második, illetve harmadik évben is. A megyei jogú városok ipari parkjaira vonatkoztatva ez a mutató a 27. táblázatban látható. Megállapítható, hogy az ipari parkokban az első évüket jellemzően 81-96 százalék között élék túl a vállalkozások, második évüket pedig 78-93 százalék között, mely százalékos értékek a KSH által közölt átlagos országos adatoknál jobb eredményt mutatnak. Ez alapján kijelenthető, hogy egy vállalkozás túlélési esélyei magasabbak, amikor egy megyei jogú város ipari parkjában települ le, mintha az ország más pontján tenné ugyanezt.

27. táblázat: Új vállalkozások túlélési rátája

Vállalkozás alapításának éve	2016	2017	2018	2019
2015	93%	93%	91%	84%
2016	-	93%	91%	87%
2017	-	-	81%	78%
2018	-	-	-	96%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A működő vállalkozások méretkategóriánkénti megoszlása a 28. táblázatban került bemutatásra. Megállapítható, hogy a kkv szektor szerepe jelentős a vizsgált ipari parkokban a kutatás által felölelt 2015-2019 közötti időszakban. A mutató 91-89 százalék közötti értéket vett fel, amely az országos 99 százalékos átlaghoz képest azt jelenti, hogy a nagyvállalatok szerepe az ipari parkok szintjén szintén kiemelkedő, mivel magasabb koncentrációban találhatóak meg, mint az ország egyéb pontjain, ugyanakkor számosság alapján a kkv szektor dominanciája az országos átlaghoz hasonlóan itt is megfigyelhető. A táblázatban található adatok kapcsán fontos felhívnom a figyelmet arra, hogy a 2019-es évben a működő

vállalkozások száma elsősorban a már korábban ismertetett bevallási határidő módosulása miatt alacsonyabb az elmúlt évekhez viszonyítva.

28. táblázat: A vizsgált működő vállalkozások méretkategóriánkénti megoszlása

Méretkategória	2015		2016		2017		2018		2019	
0 fős mikrovállalkozások	79	5%	104	7%	161	10%	160	10%	149	10%
1 fős mikrovállalkozások	211	14%	206	13%	159	10%	161	10%	129	9%
2-9 fős mikrovállalkozások	439	28%	456	29%	442	28%	440	27%	410	27%
Kisvállalkozások	426	28%	423	27%	422	26%	426	26%	401	27%
Középvállalkozások	248	16%	251	16%	260	16%	255	16%	262	17%
Nagyvállalatok	145	9%	150	9%	152	10%	166	10%	159	11%
Összesen	1548		1590		1596		1608		1510	

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 29. táblázatban a vizsgált 22 megyei jogú város 48 ipari parkjában foglalkoztatottak összlétszáma látható. Megfigyelhető a növekvő tendencia minden egyes évben, a 2019-es évben ugyan visszaesés figyelhető meg, de a torzulást véleményem szerint itt is az okozza, hogy nem minden vállalkozás adta le a bevallását a 2019-es évre vonatkozóan a kutatás befejezése előtt.

29. táblázat: A vizsgálat alá vont vállalkozások foglalkoztatotti létszáma évenként

Méretkategória	2015	2016	2017	2018	2019
0 fős mikrovállalkozások	0	0	0	0	0
1 fős mikrovállalkozások	211	206	158	159	122
2-9 fős mikrovállalkozások	2 016	2 091	2 074	2 061	1 905
Kisvállalkozások	9 351	9 497	9 290	9 235	8 808
Középvállalkozások	24 831	24 743	25 840	25 257	26 064
Nagyvállalatok	142 051	150 986	156 850	165 336	152 869
Összesen	178 460	187 522	194 212	202 048	189 768
Részesedés országos foglalkoztatásból	4,24%	4,31%	4,39%	4,52%	4,21%
Országos foglalkoztatotti szám	4 210 500	4 351 600	4 421 400	4 469 500	4 512 100

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az adatok alapján megállapítható, hogy közel 200 000 ember számára biztosítanak munkát a telephellyel rendelkező vállalkozások, ekkora mértékű foglalkoztatás pedig már az országos foglalkoztatottak számában is jól megmutatkozik. Ez alapján kijelenthető, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások a foglalkoztatásban betöltött helyzete alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből, érdemes azonban azt kiemelni, hogy elsősorban a nagyvállalatok foglalkoztatják a munkavállalók jelentős részét.

Az ipari parkok, és a kapcsolódó vállalkozások nemzetgazdasági erejének, valamint a 2. hipotézisem bizonyítására összegyűjtöttem a vizsgált városok népességének számát (30. táblázat), ennek meghatározásakor a KSH 2011-es népszámlálási adatait vettem alapul, amit összevettem a városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások foglalkoztatotti létszámával.

30. táblázat: A megyei jogú városok népessége, és az ipari parkokban telephellyel rendelkező vállalkozások foglalkoztatotti létszáma

Város	Lakosság (2011)	Ipari parkokban foglalkoztatottak (2018)	Részesedés
Békéscsaba	62 050	415	1%
Debrecen	211 320	19 831	9%
Dunaújváros	48 484	963	2%
Eger	56 569	8 207	15%
Győr	129 527	26 993	21%
Hódmezővásárhely	46 047	670	1%
Kaposvár	66 245	2 651	4%
Kecskemét	111 411	7 446	7%
Miskolc	167 754	10 808	6%
Nagykanizsa	49 026	11 559	24%
Nyíregyháza	119 746	8 818	7%
Pécs	156 049	6 238	4%
Salgótarján	37 262	3 614	10%
Sopron	60 548	2 538	4%
Szeged	168 048	6 154	4%
Székesfehérvár	100 570	38 719	38%
Szekszárd	34 296	816	2%
Szolnok	72 953	9 528	13%
Szombathely	78 884	12 876	16%
Tatabánya	67 753	11 841	17%
Veszprém	61 721	511	1%
Zalaegerszeg	59 499	10 856	18%
Összesen	1 965 762	202 048	10%

Forrás: Saját kutatás, 2020

Fontos megjegyezni, hogy a minta nagyságára való tekintettel nem tudtam összegyűjteni, hogy egy-egy ipari parkban pontosan hány főt foglalkoztat egy vállalat, azokban az esetekben, amikor egy vállalkozás egyszerre több ipari parkban is letelepedett, ilyen esetekben a telephelyek számával arányosítva lett a létszám.

Megállapítható a táblázatból, hogy az ipari parkokban megtalálható vállalatok foglalkoztatásra gyakorolt hatása jelentős, a városi népesség 1-38 százalék közötti létszámát foglalkoztatja. Megfigyelhető, hogy az arány Békéscsabán, Hódmezővásárhelyen, és Veszprémben a

legalacsonyabb, de ez talán köszönhető annak is, hogy ezekben a városokban csupán 1-1 ipari park található, amelyekben alapvetően kevés betelepült vállalkozás található, és azok is leginkább a mikro-kis-, és közép vállalkozások körébe tartoznak. A legmagasabb részesedést Székesfehérvér képviseli 38 százalékkal, a különösen magas arányt az okozza, hogy a városban 5 ipari park is megtalálható, melyek számos nagy vállalattal rendelkeznek, ebből adódóan pedig a lakosság jelentős része e vállalkozások körében kerül foglalkoztatásra.

Összegezvén a kapott eredményeket a vállalkozások demográfiai elemzésére vonatkozóan a következőket állapítom meg: a kutatás alapján azt a következtetést vontam le, hogy az ipari parkok jellemzőjüknél fogva alapvetően a nagyvállalatoknak kedveznek, ugyanakkor a kkv szektor aránya is jelentős. Meghatározásra került a működő vállalkozások köre, amelyből kiderül, hogy a nagyvállalatok darabszáma és aránya is évről évre növekszik, 2018-ban már 166 nagyvállalkozás működött a vizsgált ipari parkokban. Ez a mennyiség az országos 0,1 százalékos átlaghoz képest 100 szoros, így rendkívül koncentráltan találhatóak ezen a területen a nagyvállalatok. Viszont ennek ellenére is a kkv szektor 89-90 százalékos részesedést tesz ki a vállalkozások darabszámából, fontos azonban megjegyezni, hogy ez az országos átlaghoz képest elmaradást mutat, ahol ez az érték több mint 99 százalék.

Az adatokból jól kitűnik az is, hogy jellemzően feldolgozóipari vállalkozások rendelkeznek telephellyel a vizsgált ipari parkokban, ez az azonosított vállalkozások közel 30 százalékát teszi ki, a második legnagyobb működési kör pedig a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ág, amely 26,3 százalékban került azonosításra. Országosan minden 300. regisztrált társas vállalkozás a vizsgált ipari parkokban telepedett le, regionálisan pedig a Nyugat-Dunántúl emelkedik ki, ahol minden 63. társas vállalkozás valamelyik megyei jogú város ipari parkjában található meg. Összesen a vizsgált vállalkozások 202 ezer embert foglalkoztatnak, ami a 15-64 éves korosztályból 4,5 százalékot tesz ki országosan, illetve a megyei jogú városok népességének 10 százalékát foglalkoztatják.

Mindezek alapján az 1. hipotézisemet csak részben tudom elfogadni, ugyanis bár valóban feldolgozóipari vállalatok telepedtek le jellemzően a megyei jogú városok ipari parkjaiban, a nagyvállalatok mellett azonban a kkv szektor jelenléte is jelentős a vizsgált ipari parkokban. Mivel a 2. hipotézisemet a demográfiai mutatók mellett pénzügyi mutatókkal is alá kívánom támasztani, így ezen hipotézis részletes értékelése a következő fejezetben található, azonban a kapott vállalatdemográfiai eredmények már előre jelzik azt, hogy vizsgált vállalkozások valóban jelentős nemzetgazdasági erővel bírnak.

4.1.2. A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások pénzügyi elemzése

A disszertációban felállított 2. és 3. hipotézisem igazolásához szükséges a vizsgálat alá vont vállalkozásokat pénzügyi mutatóik segítségével elemezni, és a kapott eredmények alapján a megfelelő következtetések levonásával a hipotéziseket igazolni, vagy elvetni. A megfelelő eredmények feltáráshoz a vezetői számvitel egyik ismert teljesítményértékelési módszerét, a DuPont elemzést alkalmaztam, ennek keretében vizsgáltam a vállalkozások pénzügyi eredményeit, illetve likviditási és forgási sebesség vizsgálatot eszközöltem a vizsgált vállalkozásokon. A vizsgálatokat több szinten végeztem el a minél teljesebb pénzügyi helyzet bemutatása érdekében, így a kimutatásokat nemzetgazdasági ág, méretkategória, évenkénti, és régiókénti megoszlás szerint is ismertetem. Előre mutatóként szeretném megjegyezni, hogy egyes esetekben a vizsgált mutatók normál értékeitől való jelentős eltérést - meglátásom szerint - a mérleg- és eredménykimutatásban szereplő adatok nagy szórása okozhatja, ugyanis a minimum és maximum értékek rendkívül széles skálán mozognak.

A 31. táblázatban láthatóak a vizsgált vállalkozások jövedelmezőségi mutatói nemzetgazdasági ágak szerint. A táblázatban ROS – Összes eszköz forgási sebessége – ROA – Saját tőke multiplikátor – ROE bontásban kerültek az adatok bemutatásra.

A ROS mutató alapján az árbevétel arányos jövedelmezőséget számíthatjuk ki, ami megmutatja a vállalkozás árstratégiai, valamint a működési költség felületei képességét, illetve a keletkező bevételek melletti költséggazdálkodásról is képet ad. Összességében nézve a vizsgált vállalatok árbevétel arányos jövedelmezősége nem minden nemzetgazdasági ág esetében kielégítő, de az egyes vállalatok közötti értékekben jelentős különbség lehet. Ezt jól szemléltetik a táblázatban bemutatott eredmények is. A legkevésbé jövedelmező ágazat a mutatószám alapján a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás -6,83 értékkel, ahol a minimum érték -126, de a legjövedelmezőbb vállalat is csak 59 százalékot tudott realizálni az értékesítés nettó árbevételéből mint adózott eredmény, ami egyébként általában véve egy nagyon jó értéknek mondható. A leghatékonyabb nemzetgazdasági ág az azonosított ágazatok közül pedig az ingatlanügyek ágazat, átlagosan 1,46 a ROS értéke, ahol a minimum érték -72,29, a maximum pedig 427,93, mely érték úgy lehet nagyobb mint egy, hogy a bevételek jellemzően nem értékesítésből, hanem egyéb bevételből, pénzügyi műveletek eredményeiből származhattak.

31. táblázat: DuPont elemzés mutatói nemzetgazdasági áganként

Nemzetgazdasági ág	ROS		Összes eszköz forgási sebessége		ROA		Saját tőke multiplikátor		ROE	
	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max
Adminisztratív és szolgáltatást tám. tev.	-0,20	-107,37 17,68	1,70	0,00 72,38	-0,69	-185,45 0,75	-9,61	-5598,78 1362,00	2,96	-8,06 690,56
Bányászat, kőfejtés	0,04	-0,41 0,26	1,11	0,24 1,70	0,14	-0,10 0,43	1,53	1,28 1,95	0,24	-0,13 0,67
Egyéb szolgáltatás	0,04	-0,79 0,25	1,49	0,00 20,02	-0,02	-1,77 3,45	1,44	-19,59 11,22	0,23	-15,32 19,45
Építőipar	0,23	-68,40 281,56	1,25	0,00 10,09	0,06	-21,94 17,72	3,53	-621,32 864,04	0,30	-14,36 41,91
Feldolgozóipar	-0,20	-332,78 303,67	1,43	0,00 34,37	0,04	-11,73 5,29	5,89	-2640,89 7456,37	0,31	-455,60 1067,78
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	0,15	-0,25 0,49	1,12	0,00 4,41	0,12	-0,70 0,90	2,47	-7,94 58,17	0,48	-0,39 3,72
Információ, kommunikáció	-1,31	-97,66 0,78	1,07	0,00 14,38	0,01	-3,64 0,51	-	-9178,95 266,37	0,42	-3,57 53,63
Ingatlanügyletek	1,46	-72,29 427,93	0,45	0,00 13,41	0,04	-1,15 0,92	3,53	-3366,25 1784,38	0,36	-9,45 118,29
Kereskedelem, gépjárműjavítás	-0,77	-979,88 19,77	2,38	0,00 111,02	0,50	-310,08 1477,67	2,91	-387,92 391,25	0,80	-127,87 1477,67
Közigazgatás, védelem; köt. társ.bizt.	0,08	-0,32 0,29	2,71	1,69 4,83	0,03	-1,55 0,70	-6,72	-38,14 1,46	12,25	0,21 59,00
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	-0,01	-2,18 0,78	0,73	0,00 5,91	-0,13	-3,31 0,13	3,26	-107,52 60,69	0,10	-3,34 3,57
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	-0,90	-15,02 1,08	0,57	0,00 2,18	-2,58	-52,80 0,25	1,25	-2,21 9,33	-2,37	-53,20 1,60
Oktatás	-0,04	-4,00 0,52	2,50	0,00 9,09	0,16	-0,42 0,72	2,03	1,00 10,43	0,39	-1,86 2,86
Pénzügyi, biztosítási tev.	-5,53	-145,25 39,24	0,26	0,00 1,83	0,01	-8,85 1,14	5,81	-17,52 174,98	1,26	-7,48 105,51
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	-2,88	-451,71 8,13	1,77	0,00 152,11	-0,34	-602,00 491,00	-4,75	-4559,72 1094,09	0,16	-23,79 32,96
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	0,04	-2,97 5,72	2,55	0,00 24,61	-0,03	-1,74 1,38	18,65	-299,13 1832,67	-0,70	-43,04 16,73
Szállítás, raktározás	-1,33	-477,60 12,28	1,73	0,00 16,45	-0,01	-12,69 4,58	3,30	-243,59 508,94	0,66	-7,07 156,38
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás	-6,83	-126,00 0,59	0,14	0,00 0,52	0,02	-0,01 0,06	16,74	1,00 92,98	0,18	-0,19 0,87
Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése,	0,19	-4,44 20,00	1,37	0,00 10,38	-0,03	-4,36 0,49	16,06	-24,26 1514,38	0,11	-4,77 2,74
Összesen	-0,48	-979,88 427,93	1,62	0,00 152,11	0,10	-602,00 1477,67	2,39	-9178,95 7456,37	0,55	-455,60 1477,67

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eszközök forgási sebessége átlagosan 1,62 értéket vett fel a vizsgált vállalkozások esetében, a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás tevékenységnél a legalacsonyabb 0,14 értékű. A legmagasabb pedig a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás esetében, ahol 2,71 értéket vett fel az eszközök átlagos forgási sebessége, azonban érdemes megjegyezni, hogy az egyes nemzetgazdasági ágak közötti minimum és maximum értékek jelentős eltéréseket mutatnak.

A ROA, azaz az eszköz arányos adózás utáni eredmény megmutatja, hogy egy adott vállalkozás képes-e kielégítő mértékű eredményt elérni az összes befektetett eszközére vonatkoztatva, illetve, hogy milyen hatékonyan használja az eszközeit. Összességében a kapott eredmények alapján az összes vállalkozás átlagában 10 százalékos jövedelmezőség mutatható ki, ami véleményem szerint nem rossz eredmény. Nemzetgazdasági bontásban a kereskedelem, gépjárműjavítás ágazat az, aminek az átlaga a legmagasabb, 50 százalékos az eszközarányos jövedelmezőség ebben a szegmensben, bár a minimum és maximum értékek itt is jelentős eltérést mutatnak. Eszközeik tekintetében a legkevesebb jövedelmet a vizsgálat alá vont ipari parkok vállalkozásai közül a művészet, szórakoztatás, szabad idő ágazatban tevékenykedő vállalatok értek el -2,58-as értékkel.

A saját tőke multiplikátor megmutatja egy vállalat eszközeinek azt a részét, amit a vállalat saját tőkével finanszíroz, ez az érték összeségében 2,3 a vizsgált vállalatok körében A 2-es saját tőke multiplikátor érték azt jelenti, hogy a vállalat eszközeinek felét adósságból, míg a másik felét saját tőkéből finanszírozza, így az ipari parkok vállalkozásai között átlagban ez közel fele - fele megoszlású, picit a hitelek felé billen a mérleg nyelve. Mivel a saját tőke multiplikátornak nincs elvárt értéke, az ideális intervallum attól függ, hogy a vállalkozás milyen iparágban működik.

A saját tőke hozama (ROE) a tulajdonosi tőke felhasználásának hatékonyságát méri, illetve, hogy a tulajdonosok milyen hozamot tudnak elérni a vállalatba fektetett tőkájükön. Mint ahogy az a táblázatból látható, az értékek alakulása elég hektikusan váltakozik az egyes ágazatok között, a legalacsonyabb értéket a művészet, szórakoztatás, szabad idő ágazat vette fel, a legmagasabbat a közigazgatás, védelem; társadalombiztosítás ágazat tudta felmutatni, és átlagosan 0,55 értéket azonosítottam. A feldolgozóipar és a kereskedelem, mint két kiemelten fontos ágazata az ipari parkoknak, és általánosságban az egész magyar gazdaságnak, 0,31 és 0,8 értéket vett fel, ami rendkívül kedvezőnek mondható. Összehasonlításként a Standard and Poor's 500 vállalatainak ROE értéke 0,13 volt 2019-ben átlagosan (CSIMARKET.COM, 2020).

A jövedelmezőségi, hatékonysági mutatók vizsgálatát elvégeztem méretkategória alapján is a vizsgálat alá vont vállalkozások körében, ami a 32. táblázatban került feltüntetésre. A ROS

értéke csak a középvállalatoknál, és a nagyvállalatoknál pozitív értékű, a többi méretkategória esetében negatív, viszont esetükben a minimum és maximum értékek között nagyok az eltérések, nagy a szórás értéke. Ellenben a közép- és nagyvállalatok esetében a minimum és maximum értékek különbsége sokkal kisebb, így valóban arra lehet következtetni esetükben, hogy az árbevétel arányos jövedelmezőségük pozitív.

32. táblázat: DuPont elemzés mutatói méretkategóriánként

Méretkategória	ROS		Összes eszköz forgási sebessége		ROA		Saját tőke multiplikátor		ROE	
	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max
0 fős mikrovállalkozások	-1,38	-332,78 281,56	0,68	0,00 100,00	0,76	-602,00 1477,67	2,08	-4559,72 1784,38	1,70	-23,79 1477,67
1 fős mikrovállalkozások	-1,20	-477,60 427,93	1,11	0,00 27,44	-0,21	-52,80 3,17	-9,16	-9178,95 1094,09	0,42	-127,87 156,38
2-9 fős mikrovállalkozások	-0,40	-282,40 303,67	1,78	0,00 152,11	0,01	-21,94 5,29	2,28	-5598,78 1832,67	0,50	-65,50 690,56
Kisvállalkozások	-0,60	-979,88 19,77	1,86	0,00 111,02	0,05	-31,17 0,91	1,73	-2640,89 325,58	0,02	-455,60 24,70
Középvállalkozások	0,08	-7,55 17,97	1,79	0,00 33,85	0,08	-3,68 1,01	10,64	-250,58 7456,37	0,99	-64,66 1067,78
Nagyvállalatok	0,06	-1,60 28,11	2,01	0,00 15,18	0,05	-0,73 0,54	3,85	-144,47 90,79	0,16	-8,67 9,04
Összesen	-0,48	-979,88 427,93	1,62	0,00 152,11	0,10	-602,00 1477,67	2,39	-9178,95 7456,37	0,55	-455,60 1477,67

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eszközök forgásánál a nagyvállalatok érik el a legmagasabb értéket, illetve itt az egyik legalacsonyabb a szórás értéke is, a középvállalkozások nem sokkal lemaradva követik a nagyvállalatok eszköz forgási értékét, illetve itt a legkisebb a szórás. Így arra a következtetésre jutottam, hogy a középvállalkozások és a nagyvállalatok eszközgazdálkodása megfelelő hatékonysággal működik.

A ROA mutató értékei egyedül az 1 fős mikrovállalkozások esetében negatív, a többi méretkategória átlagos eredménye azt mutatja, hogy eszközeik után képződik jövedelem, ez a 0 fős mikrovállalkozások esetében a legmagasabb, 76 százalék, bár esetükben az adatok szóródása is nagyobb, a többi méretkategória 1-8 százalékot tud elérni.

A saját tőke multiplikátor értéke az 1 fős mikrovállalkozások esetében a legalacsonyabb, viszont szintén ezen vállalkozások körében tapasztalható a legnagyobb szóródás, a legmagasabb érték a középvállalkozások esetében volt tapasztalható.

A ROE mutatóról elmondható, hogy a 0 fős mikroállalkozások tudják elérni a legnagyobb hozamot saját tőkéjük vonatkozásában, a legkevésbé hatékonyak pedig a kisvállalkozások e mutató tekintetében. A nagyvállalatok ROE értéke megközelíti, sőt egy picit túl is szárnyalja a már korábban ismertetett S&P 500 vállalatok 2019-es ROE értékét, amely arra enged következtetni, hogy ebben a méretkategóriában hatékonyan működnek a vállalkozások. A mutatók alapján elmondható, hogy a nagyvállalatok tehát a legnagyobb gazdasági potenciállal rendelkező vállalkozások, hiszen minden szempontból kiegyensúlyozott mutatókkal rendelkeznek, és megfelelő hatékonysággal működnek.

A 33. táblázatban a DuPont modell mutatószámai láthatóak a vizsgált vállalkozások összességére vonatkoztatva éves bontásban. A ROS értékei minden évre vonatkoztatva negatívak voltak, ám itt is jellemző a minimum és maximum értékek közötti nagy eltérés, viszont a 31. táblázat értékei alapján a negatív eredményekért részben a kis- és mikroállalkozások felelősek. Az eszközök forgási sebessége az évek viszonylatába nem mutat nagy eltéréseket. A ROA értéke évről évre változó hatékonyságról ad tanúbizonyságot, azonban a mutató értékére nagy hatással van a minimum és maximum értékek alakulása, csak úgy, mint a saját tőke multiplikátor esetében. A ROE értéke a 2018-as évet leszámítva minden évben jól alakult, a 2019-es év pedig kiemelkedő volt. A kapott adatok alapján úgy gondolom, hogy a 2015-2019 közötti 5 éves időszakban a vállalkozások folyamatosan fejlődtek, egyre hatékonyabbá váltak.

33. táblázat: DuPont elemzés mutatói évenkénti bontásban

Év	ROS		Összes eszköz forgási sebessége		ROA		Saját tőke multiplikátor		ROE	
	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max
2015	-0,40	-477,60 303,67	1,65	0,00 34,37	-0,02	-52,80 5,29	-0,34	-5598,78 926,20	0,77	-53,20 690,56
2016	-0,26	-979,88 427,93	1,64	0,00 100,00	0,31	-31,17 491,00	7,83	-387,92 7456,37	0,83	-51,10 1067,78
2017	-0,47	-354,44 199,06	1,58	0,00 49,68	0,03	-26,56 9,09	1,17	-4559,72 1784,38	0,29	-65,50 156,38
2018	-0,52	-451,71 219,69	1,62	0,00 152,11	-0,21	-310,08 1,75	-2,57	-9178,95 864,04	-0,18	-455,60 53,63
2019	-0,77	-332,78 23,04	1,64	0,00 111,02	0,43	-602,00 1477,67	3,76	-325,32 1514,38	1,09	-16,07 1477,67
Összesen	-0,48	-979,88 427,93	1,62	0,00 152,11	0,10	-602,00 1477,67	2,39	-9178,95 7456,37	0,55	-455,60 1477,67

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 34. táblázatban a DuPont elemzés mutatói az egyes régiókban található vállalkozások összességére lettek lebontva. Megállapítható, hogy árbevétel arányos jövedelmezőség esetében a Dél-Dunántúl kiemelkedik a többi régió közül, Észak-Magyarország régió vállalkozásai pedig a leggyengébbek e mutató esetén. Az eszközökkel a Dél-Alföldi régió vállalkozásai gazdálkodtak a legjobban, azonban eszközeikre az Észak-Magyarország régió vállalkozásai érték el a legmagasabb jövedelmet. Saját tőke multiplikátor és ROE tekintetében pedig a dél-dunántúli vállalkozások azok, amelyek a legmagasabb értékeket érték el.

34. táblázat: DuPont elemzés mutatói régióként

Régió	ROS		Összes eszköz forgási sebessége		ROA		Saját tőke multiplikátor		ROE	
	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max	Átlag	Min/Max
Dél-Alföld	-0,71	-477,60 39,24	2,00	0,00 152,11	0,04	-16,68 17,72	-3,75	-9178,95 1832,67	0,35	-43,04 118,29
Dél-Dunántúl	0,73	-72,27 427,93	1,35	0,00 7,25	-0,06	-31,45 1,49	18,52	-136,34 7456,37	2,52	-16,07 1067,78
Észak Alföld	0,37	-72,29 303,67	1,39	0,00 15,89	0,07	-4,80 5,29	2,77	-299,13 206,21	0,23	-15,32 59,00
Észak-Magyarország	-0,85	-354,44 281,56	1,45	0,00 100,00	1,40	-310,08 1477,67	2,57	-4559,72 1514,38	1,38	-52,31 1477,67
Közép-Dunántúl	-0,57	-979,88 199,06	1,58	0,00 34,37	0,01	-31,17 4,58	0,25	-5598,78 1362,00	0,60	-64,66 690,56
Nyugat-Dunántúl	-0,60	-451,71 28,11	1,63	0,00 23,86	-0,29	-602,00 3,45	4,26	-2640,89 1784,38	0,09	-455,60 156,38
Összesen	-0,48	-979,88 427,93	1,62	0,00 152,11	0,10	-602,00 1477,67	2,39	-9178,95 7456,37	0,55	-455,60 1477,67

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az EBIT margin mutató az operatív margin mértékét mutatja meg, amely az EBIT, azaz az üzemi eredmény, és az árbevétel arányát jelenti. A legalacsonyabb érték a pénzügyi, biztosítási tevékenység körében működő vállalkozásoknál volt 0,43 értékben (35. táblázat), a legmagasabb a vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés ágazatban 8,97 értékben.

Az EBIT / alkalmazott mutató megmutatja az egy alkalmazottra jutó üzemi eredményt, e mutató alapján az ipari parkokban letelepült pénzügyi, biztosítási tevékenység ágazatban működő vállalkozások voltak a legkevésbé hatékonyak, minden munkavállaló után -2.781.000 forint veszteséget képeztek. A leghatékonyabb pedig az építőipari ágazatban foglalkozó vállalkozások, ebben az esetben 10.246.000 forint üzemi eredmény keletkezett átlagosan

alkalmazottanként, azonban érdemes megjegyezni, hogy a vállalkozások méretkategóriája nagy hatással van erre a mutatóra.

Összességében a feldolgozóipari és kereskedelmi vállalkozásokról elmondható, hogy a EBIT margin, és az egy foglalkoztatottra jutó üzemi eredmény kategóriákban is jól teljesítenek.

35. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT nemzetgazdasági áganként

Nemzetgazdasági ág	EBIT margin			EBIT / foglalkoztatott (ezer HUF)		
	Átlag	Min	Max	Átlag	Minimum	Maximum
Adminisztratív és szolgáltatást tám. tev.	1,31	-1,94	17,97	2 875	-27 965	35 814
Bányászat, kőfejtés	1,06	0,90	1,17	3 536	-3 853	11 701
Egyéb szolgáltatás	1,26	-0,14	6,78	1 711	-5 188	14 542
Építőipar	1,14	-84,12	30,77	10 246	-33 801	1 166 364
Feldolgozóipar	2,06	-116,05	1552,00	2 429	-316 713	610 327
Humán-egészségügyi, szociális ellátás	1,19	-1,49	4,99	2 764	-3 267	24 202
Információ, kommunikáció	1,34	-7,09	30,84	803	-48 217	48 941
Ingatlanügyletek	2,79	-45,34	497,06	8 724	-68 331	193 527
Kereskedelem, gépjárműjavítás	1,74	-45,11	431,00	2 793	-376 723	170 200
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombizt.	1,08	1,00	1,12	-163	-413	87
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	1,26	-0,33	7,06	129	-4 562	4 568
Művészet, szórakoztatás,	0,95	0,02	1,96	-1 094	-7 023	3 776
Oktatás	1,29	-0,02	9,19	1 421	-4 394	9 276
Pénzügyi, biztosítási tev.	0,43	-9,18	1,61	-2 781	-125 256	65 017
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	1,09	-32,79	37,30	-20	-187 471	70 168
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	1,00	-5,19	7,19	-342	-15 649	15 039
Szállítás, raktározás	1,51	-23,46	78,00	2 101	-23 845	59 304
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás	1,32	0,44	1,88	8 840	-469	16 147
Vízellátás; szennyvíz gyűjtése, kezelése,	9,22	-0,56	886,50	1 635	-31 386	39 818
Összesen	1,87	-116,05	1552,00	3 247	-376 723	1 166 364

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 36. táblázatban az EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT került feltüntetésre méretkategóriánként az azonosított vállalkozások körében. A kapott adatokból megállapítható, hogy az árbevétel arányában a 0 fős mikrovállalkozások realizálják a legkevesebb üzemi eredményt, esetükben az alkalmazottankénti EBIT pedig nem értékelhető, hiszen egy fő

foglalkoztatottal sem rendelkeznek ezek a vállalkozások. A legjobb eredményeket a nagyvállalatok érik el mind a két vizsgált mutatószám esetén.

36. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT méretkategóriánként

Méretkategória	EBIT margin			EBIT / foglalkoztatott (ezer HUF)		
	Átlag	Min	Max	Átlag	Minimum	Maximum
0 fős mikrovállalkozások	1,04	-39,29	31,04	-	-	-
1 fős mikrovállalkozások	1,56	-45,34	259,00	3 159	-376 723	128 563
2-9 fős mikrovállalkozások	2,56	-84,12	886,50	1 849	-316 713	134 246
Kisvállalkozások	1,40	-32,00	33,83	3 288	-53 314	312 402
Középvállalatok	1,55	-29,12	230,87	3 795	-104 769	724 650
Nagyvállalatok	2,96	-116,05	1 552,00	5 796	-82 182	1 166 364
Összesen	1,87	-116,05	1 552,00	3 247,60	-376 723	1 166 364

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 37. táblázatban pedig régiókénti bontásban szerettem volna szemléltetni ezen eredménykategóriákat. Megállapítható, hogy az EBIT marginra vonatkozóan a régiók egységes képet mutatnak, ez alól kivétel a Dél-Dunántúl, ahol ez az érték kiugróan magas a többi régióhoz viszonyítva, ugyanakkor az egy fő foglalkoztatottra jutó üzemi eredmény esetükben a legalacsonyabb, ebben a tekintetben az Észak-Magyarország régió megyei jogú városainak ipari parkjaiba települt vállalkozások érik el a legjobb eredményeket.

37. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT régióként

Régió	EBIT margin			EBIT / foglalkoztatott (ezer HUF)		
	Átlag	Min	Max	Átlag	Minimum	Maximum
Dél-Alföld	1,68	-39,29	259,00	2 140	-376 723	156 876
Dél-Dunántúl	5,36	-116,05	1 552,00	1 815	-99 180	39 818
Észak Alföld	1,77	-84,12	497,06	3 340	-68 331	73 568
Észak-Magyarország	1,63	-45,34	259,81	4 193	-316 713	1 166 364
Közép-Dunántúl	1,54	-38,14	492,15	3 495	-104 769	134 246
Nyugat-Dunántúl	1,74	-45,11	886,50	3 522	-102 455	610 327
Összesen	1,87	-116,05	1 552,00	3 247	-376 723	1 166 364

Forrás: Saját kutatás, 2020

Fizetőképességi, tartós működési, és forgási sebesség mutatók

A likviditási mutatók a vállalkozásoknak azt a képességét mérik, hogy hogyan képes a rövid lejáratú kötelezettségeinek eleget tenni. Egy vállalkozás likviditásának jó megítéléséhez célszerű több likviditási mutatót kiszámítani, és azokat együttesen, komplexen értékelni. A likviditási mutatóértékek azt jelzik, hogy a vállalkozás a jövőben, a fennálló rövid lejáratú kötelezettség állományát milyen mértékben képes fedezni likvid eszközeiből, és finanszírozni tudja-e működési költségeit. A mutatószámok alacsony értékei azt jelezhetik előre, hogy a

vállalkozásnak a közeljövőben nehézségei adódhatnak a rövid lejáratú kötelezettségei teljesítésében, ami problémát okozhat a vállalat működésében. Az általános likviditási mutatónak van minimumértéke: ha ez a szám 1 alatt található, akkor az adott vállalkozás pénzügyileg instabilnak minősül, 1,2-1,3 közötti érték esetén elfogadható, és jellemzően 2 körüli érték esetében mondható, hogy az adott vállalkozás pénzügyileg stabil, azonban az e fölötti érték, már azt jelezheti, hogy a vállalkozásnak túl magas a készpénzállománya, és eshet az alternatív befektetésekkel elérhető hozamoktól. A likviditási gyorsráta esetében 0,7-1 közötti értéket tekinthetünk ideálisnak, alatta szintén likviditási gondokkal küzdhetnek a vállalkozások, felette pedig szintén extra hozamtól eshetnek el.

A készletek forgási sebessége megmutatja, hogy hányszor fordult meg a készletek állománya az adott évi értékesítési forgalom mellett. Minél magasabb a mutató értéke, annál inkább pozitívan értékelhető az adott vállalkozás készletgazdálkodása. Az eszközök fordulatszáma megmutatja, hogy a vállalkozás eszközállománya hányszor fordult meg az adott évi értékesítési forgalom mellett, illetve milyen gyorsan térül meg.

A 38. táblázatban látható nemzetgazdasági áganként az általános likviditási mutató és a likviditási gyorsráta. Megállapítható, hogy a likviditási mutatók minden nemzetgazdasági ág esetében elérték, vagy meghaladták a minimálisan elvárt értékeket. Az általános likviditási mutató a legalacsonyabb a bányászat, kőfejtés nemzetgazdasági ágban volt, 2,1 értéket vett fel, ami az ideálisnak mondható 2 értéktől magasabb, azonban ez még elfogadható. A legmagasabb értéket a pénzügyi, biztosítási tevékenység vette fel, ami 102,73, a második legmagasabb a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység körében volt 93,53 értékkel. A vállalkozásokat tekintve a minimum érték egy esetben nem volt 0, ennél a cégnél a rövid lejáratú kötelezettség értéke -18 ezer forint volt – ezt az OPTEN-ben külön is ellenőriztem –, a maximum érték pedig 16 994, ebben az esetben 458 833 ezer forint forgóeszközre 27 ezer forint rövid lejáratú kötelezettség jutott. Ez a vállalkozás a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ágban tevékenykedett. A likviditási gyorsráta szintén ezekben az ágazatokban vette fel a legalacsonyabb és legmagasabb értékeket. A bányászat, kőfejtés értéke szintén elfogadható, a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység esetében pedig nagyon magas, 90,17 értéket kaptam. A pénzügyi intézmények esetében azonban likviditást nem lehet ugyanúgy értékelni, mint a többi nemzetgazdasági ág esetében, ugyanis ezekkel az intézményekkel szemben likviditásfedezeti követelmények vannak, amelyek előírják a megfelelő mennyiségű és minőségű likvid eszköz meglétét egy esetleges rövid távú (30 napos) likviditási sokk esetén (MNB, 2021).

38. táblázat: Likviditási mutatók nemzetgazdasági áganként

Nemzetgazdasági ág	Általános likviditási mutató			Likviditási gyorsráta		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
Adminisztratív és szolgáltatást tám. tev.	7,45	23,71	321,17	7,26	23,74	321,17
Bányászat, kőfejtés	2,10	0,87	3,40	1,70	0,76	3,00
Egyéb szolgáltatás	20,13	108,33	849,71	19,71	108,39	849,71
Építőipar	33,38	475,58	11 583,75	8,31	56,71	1 175,86
Feldolgozóipar	4,50	30,93	1 044,00	3,78	29,95	1 044,00
Humán-egészségügyi ellátás	12,70	36,05	212,09	12,68	36,06	212,09
Információ, kommunikáció	14,39	95,86	1 303,28	13,36	94,87	1 296,92
Ingatlanügyletek	26,01	360,52	9 624,00	25,82	360,53	9 624,00
Kereskedelem, gépjárműjavítás	20,28	382,53	16 618,20	11,34	160,19	6 208,00
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	5,29	8,66	18,22	5,29	8,66	18,22
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	6,22	11,12	58,21	4,91	11,20	58,21
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	8,62	29,34	133,00	7,95	29,46	133,00
Oktatás	32,15	81,07	460,80	32,15	81,07	460,80
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	102,73	304,08	1 371,67	102,41	304,18	1 371,67
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	93,53	983,25	16 993,81	90,17	971,73	16 993,81
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	3,62	10,78	79,10	3,11	10,23	79,10
Szállítás, raktározás	5,22	27,91	361,00	5,17	27,91	361,00
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	48,78	82,61	200,00	48,07	81,48	200,00
Vízellátás; hulladékgazd.	3,71	5,06	28,68	2,94	3,89	20,94
Összesen	19,81	355,13	16 993,81	14,98	273,96	16 993,81

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 39. táblázatban látható a vizsgált vállalkozások méretkategóriánkénti likviditási értékei. A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy likviditási problémákkal egyik méretkategória sem küzd, sőt sok esetben az elvárt szint feletti likviditási értékek kerültek azonosításra. Ennek egyik oka a vállalatok értékei közötti nagy szórás, 0 fős mikrovállalkozások szórása 966,69, míg a nagyvállalatoké 2,52 az általános likviditási mutató esetében. Látható, hogy a 0-1 fős mikrovállalkozások esetében 10 000 feletti az általános likviditási mutató maximum értéke, és a likviditási gyorsráta értéke is hasonlóan viselkedik ebben a két méretkategóriában, ami

jelentős hatással van a kialakult átlagra. A táblázat alapján a legjobb likviditási értékekkel a nagyvállalatok rendelkeznek, esetükben az átlagértékek egybeesnek az ideális értékkel, még a középvállalkozások értékei is jónak mondhatóak, habár itt már 2 feletti az általános likviditási mutató, és a gyorsráta is jóval magasabb, mint 1 értékű. A többi méretkategória esetében a kapott eredmények alapján a likviditási mutatók értékei túl magasak, ami elmaradt jövedelmet okozhat alternatív befektetés hiányában.

39. táblázat: Likviditási mutatók méretkategóriánként

Méretkategória	Általános likviditási mutató			Likviditási gyorsráta		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
0 fős mikrovállalkozások	114,82	966,69	16 993,81	95,56	802,60	16 993,81
1 fős mikrovállalkozások	37,68	441,75	11 583,75	16,92	138,55	3 554,67
2-9 fős mikrovállalkozások	6,25	28,11	668,76	5,44	27,21	668,76
Kisvállalkozások	3,27	8,88	292,20	2,65	8,70	292,20
Középvállalatok	2,49	4,08	68,91	1,84	3,67	65,20
Nagyvállalatok	1,74	2,52	65,91	1,26	2,45	65,91
Összesen	19,81	355,13	16 993,81	14,98	273,96	16 993,81

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 40. táblázatban a likviditási mutatók régióként kerültek elemzésre. A táblázat adatai alapján az Észak-Alföld régióban a legkedvezőbbek a likviditási értékek, itt állnak a legközelebb a kívánt értékekhez az általános likviditási mutató és a likviditási gyorsráta értékei, azonban összességében még így is az ideális 2 és 1 felett helyezkednek el, viszont itt a legalacsonyabb a szórás értéke is (12,34), illetve a maximum érték (204,01). A Dél-Dunántúl régió esetében a szórás 1051,93, a maximum pedig 16 994, ami jelentős hatással van a kialakult átlag értékére.

40. táblázat: Likviditási mutatók régióként

Régió	Általános likviditási mutató			Likviditási gyorsráta		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
Dél-Alföld régió	34,34	533,19	16 618,20	12,71	104,85	1 974,05
Dél-Dunántúl régió	106,60	1 051,89	16 993,81	105,90	1 051,93	16 993,81
Észak-Alföldi régió	4,31	12,34	204,01	3,68	12,00	204,01
Észak-Magyarország régió	9,15	49,73	1 175,86	8,38	49,50	1 175,86
Közép-Dunántúl régió	7,65	60,40	1 945,67	6,27	52,66	1 945,67
Nyugat-Dunántúl régió	14,43	212,71	9 624,00	13,15	203,17	9 624,00
Összesen	19,81	355,13	16 993,81	14,98	273,96	16 993,81

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 41. táblázatban a készletek és eszközök forgási sebessége látható nemzetgazdasági ágankénti bontásban. Bár az eszközök forgási sebességét vizsgáltam a DuPont elemzés témakörénél, azonban érdemesnek tartom itt is feltüntetni az eszközök forgási sebességét a készletek mellett,

hogy teljesebb képet kaphassak az eszközgazdálkodás hatékonyságáról. A készletek forgási sebessége a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás esetében a legalacsonyabb, ami készlet hiányában egyáltalán nem forgott, de ez mindösszesen egy cég adatai alapján tevődik össze. A második legalacsonyabb a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágazatban volt 4,29 értékkel. A legmagasabb a szállítás, raktározás esetében tapasztalható, 256,36-szor fordul meg a készlet átlagosan 1 év alatt, ami hatékony készletgazdálkodásra utalhat.

41. táblázat: Forgási sebesség mutatók nemzetgazdasági áganként

Nemzetgazdasági ág	Készletek forgási sebessége			Eszközök forgási sebessége		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
Adminisztratív és szolgáltatást tám. tev.	105,21	169,53	894,97	1,70	4,40	72,38
Bányászat, kőfejtés	15,08	7,52	26,08	1,11	0,54	1,70
Egyéb szolgáltatás	83,46	169,04	826,18	1,49	2,54	20,02
Építőipar	77,51	164,52	896,57	1,25	1,15	10,09
Feldolgozóipar	35,08	94,95	877,03	1,43	1,49	34,37
Humán-egészségügyi ellátás	152,25	183,60	760,17	1,12	0,87	4,41
Információ, kommunikáció	81,10	175,17	804,09	1,07	1,86	14,38
Ingatlanügyletek	107,91	188,33	884,37	0,45	1,08	13,41
Kereskedelem, gépjárműjavítás	22,47	61,64	801,00	2,38	3,39	111,02
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	-	-	-	2,71	1,31	4,83
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	4,29	4,12	12,77	0,73	1,46	5,91
Művészet, szórakoztatás, szabad idő	30,91	35,64	86,71	0,57	0,50	2,18
Oktatás	114,60	162,07	229,20	2,50	2,68	9,09
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	48,10	139,67	878,93	0,26	0,49	1,83
Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	73,29	153,61	840,52	1,77	9,50	152,11
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	86,62	120,08	699,97	2,55	4,45	24,61
Szállítás, raktározás	256,36	246,90	958,16	1,73	1,64	16,45
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	22,99	29,75	91,33	0,14	0,20	0,52
Vízellátás; hulladékgazd.	86,69	164,88	757,37	1,37	1,40	10,38
Összesen	55,49	132,72	958,16	1,62	3,34	152,11

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eszközök forgási sebessége a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás pénzügyi, biztosítási tevékenység esetében a legalacsonyabb, 0,1426 értékű, a második legalacsonyabb a pénzügyi, biztosítási tevékenység esetén, bár érdemes megjegyezni, hogy a pénzügyi

intézmények esetében más az eszközök tartalma és összetétele, mint az egyéb vizsgált nemzetgazdasági ágak vállalkozásainál. A legmagasabb pedig a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás esetében, ahol 2,71 értéket vett fel az eszközök átlagos forgási sebessége, figyelembe véve azt, hogy az egyes nemzetgazdasági ágak közötti minimum és maximum értékek jelentős eltéréseket mutatnak.

A 42. táblázatban a forgási sebesség mutatók méretkategóriánkénti bontása látható. A készletek átlagos forgási sebességének vizsgálatánál a kisvállalkozások kiemelkednek 67,19 értékükkel, mivel a likviditási vizsgálat során azt az eredményt kaptam, hogy a likviditásuk magas értékkel bír - 3,27 az általános likviditási mutató -, így úgy gondolom ez a hatékony készletgazdálkodásnak köszönhető. Hasonló az eredmény a középvállalkozások és a nagyvállalatok esetében, ezen vállalkozások is hatékonyan használják a készleteiket. Az eszközök forgásánál a nagyvállalatok érik el a legmagasabb értéket, illetve itt az egyik legalacsonyabb a szórás értéke is, a középvállalkozások nem sokkal lemaradva követik az eszközök forgási értékét, illetve itt a legkisebb a szórás. Így arra a következtetésre jutottam, hogy a középvállalkozások és a nagyvállalatok eszkögzdálkodása megfelelő hatékonysággal működik.

42. táblázat: Forgási sebesség mutatók méretkategóriánként

Méretkategória	Készletek forgási sebessége			Eszközök forgási sebessége		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
0 fős mikrovállalkozások	52,70	140,03	884,37	0,68	3,56	100,00
1 fős mikrovállalkozások	57,92	136,65	853,76	1,11	2,22	27,44
2-9 fős mikrovállalkozások	49,13	113,52	894,97	1,78	4,41	152,11
Kisvállalkozások	67,19	152,94	896,57	1,86	3,54	111,02
Középvállalatok	52,04	126,08	958,16	1,79	1,59	33,85
Nagyvállalatok	45,96	118,88	871,97	2,01	1,63	15,18
Összesen	55,49	132,72	958,16	1,62	3,34	152,11

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 43. táblázatban régióként kerültek a forgási sebességek feltüntetésre. Régiókénti bontásban elemezve a Közép-Dunántúl vállalkozásai azok, amelyek a legmagasabb készletforgási sebességet tudják elérni, illetve a likviditási mutatók alapján is a Közép-Dunántúl a jobban teljesítő régiók közé sorolható, így megállapítható, hogy készleteikkel valószínűleg hatékonyan gazdálkodnak az ebben a régióban tevékenykedő vállalkozások. A legalacsonyabb készletforgási értéket a Dél-Dunántúl régió vállalkozásai érték el, itt 29,76 a készletek átlagos forgásának sebessége, illetve a szórás értéke is itt a legalacsonyabb, így valószínűleg ténylegesen itt a legalacsonyabb ez az érték. Az eszközök forgási sebességét vizsgálva a Dél-Alföld régióban a legmagasabb az érték, és a szórás is itt a legmagasabb. A legalacsonyabb

értéket szintén a Dél-Dunántúl éri el a legalacsonyabb szórás mellett, így ezen cégek a kapott adatok alapján nem csak készleteikkel, de eszközeikkel sem gazdálkodnak annyira hatékonyan, mint más régióban működő társaik.

43. táblázat: Forgási sebesség mutatók régióként

Régió	Készletek forgási sebessége			Eszközök forgási sebessége		
	Átlag	Szórás	Max	Átlag	Szórás	Max
Dél-Alföld régió	55,06	136,54	889,88	2,00	5,93	152,11
Dél-Dunántúl régió	29,76	80,11	804,09	1,35	1,17	7,25
Észak Alföldi régió	41,30	107,90	830,90	1,39	1,45	15,89
Észak-Magyarország régió	49,42	120,06	883,71	1,45	3,95	100,00
Közép-Dunántúl régió	73,43	150,63	894,97	1,58	2,38	34,37
Nyugat-Dunántúl régió	56,07	136,72	958,16	1,63	1,91	23,86
Összesen	55,49	132,72	958,16	1,62	3,34	152,11

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 44. táblázatban a vállalkozások teljesítménymutatói kerültek szemléltetésre létszámkategória szerint a 2018-as évre vonatkozóan, mely táblázatban az országos, illetve a megyei jogú városok ipari parkjaiban letelepedett vállalkozások teljesítménymutatói láthatóak. A vizsgált vállalkozások nemzetgazdaságban betöltött jelentőségét az egy főre jutó árbevétel alakulása, illetve az értékesítés nettó árbevételének összehasonlításával is szerettem volna bizonyítani. A kapott adatok alapján arra a megállapításra jutottam, hogy az egy főre jutó árbevétel jelentősen meghaladja az országos átlagot, a nagyvállalatok esetében pedig mintegy hatszoros különbség alakult ki, de összesen így is az országos átlag kétszerese az egy foglalkoztatottra jutó árbevétel.

44. táblázat: A vállalkozások teljesítménymutatói létszámkategória szerint

Méretkategória	Egy foglalkoztatottra jutó árbevétel, ezer forint/fő	Értékesítés nettó árbevétele, millió forint	Értékesítés nettó árbevételének megoszlása	Egy foglalkoztatottra jutó árbevétel, ezer forint/fő	Értékesítés nettó árbevétele, millió forint	Értékesítés nettó árbevételének megoszlása	Árbevételei aránya
	Országosan (2018)			Megyei jogú városok ipari parkjaiban (2018)			
0 fős mikrovállalkozás	–	302 583	0,30%	0	6 256	0,04%	2,07%
1 fős mikrovállalkozás	13 652	6 975 612	6,30%	38 520	6 373	0,04%	0,09%
2-9 fős mikrovállalkozás	23 511	15 200 467	13,80%	25 188	52 205	0,33%	0,34%
Kisvállalkozások	34 215	20 468 406	18,60%	42 542	335 312	2,12%	1,64%
Középvállalkozás	45 338	23 173 748	21,10%	55 196	1 075 900	6,79%	4,64%
Nagyvállalatok	48 668	43 885 497	39,90%	311 841	14 361 178	90,68%	32,72%
Méretkategória összesen	34 718	110 006 313	100%	62 162	15 837 223	100%	14,40%

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az értékesítés nettó árbevétele létszámkategóriánkénti megoszlása nem követi az országos megoszlást, a nagyvállalatok dominálnak, és az összes árbevétel több mint 90 százalékát ezek a cégek realizálják. Országosan a megyei jogú városok ipari parkjaiban található vállalatok 14,4 százalékban járulnak hozzá az ország összes vállalkozásának árbevételéhez. A nagyvállalatok az ország összes nagyvállalatának 33 százalékáért felelnek.

Összegezve a pénzügyi vizsgálatok eredményét a következőket állapítom meg: a DuPont elemzés, és a jövedelmezőségi vizsgálatok alapján arra jutottam, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások mutatói megfelelőek, bár nemzetgazdasági áganként elég nagy eltéréseket mutatnak, de a legmeghatározóbb kategóriák, mint például a feldolgozóipar, vagy a kereskedelem, gépjárműjavítás mutatói minden esetben jónak mondhatóak. Méretkategóriánként vizsgálva a két legmeghatározóbb kategória, a középvállalkozások és a nagyvállalatok minden elemzett mutatószáma megfelelő, a többi méretkategória vonatkozásában található az egyes mutatószámok között olyan, ami esetleg a nem kívánatos tartományba esik, azonban esetükben a kapott eredményekre nagy hatással van a viszonylag magas szórás. Régiók vonatkozásában pedig a Dél-Dunántúl vállalkozásai voltak azok, amelyek a DuPont modell alapján a legjobb eredményeket nyújtották.

A likviditási vizsgálatok nemzetgazdasági ág szerinti aspektusából elemezve, a likviditási mutatók minden nemzetgazdasági ág esetében elérték, vagy meghaladták a minimálisan elvárt értékeket, azonban a kapott adatok jelentős szórást mutattak. Kiemelhető, hogy a bányászat, kőfejtés nemzetgazdasági ágban működő vállalkozások likviditási mutatói vannak a legközelebb a kívánt értékekhez, a többi ágazat túl sok likvid eszközzel rendelkezik, így eleshetnek az alternatív befektetések jövedelmétől. Méretkategória alapján messze a nagyvállalatok tudják felmutatni mind az általános likviditási mutatót illetően, mind a likviditási gyorsrátát illetően a legjobb mutatókat, kisebb méretkategóriák esetében ez a hatékonyság csökken, magasabb értékeket kaptam, ami, még ha fizetési nehézségeket nem is jelez, azonban jövedelemvesztést jelezhet az elmaradt befektetéseknek köszönhetően, viszont meg kell jegyezni, hogy a vállalkozások értékei nagy szórást mutatnak. Regionális szinten az Észak-Alföld régió vállalkozási érték el az ideálshoz legközelebbi értékeket, a Dél-Dunántúl teljesített a legrosszabbul, nagyon magas likviditási mutató értékeket elérve, de szintén magas szórás mellett. A forgási sebességek tekintetében pedig a készletekkel a szállítás, raktározás nemzetgazdasági ág gazdálkodott a legjobban, a likviditási mutatók alapján pedig nem a fizetéképtelenség miatti alacsony készletek miatt történt mindez, így valószínűleg ezek a vállalkozások tényleg hatékonyan gazdálkodnak. Legalacsonyabb értéket a közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás érte el, 0 forgási sebességgel, bár ebben az ágazatban

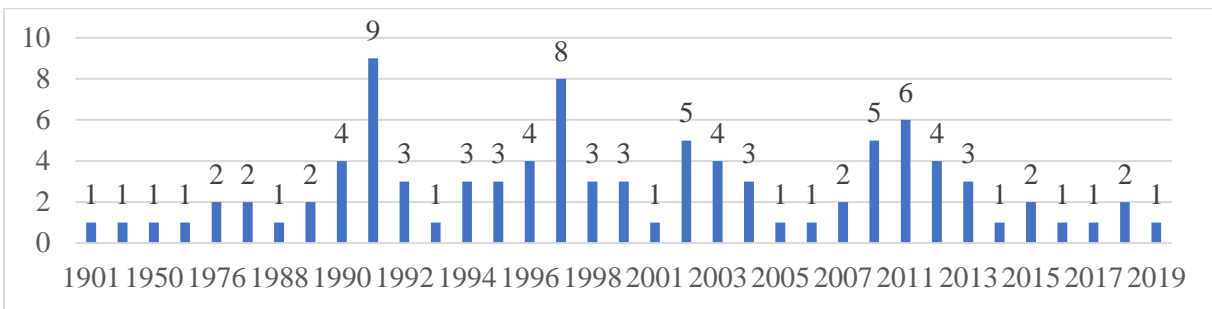
csupán 1 vállalkozás lett azonosítva, viszont az eszközeivel ez a vállalkozás, és így ez a nemzetgazdasági ág gazdálkodott a legjobban. Méretkategória alapján a legjobb likviditási értékekkel a nagyvállalatok rendelkeznek, esetükben az átlagértékek egybeesnek az ideális értékekkel, azonban közép és kisvállalkozások értékei sem feltétlenül rosszak, a mikrovállalkozások viszont túl magas értékekkel bírnak. Forgási sebességek tekintetében hasonló a helyzet, a nagyvállalatok és a középvállalkozások hatékonysága a legjobb. Régiók tekintetében pedig a készletforgási sebesség tükrében a Közép-Dunántúl vállalkozásai a leghatékonyabbak, eszközforgásban a Dél-Alföld, viszont minden tekintetben a Dél-Dunántúl vállalkozásai működnek a legrosszabbul e mutatók eredményei alapján a vizsgált vállalkozások közül.

Összeségében tehát elmondható, hogy a vállalkozások a DuPont mutatószámrendszer alapján kedvező értékekkel rendelkeznek, likviditási mutatóik, készletük, és eszközeik forgási sebessége kielégítő, így az eredmények alapján a 2. és 3. hipotézisem bizonyítottnak tekinthető. Tehát a kapott eredmények alapján kijelenthető, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, valamint pénzügyi helyzetük alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből. Illetve, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások pénzügyi helyzete stabilnak mondható, magas hatékonysággal működnek, ezzel biztosítani tudják további fejlődésüket, ami a Modern Városok Program támogatásával csak tovább javulhat.

4.2. Kérdőíves felmérés eredménye

A kérdőíves felmérés 2020 január és 2020 december között zajlott le. A kérdőívek két körben kerültek kiküldésre, az azonosított 1767 vállalkozás mindegyike Google Forms kérdőív keretében lett megkeresve. A kiküldést követően 2020 január – június közötti időszakban 76 válasz érkezett vissza, majd egy második körben újból kiküldésre került a kérdőív, ekkor szeptember – december közötti időszakban további 19 válasz érkezett, így összesen 95 vállalkozás nyilatkozott a demográfiai adatairól, meglátásairól, ismereteiről és elvárásairól a Modern Városok Program kapcsán, valamint a telephelyválasztási preferenciáiról.

A 8. ábrán a kérdőívet kitöltő vállalkozások alapításának évei kerültek feltüntetésre.

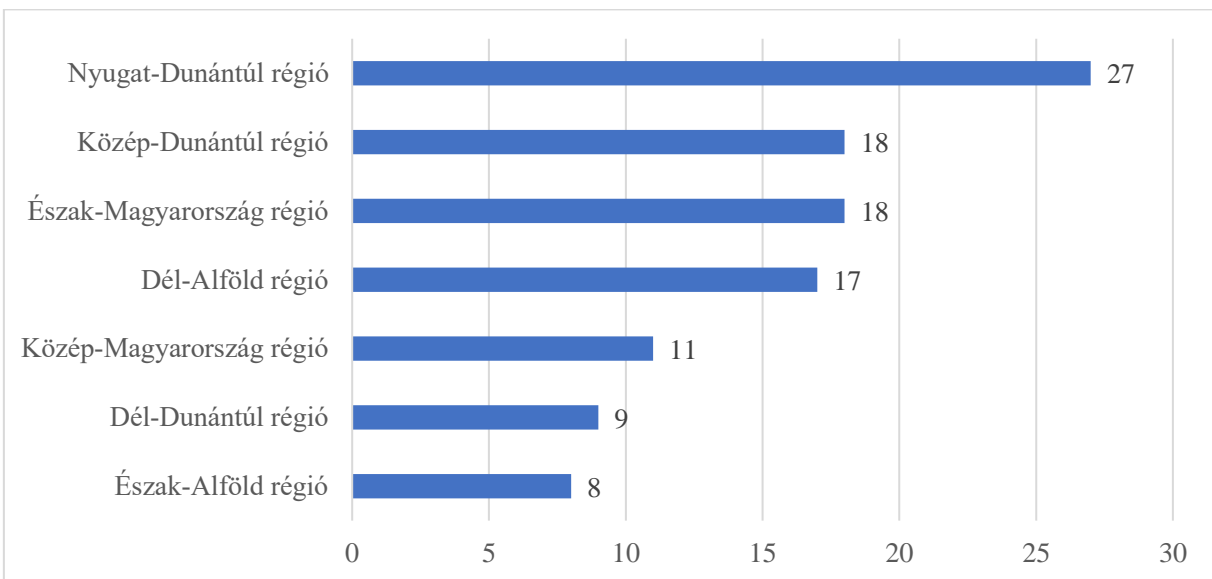

8. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások alapításának éve

Forrás: Saját kutatás, 2020

Mint látható, a válaszadó cégek alapításának ideje széles skálán mozog: 1901-től 2019-ig terjed, ami a kérdőíves felmérés eredményeinek értékelésére nézve előnyös, ugyanis a válaszadó vállalkozások sokszínűsége ilyen szempontból jobban leírja a vizsgált sokaság egészét.

A 9. ábrán a válaszadó vállalkozások telephelyének régiókénti eloszlása látható, ami alapján a legtöbb válasz a Nyugat-Dunántúl régióból érkezett, pontosan 27 darab, a legkevesebb pedig az Észak-Alföld régióból - 8 darab, azonban kiemelendő, hogy a válaszadó vállalkozások telephelyeinek régiókénti megoszlása közel megegyező mintát mutat a teljes adathalmazzal, ami lehetővé teszi a megfelelő következtések levonását.

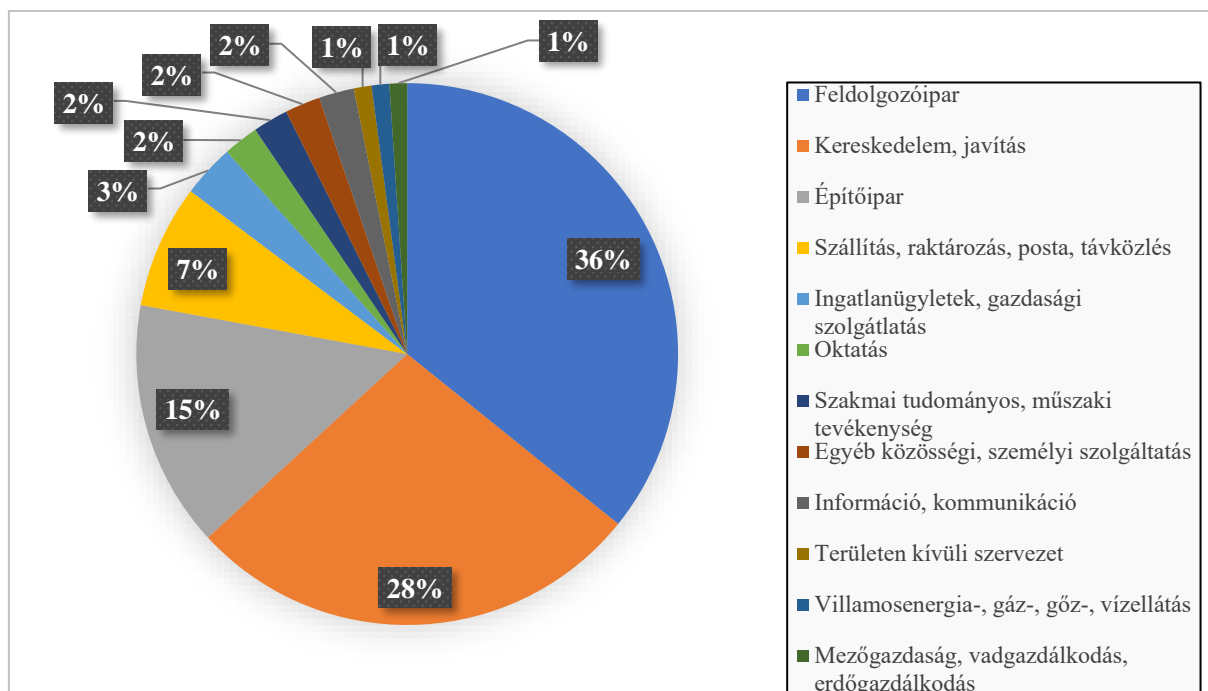

9. ábra: A válaszadók régiókénti telephely megoszlása

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kérdőívet kitöltő vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása a 10. ábrán található diagramon került feltüntetésre. Megállapítható, hogy a válaszadók 36 százaléka feldolgozóipari vállalkozás, 28 százaléka kereskedelemmel, javítással foglalkozott, illetve az építőipar, és szállítás raktározással foglalkozó vállalkozások válaszoltak nagyobb súllyal, ami a vizsgálat alá

vont összes vállalkozás megoszlásához viszonyítva megfelelő, közel azonos arányok figyelhetőek meg, így a kapott minta eszerint a szempont szerint is megfelelően jellemzi a sokaságot.

10. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági ág szerint

Forrás: Saját kutatás, 2020

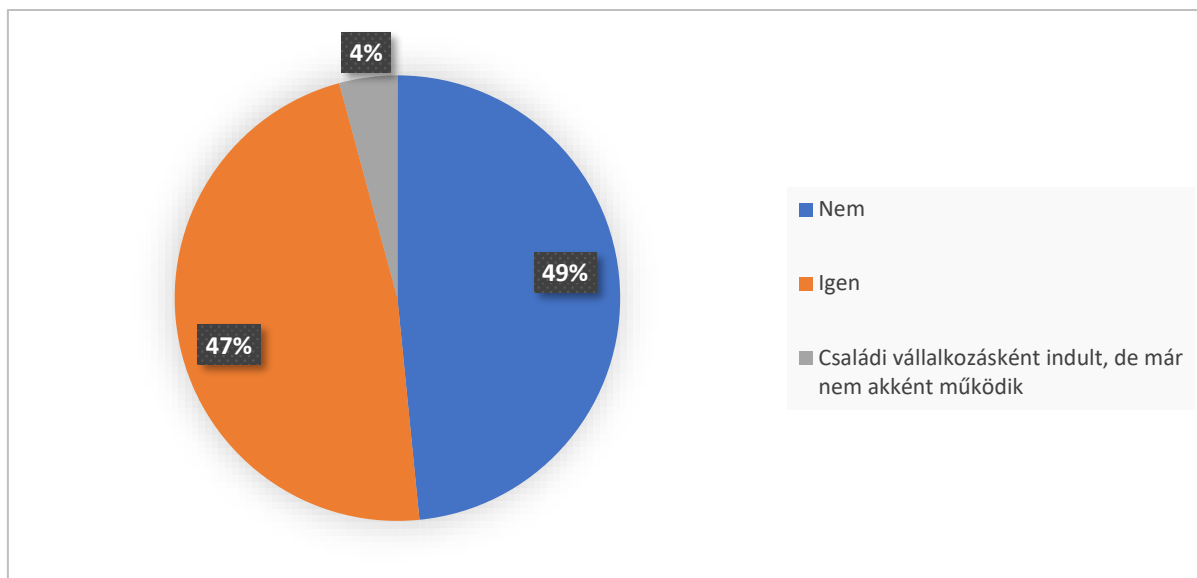
A kérdőívet kitöltő vállalkozások létszámkategória szerinti megoszlása a 45. táblázat eredményei szerint alakul. Összehasonlításképp, a korábban már bemutatott szempontok alapján, a működő kategóriába sorolt 1509 vállalkozás létszámkategória besorolása alapján való megoszlása nem tér el szignifikánsan a válaszadás során kapott eredményektől.

45. táblázat: A 2019 évben működőként azonosított vállalkozások, és a kérdőívet kitöltő vállalkozások megoszlásának összehasonlítása

Létszámkategória	Adathalmaz vállalkozásai	Megoszlás	Válaszadó vállalkozások száma	Megoszlás	Különbség
0-1 fő	273	18%	15	16%	-2%
2-9 fő	411	27%	30	32%	4%
10-49 fő	403	27%	23	24%	-2%
50-250 fő	263	17%	19	20%	3%
250 fő felett	159	11%	8	8%	-2%
Összesen	1509	100%	95	100%	-

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kérdőív keretében fontosnak tartottam megkérdezni azt is, hogy a vállalkozások családi vállalkozásként működnek-e, vagy családi vállalkozásként indultak, de idővel átalakultak, vagy családi vonatkozás nélkül alakult és működő a gazdasági társaság (11. ábra). A beérkezett válaszok alapján elmondható, hogy az ipari parkokban letelepült vállalkozások jelentős része családi vállalkozás, vagy családi vállalkozásként indult, e két kategória összege alapján megállapítható, hogy meglepő módon a vállalkozások közel fele családi vállalkozásként működik, megállapítottam továbbá, hogy a családi vállalkozások 96 százaléka a kkv szektorból került ki, de 4 százalékuk nagyvállalatként került azonosításra.

11. ábra: Családi vállalkozásként működő cégek aránya

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 46. táblázatból látható, hogy a vállalkozások hogyan ítélik meg a jövőbeni kilátásaikat rövid, közép, illetve hosszú távon. Elmondható, hogy alapvetően a vállalkozások optimisták, rövidtávon 42 százalékuk mondja, hogy javulni fog a helyzete a következő 1-2 évben, illetve 45 százalék szerint nem következik be változás a jelenlegi helyzetéhez képest, és mindössze 13 százalék az, aki szerint romlani fog a helyzete. Érdeemes megjegyezni, hogy hosszabb távú kilátásaikban még inkább pozitívak a megkérdezett vállalkozások, közel kétharmaduk szerint javulni fog a helyzetük közép és hosszú távon, 26-22 százalékuk szerint nem változik, és 8-12 százalék között alakul azoknak az aránya, akik a következő 2 évnél távolabbi időszakban visszaeséssel számolnak.

46. táblázat: A megkérdezett vállalkozások jövőképe saját meglátásuk alapján

A vállalkozás helyzete	1-2 év	2-5 év	több mint 5 év
Javul	42%	65%	66%
Nem változik	45%	26%	22%
Romlik	13%	8%	12%

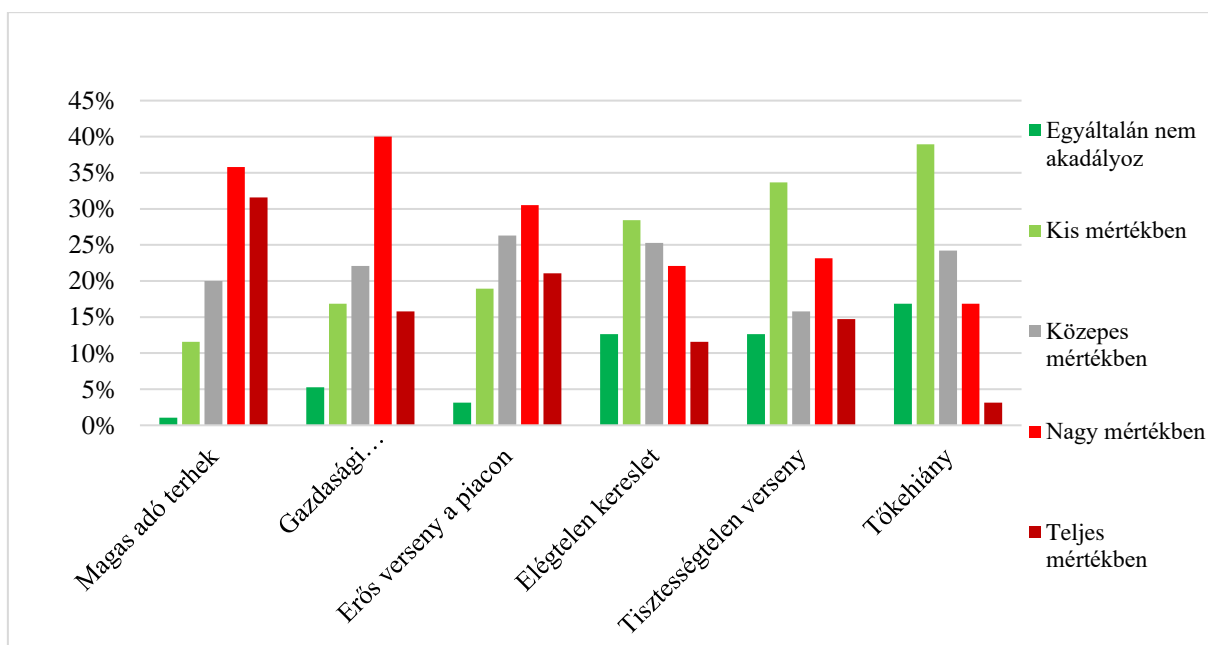
Forrás: Saját kutatás, 2020

Fontosnak tartottam megkérdezni, hogy a vállalkozások szerint melyek azok a tényezők, amelyek leginkább hozzájárulnak a gazdasági társaság nem megfelelő növekedéséhez, melyek akadályozzák leginkább azok fejlődését. Öt fokozatú Likert-skála segítségével értékelték egy-egy tényezőnek a súlyát annak függvényében, hogy mennyire akadályozza ez az adott vállalkozást működése közben. 11 általános akadályozó tényezőt határoztam meg, amit a kérdőívet kitöltők értékeltettek:

- Magas adó és társadalombiztosítási terhek,
- Gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága,
- Erős verseny a piacon,
- Elégtelen kereslet,
- Tisztességtelen verseny,
- Tőkehiány,
- Vevők fizetési késedelmei,
- Beszerzési nehézségek,
- Elavult termelő gépek, berendezések,
- Hitelhiány,
- Munkaerőhiány.

A 12. ábrán található grafikonból látható, hogy a vizsgált vállalkozások körében a megjelölt akadályozó tényezők mennyire hátráltatják véleményük szerint vállalkozásuk előrehaladását, fejlődését. Megfigyelhető, hogy az adóterhek tekintetében egyet értenek a vállalkozások, ezeket túl magasnak értékelték, véleményük szerint csökkenteni szükséges az adóterhek mértékét, hogy a vállalkozásuk hatékonyabban tudjon működni, ez az egyik legmeghatározóbb akadályozó tényező a beérkezett válaszok alapján. Ezzel kapcsolatban érdemes azonban megjegyezni, hogy a jelenlegi kormányzati törekvések is sok ponton az adóterhek csökkentését irányozzák elő, tehát ezen a ponton találkozni tudnak a vállalkozások igényei az állam vállalkozásfejlesztési politikai törekvéseivel. Az állam ugyanakkor másik akadályt is gördít a vállalkozások elé, ez pedig a gazdasági szabályozások kiszámíthatatlansága. Ez alatt a sokszor, gyakran változó szabályokhoz való igazodást kell érteni, érdemes lenne tehát olyan

szabályozási környezetet kialakítani, amelyre a vállalkozások hosszú távon építhetnek, hogy ne a megváltozott jogi szabályozás következtében kelljen átalakítani, vagy megszüntetni a vállalkozás tevékenységét. Ez a rizikófaktor adott esetben új vállalkozás létrehozását is akadályozhatja. A megkérdezett vállalkozások közül szintén sokan találkoznak erős versenytársakkal a piacon, több mint 50 százalékuk tapasztalja, hogy a konkurens vállalkozások erős piaci versenyre kényszerítik őket, és ez hátrányosan érinti a vállalkozásukat. Úgy gondolom szabadpiaci környezetben az teljesen rendben van, hogy a versenytársak kénytelenek erőfeszítéseket tenni az ügyfélkörük megtartása, valamint kiszélesítése érdekében, így érdemes tehát megkérdezni, hogy mivel tűnnek ki a többi termelő, szolgáltató vállalkozás közül, végeznek-e innovációt annak érdekében, hogy magasabb piaci részesedést szerezzenek. Annál is inkább érdemes a versenyelőnyeiket felkutatni, mert a válaszadók 12 százaléka szerint teljes mértékben akadályba ütközik a termékei iránti keresleti oldalon, 22 százaléka pedig nagymértékben érintett a termékeik, szolgáltatásaik iránti elégtelen kereslet által. Ez ugyanakkor kapcsolatban állhat azzal is, hogy a megkérdezett vállalkozások 38 százaléka számolt be arról, hogy a versenytársaik tisztességtelen piaci előnyökhöz jutnak, azok tisztességtelen működése által. A tőkehiány viszont már kevésbé akadályozta a vizsgált vállalkozások jövőbeni fejlődésének lehetőségeit, csupán 3 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy teljes mértékben gátolja a hatékony működést.

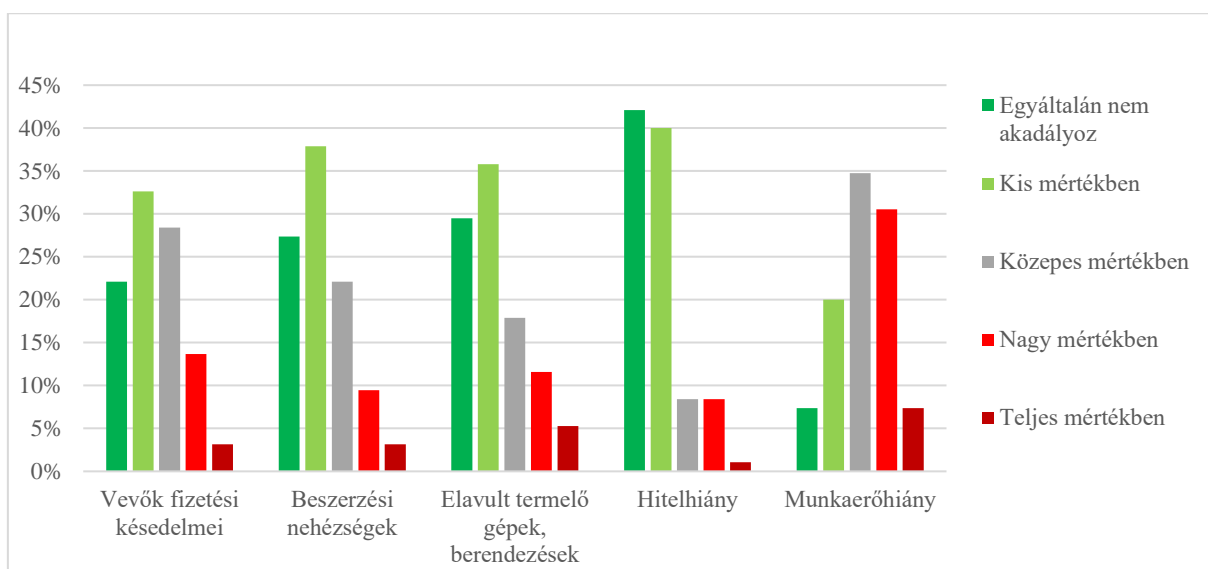

12. ábra: A válaszadó vállalkozások fejlődését gátló tényezők I.

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az 13. ábrán látható, hogy a vevők fizetési késedelmek jellemzően nem okoznak nagy problémát a válaszadó vállalkozások körében, csak 17 százalék gondolja úgy, hogy a

késedelmes vevői fizetés nagy, vagy teljes mértékben akadályozza a fejlődését, 28 százalékuk közepes mértékben érzi érintettnek magát, illetve 55 százaléknak nem, vagy csak kis mértékben okoz nehézséget a vevők késedelmes fizetése. Beszerzési nehézségről a vállalkozások 11 százaléka számolt be úgy, hogy ez nagyobb mértékben érinti a működését, 22 százalék közepesen, és 65 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy nem, vagy csak kis mértékben akadályozott. Fontosnak tartottam megkérdezni, hogyan ítélik meg jelenlegi gépparkjukat, mennyiben érzik ezt szűk keretmetszetnek a jövőbeni fejlődésük tekintetében. A vállalkozások elmondása alapján 5 százalék rendelkezik elavult, nem hatékony gépparkkal, további 12 százalék szerint nagy mértékű hátrány éri, amiért korszerűtlen gépekkel kénytelen operálni. Ugyanakkor pozitívumként értékelendő, hogy a vállalkozások 29 százalékát egyáltalán nem érinti hátrányosan a jelenlegi eszközparkjának a helyzete, illetve 36 százalék számolt be kisebb mértékű elégedetlenségről. Ebből adódik a kérdés, hogyha elavult gépekkel rendelkezik a vállalkozás, és esetlegesen tőkehiánytól is szenved, vajon hogyan értékelik azt, hogy hitelképes-e a vállalkozásuk, és megfelelő mennyiségű pénzeszközhöz juthatnak banki forrásból. A válaszadó vállalkozások 82 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a hitelhiány egyáltalán nem, vagy csak kis mértékben akadályozza, kijelenthető tehát, hogy a vállalkozások túlnyomó része hitelezhető lenne, ez a tényező az, amely a legkisebb mértékben akadályozza az adott vállalkozás jövőbeni fejlődésének lehetőségeit. Az elmúlt években jellemzően munkaerőhiányos környezet alakult ki a piacon, köszönhetően a gazdaság folyamatos növekedésének, illetve a külföldre kiáramló munkaképes korú népesség külföldi munkavállalásának. A versenyszféra folyamatosan szívta fel a dolgozni akaró és tudó népességet, még a közmunka keretében foglalkoztatottak száma is csökkent, a 2016-os év 200 ezer főjéhez képest, 2020 májusában érte el a mélypontot, amikor már csak 76 900 fő dolgozott közmunka keretében (KSH, 2020). A munkanélküliség 2016 első negyedévi 6 százalékos munkanélküliségi rátájához képest, 2019 negyedik negyedévben csak 3,3 százalék volt a munkanélküliségi ráta, ami mintegy fele a 2016-os értéknek (KSH, 2020). Adódik tehát a kérdés, hogy ez a már-már fojtogatóan munkaerőhiányos környezet mennyire nehezíti meg az ország megyei jogú városainak ipari parkjaiban letelepült vállalkozások működését. A kutatási eredmények alapján kijelenthető, hogy a munkaerőhiány szintén az egyik legmeghatározóbb akadályozó tényezők közé tartozik a vállalkozások körében, 7 százalékuk teljes mértékben akadályozva érezte működését az elégtelen mennyiségű munkaerő miatt, 31 százalék mondta azt, hogy nagymértékben hátrányosan érintette az, hogy nem talált elegendő mennyiségű vagy minőségű munkavállalót, további 35 százalék szerint közepes mértékben volt ez hátrányos számára. Összességében tehát a megkérdezett vállalkozások 73 százaléka számolt be közepes, vagy nagyobb mértékben hátrányos helyzetről a munkaerőhiányt illetően.

13. ábra: A válaszadó vállalkozások fejlődését gátló tényezők II.

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az akadályozó tényezők súlyozott összesítése alapján a 47. táblázat szerinti sorrendet lehet felállítani. Kijelenthető, hogy a vállalkozásokat leginkább akadályozó tényező az általuk túl magasnak értékelt adóterhek, a kiélezett verseny, és a gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága. Közepes mértékű akadályozó tényezőként sikerült azonosítanom a munkaerőhiányt, a tisztességtelen versenyt, a tőkehiányt, és a vevők fizetési késedelmét. A vizsgált vállalkozásokat legkevésbé akadályozó tényezők a beszerzési nehézségek, az elavult termelő gépek, berendezések, a legkevésbé pedig a hitelhiány akadályozza őket.

47. táblázat: Akadályozó tényezők sorrendje súlyozott pontszámuk alapján

Sorszám	Akadályozó tényező	Súlyozott pontszám (max=475)
1.	Magas adó és társadalombiztosítási terhek	409
2.	Erős verseny a piacon	377
3.	Gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága	370
4.	Munkaerőhiány	340
5.	Tisztességtelen verseny	315
6.	Elégtelen kereslet	306
7.	Tőkehiány	268
8.	Vevők fizetési késedelmek	262
9.	Beszerezési nehézségek	240
10.	Elavult termelő gépek, berendezések	239
11.	Hitelhiány	194

Forrás: Saját kutatás, 2020

Mivel az ipari parkokban található vállalkozások nemzetgazdaságban betöltött szerepe rendkívül jelentős, így érdemesnek tartottam megkérdezni a vállalkozásokról, hogy hogyan értékelik eddigi és jövőbeni működésüket, mennyire tartják sikeresnek vállalkozásukat (48. táblázat).

48. táblázat: Vállalkozások sikeressége önértékelés és földrajzi elhelyezkedés alapján

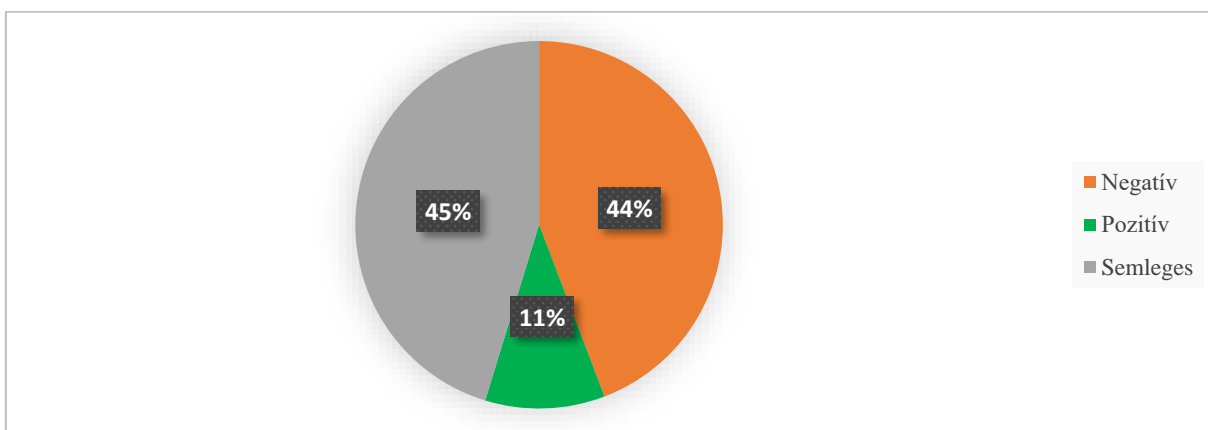
	Ön szerint vállalkozása sikeres?	Megoszlás	Ön szerint a vállalkozása sikerességére hatással van az ipari park földrajzi elhelyezkedése?	Megoszlás
Igen	82	86%	61	64%
Nem	5	5%	28	29%
Nem tudom	8	8%	6	6%
Összesen	95	100%	95	100%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kapott eredmények alapján elmondható, hogy alapvetően a vállalkozások sikeresnek értékelik magukat, mintegy 86 százalékuk nyilatkozta, hogy vállalkozása sikeres, 8 százalék nem tudta eldönteni, hogy sikeres-e vagy sem, és csupán 5 százalék volt az, aki sikertelennek értékelte a vállalkozása működését. A siker szempontjából egy tényező lehet a sok közül a földrajzi elhelyezkedés, ezen belül is az ipari park elhelyezkedésére voltam kíváncsi, hogy a vállalkozások értékelése szerint ez hatással van-e a sikerességükre. A vállalkozások 64 százaléka gondolja úgy, hogy az ipari park földrajzi elhelyezkedése alapvetően meghatározó tényező az adott vállalkozás sikerességének kérdésében, 29 százaléka szerint nincs rá hatással, 6 százaléka pedig nem tudta eldönteni, hogy az ipari park földrajzi elhelyezkedése kihat-e a vállalkozás sikerességére vagy sem.

A Budapest centrikusság jellemző a nemzetgazdaság egészére, és számos negatív hatással van a vidéki területek működésére, köztük adott esetben a megyei jogú városok ipari parkjaiban letelepedett vállalkozások is tapasztalhatnak ilyet. Érdemesnek tartottam tehát megkérdezni, mint a Modern Városok Program keretében részt vevő településeken működő vállalkozásokat, hogy a Budapest centrikus gazdaság, milyen hatással van a vállalkozásuk működésére. A válaszadó vállalkozások körében legnagyobb arányban azok vannak, akik szerint a Budapesten koncentrálódó gazdasági erő nincs semmilyen hatással a vállalkozásuk működésére, számukra ez semleges tényező. Ugyanakkor a második legnagyobb csoport, alig 1 százalékkal lemaradva a jelenlegi gazdasági struktúrát negatívan értékelő vállalkozások köre, mintegy 44 százalékuk mondta, hogy az ő vállalkozásának működésére a Budapest centrikus magyar gazdaság negatív hatással van. Azonban van egy szűk 11 százaléknyi réteg, akik a jelenlegi struktúra

haszonélvezői, és számukra ez kedvező, és a Budapest centrikusság számos olyan dolgot rejt magában, melyet adott esetben versenyelőnyre tud váltani (14. ábra).

14. ábra: Budapest centrikus magyar gazdaság milyen hatással van vállalkozása működésére?

Forrás: Saját kutatás, 2020

Ahhoz, hogy egy vállalkozás sikeresen legyen, nem feltétlenül, de alapvetően a nemzetközi tapasztalat is azt mutatja, hogy exportképes termékeket vagy szolgáltatásokat kell, hogy tudjon előállítani, illetve releváns piacokon megjelenni. Az ipari parkokba letelepült vállalkozások közel 10 százaléka nagyvállalat, ezek közül számos multinacionális cégek magyarországi termelő gyáregységei, ugyanakkor a maradék 90 százalék a kisebb méretkategóriájú vállalatokat foglalja magába, ahol nem ennyire magától értetődő az export piacokon való megjelenés, főleg a mikro- és kisvállalkozások között. Érdeemesnek tartottam tehát megkérdezni, hogy a vállalkozás exportál-e jelenleg vagy sem, és ha nem, akkor tervezi-e a jövőben, hogy valamilyen külföldi piacon megjelenik termékeivel vagy szolgáltatásaival.

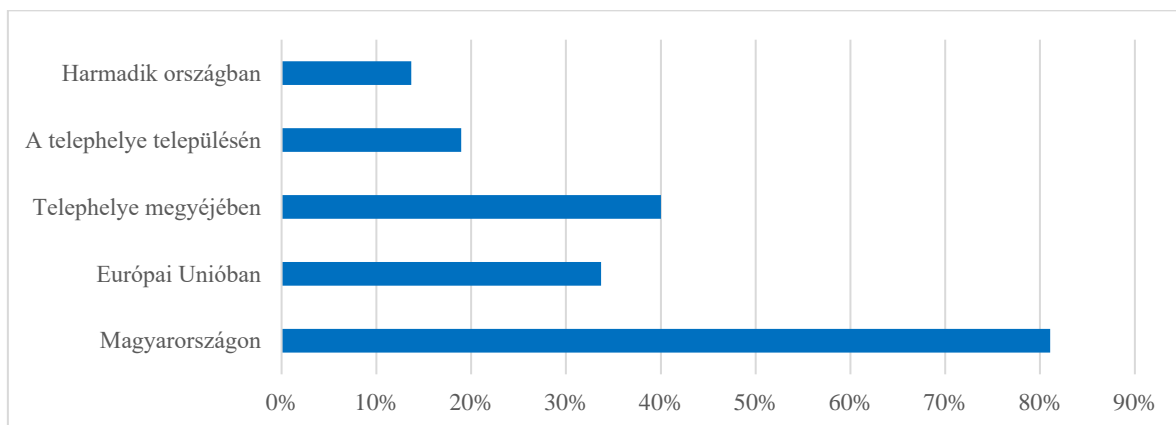
49. táblázat: Exportáló vállalkozások aránya a kérdőívet kitöltő vállalkozások között

	0-1 fő	2-9 fő	10-49 fő	50-250 fő	250 fő felett	Átlag
Már jelenleg is exportáló vállalkozás	33%	23%	35%	53%	88%	46%
Jövőben exportot tervez Európai Unió tagországaiba	13%	17%	22%	16%	13%	16%
Jövőben exportot tervez egyéb országba	0%	0%	4%	5%	0%	2%
Nem exportál és nem is tervezi	53%	60%	39%	26%	0%	36%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 49. táblázatból látható, hogy a nagyvállalatok 88 százaléka exportál, illetve aki eddig nem tette az a jövőben tervezi, hogy megjelenik az Európai Unió piacain. A középvállalkozások több mint a fele exportáló vállalkozás, a nem exportáló középvállalkozások 16 százaléka tervez az EU-ban megjelenni, 5 százalék egyéb országban, viszont 26 százalékuk nem tervezi

egyáltalán, hogy a külföldi piacokon megjelenik. A kisvállalkozások mintegy harmada exportáló vállalkozás, 26 százaléka tervez a jövőben exportálni, 39 százalék viszont nem tervez. A mikrovállalkozások tekintetében a legalacsonyabb az export piacokon való megjelenés hajlama, és itt a legalacsonyabb az arány az exportáló vállalkozások között, több mint a felük nem is tervezi, hogy megjelenik külhoni piacokon.

15. ábra: Jellemzően hova értékesíti termékeit vagy szolgáltatásait?

Forrás: Saját kutatás, 2020

A 15. ábra alapján megállapítható, hogy a vállalkozások több mint 80 százaléka Magyarországon értékesíti termékeit vagy szolgáltatásait, ezen belül mintegy 40 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy ez jellemzően a telephelye megyéjében valósul meg, és ottani vállalkozások a felhasználók vagy kereskedők, illetve 19 százalék pedig a saját településén belül végzi el ugyanezt. Azon vállalkozások közül, akik jellemzően exportra termelnek 34 százalékuk az Európai Unión belül kereskedik, 14 százalékuk pedig harmadik országban.

Korábbi tanulmányok eredményei alapján valószínű volt, hogy a tőkehiány, mint akadályozó tényező nagy súllyal kerül azonosításra a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások között is, így érdemesnek tartottam megkérdezni, hogy milyen formában próbáltak tőkét szerezni a hatékonyabb működéshez, fejlesztések létrehozásához.

A beérkezett válaszok alapján a megyei jogú városok ipari parkjaiban letelepedett vállalkozások az 50. táblázatban foglalt arányoknak megfelelően igényeltek különböző típusú forrásokat a cégük megfelelő működése érdekében. Mint látható a lízing a legnépszerűbb tőkebevonási lehetőség a vállalkozások számára, továbbá a vissza nem térítendő támogatások, és a banki folyószámlahitel az, amit a leggyakrabban igénybe vesznek. Közepes mértékben népszerűek a banki beruházási hitelek, a belső források, és az egyéb támogatott hitelek. Népszerűtlen pénzügyi terméknek számít a Széchenyi Kártya, a faktoring, és a külső befektetők által befektetett tőke, mint például a kockázati tőke.

50. táblázat: A válaszadó vállalkozások tőkeforrása méretkategória szerint

Forrás megnevezése	0-1 fő	2-9 fő	10-49 fő	50-250 fő	250 fő felett	Átlag
Lízing	27%	60%	70%	68%	75%	60%
Vissza nem térítendő támogatás	27%	43%	52%	68%	88%	56%
Banki folyószámlahitel	20%	43%	52%	53%	63%	46%
Banki beruházási hitel	13%	20%	30%	63%	63%	38%
Belső források (tulajdonosi, baráti, rokoni kölcsön)	33%	37%	30%	37%	38%	35%
Egyéb támogatott hitel	20%	23%	30%	47%	50%	34%
Széchenyi Kártya Program valamelyik hitele	13%	33%	22%	16%	25%	22%
Factoring	0%	3%	9%	11%	13%	7%
Külső befektető által befektetett tőke (pl. kockázati tőke)	0%	3%	4%	5%	0%	3%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A vállalkozások versenyképességének kialakításában, megőrzésében fontos szerepe van az innovációnak. Az ipari parkokban található vállalatok sok esetben innovációs központok is, így érdemesnek tartottam megkérdezni, hogy végeztek-e innovációt a vállalkozás keretein belül az elmúlt években (51. táblázat).

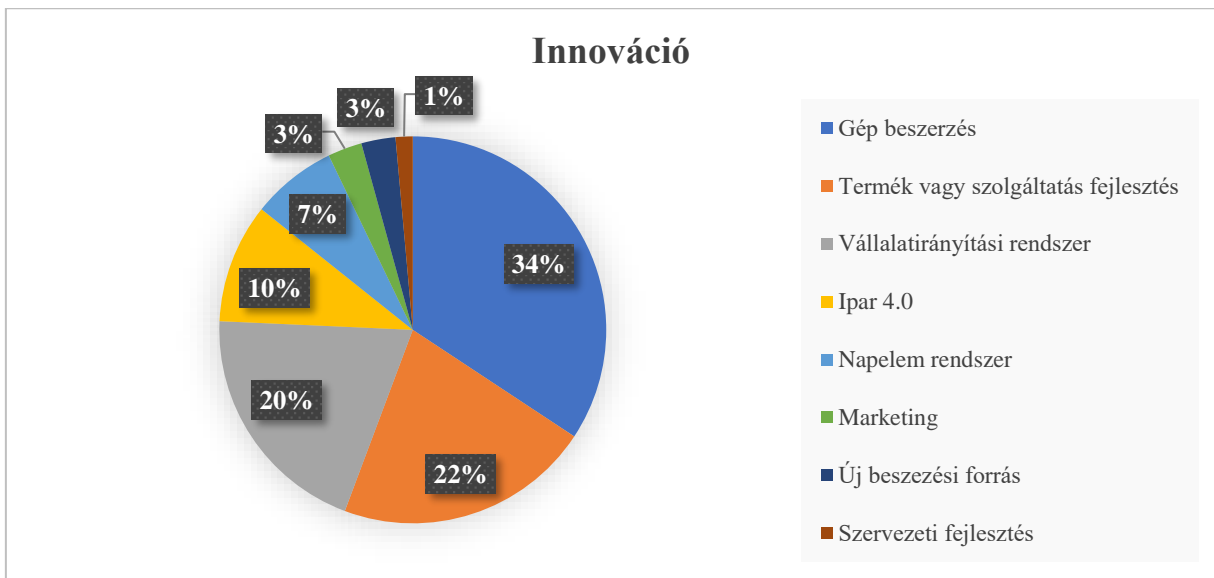
51. táblázat: Innovációt végző vállalkozások aránya a kérdőívet kitöltő cégek között

Végzett innovációt	0-1 fő	2-9 fő	10-49 fő	50-250 fő	250 fő felett	Végösszeg
Igen	47%	63%	78%	68%	88%	67%
Nem	53%	37%	22%	32%	13%	33%

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kapott eredmények alapján a vállalkozások kétharmada végzett innovációt, egy harmaduk viszont nem - a saját bevallásuk alapján. Az innovációt végrehajtó vállalatok megoszlása méretkategóriánként nem mutat egyenlő képet, jellemzően a nagyvállalatok azok a szervezetek, ahol az innováció a legnagyobb mértékben előtérbe kerül, és ennek szellemében fejlesztéseket hajtanak végre. A kisebb méretkategóriákban is jellemzően a többség hajtott végre innovációt. A legkisebb innovációs hajlandósággal a 0-1 fős mikrovállalkozások rendelkeznek.

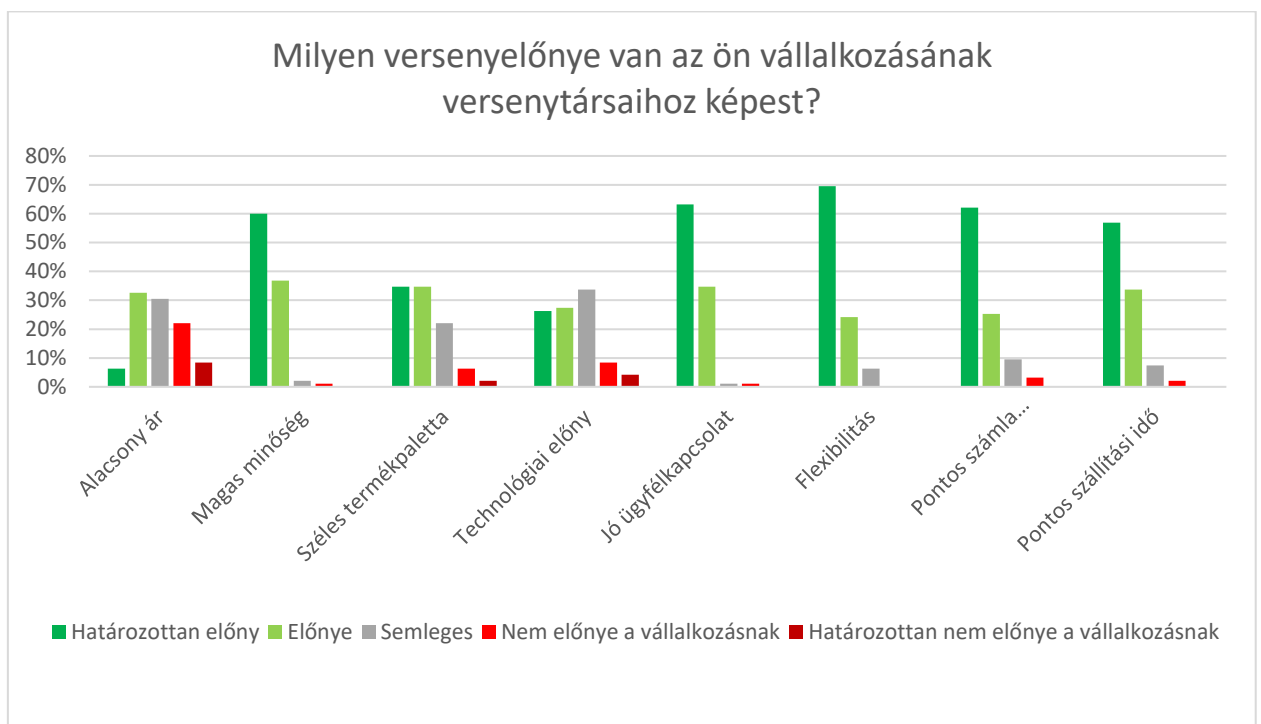
A kérdőív kitért arra is, hogy ha a vállalkozások végeztek innovációt, milyen jellegűt. A beérkezett válaszok alapján a 16. ábrán jelölt 8 nagy kategóriát lehetett létrehozni. Habár az innováció nem feltétlenül jelent egyet új gép beszerzésével, mégis a vállalkozások elmondása alapján ez a legnépszerűbb innovációs forma. A második legnépszerűbb innovációs kategória a termék vagy szolgáltatás fejlesztése, illetve népszerű, hogy - bár az innovációt szintén nem biztos, hogy kimerítő - vállalatirányítási rendszer beszerzését végezték el.

16. ábra: A végrehajtott innovációk kategóriáinak megoszlása

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kutatás során érdemesnek tartottam megkérdezni a vállalkozásokat, hogy meglátásuk szerint milyen versenyelőnyökkel, avagy hátránnyal rendelkeznek, amit egy öt fokozatú Likert-skála segítségével értékelhettek (17. ábra).

17. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások versenyelőnye

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eredmények értékelése, és a súlyozott pontszámok összesítése révén meghatározásra kerültek az ipari parkokban működő vállalkozások versenyelőnyeinek a sorrendje (52. táblázat). A legnagyobb előnyük saját bevallásuk alapján a flexibilitás, a jó ügyfélkapcsolat, illetve a magas minőség, közepes mértékben tartják előnynek a magas előállított minőséget, a pontos számla kiegyenlítést, a pontos szállítási idő betartását, valamint azt, hogy széles termékpalettával rendelkeznek. Alacsony előnyként, azaz mondható, hogy hátrányként jelölték meg az alkalmazott technológiát, és az alacsony árat, ami nem túl szerencsés, ugyanis ez a két tényező számít alapvetően a legjelentősebb versenyelőnyöknek a globalizált világgazdaságunkban.

52. táblázat: A megkérdezett vállalkozások versenyelőnyei önértékelésük alapján

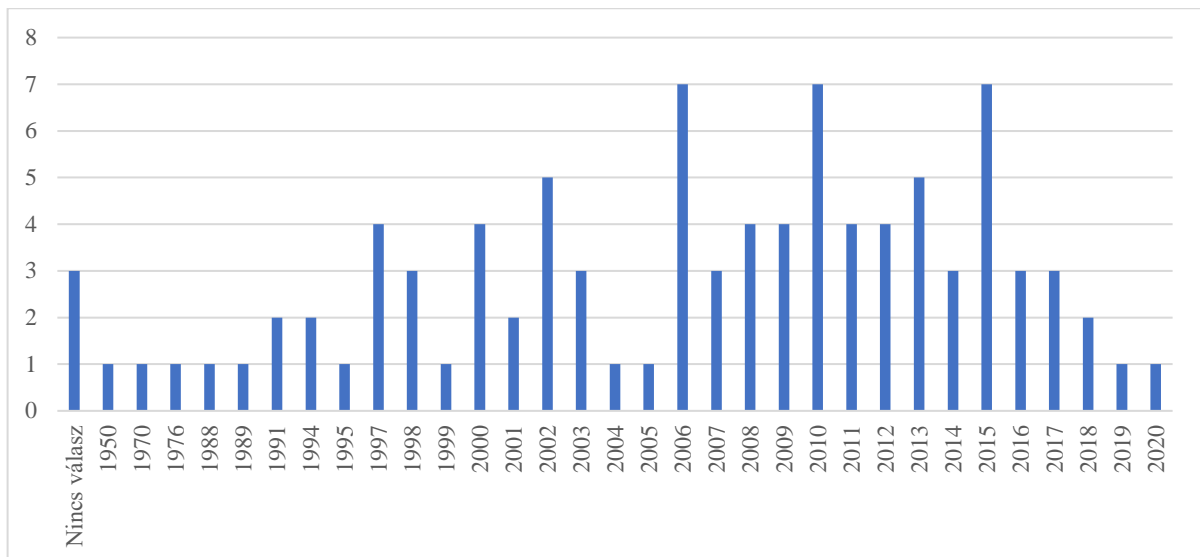
Sorszám	Versenyelőny megnevezése	Súlyozott pontszám (max=5)
1	Flexibilitás	4,631579
2	Jó ügyfélkapcsolat	4,600000
3	Magas minőség	4,557895
4	Pontos számla kiegyenlítés	4,463158
5	Pontos szállítási idő	4,452632
6	Széles termékpaletta	3,936842
7	Technológiai előny	3,631579
8	Alacsony ár	3,063158

Forrás: Saját kutatás, 2020

4.3. Telephelyválasztási szempontok a vizsgált vállalkozások körében

A következő fejezetben a 4. hipotézisemre, miszerint a vállalkozások telephelyválasztási preferenciájuk meghatározása során különösen nagy hangsúlyt fektetnek az infrastrukturális feltételek minőségére keresek választ, aminek bizonyításához szükségesnek találtam az érintett vállalkozásokat kérdőívben megkérdezni, a kapott eredményeket pedig elemezni, és ez alapján döntöttem a hipotézis igazolásáról, vagy elvetéséről.

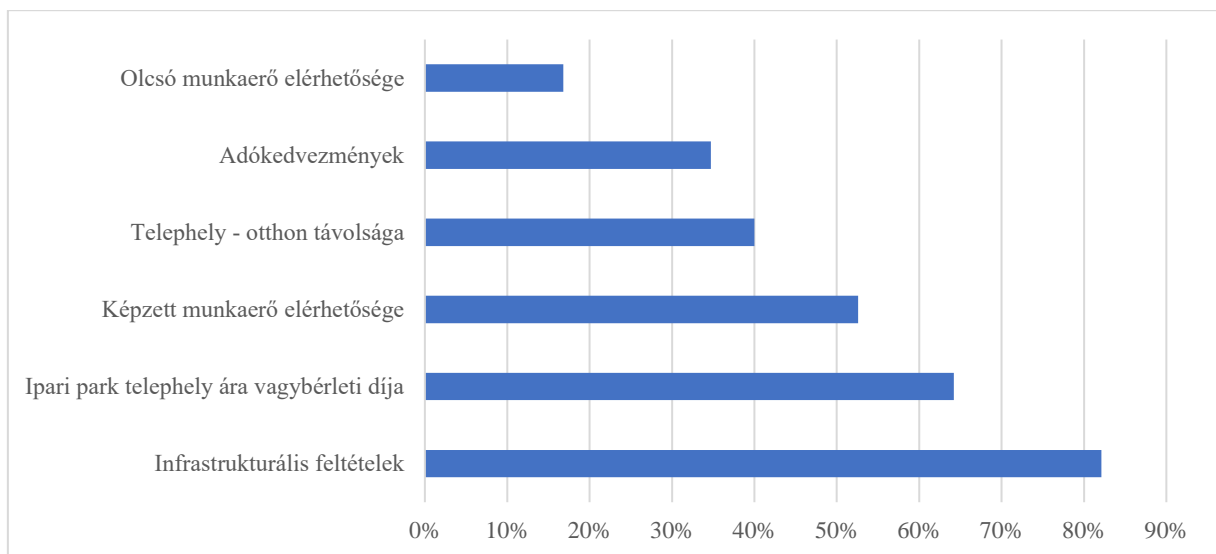
A vizsgált vállalatok ipari parkban való letelepedése a 18. ábrán található diagramon látható. Habár hivatalosan csak 1997-től léteznek Magyarországon ipari parkok, több vállalkozás is azt megelőző időpontot jelölt meg letelepedés évének. Ez abban az esetben lehetséges, ha az adott vállalkozás már a terület ipari parknak nyilvánítása előtt az adott lokáción működött. Megfigyelhető bizonyos hullámváz az évek tekintetében, 1997-2002 között, illetve 2006-2015 között telepedett le a vizsgált vállalkozások jelentős része.

18. ábra: A válaszadó vállalkozások letelepedésének év szerinti megoszlása

Forrás: Saját kutatás, 2020

A következő (19. ábrán) láthatóak a vállalkozások telephely kiválasztásakor felmerülő főbb szempontok.

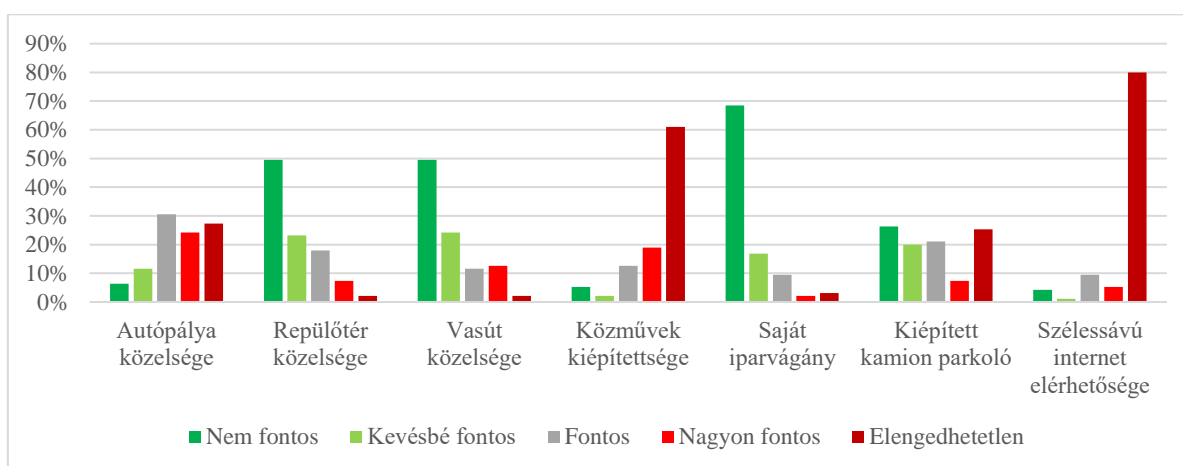
19. ábra: Telephelyválasztás főbb szempontjai a vizsgált vállalkozások körében

Forrás: Saját kutatás, 2020

A vizsgálati eredmények alapján a leginkább meghatározó tényező egy ipari parkba letelepülő vállalkozás számára az infrastrukturális feltételek minősége, kiépítettsége. A megkérdezett vállalkozások 82,1 százaléka jelölte meg az infrastruktúrát, mint szempontot a potenciális telephely kiválasztásakor. A második számú tényező az ipari parkban a vállalkozások számára elérhető terület ára, vagy bérleti díja, a vállalkozások 64,2 százaléka nyilatkozta azt, hogy ez alapvetően meghatározza telephelyválasztási preferenciáit. Harmadik számú tényezőként a

képzett munkaerő elérhetősége az, amely befolyással van a megyei jogú városok ipari parkjaiban letelepedett vállalkozások döntésére, amikor telephelyet létesítenek. A telephely-otthon távolság 40 százalékos súllyal van befolyással 1-1 vállalkozás preferenciái között. Az adókedvezmények 34,7 százalékos súllyal rendelkeznek, az olcsó munkaerő elérhetősége pedig a legkevésbé befolyásoló tényező, mindössze 16,7 százalékos súlyt rendeltek hozzá a vállalkozások. A telephelyválasztási szempontokat illetően keresztábra elemzés révén statisztikai próbát is végeztem, a khi négyzet próba alapján a telephelyválasztási szempontok meghatározására szignifikáns hatással van, hogy a vállalkozás melyik nemzetgazdasági ágban működik, ugyanakkor méretkategória vonatkozásában már nem találtam szignifikáns összefüggést.

Érdeemes tehát megvizsgálni, hogy infrastrukturális feltételek alatt mit is értenek pontosan a vállalkozások, melyek azok az infrastrukturális feltételek, amiket keresnek és előnyben részesítenek egy telephely kiválasztásakor. Erre egy öt fokozatú Likert-skála segítségével adhattak választ a megadott infrastrukturális létesítmények és szolgáltatások mentén (20. ábra).

20. ábra: Infrastrukturális feltételek értékelése Likert-Skálán

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az 53. táblázatból látható, hogy a szélessávú internet elérhetősége, közművek kiépítettsége, és az autópálya közelsége az, amit a leginkább keresnek egy-egy telephely kiválasztásakor. Fontosnak tartják még a kiépített kamionparkoló meglétét, azonban a repülőtér és vasút távolsága már a vállalkozások zöménél nem szempont, a legkevésbé attraktív momentum egy ipar park infrastruktúrájában a vállalkozások nagyrészenek a saját iparvágány megléte.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a MVP keretében számos olyan projektről született megállapodás, amelyek többek között a közlekedési infrastruktúra, az autópályák,

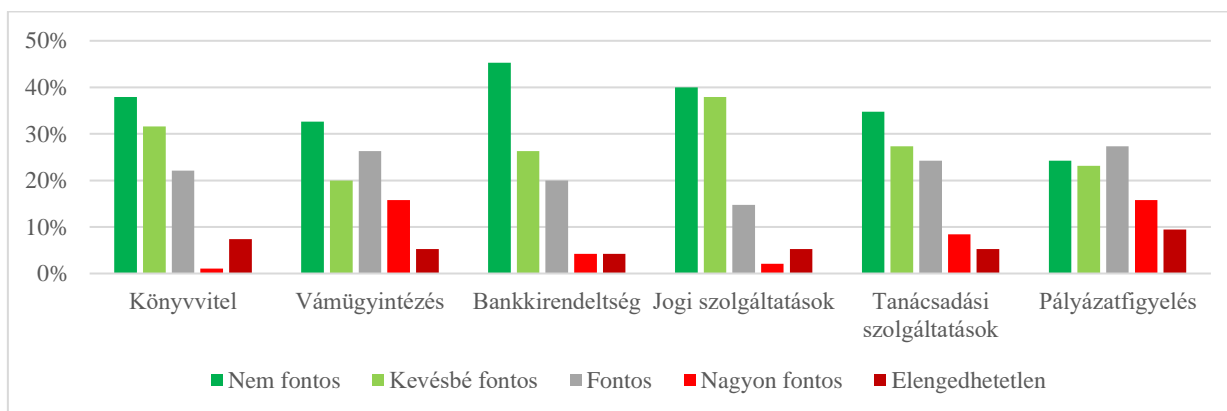
gyorsforgalmi utak, a közlekedés fejlesztését, bővítését valósítják meg, így tehát ezen a ponton is találkozni tud az ipari parkokban letelepült vállalkozások igénye az állam törekvéseivel.

53. táblázat: Infrastrukturális feltételek értékelése súlyozott pontszám alapján

Sorszám	Infrastrukturális feltétel	Súlyozott pontszám (max=5)
1	Szélessávú internet elérhetősége	4,557895
2	Közművek kiépítettsége	4,052632
3	Autópálya közelsége	3,484211
4	Kiépített kamion parkoló	3,115789
5	Repülőtér közelsége	2,157895
6	Vasút közelsége	2,042105
7	Saját iparvágány	1,768421

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az ipari parkokra érdemes mint szolgáltató központokra is gondolni, így a vállalkozások azt az ipari parkot fogják telephelyválasztásuk során előnyben részesíteni, ahol a számukra releváns szolgáltatások elérhetőek, illetve magas színvonalon kínálják azokat. Ezt egy öt fokozatú Likert-skála segítségével értékelhették a megadott szolgáltatások mentén, aminek az eredménye a 21. ábrán látható.

21. ábra: Szolgáltatási feltételek értékelése Likert-Skálán

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eredmények alapján (54. táblázat) elmondható, hogy a szolgáltatások körében nem voltak akkora különbségek egyes szolgáltatások javára, mint az infrastrukturális feltételek értékelésekor. A kapott pontszámok is alacsonyabbak, így megállapítható, hogy a telephelyválasztási szempontok mérlegelésekor az egyes ipari parkok szolgáltatásai kevesebbet nyomnak a latba, mint például az autópálya közelsége a lokációhoz. A megadott szolgáltatások közül a pályázatfigyelés a legmeghatározóbb elem, a megkérdezett vállalkozások szerint, ha

telephelyválasztási döntés elé kényszerülnek ez az az szolgáltatás, amit a leginkább keresnek a telephely ipari parkjában, ugyanakkor szintén előnyösnek tartják az elérhető könyvviteli szolgáltatásokat, és tanácsadási szolgáltatásokat, vámügyintézkést, és jogi szolgáltatásokat. A legkevésbé szükséges szolgáltatás a kirendelt bankfiók megléte, azonban még ez is magasabb súllyal rendelkezik, mint például a repülőtér közelsége, így ez sem egy elhanyagolható szempont.

54. táblázat: Szolgáltatási feltételek értékelése súlyozott pontszám alapján

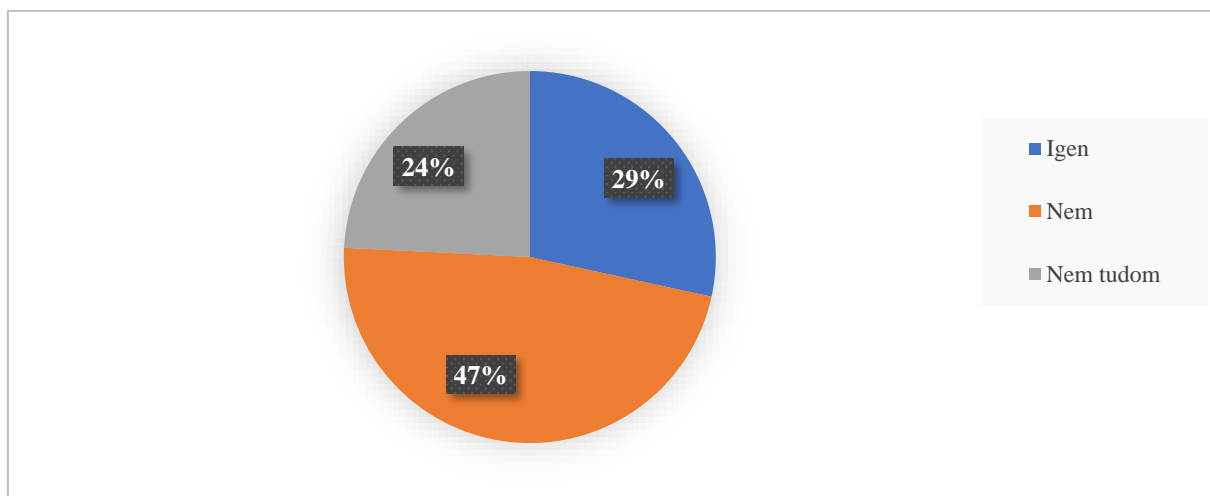
Sorszám	Szolgáltatás feltétel	Súlyozott pontszám (max=5)
1	Pályázatfigyelés	2,821053
2	Könyvvitel	2,6
3	Tanácsadási szolgáltatások	2,568421
4	Vámügyintézkés	2,557895
5	Jogi szolgáltatások	2,431579
6	Bankkirendeltség	2,336842

Forrás: Saját kutatás, 2020

Összegezve a telephelyválasztási preferenciákkal kapcsolatosan kapott eredményeimet, megállapítom, hogy a vállalkozások 82 százaléka az infrastrukturális feltételeket jelölte meg, mint elsődleges szempontot, amit figyelembe vesz a telephelyének kiválasztása során, második legfontosabb szempont pedig a telephely ára vagy bérleti díja, de fontosnak tartják még a képzett munkaerő elérhetőségét is. A kemény és puha infrastrukturális feltételek közül a kemény feltételeket tartják fontosabbnak. Az infrastrukturális feltételek között elsődleges szempont a szélessávú internet elérhetősége, a vállalkozások 80 százaléka nyilatkozott úgy, hogy ez elengedhetetlen számára. Második szempont a közművek megléte, és harmadlagos az autópálya közelsége. A puha infrastruktúrát kevésbé tartják kritikusnak a telephelyválasztás során, azonban a kapott eredmények alapján a pályázatfigyelési szolgáltatás, és könyvviteli-tanácsadási szolgáltatások azok, amelyeket hasznosnak ítélnék meg egy telephely kiválasztásakor. A kapott eredmények alapján tehát a 4. hipotézis bizonyítottnak tekinthető, a vállalkozások telephelyválasztási preferenciájuk meghatározása során valóban különösen nagy hangsúlyt fektetnek az infrastrukturális feltételek minőségére.

A Modern Városok Program keretében létrejövő új ipari parkok, és a meglévők fejlesztése jó esetben magasabb minőséget fognak képviselni, mint a mostaniak, jobb lesz az infrastrukturális kiépítettség, illetve szélesebb körű szolgáltatásokat fognak tudni nyújtani. Így célszerűnek tartottam ezek alapján megkérdezni az érintett vállalkozásokat, hogy ha egy jobb feltételeket kínáló ipari park létesülne, abban az esetben hajlandóak lennének-e átköltöztetni telephelyüket

ebbe az új létesítménybe, aminek eredménye a 22. ábrán látható. Az eredmények értékelése az 5. hipotézisem igazolásához nyújt segítséget, mely szerint a magyar gazdaság egészét tekintve Budapest központú, a vállalkozások, ha tehetnék inkább Budapesten működtetnék cégeiket.

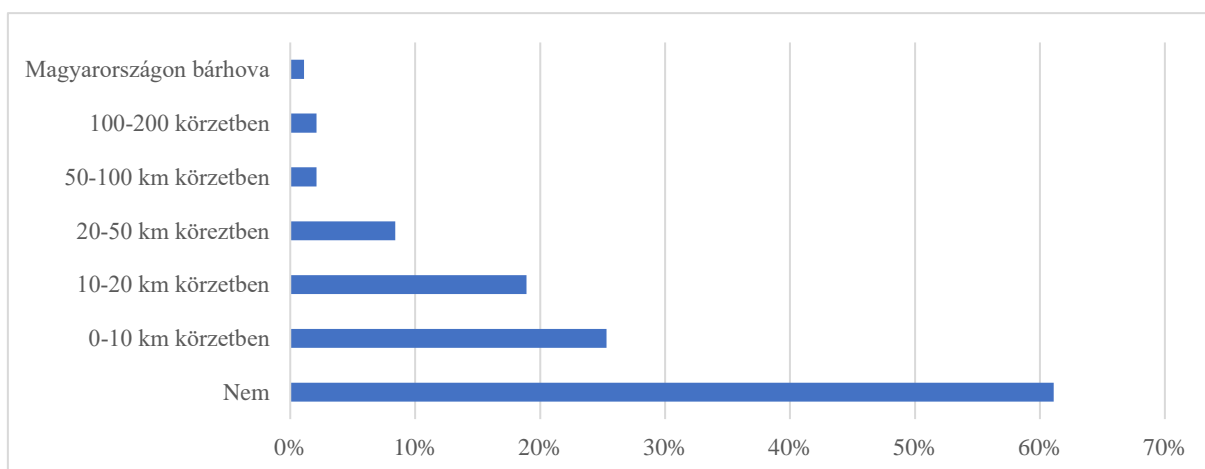

22. ábra: Telephely költöztetési hajlandóság, jobb feltételekkel elérhető telephely esetén

Forrás: Saját kutatás, 2020

A beérkezett válaszok alapján elmondható, hogy a vállalkozások 47 százaléka nem lenne hajlandó új ipari parkba költözni akkor sem, ha az jobb feltételeket nyújtana számára, viszont a válaszadók több mint negyede, 29 százaléka nyilatkozott úgy, hogy ha adódna egy ilyen lehetőség élne vele, és a jobb feltételeket nyújtó ipari parkban folytatná tovább tevékenységét, 24 százalék pedig bizonytalan volt.

A 23. ábrán látható grafikonon ábrázolva lett, hogy azok a vállalkozások, amelyek hajlandóak lennének akár más településre is átköltöztetni a vállalkozásukat, mekkora távolságon belül tenné meg, ha jobb feltételekkel telepedhetne le akár más település ipari parkjában.

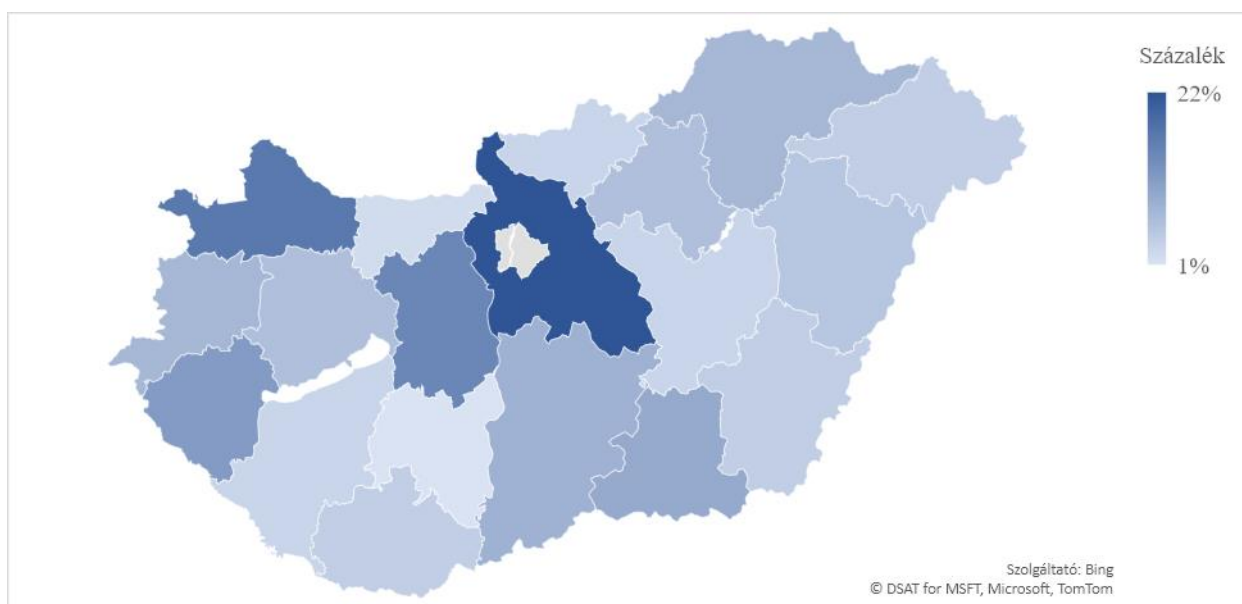

23. ábra: Telephely költöztetési hajlandóság rádiusza

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az eredmények alapján a vállalkozások 61 százaléka, ha át is telepedne más ipari parkba, azt a telephelye településén szeretné megtenni. Megállapítható, hogy ilyen szempontból a vállalkozások kevésbé mobilisak, azonban akadnak köztük olyanok is, akik a jelenlegi telephelyüktől nagyobb távolságra is hajlandóak lennének költözni, 0-10 km-es körzetben 25 százalékuk, 20-50 km körzetben 8 százalékuk, a legmobilisabb vállalkozások pedig 2 százalékban 50-100 km, 100-200 km, 1 százalék pedig akárhová áthelyezné telephelyét, amennyiben megfelelő feltételekkel létesülne új ipari park. A százalékos eredmények összege nagyobb, mint 100, ez annak köszönhető, hogy egy vállalkozás több lehetőséget is megjelölhetett.

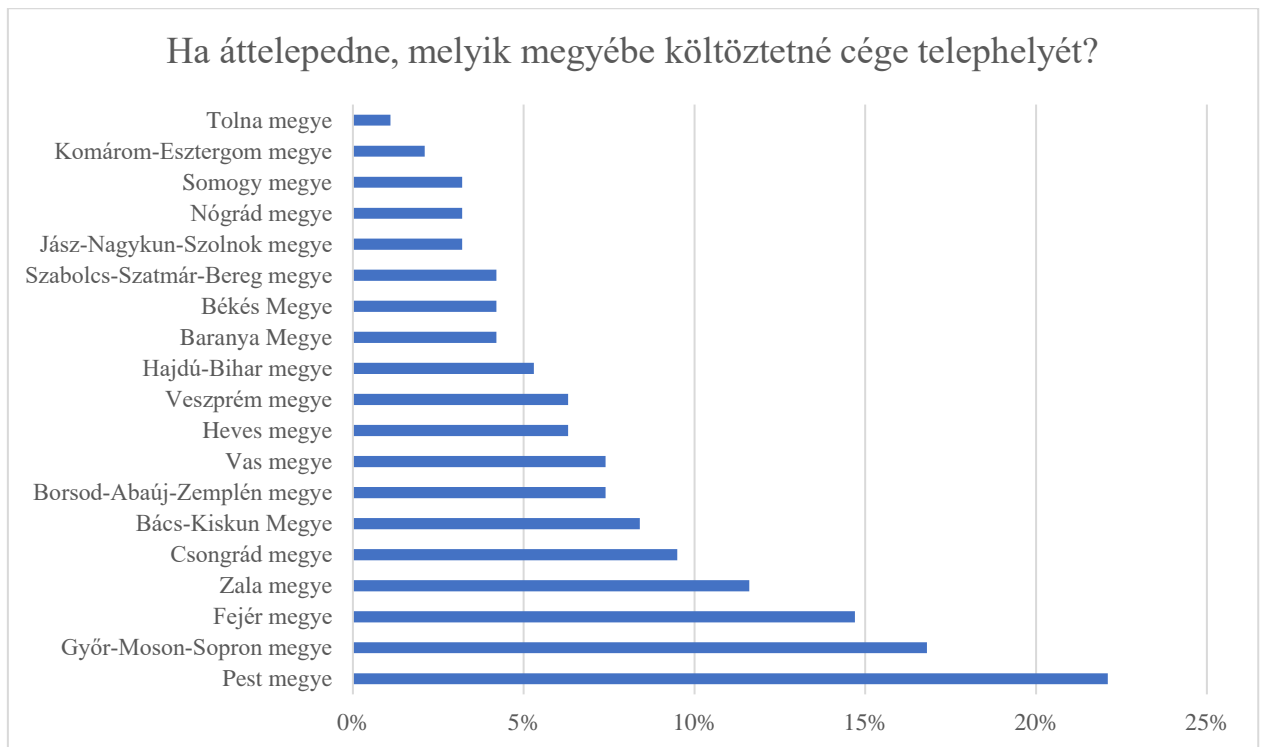
A 24. ábrán látható térképen, és a 25. ábrán található diagrammon lett ábrázolva, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások melyik megyébe helyeznék át telephelyüket, amennyiben a Modern Városok Program keretében számukra kedvezőbb felételeket biztosító ipari park jönne létre.

24. ábra: Telephely költöztetés célpont megyéje térképen

Forrás: Saját kutatás, 2020

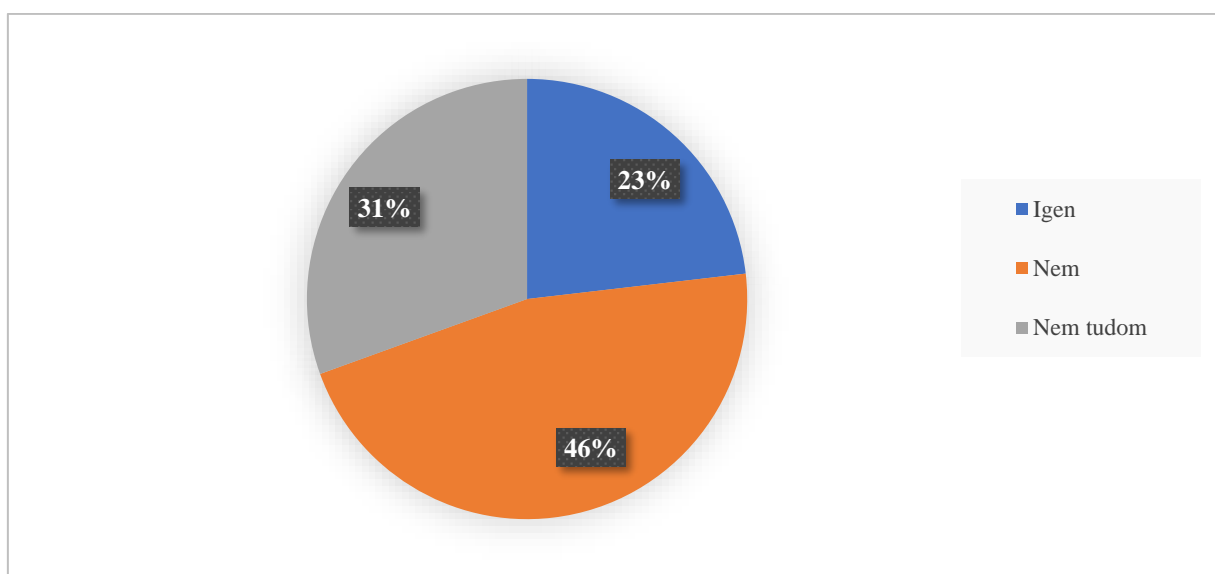
Megállapítható, hogy a vállalkozások túlnyomó többsége, 22 százaléka Pest megyébe költözne át, ha megfelelő lehetőséget találna, Győr-Moson-Sopron 17 százalékkal a második, Fejér megye 15 százalékkal pedig a harmadik. A kevésbé népszerű lokációk Jász-Nagykun-Szolnok megye, Nógrád megye, és Somogy megye 3 százalékkal, Komárom- Esztergom megye 2 százalékkal, Tolna megye pedig az a hely, amelyet a vizsgált vállalkozások leginkább elkerülnének, mindössze 1 százalékuk nyilatkozott úgy, hogy ebbe a megyébe telepítené át cégét, amennyiben megfelelő minőségű ipari park jönne létre.

25. ábra: Telephely kiválasztásának célpontja áttelepedés esetén

Forrás: Saját kutatás, 2020

Felmerül tehát a kérdés, hogyan is érzik a vizsgált vállalkozások, vajon Budapesten hatékonyabban tudna működni vállalkozásuk, mint vidéki településeken? A beérkezett válaszok értékelése után azt az eredményt kaptam, hogy mintegy 46 százalék gondolja úgy, hogy vállalkozása nem működne nagyobb hatékonysággal, vagy termelne több profitot Budapesten, mint a jelenlegi vidéki ipari parkjában (26. ábra).

26. ábra: A vállalkozás jobban működne Budapesten, mint „vidéken”?

Forrás: Saját kutatás, 2020

A válaszadók 31 százaléka nem tudta eldönteni, hogy számára egy budapesti telephely jelentene-e bármilyen előnyt a jelenlegi elhelyezkedéséhez képest, viszont 23 százalék szerint igen, hatékonyabban, magasabb eredményeket elérve tudna működni, ha vidéki telephelye helyett, inkább Budapesten, vagy környékén üzemelne. Ez az eredmény összhangban van az előző ábrán (24. ábra) látható adatokkal, ugyanis legtöbb vállalkozás Pest megyébe költöztetné át vállalkozását. Ez alapján látható, hogy a vállalkozások körében továbbra is a jelenlegi gazdasági centrumok, mint Pest, illetve az Észak-Nyugati megyék számítanak elsősorban vonzó lehetőségnek, ami alapvetően nem kedvez a centralizált gazdaságunk megszüntetésére tett lépéseknek.

A kapott eredmények alapján tehát érdemes a Modern Városok Program iparfejlesztési támogatásait, és ezzel összhangban az összes kapcsolódó projektet végrehajtani, hogy a vidéki vállalkozások még inkább komfortosan érezzék magukat a telephelyeiken, de legfőképp hatékonyabban, és még több hozzáadott értéket teremtve tovább növeljék ezen létesítmények már eddig is jelentős szerepét a magyar nemzetgazdaságban. A kérdőíves kutatás eredményei alapján megállapítottam, hogy a vállalkozások 61 százaléka semmilyen esetben sem szeretné elhagyni az ipari parkját, vagy annak a települését, viszont 39 százalék hajlandó lenne áttelepedni abban az esetben ha egy jobb feltételeket nyújtó ipari park létesülne a közelében. Erre 0-10 km-es körzetben a vállalkozások 25 százaléka mutat érdeklődést, 10-20 km-es körzetben 19 százalék, és a távolság növekedésével egyre kevesebb, mindössze a vállalkozások 1 százaléka nyilatkozott úgy, hogy Magyarországon bárhova hajlandó lenne átköltözni, ha az igényeinek megfelelő ipari park létesülne. A telephely áthelyezés rádiusza és lokációja tekintetében Pest megye emelkedik ki 22 százalékkal, azonban a nyugati megyék is erős számokat hoznak 15-17 százalék közötti értékkel.

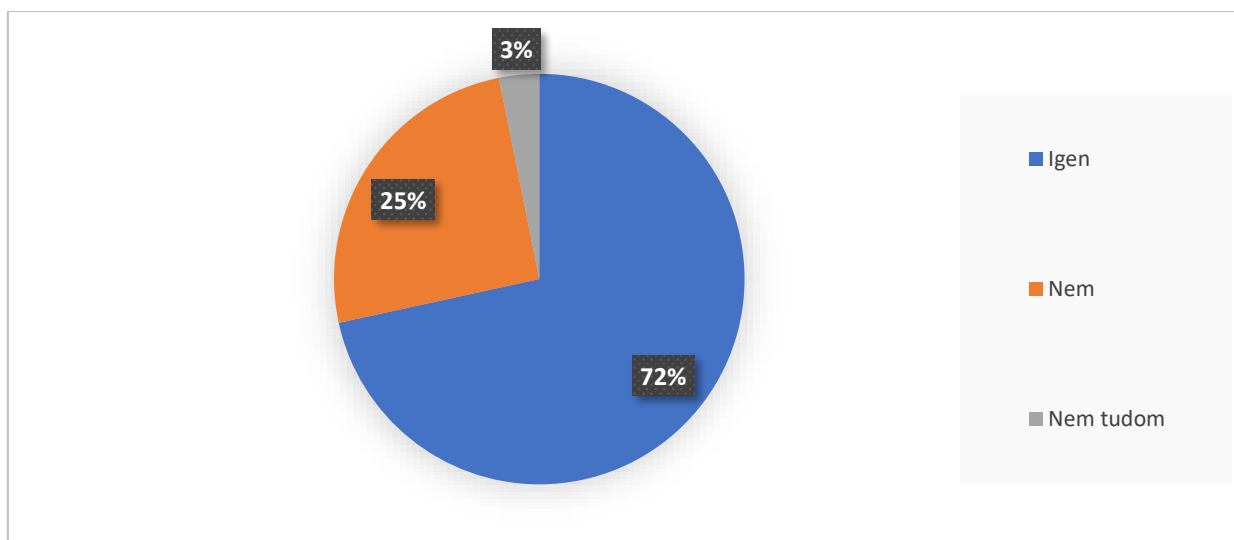
Így az 5. hipotézisemet csak részben tudom igazolni, mert habár a magyar gazdaság Budapest központú, ami a szakirodalom alapján, illetve a vállalkozások véleménye alapján is bizonyításra került, de a vállalkozások többsége nem szeretne elköltözni jelenlegi telephelyéről, illetve a költözésre hajlandók csak 22 százaléka költözne Pest megyébe.

A kapott eredmények alapján tehát még nagyobb hasznosságát látom a megyei jogú városok ipari parkjainak fejlesztésére a Modern Városok Programon keresztül, hiszen már jelenleg is jelentős gazdasági erő telepedett le ezekben a létesítményekben, és jelentős részük nem is szeretne átköltözni máshova, még akkor sem ha jobb feltételekkel rendelkező ipari park létesül a közelében. Így nagy hangsúlyt kell fektetni az új ipari parkok fejlesztése mellett, a már meglévők korszerűsítésére, ezzel olyan működési környezetet létrehozva, amely biztosítani tudja a letelepedett vállalkozások további fejlődését.

4.4. Modern Városok Program ipari és ipari park fejlesztési lehetőségei

A 6. hipotézis bizonyítása során igazolni szeretném, hogy a Modern Városok Program keretében történő fejlesztések megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak a vizsgált vállalkozásoknak, illetve növelheti a megyei jogú városok népességmegtartó erejét kulturális-, sport-, oktatásfejlesztések által, ezzel is növelve annak gazdasági szerepét, ami végeredményben csökkentheti a Budapest centrikusságot, és kiutat jelenthet az évtizedek óta fennálló egypólusú gazdaságszerkezetből.

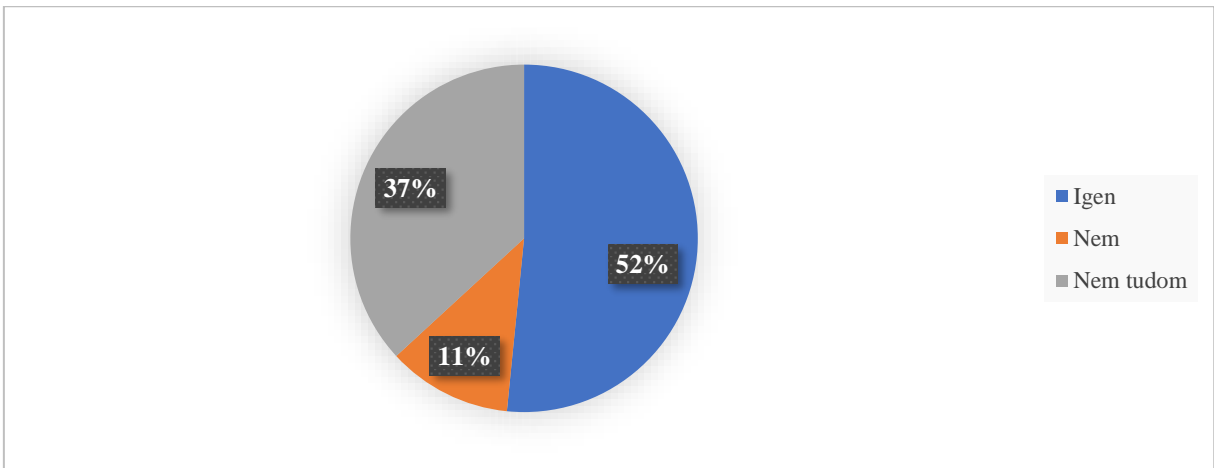
Kézenfekvő tehát a kérdés, hogy az az ipari parkokba letelepült vállalkozások hallottak-e már egyáltalán a Modern Városok Program város- és iparfejlesztési kezdeményezéséről? A megkérdezett vállalkozások 71,6 százaléka nyilatkozott úgy, hogy hallott már róla, ugyanakkor jelentősnek mondható, körülbelül negyedük nem hallott még róla, 3,2 százalékuk pedig nem tudta eldönteni, hogy hallott-e már róla vagy sem (27. ábra). Megállapítható tehát, hogy ugyan nagy arányban ismert a program létezése a vállalkozások körében, de úgy gondolom, hogy ha a vállalkozások negyede nem hallott még róla, akkor az ipari parkoknak, de legfőképp a sokszor a fenntartói, tulajdonosi viszonyban működő önkormányzatok feladata is lenne ezeknek a lehetőségeknek a promóciója az érintett települések, ipari parkok, és potenciális vállalkozásai körében.

27. ábra: A megkérdezett vállalkozások informáltsága a Modern Városok Programról

Forrás: Saját kutatás, 2020

Fontosnak tartottam megkérdezni az érintett vállalkozásokat, hogy véleményük szerint a Modern Városok Program intézkedései pozitív hatással lehetnek-e az érintett vállalkozásra?

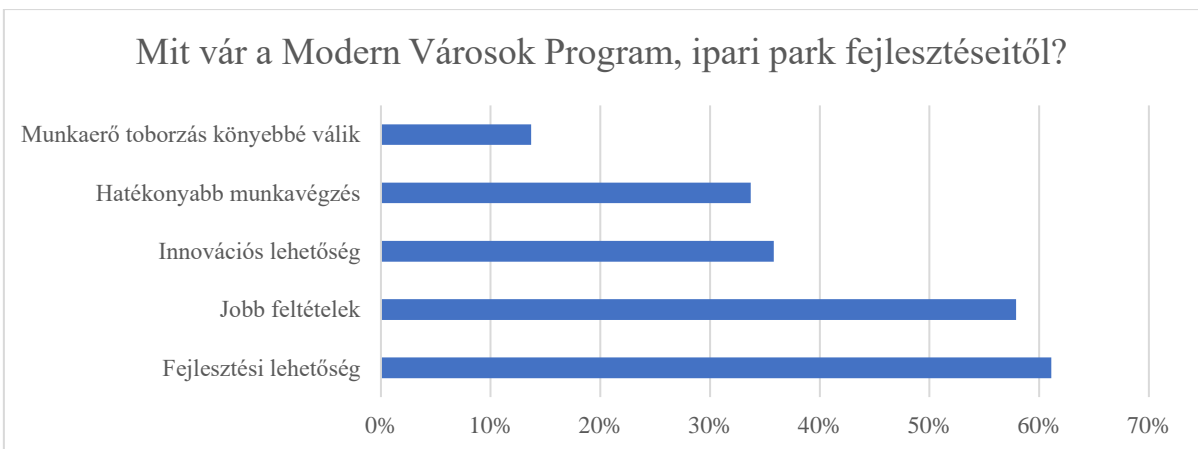

28. ábra: A megkérdezett vállalkozások véleménye a Modern Városok programról a vállalkozások jövőjére nézve

Forrás: Saját kutatás, 2020

A kapott válaszok alapján megállapítható (28. ábra), hogy a vállalkozások többsége pozitívan áll a kezdeményezéshez, 51,6 százalékuk szerint a Modern Városok Program fejlesztési pontjai kedvezően fogják érinteni a vállalkozásukat. A bizonytalanok súlya ebben a kérdésben magasabb volt, a válaszadók 36,8 százaléka nem tudta eldönteni, hogy lesz-e pozitív vagy negatív, vagy bármilyen hatása a vállalkozásuk működésére, illetve 11 százalékuk szerint semmilyen hozzáadott értéke nincs a Modern Városok Programnak a vállalkozás jövőképét tekintve.

A 29. ábrán került feltüntetésre a vizsgált vállalkozások véleménye a Modern Városok Programról, ahol kifejthették álláspontjukat azzal kapcsolatban, hogy a fejlesztési csomagok intézkedései a működésük mely területére lesznek fejlesztő hatással.

29. ábra: A megkérdezett vállalkozások fejlesztési várakozásai a Modern Városok Programot illetően

Forrás: Saját kutatás, 2020

A beérkezett válaszok alapján több fejlesztési lehetőséghez fognak jutni (61%), és mindezt jobb feltételek mellett (58%). A vállalkozások 36 százaléka szerint innovációs lehetőségekhez fog jutni, 34 százalék szerint pedig hatékonyabb munkavégzést tud végrehajtani a Modern Városok Program ipari park fejlesztési támogatásainak hatására, viszont a munkaerő toborzás csak a válaszadók 14 százaléka szerint lesz könnyebb.

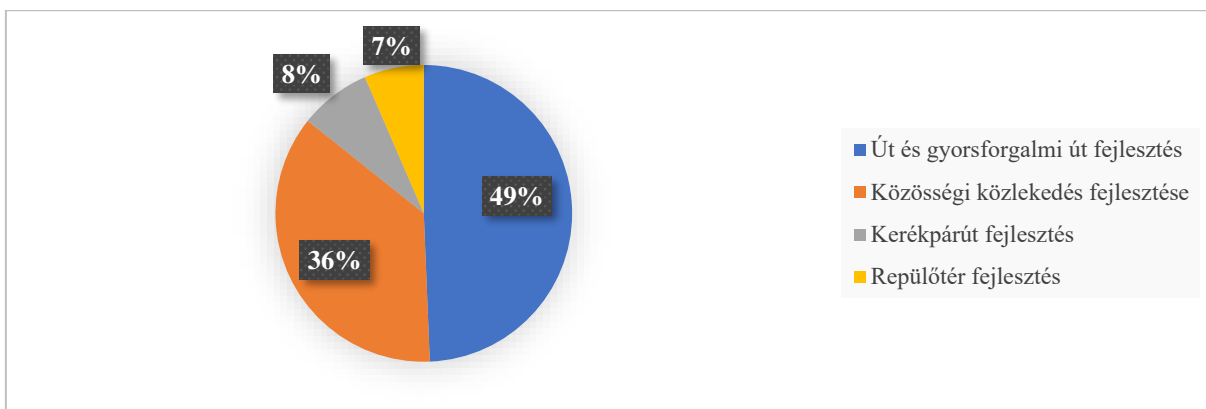
De mit is ajánl konkrétan a Modern Városok Program a megyei jogú városok számára, amiről a vállalkozások 72 százaléka már hallott, mi az, ami az ott élő állampolgárok, és gazdasági, szociális szereplők számára fejlődési lehetőséget jelent? Az 55. táblázatban gyűjtöttem össze a Modern Városok Program 270 darab, támogatói okirattal rendelkező projektjének főbb fejlesztési terület kategóriáit, és azoknak a megoszlását.

55. táblázat: A Modern Városok Program fejlesztési területei

Fejlesztési terület	Projektok száma	Megoszlás
Infrastruktúra	77	28,5%
Kulturális	74	27,4%
Sport	33	12,2%
Oktatás	22	8,1%
Ipari park fejlesztés	21	7,8%
Ipar- és vállalkozásfejlesztés	19	7,0%
Egészségügy	6	2,2%
Közigazgatás	6	2,2%
Vízügy	5	1,9%
SMART	4	1,5%
Honvédelem	3	1,1%
Összesen	270	100,0%

Forrás: Saját kutatás, 2020

Mint az az 55. táblázatban is látható, a legnagyobb számosságot a támogatásokból az infrastrukturális jellegű fejlesztések adják, ezek jellemzően útfejlesztések, a tömegközlekedés, közösségi közlekedés fejlesztése, kerékpárút fejlesztés, és repülőtér fejlesztését foglalja magában. A pontos megoszlása az említett fejlesztéseknek a 30. ábrán látható, aminek mintegy közel fele út és gyorsforgalmi útfejlesztés, meghatározó része a programnak a közösségi közlekedés fejlesztése, amely 36 százalékot tesz ki az infrastrukturális fejlesztésekből, a kerékpárút és repülőtér fejlesztések pedig 7-8 százalékot tesznek ki az összes infrastruktúrát érintő fejlesztésként azonosított projektek közül, amely a 30. ábrán került feltüntetésre.

30. ábra: Infrastruktúra fejlesztések kategóriáinak megoszlása

Forrás: Saját kutatás, 2020

A Modern Városok Program habár 2015-ben indult el útjára, még jelenleg is a támogatói okirattal rendelkező fejlesztési pontok 67 százaléka létezik projekt státuszban, ezek a fejlesztési pontok még részben sem valósultak meg. Az összes fejlesztési projekt 21 százaléka jutott el részben megvalósult státuszig, illetve mindössze a 270 projekt 11 százaléka került megvalósításra az elmúlt 5 évben, ami összesen 31 darab megvalósítást jelent, mely az 56. táblázatban került feltüntetésre.

56. táblázat: A Modern Városok Program fejlesztéseinek státusza (2020)

Fejlesztési terület	Megvalósult	Részben megvalósult	Nem valósult még meg	Összesen
Kulturális	10	16	48	74
Infrastruktúra	9	13	50	72
Sport	3	3	27	33
Oktatás	5	3	14	22
Ipari park fejlesztés		13	8	21
Ipar- és vállalkozásfejlesztés		3	16	19
Egészségügy		2	4	6
Közigazgatás	1		5	6
Repülőtér fejlesztés		1	4	5
Vízügy	2		3	5
SMART	1	1	2	4
Honvédelem		2	1	3
Összesen	31	57	182	270
Százalék	11%	21%	67%	100%

Forrás: K-monitor, saját szerkesztés, 2020

Az 57. táblázatban látható a Modern Városok Program projektjeinek regionális és megyei szintű megoszlása, ahol feltüntetésre került a projektek darabszáma, illetve százalékos megoszlásuk.

57. táblázat: A Modern Városok Program projektjeinek megoszlása régióként

Régió / megye	Projektek száma	Százalék
Dél-Alföld régió	63	23%
Bács-Kiskun megye	12	4%
Békés megye	17	6%
Csongrád megye	34	13%
Dél-Dunántúl régió	24	9%
Baranya megye	6	2%
Somogy megye	10	4%
Tolna megye	8	3%
Észak-Alföld régió	26	10%
Hajdú-Bihar megye	8	3%
Jász-Nagykun-Szolnok megye	7	3%
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	11	4%
Észak-Magyarország régió	33	12%
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	8	3%
Heves megye	6	2%
Nógrád megye	19	7%
Közép-Dunántúl régió	50	19%
Fejér megye	21	8%
Komárom-Esztergom megye	16	6%
Veszprém megye	13	5%
Közép-Magyarország régió	13	5%
Pest megye	13	5%
Nyugat-Dunántúl régió	61	23%
Győr-Moson-Sopron megye	24	9%
Vas megye	15	6%
Zala megye	22	8%

Forrás: Saját kutatás, 2020

Elmondható, hogy darabszámra a legtöbb projekt a Dél-Alföld régióban került meghirdetésre, ahol Szeged és Hódmezővásárhely a nyertesei az együttműködési megállapodásoknak, azonban számosságban a Nyugat-Dunántúl régió is hasonló mennyiségű fejlesztési pontban tudott az állammal megegyezni, és támogatói okiratot kapni, ahol Győr-Moson-Sopron és Zala megye is két-két megyei jogú várossal rendelkezik, ezek Győr, Sopron, Zalaegerszeg, és Nagykanizsa. A legkevesebb fejlesztési ponttal a Közép-Magyarország régió rendelkezik, ahol Érde az egyetlen megyei jogú város, Budapest nem tartozik a Modern Városok Program kedvezményezettjei közé, így mind a 13 projekt az érde lakosság, és az ott letelepedett vállalkozások jövőjének fejlesztését hivatott jobbá tenni. Mivel jelen kutatás kiemelt figyelmet fordít az ipari park fejlesztésekre, így a továbbiakban a Modern Városok Program keretein belül az említett területhez kapcsolódó fejlesztéseket kívánom számba venni, és ezeket a kutatási eredményeket ismertetem a dolgozat további részében.

Az 58. táblázatban látható a Modern Városok Program ipar- és vállalkozásfejlesztési, illetve ipari park fejlesztési projektjeinek városonkénti megoszlása.

58. táblázat: A Modern Városok Program ipar- és vállalkozásfejlesztési, illetve ipari park fejlesztési projektjei városonként

Város	Ipar- és vállalkozásfejlesztés	Ipari park fejlesztés	Összesen
Békéscsaba	2	1	3
Debrecen	1	1	2
Dunaújváros	1		1
Eger		1	1
Érd		2	2
Győr	1		1
Hódmezővásárhely	2	1	3
Kaposvár		1	1
Kecskemét	2		2
Miskolc	2	1	3
Nagykanizsa		1	1
Nyíregyháza		1	1
Pécs		1	1
Salgótarján	3	1	4
Sopron		1	1
Szeged		2	2
Szekszárd	1	1	2
Szolnok	1	1	2
Tatabánya	1	1	2
Veszprém	1	2	3
Zalaegerszeg	1	1	2
Összesen	19	21	40

Forrás: Saját kutatás, 2020

Összesen 40 projekt került azonosításra a két kategória égisze alatt, amelyből 19 ipar- és vállalkozásfejlesztési pontokat tartalmaz, 21 darab pedig konkrét ipari park fejlesztésre vonatkozó fejlesztési pont. Az azonosított projektek között Székesfehérváron, valamint Szombathelyen nincs ipari- és vállalkozásfejlesztési, vagy ipari park fejlesztési projektként azonosított fejlesztési program, azonban a kutatás korábbi szakaszában ismertetett adatokra alapozva ez a két település már a korábbiakban is iparosodott településnek számított, ahol kiemelkedő mennyiségű vállalkozás telepedett le, így eshetett a döntéshozóknak arra a választása, hogy ezen a két megyeszékhelyen, inkább más jellegű fejlesztések létrehozására tesznek erőfeszítéseket a program keretén belül.

59. táblázat: A Modern Városok Program ipar- és vállalkozásfejlesztési projektjei

Város	Projekt rövid megnevezése	Fejlesztendő terület
Békéscsaba	Hűtő-, fagyasztó- és feldolgozó üzem létesítése	Ipar- és váll. fejlesztés
Békéscsaba	Paradicsomsűrítmény, illetve zöldségszárító üzem létrehozása	Ipar- és váll. fejlesztés
Debrecen	Innovációs fejlesztési projektek támogatása	Ipar- és váll. fejlesztés
Dunaújváros	Áruforgalmi csomópont kialakítása*	Ipar- és váll. fejlesztés
Győr	Digitális Fejlesztési Központ megvalósítása	Ipar- és váll. fejlesztés
Hódmezővásárhely	Mezőgazdasági feldolgozóipari vállalkozások városba telepítése	Ipar- és váll. fejlesztés
Hódmezővásárhely	Naperőműpark létesítése	Ipar- és váll. fejlesztés
Kecskemét	Villamosenergia-ellátás fejlesztése	Ipar- és váll. fejlesztés
Kecskemét	Egyetemi ipari kutatóközpont kialakítása	Ipar- és váll. fejlesztés
Miskolc	Ipari terület kialakításához kapcsolódó közlekedési infrastruktúra fejlesztés, Y- híd megépítése	Ipar- és váll. fejlesztés
Miskolc	Miskolc és térsége versenyképességének növelését szolgáló kutatási, fejlesztési és innovációs programok megvalósítása	Ipar- és váll. fejlesztés
Salgótarján	Megújuló energiatermelési- és szolgáltató rendszer	Ipar- és váll. fejlesztés
Salgótarján	Környezetkímélő hulladékgazdálkodás (munkacsoport alakítása)	Ipar- és váll. fejlesztés
Salgótarján	Öblösüveggyár fejlesztése	Ipar- és váll. fejlesztés
Szekszárd	Paksi Atomerőmű és Szekszárd között távhővezeték megépítése	Ipar- és váll. fejlesztés
Szolnok	Szolnoki vasúti járműipar fejlesztése*	Ipar- és váll. fejlesztés
Tatabánya	Ipari területek elérését javító úthálózati fejlesztések*	Ipar- és váll. fejlesztés
Veszprém	Aranyosvölgy Tudáspark és Tudományos Központ megvalósítása	Ipar- és váll. fejlesztés
Zalaegerszeg	A város északi ipari területének iparvágánnyal történő bekötési lehetősége a vasúthálózatba	Ipar- és váll. fejlesztés

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az 59. táblázat tartalmazza a Modern Városok Programban azonosított ipar- és vállalkozásfejlesztési projektek listáját, a csillaggal jelölt projektek megvalósítása már elkezdődött és részben megvalósításra került. Látható, hogy a projektek az iparban elhelyezett területük szempontjából nézve széles skálán mozognak, az áruforgalmi csomópont kialakításától, a Paksi Atomerőmű és Szekszárd közötti távhővezeték megépítésig számos olyan fejlesztés jön létre, amely egy-egy helyi kiemelt vállalatnak ad segítséget, ezzel is hozzájárulva az új munkahelyek létrehozásához, a már meglévők megtartásához, és végső

soron a vidék népességmegtartó erejének növeléséhez, amiben nagy szerepe lehet a jövőben a Modern Városok Program fejlesztési csomagjainak.

60. táblázat: A Modern Városok Program ipari park fejlesztési projektjei

Város	Projekt rövid megnevezése	Fejlesztendő terület
Békéscsaba	Ipari területek bővítése és komplex infrastrukturális fejlesztése*	Ipari park fejlesztés
Debrecen	Új ipari park kialakítása (déli gazdasági övezet infrastruktúrájának fejlesztése)*	Ipari park fejlesztés
Eger	Déli iparterület infrastrukturális fejlesztése	Ipari park fejlesztés
Érd	Új ipari gazdasági övezet kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Érd	Kisvállalkozásokat támogató „vállalkozói falu” kialakítása	Ipari park fejlesztés
Hódmezővásárhely	Ipari park területeinek bővítése	Ipari park fejlesztés
Kaposvár	Ipari park területeinek bővítése, fejlesztése, valamint Oktatási és Innovációs Műhely létrehozása*	Ipari park fejlesztés
Miskolc	Új iparterület kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Nagykanizsa	Új ipari terület kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Nyíregyháza	Új ipari park kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Pécs	Pécs új ipari park fejlesztése*	Ipari park fejlesztés
Salgótarján	Barnamezős területek fölszámolása, új ipari területek kialakítása	Ipari park fejlesztés
Sopron	Új ipari park kialakítása	Ipari park fejlesztés
Szeged	Ipari park területeinek bővítése	Ipari park fejlesztés
Szeged	ELI Science Park területén kialakítandó Inkubátorház fejlesztése	Ipari park fejlesztés
Szekszárd	Ipari park bővítése*	Ipari park fejlesztés
Szolnok	Új ipari területek kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Tatabánya	Tatabánya-Környe Ipari Park bővítése*	Ipari park fejlesztés
Veszprém	Új iparterületek kialakítása és bővítése	Ipari park fejlesztés
Veszprém	Iparos Park kialakítása*	Ipari park fejlesztés
Zalaegerszeg	Ipari park fejlesztése, valamint új logisztikai központ és intermodális konténerterminál kialakítása*	Ipari park fejlesztés

Forrás: Saját kutatás, 2020

Az 60. táblázatban a Modern Városok Program ipari park fejlesztési projektjei kerültek feltüntetésre, ahol városonként láthatóak az érintett projekteknek a megnevezése, a csillaggal

jelölt projektek megvalósítása már elkezdődött, és részben megvalósításra került. Az azonosított 21 darab ipari park fejlesztés 18 darab megyei jogú városban fog megvalósulni, Érden, Szegeden és Veszprémben azonosítottam 2-2-2 ipari park fejlesztéshez kapcsolódó pontot az együttműködési megállapodásokban. Érden kiemelten fontos az új ipari park létrehozása, ugyanis jelenleg ez az egyetlen magyarországi megyei jogú város, amely nem rendelkezik ilyen létesítménnyel. Az Érddel kötött együttműködési megállapodásban tehát helyet kapott egy új ipari gazdasági övezet kialakítására vonatkozó pont, illetve a kisvállalkozásokat támogatni hivatott „vállalkozói falu” létrehozása is meg fog valósulni a településen a Modern Városok Program segítségével.

Összegezve a Modern Városok Programmal kapcsolatos dokumentumelemzés eredményeit a következő megállapításokra jutottam. A támogatott projektek túlnyomó része még csak most fog eljutni a megvalósítás küszöbére, ugyanis a kapott adatok alapján kétharmadukat még el sem kezdték, viszont 21 százalék részben megvalósult, illetve 11 százalék az, amit már meg is valósítottak. Az azonosított 270 darab projekt 28,5 százaléka (77 db) infrastrukturális fejlesztés, aminek közel fele út- és gyorsforgalmi út fejlesztés, ami a kérdőíves kutatás eredménye alapján nagyon pozitív a vállalkozásokra nézve. Részletesebben feltárássra kerültek az ipari parkokat érintő fejlesztések, amelyek úgy gondolom alapvetően alkalmasak a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások fejlődési lehetőségeinek javítására. Az ipar- és vállalkozásfejlesztést érintő projektekből sajnos egyelőre egy sem valósult meg, de 13 ipari park fejlesztés és 3 ipar- és vállalkozásfejlesztést érintő fejlesztés megvalósítása már elkezdődött.

Az együttműködési megállapodások jelentős számú kulturális, sport, oktatási, és egészségügyi fejlesztést is tartalmaznak, ami véleményem szerint mindenképp pozitív hatással lehet a vidéki területek népességmegtartó erejére, hiszen végső soron növelni tudják a megyei jogú városok és vonzáskörzetükben élők életszínvonalát. A Modern Városok Program fejlesztéseinek a legnagyobb nyertesei régiós bontásban a Dél-Alföld régió és a Nyugat-Dunántúl régió, ahol a 270 projektből 124 fog remélhetőleg megvalósulni a közeljövőben az együttműködési megállapodások alapján.

Így a 6. hipotézisemet igazoltnak tekintem, mely szerint a Modern Városok Program keretében történő fejlesztések megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak a vizsgált vállalkozásoknak, illetve növelhetik a megyei jogú városok népességmegtartó erejét kulturális, sport, oktatás fejlesztések által, ezzel is növelve azok gazdasági szerepét.

5. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A szakirodalmi feldolgozás keretében ismertettem az ipari fejlődés főbb szakaszait Magyarországon, amely során arra a következtetésre jutottam, hogy a ma jellemző Budapest centrikus gazdasági szerkezet létrejötte történelmi okokra vezethető vissza. Ez jellemzően az első világháború lezárását követően alakult ki, a példátlan területi, népességi, és gazdasági veszteség a mai napig megbélyegzi az egész gazdaságot. A területi integritás elvesztésével, és a két évtizeddel később érkező második világháború bukásával pedig a mai napig fennálló gazdasági szerkezet gyökeresedett meg. A háborús éveket követő kommunista, szocialista tervgazdaság erőltetett, a hagyományos magyar gazdaság természetes jellegétől eltérően a nehézipar fejlesztésébe kezdett, az 1989-as rendszerváltást követő években a tömeges gyárbezárások, és a rendkívül magas munkanélküliség azonban rámutatott, hogy ez az irány zsakutca volt, viszont a kommunizmus éveiben újonnan alapított ipari létesítmények elhelyezkedése már jeleit mutatták annak a kezdeményezésnek, hogy a vidéki térségek is szerephez jussanak a gazdaság működése során. A rendszerváltás és az Európai Unió csatlakozásunkig eltelt évek alatt rendkívül lassan növekedett a gazdaság, vele együtt az ipar fejlődési szintje is rendkívül gyenge volt, azonban a 2004 után megjelenő kohéziós alapok, és az Európai Unió strukturális politikája úgy fejlődött, illetve alakította át nem csak az EU-s, de a hazai iparfejlesztést is, hogy mindeközben az iparpolitika vállalkozáspolitikává vált. Az időközben megjelenő iparfejlesztési programok pedig megfelelő stimulust adtak az ipari parkok elterjedésének országshoz, melyek otthont adnak a kutatás keretében vizsgálat alá vont vállalkozásoknak is.

A kutatás során azonosításra kerültek a vállalkozások, amelyek a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkeznek, méretkategória szerinti megoszlásuk alapján elmondható, hogy a kkv szektor aránya 89 százalék, a nagyvállalatoké pedig 11 százalék. Ez alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy az ipari parkok strukturális jellemzőjüknél fogva alapvetően a nagyvállalatoknak kedveznek, ugyanakkor a kkv szektor aránya is jelentős, viszont érdemes kiemelni, hogy arányuk az országos átlaghoz képest elmarad, ahol ez az érték több, mint 99 százalék. A vizsgálat alá vont vállalkozások jogi formáit vizsgálva arra a következtetésre lehet jutni, hogy a Modern Városok Programban érintett települések ipari parkjaiban a vállalkozások jellemzően korlátolt felelősségű társaságként működnek, ami az azonosított vállalkozások 88,6 százalékát tette ki, 5,4 százalékuk betéti társaságként, 5 százalékuk zártkörű részvénytársaságként, és 1 százalék pedig egyéb jogi formát választva folytatja tevékenységét.

A TEÁOR'08 nomenklátúra alapján azonosításra került a vállalkozások főtevékenysége, aminek a segítségével sikerült az 1767 vállalkozás nemzetgazdasági ág szerinti kategorizálása.

Megállapítható, hogy a vizsgált ipari parkok gazdasági szerkezete homogén, regionális szinten nincsenek nagy eltérések, jellemzően feldolgozóipari vállalkozások rendelkeznek telephellyel a vizsgált ipari parkokban, ez az azonosított vállalkozások 29,9 százalékát teszi ki, a második legnagyobb működési kör pedig a kereskedelem, gépjárműjavítás nemzetgazdasági ág, amely 26,3 százalékban került azonosításra. Viszonylag magasabb arányban van még jelen az ingatlanügyletekkel foglalkozó vállalkozások, az építőipari vállalkozások, a szállítás-raktározással, valamint a szakmai, tudományos, műszaki tevékenységgel foglalkozó cégek, a maradék kevésbé meghatározó nemzetgazdasági ágak szereplői szintén széles körben vannak jelen az ipari parkokban. A demográfiai elemzés során feltárt vállalkozások túlélési rátája magasabb, mint az országos átlag, így arra a következtetésre jutottam, hogy az ipari parkokba telepedett vállalkozások nagyobb eséllyel válnak túlélővé, mint azon társaik, akik máshol telepednek le. Ez alapján látható, hogy a jövőben különösen érdemes hangsúlyt fektetni, és kiemelt szempont kell, hogy legyen a meglévő ipari parkok fejlesztése, vagy újak létrehozása, hiszen nem elhanyagolható szempont továbbá a foglalkoztatásra gyakorolt hatásuk sem, ami a kapott eredmények alapján jelentősnek mondható, az országos foglalkoztatásból 4,5 százalékkal részesedtek azon vállalatok, amelyek a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkeztek.

A megfelelő következtetések levonásához szükségesnek tartottam a vállalkozások pénzügyi elemzését elvégezni, a vizsgálat keretében a jövedelmezőségi mutatóik mellett likviditási, és forgási sebesség vizsgálatot is elvégeztem. A kapott eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a vizsgált vállalkozások általánosságban pénzügyileg stabilnak mondhatóak, mind jövedelmezőségi, mind likviditási, mind forgási sebesség szempontjából vizsgálva. Elmondható továbbá, hogy jellemzően a nagyvállalatok rendelkeznek a legjobb értékekkel a különböző méretkategóriához tartozó vállalkozások között.

A kérdőíves vizsgálat eredménye habár nem reprezentatív, de a kapott minta jellemzői jól leírják a vizsgált sokaság egészét, ugyanis az összes olyan vállalkozás meg lett kérdezve, akik a megyei jogú városok ipari parkjaiban telepedtek le, illetve a beérkezett 95 válasz arányaiban nem mutatott nagy eltérést az összes vállalkozás nemzetgazdasági ág szerinti főtevékenysége alapján számított megoszláshoz képest, valamint regionális megoszlásuk is csupán minimális eltérést mutatott a vizsgált mintához képest. A demográfia kérdésekre kapott válaszok értékelése után arra a következtetésre jutottam, hogy az ipari parkokban letelepedett vállalkozások 47 százaléka családi vállalkozásként működik, melyek 96 százaléka a kkv-k kategóriájába tartozik, viszont a családi vállalkozások 4 százaléka nagyvállalat. A felmérés eredményeként kiderült, hogy a vállalkozások a jövőképüket illetően főként pozitívak, azoknak

az aránya, akik szerint a jövőben romlani fognak az eredményeik csupán 10 százalék körüli értéket vett fel, ez talán szintén köszönhető az ipari parkok által biztosított biztonságos működési környezetnek is. A kapott eredményekből továbbá következtetni tudtam azokra a tényezőkre is, amelyek leginkább hátráltatják a kutatás keretében érintett vállalkozásokat, ezek pedig legfőképp a magas adó és társadalombiztosítási terhek, a piacon meglévő erős verseny, és a gazdasági szabályozás kiszámíthatatlansága, ebből is látszik, hogy az elsődleges hátráltató tényezők elsősorban nem a vállalkozások lokalizációjából fakadnak, tehát ez alapján is potenciált látok a többpólusú gazdaság létrehozására Magyarországon.

A kérdőíves kutatás keretében felmérésre kerültek a vizsgált vállalkozások telephelyválasztási szempontjai is, ami a vizsgálati minta jellemzői alapján érvényes lehet az összes megyei jogú város ipari parkjában telephellyel rendelkező vállalkozás számára. A kapott eredmények alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a vállalkozások a lehető legjobb infrastrukturális feltételeket keresik telephelyválasztásuk folyamán, ami mellett hangsúlyos elem az árérzékenység, tehát a második szempont az ipari park telephelyének az ára, vagy bérleti díja, ugyanakkor a vállalkozások véleménye alapján képzett munkaerőnek is elérhetőnek kell lennie egy telephely kialakításakor. A kemény infrastruktúra mellett viszont a puha infrastruktúrának is fontos szerepe van, kiemelhető a pályázatfigyelés, vagy a könyvviteli szolgáltatások meglétének fontossága. Érdeemes megjegyezni, hogy a jobb feltételeket nyújtó ipari parkokba a vállalkozások közel harmada hajlandó lenne átköltözni, jellemzően a saját településén belül, azonban számos vállalkozás hajlandó lenne a településén kívül is átköltözni, ennek a rádiusza 0-20 kilométerre tehető általánosságban, ennél messzebbre csak kevés vállalkozás lenne hajlandó áttelepedni.

A fentiek kapcsán általánosságban elmondható, hogy Modern Városok Program eddig soha nem látott mértékű fejlesztési csomagja pozitívan érinti a vidéki térségek iparának fejlesztését. Az azonosításra került 40 ipari jellegű fejlesztés közül 21 darab ipari park fejlesztés, ami új ipari parkok létrehozását, vagy a már meglévők fejlesztését irányozta elő.

Kiemelendő, hogy a MVP keretében elsődlegesen és legnagyobb mértékben biztosított fejlesztési lehetőségek, azaz az infrastrukturális fejlesztések alapvetően egybevágóan a vidéki ipari parkokba települt cégek telephely választási preferenciáinak vizsgálata során kapott eredményekkel, így a program a vállalkozások valódi igényét fedi le, ami hosszabb távon mindenképpen a nagyobb számú vidéki letelepedést mozdíthatja elő.

Összességében a kérdőív alapján kapott eredmények alapján elmondható a Modern Városok Programról, hogy a vizsgált vállalkozások többsége pozitívan áll a program tervezett fejlesztéseivel szemben, szívesen vesznek részt azokban, és a tervezett, valamint a már részben

megvalósított fejlesztések remek lehetőséget biztosítanak a megyei jogú városok számára, illetve az ott élő népesség, és a helyi, vagy a településeken telephellyel rendelkező vállalkozások számára, hiszen a fejlesztési projektek a valós igényeket fedik le. Így a kapott eredmények alapján tehát mindenképpen érdemesnek tartom a Modern Városok Program iparfejlesztési támogatásait, és ezzel összhangban az összes kapcsolódó projekt végrehajtását, mert végső soron ez a vidéki vállalkozások hatékonyabb működését, nagyobb számú letelepedését segítheti elő, ami hozzájárul ahhoz, hogy még több hozzáadott értéket teremtve tovább növeljék a létesítmények már eddig is jelentős szerepét a magyar nemzetgazdaságban.

Ugyanakkor tekintve, hogy a vizsgált vállalkozások közel negyede még nem is hallott a programról, illetve, hogy a vállalkozások nagy része alapvetően még mindig Budapestet tartja a legvonzóbb lokációnak a vállalkozásuk működése szempontjából, így javaslatként fogalmaznám meg a jelenlegi tájékoztatás kiszélesítését, eredményesebbé tételét, valamint, azt, hogy minél szélesebb körben kerüljenek bevonásra az érdekelt körök. A helyi társadalmi, és gazdasági szervezetek igényeinek felmérése rendkívül fontos, hiszen ahogy a kapott eredmények mutatják, a vállalkozások konkrét igényeket fogalmaznak meg a telephelyválasztás folyamata során, így a program során nyújtott fejlesztéseket mindenképp érdemes lenne minél jobban az érintettek igényeihez igazítani.

Úgy gondolom a döntéshozók számára jelen kutatás értékes információkkal is szolgálhat a kérdőíves felmérés eredményei által. Javaslatként fogalmaznám meg az ipari parkok infrastruktúrájának tervezésekor, hogy a közművek kiépítésére kifejezetten nagy hangsúlyt fektessenek, kiemelt figyelmet fordítva a jó minőségű szélessávú internet elérhetőségére is. Az internetelés a mai világban ténylegesen a minimum feltétel egy vállalkozás működéséhez, azonban a kutatási kérdőív innovációval kapcsolatos válaszai körében felmerült, hogy több vállalkozás is szeretné megvalósítani az ipar 4.0 elemeit, amihez elengedhetetlen a szélessávú, megbízható, alacsony késedelmű internet. Az eredmények alapján fontos szempont még az autópálya közelsége, valamint a kiépített kamionparkoló megléte is, e mellett pedig érdemes lehet a puha infrastruktúra elemeire is hangsúlyt fektetni a jövőben az ipari parkok alapításakor, korszerűsítésekor, kiemelten a pályázatfigyelési, illetve könyvviteli, tanácsadási szolgáltatásokra vonatkozóan. Az eredményekből kiderül továbbá, hogy a vállalkozások rendkívül érzékenyek a telephelyválasztási döntéshozatal során, így javasolnám a telephelyek árának vagy bérleti díjának támogatását, természetesen a megfelelő feltételrendszer mellett, akár pályázati formában is.

A vállalkozások és a döntéshozók közötti hatékonyabb együttműködés érdekében pedig javaslom olyan integráló szereppel, valamint megfelelő lobbierővel rendelkező szervezetek

bevonását a fejlesztési tervek kialakításába, mint például Debrecen esetében az EDC Debrecen Város- és Gazdaságfejlesztési Központ, mely szervezetek segítségével egybe lehetni fogni a vállalkozásokat. Így a vállalkozói kör, karöltve az önkormányzattal, egyetemmel, szakmai és nonprofit szervezetekkel együtt nagyobb érdekérvényesítő erővel tudna bírni. Ennek köszönhetően szakmailag helyes, kompetens fejlesztési terv javaslatokkal járulhatnának hozzá a területfejlesztési programok kialakításához, az egyetemi kötődésnek köszönhetően pedig a legfrissebb nemzetközi tapasztalatokat, és best practice eljárásokat is be tudnák építeni a már meglévő, vagy újonnan létrejövő működési környezetbe.

Véleményem szerint, ha ezeket az igényeket és javaslatokat figyelembe veszik a jövőben az új ipari parkok létrehozásakor, akkor egy rendkívül nagy potenciállal rendelkező, sikerre ítélt fejlesztési programról beszélhetünk a Modern Városok Program kapcsán. Ugyanakkor a Modern Városok Program egészét tekintve, kiegészítve a kapcsolódó infrastrukturális, kulturális, sport és oktatási fejlesztésekkel a vidéki települések élhetőségét is fejleszti, amely jó eséllyel javíthatja a vidéki települések népességmegtartó erejét, növelheti gazdasági szerepét, és végső soron csökkentheti a Budapest központú magyar gazdaság egypólusú berendezkedését.

6. AZ ÉRTEKEZÉS FONTOSABB MEGÁLLAPÍTÁSAI, ÚJ ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

Az értekezés célja a Modern Városok Programban résztvevő települések ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, pénzügyi elemzése, illetve a telephelyválasztási jellemzőik felkutatása, a kapott eredmények által pedig hasznos inputokat szeretnék szolgáltatni a jövőbeni programokkal kapcsolatban a döntéshozók számára. Meglátásom szerint a kutatás eredményei, javaslatai által, valamint elsősorban a Modern Városok Program segítségével növelhető a vidéki térségek gazdasági és népességmegtartó ereje, amivel párhuzamosan csökkenthető a történelmi okokra visszavezethető egyipólusú, Budapest központú magyar gazdaság dominanciája.

A kutatás hipotéziseire alapozva az alábbi megállapításokat fogalmaztam meg:

Hipotézis 1: A megyei jogú városok ipari parkjaiban jellemzően nagyvállalatok telepedtek le, és a telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari tevékenységgel foglalkoznak
→ Részben beigazolódott

Megállapítom, hogy a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari vállalkozások, az összes azonosított vállalkozás 30 százalékát teszik ki, azonban az egyéb tevékenységek köre is rendkívül széles körben került azonosításra. A vállalkozások méretkategória szerinti megoszlása nem követi az országos átlagot, a kkv szektor jelenléte alacsonyabb, az országos 99 százalékos átlaghoz képest ez az arány 89-91 százalék közötti, a nagyvállalatok pedig nagyobb arányban, az országos 0,1 százalékos átlaghoz képest 9-11 százalék közötti értéket vesz fel a Modern Városok Programban résztvevő települések ipari parkjaiban. Ez alapján megállapítható, hogy bár a nagyvállalatok valóban rendkívül koncentráltan találhatóak meg az említett területeken, de a kkv szektor jelenléte sem elhanyagolható.

Hipotézis 2: A megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, valamint pénzügyi helyzetük alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből. → Beigazolódott

Megállapítom, hogy a kutatási eredményekre alapozva a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai és pénzügyi helyzetük alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből. Országosan minden 300. regisztrált társas vállalkozás a vizsgált ipari parkokban telepedett le. Az ország összes regisztrált gazdasági szervezetének árbevételéből a részesedésük 14,4 százalék. Valamint

foglalkoztatásban betöltött szerepük is jelentős, a 15-64 éves korosztályból 4,5 százalékot tesz ki országosan a foglalkoztatottak száma.

Hipotézis 3: A vállalkozások pénzügyi helyzete megfelelő, rendelkeznek azokkal a feltételekkel, amelyek biztosítani tudják további fejlődésüket, ami a Modern Városok Program támogatásával tovább javulhat. → Beigazolódott

Megállapítom, hogy az elvégzett pénzügyi elemzés alapján a vállalkozások stabil pénzügyi háttérrel rendelkeznek, a vizsgálat alapján kapott jövedelmezőségi, likviditási, valamint forgási sebesség mutatók arra engednek következtetni, hogy a kutatás keretében vizsgálat alá vont vállalkozások rendelkeznek azokkal a feltételekkel, melyek biztosítani tudják a vállalkozások további fejlődésének lehetőségét, ami Modern Városok Program által nyújtott lehetőségek által csak tovább javulhat.

Hipotézis 4: A vállalkozások telephelyválasztási preferenciájuk meghatározása során különösen nagy hangsúlyt fektetnek az infrastrukturális feltételek minőségére. → Beigazolódott

A kérdőíves kutatás eredményeként megállapításra kerültek a vizsgált vállalkozások telephelyválasztási preferenciái. A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy a vállalkozások a lehető legjobb infrastrukturális feltételeket keresik vállalkozásuk számára a telephelyválasztási döntés meghozatalakor, ugyanakkor a kemény infrastrukturális feltételek mellett, a puha infrastrukturális lehetőségek is fontosak a vállalkozások számára.

Hipotézis 5: A magyar gazdaság, egészét tekintve Budapest központú, a vállalkozások, ha tehetnék inkább Budapesten működtetnék cégeiket. → Részben beigazolódott

A szekunder kutatás eredményeként megállapítható, hogy a magyar gazdaság egészét tekintve Budapest központú, a primer kutatás eredményei alapján pedig kijelenthető, hogy ez a gazdasági szerkezet a kérdőívet kitöltő vállalkozások 44 százaléka szerint negatív hatással van a vállalkozására, és csak 11 százalék szerint van pozitív hatással a Budapest centrikusság. Megállapítható továbbá, hogy a vállalkozások 23 százaléka szerint jobban, hatékonyabban működne a meglévő vállalkozásuk Budapesten, mint vidéken. Ugyanakkor a vállalkozások többsége akkor sem lenne hajlandó költözni, ha a közelében létesülne jobb feltételeket nyújtó ipari park.

Hipotézis 6: A Modern Városok Program keretében történő fejlesztések megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak a vizsgált vállalkozásoknak, illetve növelheti a megyei jogú városok népességmegtartó erejét kulturális, sport, oktatás fejlesztések által, ezzel is növelve annak gazdasági szerepét. → Beigazolódott

Megállapítom, hogy a kutatás során elemzett szekunder források eredményei, a Modern Városok Program együttműködési megállapodásai, illetve a támogató okiratok alapján azonosított iparfejlesztési, valamint ipari park fejlesztési projektek alkalmasak a megyei jogú városok gazdaságának fejlesztésének elősegítésére azáltal, hogy megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak az ipari parkokban letelepedett vállalkozások számára. A programhoz kapcsolódó infrastrukturális, kulturális, oktatási projektek támogatása pedig a vidéki térségek népességmegtartó erejéhez járulnak hozzá, ugyanakkor szükségesnek tartom a helyi érdekeltek bevonását a fejlesztési irány meghatározásának döntéshozatalába a hatékonyabb végeredmény elérése érdekében.

ÖSSZEFOGLALÁS

A doktori értekezésem témája az egypólusú, Budapest központú magyar gazdaság egyik fontos aspektusára keres választ, mégpedig a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások jelenlegi helyzetére, nemzetgazdaságban betöltött szerepére, illetve a telephelyválasztási preferenciáikra. A kutatási kérdésekre szekunder források által, valamint primer kutatás keretében, kérdőíves felmérés elemzése révén kaptam választ. A kutatás keretében feltárásra került, hogy a Modern Városok Program ipari park fejlesztésein keresztül csökkenthető-e a Magyarországon jelenleg kialakult Budapest központú gazdaság dominanciájának jelenléte.

A kutatómunka során feltárt szekunder források révén bemutatásra került Magyarország iparának történeti áttekintése egészen az 1868-as kiegyezéstől napjainkig. A források feldolgozása révén megállapíthatóvá vált, hogy a jelenlegi gazdasági szerkezet sajátosságai történelmi okokra vezethetőek vissza. Ismertetésre kerültek a Pólus Program intézkedései, amely a Modern Városok Program elődjeként létezett, és szintén a Budapest központú magyar gazdaság többpólusúvá válását kívánta megvalósítani, továbbá bemutatásra került az Irinyi Terv, amely a hazai ipart hivatott fejleszteni.

A vállalatdemográfiai elemzést a KSH módszertani ajánlásai alapján végeztem el, a jövedelmezőségi, likviditási, és forgási sebesség méréseket pedig az azonosított vállalkozások tekintetében a főbb számviteli mutatók alapján folytattam le. A vállalatdemográfiai elemzés eredményei alapján részben beigazolódott az 1. hipotézisem, miszerint a megyei jogú városok ipari parkjaiban jellemzően nagyvállalatok telepedtek le, és a telephellyel rendelkező vállalkozások főként feldolgozóipari tevékenységgel foglalkoznak. Beigazolódott a 2. hipotézisem, miszerint a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások vállalatdemográfiai, valamint pénzügyi helyzetük alapján jelentős gazdasági erőt képviselnek a nemzetgazdaság egészéből. Igazolásra került a 3. hipotézisem, ugyanis a kapott eredmények alapján a vállalkozások pénzügyi helyzete megfelelő, rendelkeznek azokkal a feltételekkel, amelyek biztosítani tudják további fejlődésüket, ami a Modern Városok Program támogatásával tovább javulhat.

A kérdőíves felmérés keretében kapott válaszokra alapozva feltárásra került a vállalkozások jövőképe a vizsgált településeken, azonosításra kerültek azok a tényezők, amelyeket versenyelőnyként értékelnek, valamint azok, amelyek hátráltatják őket, illetve az innovációs képességük is értékelésre került leíró statisztikai elemzés segítségével. A primer kutatás eredményei lehetőséget biztosítottak az érintett vállalkozások telephelyválasztási

preferenciáinak vizsgálatára is, ami sikeresen lezajlott. A kutatási eredmények alapján megállapíthatóvá vált, és be is igazolódott a 4. hipotézisem, miszerint a vállalkozások telephelyválasztási preferenciájuk meghatározása során különösen nagy hangsúlyt fektetnek az infrastrukturális feltételek minőségére. Az 5. hipotézisem részben igazolásra került, ugyanis a szekunder forrásokra alapozva megállapítható, hogy magyar gazdaság, egészét tekintve Budapest központú, illetve a kérdőíves megkeresés alapján a vállalkozások 44 százaléka számolt be arról, hogy ez a gazdaságszerkezet negatív hatással van a cégek működésére, azonban a vállalkozások többségében nem merült fel telephelyének átköltöztetése más lokációra. Az azonosításra került telephelyválasztási jellemzők pedig segítséget nyújthatnak az olyan ipari park fejlesztési programok tervezése során, mint amilyen a Modern Városok Program e célú projektjei.

A Modern Városok Program együttműködési megállapodásai alapján, és a kapcsolódó támogatói okiratok dokumentumelemzése keretében azonosításra kerültek a releváns projektek. A feltárt ipari park fejlesztési célú kezdeményezések pedig meglátásom szerint alapvetően alkalmasak a megyei jogú városok ipari parkjaiban telephellyel rendelkező vállalkozások fejlődési lehetőségeinek javítására. Ezzel egyidejűleg az együttműködési megállapodások jelentős számú kulturális, sport, oktatási, és egészségügyi fejlesztést is tartalmaznak, ami véleményem szerint mindenképp pozitív hatással lehet a vidéki területek népességmegtartó erejére, így a 6. hipotézisemet igazoltnak tekintem, miszerint a Modern Városok Program keretében történő fejlesztések megfelelő infrastrukturális háttérrel biztosítanak a vizsgált vállalkozásoknak, illetve növelhetik a megyei jogú városok népességmegtartó erejét kulturális, sport, oktatás fejlesztések által, ezzel is növelve azok gazdasági szerepét.

SUMMARY

The topic of my doctoral dissertation seeks an answer to one of the important aspects of the unipolar, Budapest-centric Hungarian economy, namely the current situation of enterprises located in the industrial parks at the county towns, their role in the national economy and their site choice preferences. I received answers to the research questions from secondary sources, as well as through the analysis of a questionnaire survey within the framework of primary research. In the framework of the research, it was analyzed that the presence of the dominance of the Budapest-centric economy in Hungary can be reduced through the developments of the Modern Cities Program and with the connected industrial park development initiatives.

In the course of the research work, the historical presentation of Hungarian industry was presented based on secondary sources from the 1868 compromise to the present day. Through the processing of the sources, it has become clear that the peculiarities of the current economic structure can be traced back to historical reasons. The initiatives of the Pole Program, which existed as the predecessor of the Modern Cities Program also aimed to make the Budapest-centric Hungarian economy multi-polar, and the Irinyi Plan, which is intended to develop Hungarian industry, were presented.

The company demographic analysis was performed on the basis of the CSO's methodological recommendations, and the profitability, liquidity and turnover rate measurements were performed on the identified enterprises on the basis of the main accounting indicators. Based on the results of the company demographic analysis, hypothesis No. 1 was partially confirmed, according to which large companies typically settle in the industrial parks of cities with county status and are mainly engaged in manufacturing activities. Hypothesis No. 2 was confirmed, according to which companies located in the industrial parks of county towns represent a significant economic force in the national economy based on their corporate demographic and financial situation, furthermore hypothesis 3 was confirmed based on the obtained results, the financial situation of the enterprises is adequate, they have the conditions that can ensure the further development of the enterprises located in the industrial parks, which can only be further improved within the framework of the Modern Cities Program.

Based on the answers received in the framework of the questionnaire survey, the vision of the enterprises in the examined settlements was explored, the factors that are assessed as a competitive advantage, those that hinder them and their ability to innovate were identified using descriptive statistical analysis. The results of the primary research also provided an opportunity to examine the site selection preferences of the affected companies.

Based on the research results, hypothesis No. 4 became identifiable and proved, according to which enterprises place a special emphasis on the quality of infrastructural conditions when determining their site selection preference.

Hypothesis No. 5 was partially confirmed, as based on secondary sources it can be stated that the Hungarian economy, as a whole, is Budapest-centric, also, based on the questionnaire survey, 44% of the companies reported negative impact on their operation because of that economic structure, in addition, 23 percent of businesses believe that they could operate more efficiently in Budapest and Pest County.

The site selection characteristics identified can help in the planning of future industrial park development programs such as the Modern Cities Program industrial park development projects.

Relevant projects were identified within the framework of the cooperation agreement of the Modern Cities Program and the related support documents, and the initiatives for the development of the examined industrial parks are basically suitable for improving the development opportunities of enterprises located in the industrial parks of county cities, thus confirming hypothesis No. 6. I consider that the developments within the framework of the Modern Cities Program provide an appropriate infrastructural background for rural enterprises, especially those established in the industrial park, which may ultimately reduce the dominance of Budapest in the economy and be a way out of the one-pole economic structure that has existed for decades.

IRODALOMJEGYZÉK

1. Abonyiné Palotás J. – Ancsin G. – Aubert A. – Bánhidi M. – Erdősi F. – Farkas J. – Fodor I. – Frisnyák S. – Godó N. – Golobics P. – Hajdú Z. – Hajnal K. – Hunyadi L. – Kecskeméthy K. – Kocsis K. – Kőszegfalvi Gy. – Pap N. – Pál V. – Rechnitzer J. – Süli-Zakar I. – Tímár J. – Tóth J. – Trócsányi A. (2014): Általános társadalomföldrajz I-II, Dialóg Campus Kiadó, ISBN:9786155376436
2. Áldorfainé Czabadai L. M. – Némediné Kollár K. – Péli L. – Urbánné Malomsoki M. (2018): Regionális gazdaságtan – Oktatási segédanyag, Szent István Egyetem, 2018 http://abi.gtk.szie.hu/system/files/upload/course_material/reggazd_okt_segedanyag_2018_09vegl_0.pdf (letöltve: 2020. november 7.)
3. Antal I. (2013): A magyar villamosenergia-ipar kialakulása 1878–1895, A magyar tudománytörténeti intézet tudományos közleményei 70., ISBN 978-963-9276-99-4
4. Antalóczy K. – Sass M. (2005): A külföldi működőtőke-befektetések regionális elhelyezkedése és gazdasági hatásai Magyarországon, Közgazdasági Szemle, LII. évf., 2005. május (494–520. o.)
5. Babbie E. (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata, Balassi Kiadó Kft., ISBN: 9789635067640
6. Báger G. – Kovács Á. (2004): Privatizáció Magyarországon I. kötet, Állami Számvevőszék
7. Bajmócy Zoltán (2011): Bevezetés a helyi gazdaságfejlesztésbe, JATEPress, Szeged, ISBN: 978-963-315-039-9
8. Baranyai ZS. – Fenyves V. – Pupos T. – Takács I. – Tarnóczy T. (2013): Gazdasági elemzés /Elméleti jegyzet/, Debreceni Egyetem, AGTC, ISBN: 978-615-5183-69-0
9. Baráth E. (2004): A magyar Nemzeti fejlesztési terv, Területi statisztika, 2004. (7.(44.) évf.) 3. sz. 203. old.
10. Barta Gy. (2001): A nagyvállalatok szervezeti – tulajdoni – térbeli változásai, Tér és Társadalom 15. évf. 2001/1. 39-64. p.
11. Bartke I. (1971): Az iparilag elmaradott területek ipari fejlesztésének főbb közgazdasági kérdései Magyarországon. Budapest, Akadémiai Kiadó.
12. Bartke I. (1978): Az életszínvonal, a társadalmi-gazdasági struktúra három évtized alatti változása és az urbanizációs folyamat, Területi Statisztika 28. évfolyam 6. szám 630–637. oldal
13. Benedek, J. – Varvari, S. – Litan, C. (2019): Urban Growth Pole Policy and Regional Development: Old Wine in New Bottles?: Re-thinking Spatial Policies in Europe. Regional and Local Development in Times of Polarisation. New Geographies of Europe. Palgrave Macmillan, Singapore. pp 173-195 10.1007/978-981-13-1190-1_8.
14. Benko, G. – Barta Gy. (1992): Új ipari terek: A térbeli elhelyezkedés logikája, Tér és Társadalom, 6 (1-2), o. 101-117. doi: 10.17649/TET.6.1-2.243.
15. Bergman, E. M. – Feser, E. (1999): Industry clusters: A methodology and framework for regional development policy in the United States pp. 243-268 in: Boosting Innovation The Cluster Approach: The Cluster Approach, OECD
16. Berkecz – Kovács L. (2019): A klaszteresedési folyamatok sikerességének vizsgálata a Dél-Alföldi régió, Doktori (Ph.D.) értekezés, Szeged
17. Bertalanfy B. – Derecskei Gy. – Jakucs S. – Kaminszky L. – Kemény Gy. – Kreffly I. – Lostonfer R. – Papp B. – Rem L. – Reményi G. – Simon L. – Sivák I. – Szalai L. – Szepessy

- A. – Székely T. – Sztermen G. – Tóth P. – Váci L. – Zsamboki L. (1986): 200 éves a borsodi szénbányászat: 1786-1986, ISBN 963 02 4565 5
18. Bertényi I. – Gyapay G. (1993): Magyarország rövid története 643pp. Maecenas Könyvkiadó ISBN: 9637425810
 19. Bíró T. – Kresalek P. – Pucsek J. – Sztanó I. (2016): A vállalkozások tevékenységének komplex elemzése, Saldo Kiadó, ISBN: 9789633948514
 20. Boncz I. (2015): Kutatásmódszertani alapismeretek, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs, 2015. ISBN 978-963-642-826-6
 21. Bordáné Rabóczki M. (2012): Számviteli információk a versenyképesség szolgálatában. BCE Vállalatgazdaságtan Intézet Versenyképesség Kutató Központ, TM 72. sz. műhelytanulmány, 26., ISSN 1787-6915
http://edok.lib.unicorvinus.hu/430/1/TM72_Bordane.pdf
 22. Boudeville, J. R. (1968): L'espace et les poles de croissance. PUF, Paris
 23. Bödök Zs. (2004): Magyar feltalálók a közlekedés történetében, NAP Kiadó, ISBN 80-89032-53-2
 24. Brealey, R. – Myers, S. (2005): Modern vállalati pénzügyek, Panem Kiadó, Budapest, 1175 p., ISBN:963-545-422-8)
 25. Brounen, D. – Jong, A. – Koedijk, K. 2004: Corporate Finance in Europe: Confronting Theory with Practice; Financial Management, 33. évfolyam, 4. szám
 26. Bryan L. (2007): The new metrics of corporate performance: Profit per employee, <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/the-new-metrics-of-corporate-performance-profit-per-employee#> (letöltve: 2020. szeptember 26.)
 27. Buzás N. – Lengyel I. (2002): Ipari parkok fejlődési lehetőségei: regionális gazdaságfejlesztés, innovációs folyamatok és klaszterek, JATEPress, Szeged
 28. Chapman, K. (2009): Industrial Location. International Encyclopedia of Human Geography, 396–401. doi:10.1016/b978-008044910-4.00174-7
 29. Chikán A. – Demeter K. (2006): Az értékteremtő folyamatok menedzsmentje - Termelés, szolgáltatás, logisztika, Aula Kiadó Kft.
 30. Christofakis, M. – Papadaskalopoulos, A. (2011): The Growth Poles Strategy in Regional Planning: The Recent Experience of Greece, Theoretical and Empirical Researches in Urban Management 6 (2): pp 5–20.
 31. Csath M. (2014): A múlt hatásai és a jövő lehetőségei a gazdaság területén, Hitel folyóirat 27. évf. 2. sz., ISBN: 978-963-06-5936-9
 32. Csató K (2019): Az akadémiai közgazdasági gondolkodás formálódása a politika "bordásfalán": Időutazás az ötvenes és a hosszantartó hatvanas évekbe, IEHAS Discussion Papers No. MT-DP - 2019/18, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet
 33. Csete M. (2011): Regionális és környezetgazdaságtan, Edutus Főiskola
 34. Dalgaard, C.J. – Kaarsen, N. – Olsson, O. – Selaya, P. (2018): On Roman roads and the sources of persistence and non-persistence in development, Working Papers in Economics 722, pp 1-54, ISSN: 1403-2465
 35. Dorgai L. (2010): Vidék- és területfejlesztés 4.: A regionális politika és eszközrendszer, Nyugat-magyarországi Egyetem

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0027_VTEF4/0027_VTEF4.pdf
(letöltve: 2021.05.02.)

36. Dunning, J. H. (1980): "Toward an Eclectic Theory of International Production: Some Empirical Tests". In: *Journal of International Business Studies* 11 (1), pp. 9-31.
37. Dusek T. (2013): Thünen Elszigetelt állama: az eredeti munka, *Tér és Társadalom*, 27(3), o. 28-56. doi: 10.17649/TET.27.3.2491.
38. Egyed I. (2009): A fél évszázados múltú francia területfejlesztés (aménagement du territoire) és egy középváros bemutatása a változó paradigmák fókuszában. *Tér és Társadalom* 23. (1): 167–180.
39. Egyed I. (2016): A francia területfejlesztés változó paradigmái, doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola
40. Elliot, D. (2008): *A better way to zone. Ten principles to create more livable cities*, Washington: Island Press, ISBN: 978-1597261814
41. Ellison, G. – Glaeser, E. (1997): Geographic Concentration in U.S. Manufacturing Industries: A Dartboard Approach. *Journal of Political Economy*. 105. évf. 5. sz. 889–927. old
42. Enyedi Gy. (2012): *Városi világ*. Akadémiai Kiadó, Budapest, ISBN 978 963 05 9232 1
43. Erdős T. (1954): A marxi újratermelési elmélet lenini továbbfejlesztése, *Közgazdasági Szemle*, 1. évf. 284-299
44. Erina, I. – Satrevics, V. – Gaile-Sarkane, E. (2017): Impact of stakeholder groups on development of a regional entrepreneurial ecosystem. *European Planning Studies*. 25. 755-771. 10.1080/09654313.2017.1282077.
45. Európai Bizottság (2005): A közösség lisszaboni programjának végrehajtása, modern KKV-politika a növekedésért és foglalkoztatásért.
46. Európai Bizottság (2010): *EURÓPA 2020, Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*
47. Faludi, A. (2000): The Performance of Spatial Planning, *Planning Practice and Research*, 15:4, 299-318, DOI: 10.1080/713691907
48. Faludi, A. (2002): *European spatial planning*. Cambridge, MA: Lincoln Institute of Land Policy. ISBN: 978-1-55844-153-8
49. Faragó L. – Lux G. (2014): Kurrens portéka vagy múzeumi tárgy? Növekedési pólusok és iparági körzetek a fejlesztéspolitikában, *Tér és társadalom*, 2014. (28. évf.) 2. sz. 11-30. old.
50. Faragó L. (2019): A Modern Városok Program mint fejlesztéspolitikai rezsim helye a magyar területfejlesztési politikában, *TÉR GAZDASÁG EMBER*, 2019/2-3, 7, 181-203
51. Faragó T. (2011): *Bevezetés a történeti demográfiába I. kötet*
52. Fekete D. (2017): A Modern Városok Program elemzési lehetőségei, *Polgári Szemle*, 13. évf. 1–3. szám, 2017, 94–105., DOI: 10.24307/psz.2017.0909
53. Fekete D. (2019): A Modern városok program jelentősége a hazai városfejlődésben, *Tér és Társadalom* 33. évf., 1. szám, 2019
54. Fenyves V. – Bács Z. – Tarnóczi T. (2016): A forgótőke menedzsment jelentősége a vezetői döntésekben = Importance of circulating capital management in the managerial

- decisions, TAYLOR: gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat, 2016. (8. évf.) 1. (22) sz. 37-45. old.
55. Fenyves V. (2013): Problems with the application of conventional financial ratios in corporate risk measurement. Abstract: Applied Studies in Agribusiness and Commerce, 7: (3-4), 5-12. (ISSN: 1789-221X) (eISSN: 1789-7874)
 56. Ferguson, N. (1999): The Pity of War: Explaining World War I, ISBN: 978-0465057122, 608 old., Basic books.
 57. Fertő I. – Mohácsi K. (1997): Az élelmiszer-gazdaság versenyképességét befolyásoló tényezők, műhelytanulmány, Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, vállalatgazdaságtan tanszék
 58. Feser, E. – Renski, H. – Goldstein, H. (2008): Clusters and Economic Development Outcomes: An Analysis of the Link Between Clustering and Industry Growth. Economic Development Quarterly, 22(4), 324–344. <https://doi.org/10.1177/0891242408325419>
 59. Filep B. (2008): A nagyvárosok versenyképessége és térszervező funkciói, Doktori értekezés. Széchenyi István Egyetem, Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola: Győr
 60. Findlay, R. (1991): Comparative Advantage. In: Eatwell J., Milgate M., Newman P. (eds) The World of Economics. The New Palgrave. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1007/978-1-349-21315-3_14
 61. Fleischer T. (2001): A területfejlesztési politika és a hazai területi folyamatok alakulása a rendszerváltás óta, MTA Világgazdasági Kutató Intézet, 2001
 62. Freid M. – Holka Gy. (2011): A társadalmi-gazdasági változások néhány vonása az elmúlt 20 évben (1989–2009), Statisztikai Szemle, 89. évfolyam 1. szám 20-49.
 63. Fülepi I. – Nick G. – Várgedő T. (2018): Zászlón a digitalizáció - Ipar 4.0, Új magyar közigazgatás, 11. évf. 2. sz. / 2018
 64. G. Fekete É. – Péter Zs. – Siposné Nándori E. – Lipták K. – Hegyi-Kéri Á. (2013): Területi politikák és stratégiák, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar
 65. Gajzágó G. (2019): Modern városok programja: új fejezet a magyar várospolitikában, Tér és Társadalom, 33. évf., 3. szám, 2019 <https://doi.org/10.17649/TET.33.3.3119>
 66. Gálosi-Kovács B. – Haffner T. (2017): A területfejlesztés intézményrendszerének változása Magyarországon, Területfejlesztés és innováció 11. évf. 1. sz. 22-34. old.
 67. Garanti, Z. – Berzina, A. (2013): Regional cluster initiatives as a driving force for regional development. European Integration Studies. pp. 91-101. 10.5755/j01.eis.0.7.3677.
 68. GKI Gazdaságkutató Zrt (2003): Az EU-csatlakozás középtávú gazdasági-társadalmi hatásai Magyarországra, <https://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a569.pdf> (letöltve: 2020. november 7.)
 69. GKI Gazdaságkutató Zrt. (2014): Újraiparosítás? https://www.gki.hu/wp-content/uploads/gki/ipari_reneszansz.pdf (letöltve: 2020. december 29.)
 70. Gyarmati Gy. – Püski L. – Barta R. (2000) Magyarország a XX. században II. kötet 704pp. Babits kiadó ISBN:963-9015-08-3
 71. Gyulai L. (2011): Kis- és középvállalkozások üzletfinanszírozása, Saldo Zrt., ISBN: 9789636383800

72. Halkier, H. (2001) Regional Policy in Transition - A Multi-level Governance Perspective on the Case of Denmark, *European Planning Studies*, 9:3, 323-338, DOI: 10.1080/713666486
73. Halkovics L. (1997): A magyar malomipar története, 1850-1950, *Statisztikai szemle* 75. évf. 8-9. sz. 708-721 ISSN 0039 0690
74. Halkovics L. (1998): A közszállítás szerepe a magyar ipar fejlődésében, *Statisztikai szemle*, 1998. (76. évf.) 7-8. sz. 625-648. old.
75. Halkovics L. (2002): Hegedüs Sándor szerepe a gazdaság és a statisztika fejlesztésében (1847-1906), *Statisztikai szemle* 80. évf. 80. szám 769-783.
76. Halmai G. (1982): Az „új” gazdasági mechanizmus fejlődése — a párthatározatok és a közgazdasági irodalom tükrében, *Egyetemi Szemle*, Vol. 4, No. 4, pp. 105-115
77. Healey, P. – Williams, R. (1993): European Urban Planning Systems: Diversity and Convergence. *Urban Studies*. 30. 701-720. 10.1080/00420989320081881.
78. Herciu, M. – Ogrean, C. – Belascu, L. (2011). A Du Pont Analysis of the 20 Most Profitable Companies in the World. 2010 International Conference on Business and Economics Research, I, IACSIT Press, Kuala Lumpur, Malaysia pp. 45-48.
79. Howlett, M. (2000): “Managing the ‘Hollow State’: Procedural Policy Instruments and Modern Governance.” *Canadian Public Administration* 43 (4): 412–31.
80. Hunkár M. (2013): A kutatás módszertana /Gyakorlati jegyzet/, Debreceni Egyetem, AGTC, ISBN 978-615-5183-54-6
81. Huszti E. (2016): Hetven éves a magyar forint, *Pénzügyi szemle* 2016/4 447-445.
82. Hutkai Zs. (2013): Az uniós források felhasználásának gyakorlata, szabályozási háttere, Pro publico bono - Magyar közigazgatás: a Nemzeti Közszolgálati Egyetem közigazgatástudományi szakmai folyóirata, 2013. 3. sz. 53-74. old.
83. Imre M. (2016): Iparpolitika, iparjog, iparigazgatás Egyed István munkásságában, a kiegyezéstől az 1948-ig tartó időszak gazdaság- és iparpolitikai változásainak tükrében, PRO PUBLICO BONO – Magyar Közigazgatás, 2016/4, 84–135.
84. Isaksson, R. (2011): University Support to Regional Development - Process Based Stakeholder Management in Gotland, In: Toulon-Verona Conference - 14th International Conference on Quality and Service Sciences – ICQSS - Excellence in Services, 2011, p. 1-11
85. Isard W. (1949): The General Theory of Location and Space-Economy. *The Quarterly Journal of Economics*, 63(4), 476. doi:10.2307/1882135
86. Jia, C. – Cai, Y. – Yu, Y. – Tse, T.H. (2015). 5W+1H Pattern: A Perspective of Systematic Mapping Studies and a Case Study on Cloud Software Testing. *Journal of Systems and Software*. 10.1016/j.jss.2015.01.058. pp. 1-14
87. Johnson, D. A. (2015): Regional Planning, History of, *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition)* 2015, pp 141-145
88. Józsa V. (2017): A nagyvállalati beágyazódás vizsgálata helyi szinten három magyar nagyváros példáján, Doktori (PhD) értekezés, Szent István Egyetem, Gödöllő
89. Józsa V. (2019): A vállalati beágyazódás útjai Magyarországon. Budapest, Dialóg Campus Kiadó., ISBN: 9786155945410
90. Kaiser T. (2019): in: A modern kormányzás koncepcionális és közpolitikai keretei, Hazai és nemzetközi dimenziók, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, ISBN: 9786155945922

91. Káposzta J. – Tóth T. (2013): Regionális és vidékfejlesztési ismeretek /Elméleti jegyzet/, Debreceni Egyetem, AGTC, Debrecen, 2013, ISBN 978-615-5183-48-5
92. Káposzta J. (2007): Regionális gazdaságtan, Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar
93. Kelemen Cs. (2010): A magyar külpolitika Európa-pillére, Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Nemzetközi Kapcsolatok Multidiszciplináris Doktori Iskola, 2010
94. Keresnyei K. – Egedy T. (2015): Adalékok a kreatív gazdaság elemzéshez, Földrajzi közlemények, 2015. (139. évf.) 1. sz. 30-42. old.
95. Kollányi M. (2005): Főbb változások a magyar gazdaságban 1989-2004 között, Gazdaság és Statisztika, 17. (56.) évfolyam, 1. szám 3-15. old.
96. Komarek L. (2012): A magyar ipar makroszintű specializációjának kérdései, Ph.D. értekezés, Nyugat-Magyarországi Egyetem, Sopron
97. Koós B. (2004): A gazdaság változó térbelisége – szuburbanizációs jelenségek a rendszerváltó magyar gazdaságban, II. Magyar Földrajzi Konferencia, Szeged 2004, 1-16. http://geography.hu/mfk2004/mfk2004/cikkek/koos_balint.pdf
98. Kornai J. – Branyiczki R. (2014): A puha költségvetési korlát c. kötet 30-31. oldalán szereplő információk háttéranyaga, https://www.kornai-janos.hu/Kalligram4_demografia_pp30-31.pdf (letöltve: 2020. november 23.)
99. Kozma F. (2002): Szerkezeti mozgások a magyar gazdaságban 1970 és 1998 között, Statisztikai szemle, 80. évf. 1. sz. / 2002
100. Köves A. (2003): A KGST-kereskedelemtől az EU-csatlakozásig, A kereskedelmi reorientáció néhány főbb kérdése a rendszerváltó országokban, különös tekintettel Magyarországra, I. Kontinuitás és diszkontinuitás a külkereskedelmi kapcsolatokban, Közgazdasági Szemle, L. évf., 2003. július–augusztus (635–653. o.)
101. Központi Statisztikai Hivatal (1952): A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az ötéves népgazdasági terv harmadik évének első negyedévi végrehajtásáról, Statisztikai Szemle IV. évfolyam 4. sz. 255-260.
102. Központi Statisztikai Hivatal (2010): Szegedi Fejlesztési Pólus, <https://adoc.pub/szegedi-fejlesztési-polus.html> (letöltve: 2020. április 11.)
103. Központi Statisztikai Hivatal (2018): A kis- és középvállalkozások jellemzői, 2018, <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kkv18.pdf> (letöltve: 2020. szeptember 12.)
104. Központi Statisztikai Hivatal (2018): Helyzetkép az iparról, 2018, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jelipar/jelipar18.pdf> (letöltve: 2020. szeptember 12.)
105. Központi Statisztikai Hivatal (2018): Vállalkozások demográfiája és struktúrája (2006–2018), https://www.ksh.hu/thm/1/indi1_2_4.html (letöltve: 2020. november 23.)
106. KPMG (2017): Európai uniós fejlesztési források kkv-k számára – Kinek, mennyi, milyen céllal? https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/hu/pdf/Europai_unios_fejlesztési_forrasok_kkvk_szamara.pdf (letöltve: 2020. július 11.)
107. Kresalek P. (2005): A számviteli beszámolók elemzésének egyes elméleti kérdései. Tudástranszfer és információs társadalom. BGF tudományos konferencia a Magyar Tudomány Napja 2004. tiszteletére, 2004. november 4-5. (Megjelent: Tudományos évkönyv 2004. BGF, Budapest, 2005.) <https://docplayer.hu/6278466-Kresalek-peter-a->

szamviteli-beszamolok-elemzesenek-egy-es-elmeleti-kerdesei.html, (letöltve: 2020. november 13.)

108. Kresalek P. (2007): Mutatószámrendszerek a vállalati elemzésben, in: BGF tudományos évkönyv 2006, 138-153 p.
109. Krisztián B. (2017): Kiegyezés és bányászat, Bányászati és Kohászati Lapok – Kohászat, 2017. (150. évf.) 4. sz. 27-32. old. ISSN 0005-5670, Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület
110. Krisztián B. (2018): Bányászat hazánkban a kiegyezés után, Honismeret, 2018. (46. évf.) 1. sz. 46-50. old. ISSN 0324-7627, kiadja honismereti szövetség
111. Krugman, P. – Grosz, A. (2000) A földrajz szerepe a fejlődésben, Tér és Társadalom, 14(4), o. 1-21. doi: 10.17649/TET.14.4.604.
112. Krugman, P. (1995): Development, Geography and Economic Theory. MIT Press. Cambridge (MA).
113. Kukely Gy. (2008): A gazdaságfejlesztési célú állami és európai uniós támogatások szerepe az ipari térszerkezet formálódásában, Területi statisztika, 2008. (11.(48.) évf.) 2. sz. 111-135. old.
114. Laáb Á. (2009): Vezetői számvitel. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 164. www.kulker.hu/wpcontent/uploads/2013/03/teljeskOny_1550281.pdf. (letöltve: 2020. november 14.)
115. Lakatos A. R. (2016): „Az iparnak a tudásra, a kutatásfejlesztésre, a felsőoktatásra és a szakoktatásra kell támaszkodnia” Interjú Lepsényi Istvánnal, a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkárával, Köz-Gazdaság - Review of Economic Theory and Policy, 11(3), 73-75.
116. Lehota J. (2001): Marketingkutató az agrárgazdaságban, Mezőgazda Kiadó, 2001, ISBN: 9639358258
117. Lénárt P. R. (2005): Az ipari parkok fejlődési tendenciái és hatása a regionális és kistérségi fejlettségre, Magyar Innovációs Szövetség, 2005, Budapest
118. Lengyel I. – Kosztópulosz A. – Imreh Sz. (2002): Az ipari park fogalomköre és kategóriái. SZTE GTK, JATE Press, Szeged, p. 55-76
119. Lengyel I. – Rechnitzer J. (2002): A hazai építőipar versenyképességének javítása: klaszterek szerepe a gazdaságfejlesztésben, Régió Art Kiadó, Győr, ISBN 963 204 901 2
120. Lengyel I. (2000): A regionális versenyképességről, Közgazdasági Szemle. 12. 962-987. o.
121. Lengyel I. (2003): Verseny és területi fejlődés, térségek versenyképessége Magyarországon, JATE Press, 2003, Szeged
122. Lentner Cs. (2010): Valóban magasabb szintű gazdasági modell a magyar piacgazdaság, mint a piaci elemekkel átítatott tervgazdasági rendszer?. Heller Farkas Füzetek. 8. 10-17.
123. Lóránt K. (2017): Az Acélváros végnapjai - Hogyan semmisült meg húszezer ember munkahelye a Lenin Kohászati Művekben, Antológia Kiadó és Nyomda Kft pp. 257 ISBN: 978 615 5428 66 1
124. Luukkonen, J. (2015): Planning in Europe for 'EU'rope: Spatial planning as a political technology of territory. Planning Theory, 14(2), 174-194.
125. Magyar Értékelő Konzorcium (MÉrték) (2009): Az „Üzleti infrastruktúra fejlesztése (GVOP 1.2.)” c. értékelés, 2009,

https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regional-innovation-monitor/sites/default/files/support_measures/reports/incubators_in_hungary.pdf (letöltve: 2020. október 10.)

126. Mastop, H. (1997): Performance in Dutch Spatial Planning: An Introduction. Environment and Planning B: Planning and Design, 24(6), 807–813. <https://doi.org/10.1068/b240807>
127. Meggyesi T. (2006): Településfejlesztés, Egyetemi jegyzet, A BMGE építőmérnök kar hallgatói részére, Budapest
<http://www.urbanisztika.bme.hu/segedlet/telepulesfejlesztes-jegyzet.pdf> (letöltve: 2021.05.03)
128. Mihályi P. (2018): Rendszerváltás és elitcsere 1945 után (70 éve történt a magyarországi gyáripár államosítása)
129. Mike K. – Magyar D. – Remete Zs. – Soós S. – Szalai P. – Csité A. – Prókai O. – Szerepi A. – Ábrahám K. (2013): A felsőoktatást célzó programok értékelése, Hétfá alapítvány
130. Molnár E. – Kozma G. (2019): A debreceni gazdaságfejlesztés zászlóshajói: a városban működő ipari parkok jellegzetességei, Tér és Társadalom 33. évf., 3. szám, 2019
<https://doi.org/10.17649/TET.33.3.3188>
131. Mózes M. (2009): Trianon gazdasági hatásai, Acta Acad. Paed. Agriensis, Sectio Historiae XXXVI (2009) 177–190
132. Musinszki Z. (2014): Mit mutat a mérleg? A hányadoselemzés alapjai és buktatói, Controller Info, I. évfolyam, 2013/12., 20-26. o., II. évfolyam, 2014/1. 42-53. o., ISSN 2063 9309
133. Nábrádi A. (2010): Role of innovations and knowledge - infrastructure and institutions, Abstract: Applied Studies in Agribusiness and Commerce, 2010. (4. vol.) 3-4. no. 7-10. old.
134. Nábrádi A. – Pető K. – Balogh V. – Szabó E. – Bartha A. – Kovács K. (2009): Efficiency indicators in different dimension, Abstract: Applied Studies in Agribusiness and Commerce, 2009. (3. vol.) 1-2. no. 7-22. old.
135. Nagy Á. – Pete I. – Nagy T. (2008): Az éves pénzügyi beszámoló elemzésének fontossága, Közgazdász fórum, 11. évf. 2. sz. pp 25-36.
136. Nagy A. Sz. – Tobak J. (2016): Vállalati sikertényezők. Gradus 3:(1) p. 433-437, ISSN 2064-8014
137. Nagy B. – Udvari B. – Lengyel I. (2019): Újraiparosodás Kelet-Közép-Európában – újraéledő centrum–periféria munkamegosztás?, Közgazdasági Szemle, 66 (2). pp. 163-184. ISSN 0023-4346
138. Nagy I. (1961): A manufaktúra-ipar kialakulása Pest-Budán, Tanulmányok Budapest múltjából (1961) Akadémiai Kiadó 285-343. old.
139. Nagy V. (2018): Műszaki innováció avagy innovációelmélet, Szegedi Tudományegyetem, Mérnöki Kar (Műszaki Intézet) Szeged, 2018 ISBN 978-963-306-605-8, 122 old.
140. Nagyházi Gy. (2015): Területi folyamatok és a területfejlesztés központi és területi intézményei a visegrádi országokban, Comitatus: önkormányzati szemle, 2015. (25. évf.) 219. sz. 83-96. old.
141. Némethné Gál A. (2009): A kis- és középvállalatok versenyképessége, Doktori értekezés, Széchenyi István Egyetem, Regionális és Gazdaságtudományi Doktori Iskola
142. Nick G. – Gallina V. – Szaller Á. – Várgedő T. – Schumacher, A. (2019): Industry 4.0 in Germany, Austria and Hungary: interpretation, strategies and readiness models, 16th

IMEKO TC10 Conference “Testing, Diagnostics & Inspection as a comprehensive value chain for Quality & Safety Berlin, Germany, on September 3-4, 2019

143. Nikodémus A. (2002): A Széchenyi-Terv ipari park programjainak regionális térszerkezeti hatása, Falu Város Régió, 2002. 3. sz. 3-8. old.
144. Nyitrai F. (1997): Az ipar helyzetének alakulása 1985–1996 között, In: Magyarország a XX. században, II kötet, Babits Kiadó, Szekszárd, 2000, ISBN: 963-9015-08-3
145. O’Brien, P. – Sykes, O. – Shaw, D. (2015): The evolving context for territorial development policy and governance in Europe – from shifting paradigms to new policy approaches. *L'Information géographique*, 1(1), 72-97. <https://doi.org/10.3917/lig.791.0072>
146. Orbán H. (2009): Az Agóra - Az Agóra Pólus Program bemutatása, *Kultúra és Közösség*, XIII évfolyam, 2009. II. szám 93-98.
147. Pálinkó É. – Tóth T. (2017): Hatékony csőd és reorganizáció a hazai gyakorlatban, *Pénzügyi Szemle*, 2017/3, 326-346. old.
148. Papdi J. Á. (2009): Ipari parkok gazdasági potenciálja az Észak-alföldi régióban, *Agrártudományi Közlemények*, 2009/34 133-143
149. Parr, J. B. (1999): Growth-pole Strategies in Regional Economic Planning: A Retrospective View Part 1. Origins and Advocacy. In: *Urban Studies*, 36(7).
150. Perroux, F. (1955): Note sur la notion de poles croissances. *Economic Appliquee*, 1 & 2, pp. 307-320 (Translated by Mette Monsted, (1974)).
151. Peters, G. (2005): The Problems of Policy Problems. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practise*, Vol. 7, No. 4. 349–370.
152. Péti M. (2011): A területi tervezés és fejlesztés a fenntarthatóság jegyében & stratégiai környezeti vizsgálatok földrajzi szemlélettel, *Földrajzi tanulmányok VII*, JATE Press, Szeged, ISBN 978-963-315-024-5
153. Platt D. (2003): *Land use and society*, Washington: Island Press., ISBN: 978-1610914543
154. Porter, M. E. (2000): Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy, *Economic Development Quarterly*, 14(1), 15–34. doi:10.1177/089124240001400105
155. Psogorgios, N. – Metaxas, T. (2016): “Porter vs Krugman”: History, Analysis and Critique of Regional Competitiveness. *Journal of Economics and Political Economy*. 3. doi:10.1453/jepe.v3i1.657.
156. Pucsek J. (2013): Pénzügyi és számviteli kontrolling, *Digitális Tankönyvtár*. https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_e7_penzugyi_es_szamviteli_kontrolling_scorm/a_vagyoni_helyzet_atfogo_elemezese_mutatoszamokkal_YFoye1BfPEHbITJu.html (letöltve: 2020. november 14.)
157. Raposa L. B. (2014): Online kérdőívek szerkesztése a gyakorlatban, In: *Gyakorlati adatelemzés*, Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar, Pécs, ISBN 978-963-642-682-8
158. Rechnitzer J. – Smahó M. (2011): *Területi politika*, Akadémiai Kiadó, ISBN: 978 963 05 9829 3
159. Rédei M. – Jakobi Á. – Jeney L. (2002): Regionális specializáció és a feldolgozóipari tevékenység változása. *Tér és Társadalom*. XVI. évf. 4. sz. pp. 87-108.
160. Rochefort, D. A. – Cobb, R. W., (1994): *The Politics of Problem Definition* (Lawrence, KS: University, Press of Kansas). ISBN: 978-0700606474

161. Ruttkay É. (1998): A területfejlesztés finanszírozási rendszere az EU csatlakozás tükrében, *Tér és Társadalom* 11. évf. 1998/1-2. 13-37. p.
162. Sajtos L. - Mitev A. (2009): SPSS Kutatási és adatelemzési kézikönyv. Alinea Kiadó, Budapest, 404. (ISBN 978-963-9659-08-7)
163. Salamin G. (2021): A tervezés változó formái az új governance korában - A területi és várostervezés 21. századi európai átalakulási trendjei, *Századvég*, 2021. 1. szám, pp. 57-100
164. Salamon, L. M. (2002): *The Tools of Government: A Guide to the New Governance*. Oxford, UK: Oxford University Press., ISBN: 978-0195136654
165. Sápinié Duduk I. (2016): Vállalati versenyképességi tényezők az üzleti tevékenységben, *E-Conom*, 2016. (5. évf.) 2. sz. 77-93. old. ISSN 2063-644X, DOI: 10.17836/EC.2016.2.077
166. Sápinié Duduk I. (2017): Üzleti teljesítmény és versenyképesség a nagyvállalati versenyelőnyök és versenyhátrányok pénzügyi összefüggésében, Doktori (PhD) értekezés. Debreceni Egyetem
167. Sárközi Z. – Szilágyi G. – Gáspár F. (1988): Fegyvergyár története, 1891-1948 = *Geschichte der Waffenfabrik, 1891-1948 Tanulmányok Budapest múltjából* 22. sz. 375. old.
168. Scandizzo P. (2001): Financing Technological Change, Conference: UNIDO Global Forum on Management of Technology: Focus on the Arab Region Focus on the Arab Region At: Vienna, Austria, 10.13140/2.1.1931.2966
169. Schroeder, R. G. (1993): *Operations Management: Decision Making in the Operations*, New York: McGraw – Hill, ISBN: 9780072362909
170. Sebők B. (2009): Az Alföld iparosítása – Szolnok megye példáján (1950-1970) Esettanulmány, Ph.D. értekezés, Szeged
171. Shaw, D. – Sykes, O. (2004): The concept of polycentricity in European spatial planning: reflections on its interpretation and application in the practice of spatial planning, *International Planning Studies*, 9:4, 283-306, DOI: 10.1080/13563470500050437
172. Simon J. (2016): Kutatás-módszertani trendek a marketingben, *Vezetéstudomány*, 2016. (47. évf.) 4. sz. 54-62. old.
173. Stead, D. (2021): Conceptualizing the Policy Tools of Spatial Planning. *Journal of Planning Literature*. March, pp. 1-15 <https://doi.org/10.1177/0885412221992283>
174. Szabó F. (2011): Klaszterek Magyarországon, mit hoz a jövő?, *A Virtuális Intézet Közép-Európa kutatására közleményei*. - III. évf. 1-2. sz. (No. 5-6.) 277-287.
175. Szabó G. (1997): *A duális képzés rendszere és a projekt orientált képzés kapcsolata*. Budapest: Kandó Kálmán Műszaki Főiskola,
176. Szabó T. (2019): in: *A modern kormányzás koncepcionális és közpolitikai keretei, Hazai és nemzetközi dimenziók*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019, ISBN: 9786155945922
177. Szakács S. (1994): “A ‘Kádár-Korszak’ Gazdaságtörténetének Főbb Jellemzői.” *Társadalom És Gazdaság Közép- És Kelet-Európában / Society and Economy in Central and Eastern Europe*, vol. 16, no. 5, 1994, pp. 188–194.
178. Szerb L. (2017). A vállalkozói ökoszisztéma Magyarországon a 2010-es években – helyzetértékelés és szakpolitikai javaslatok. *Vezetéstudomány / Budapest Management Review*. 48. 10.14267/VEZTUD.2017.06.01., 2-14 old.

179. Szijártó N. (2012) Hogyan lett az iparpolitikából vállalkozáspolitiká? Magyar alkalmazkodás az Európai Unió struktúrapolitikájához (ipar- és vállalkozáspolitikájához) - tanulmányok. Köz-gazdaság, 7 (4). pp. 33-49.
180. Szokolszky Á. (2004): Kutatómunka a pszichológiában. Metodológia, módszerek, gyakorlat, Osiris Kiadó, 2004, ISBN:9789633896822
181. Szűcs I. – Nagy A. Sz. (2015): A projektmenedzsment gyakorlata. Debreceni Egyetem ISBN 978-615-80290-9-4
182. Szűcsné Markovics K. (2013): A beruházások döntés-előkészítési folyamatának és módszereinek empirikus vizsgálata a hazai feldolgozóipari vállalatok körében, Doktori (PhD) értekezés. Miskolci Egyetem
183. Tabiczky Z. (1972) A Magyar Vagon- és Gépgyár története: 1896-1945
184. Tarnóczy T. (2015): Pénzügyi kimutatások elemzése, in: Alapvető pénzügyi és számviteli ismeretek a gyakorlatban, Center-Print Nyomda, Debrecen, ISBN 978-615-80290-5-6
185. Tóth J. (2008): Az Ipari Park Program főbb jellemzői, fejlődési szakaszai, Magyar Tudományos-Techológiai és Ipari Parkok Szövetsége, 2008
186. Tóth T. – Káposzta J. (2011): Térségi tervezés és programozás, Egyetemi tankönyv, Keszthely, 2011
https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/8200/tersegi_tervezes_es_programozas.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltve: 2021.05.02.)
187. Tóth T. (2011): Területfejlesztés, Szent István Egyetem
https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0019_Teruletfejlesztes/2010-0019_Teruletfejlesztes.pdf (letöltve: 2021.05.02.)
188. Tödtling-Schönhofer, H. – Davies, S. (2013): Regional strategies for industrial areas, European Parliament
https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/regi/dv/pe495848/_pe495848_en.pdf (letöltve: 2021. 05.02.)
189. Tőkés T. (2013): A francia és a magyar területfejlesztés összehasonlító vizsgálata- Területfejlesztés és regionalizáció Franciaország és Magyarország példáján, Debreceni Egyetem, Földtudományok Doktori Iskola Egyetemi doktori (PhD) értekezés
190. Van Assche, K. (2008): ‘Amenez-nous les citoyens et incluez-les!’ Les chemins tortueux de la participation citoyenne dans les theories et les pratiques de l’urbanisme contemporain, in M. Hubert, F. Delmotte, Eds. La cite administrative de l’etat a la croisee des chemins. Des enjeux pour la ville et l’action publique a Bruxelles, Brussels: 279-298
191. Van Lierop, Christiaan (2020): A renewed territorial agenda for the EU, European Parliamentary Research Service
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659390/EPRS_BRI\(2020\)659390_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659390/EPRS_BRI(2020)659390_EN.pdf) (letöltve: 2021.05.03.)
192. Van Voorhis, K.R. (1981) “The DuPont Model Revisited: A Simplified Application to Small Business” Journal of Small Business Management, 19(2), p.45-51.
193. Varga Z. (2018): Az Új Gazdasági Mechanizmus elfeledett sikertörténete: a termelősövetkezeti szektor, Betekintő 2018/2, 68-78
194. Vasa László (2010): Egy lehetséges kitörési pont: Innovatív vállalkozói környezet, Harvard Business Review, 2010. (12. évf.) 5. sz. 34-41. old.
195. Vasa László (2020): A körforgásos gazdaság koncepciója: jövőbemutató trend vagy visszatérés az alapokhoz? Valóság, 2020. (63. évf.) 3. sz. 1-12. old.

196. Vasvári Bálint – Mayer Gábor – Vasa László (2020): A tudományos és innovációs parkok szerepe a tudásgazdaság és az innovációs ökoszisztéma fejlesztésében, Tér Gazdaság Ember, 2020. (8. évf.) 2. sz. 95-107. old.
197. Veres L. (2017): A telephelyválasztás aktuális kérdései, Közép-Európai Közlemények, 10(2), 33-43.
198. Virtudes, A. (2016): 'Good' Governance Principles in Spatial Planning at Local Scale, Procedia Engineering, Volume 161, 2016, Pages 1710-1714, ISSN 1877-7058, <https://doi.org/10.1016/j.proeng.2016.08.650>.
199. Vonyó J. (2019): Trianon árnyékában, A magyar gazdaság és társadalom strukturális problémái a két világháború között, Kronosz Kiadó, Pécs,
200. Waterhout, B. (2008): The institutionalisation of European spatial planning, Delft University of Technology, 245p. ISBN 978-1-58603-882-3
201. Yong, J. Y. – Klemes J. J. – Friedler F. – Varbanov P. S. – Deák Cs. (2018): The Chemical Industry in Hungary, Chemical Engineering Progress, American Institute of Chemical Engineers
202. Yves, J. – Baudelle, G. (2008): L'Europe – aménager les territoires, Armand Colin, Paris, 2009, 424 p.

Internetes források, jogszabályok, minisztériumi anyagok:

1. CSIMarket (2020): Total Market Return On Equity Statistics, S&P 500 https://csimarket.com/Industry/industry_ManagementEffectiveness.php?&hist=4 (letöltve: 2020. december 5.)
2. Ecostat Kormányzati Gazdaság- és Társadalom-stratégiai Kutató Intézet (2008): A versenystatisztika adatbázis módszertana, https://www.gvh.hu/pfile/file?path=/gvh/versenykultura_fejleszt/es/archivum/versenystatisztika/vkk_versenystat_modszertan_2003.pdf&inline=true (letöltve: 2020 október 17.)
3. Forbes (2019): Europe's Largest Public Companies 2019: Trade Tension Batters European Carmakers, <https://www.forbes.com/sites/jonathanponciano/2019/05/15/europes-largest-companies-2019/#3928e8dc7853>, (letöltve: 2020. május 11.)
4. Gazdasagfejlesztés.gov.hu (2018): Újabb hat klaszter vehette át az Akkreditált Klaszter címet jelentő oklevelet <http://gazdasagfejlesztés.gov.hu/hirek/ujabb-hat-klaszter-vehette-az-akkreditalt-klaszter-cimet-jelento-oklevelet> (letöltve: 2020. április 11.)
5. Gazdasági és Közlekedési Minisztérium (2007): A kis- és középvállalkozások fejlesztésének stratégiája; http://www.terport.hu/webfm_send/2733 (letöltve: 2019. március 16.)
6. Gazdasági Minisztérium (2001): Az ipari parkok tíz éves fejlesztési programja. Széchenyi Terv, Gazdasági Minisztérium, Budapest.
7. K-blog (2020): Lassan teljesülnek az orbáni ígéretek, harmadánál jár a Modern Városok Program https://k.blog.hu/2020/08/11/mvp_891 (letöltve: 2020 szeptember 5.)
8. Kormany.hu (2016): A jövő évi költségvetésben az ideinél több jut beruházásokra, <https://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/allamhaztartasert-felelos-allamtitkarsag/hirek/a-jovo-evi-koltsegvetesben-az-ideinel-tobb-jut-beruhazasokra> (letöltve: 2020. szeptember 19.)

9. Kovács K. F. (2016): Tájékoztató a Magyarországon működő ipari parkok helyzetéről, Szántó és Társa 2016, http://www.szantoestarsa.hu/uj/templates/dokumentumok/280_08-06-11.pdf (letöltve: 2020. július 18.)
10. Központi Statisztikai Hivatal (2019): Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2019. január 1., http://www.ksh.hu/docs/hun/hnk/hnk_2019.pdf (letöltve: 2020. november 23.)
11. Központi Statisztikai Hivatal (2020): A 15–64 éves népesség gazdasági aktivitása nemenként (2009–), https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_mef002.html (letöltve: 2020. szeptember 12.)
12. Központi Statisztikai Hivatal (2020): Munkanélküliségi ráta, https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_qlf027g.html (letöltve: 2020. szeptember 12.)
13. Központi Statisztikai Hivatal (2021): A regisztrált vállalkozások száma megye és régió szerint, havonta, https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0063.html (letöltve: 2021. április 26.)
14. Központi Statisztikai Hivatal (2021): A vállalkozások teljesítménymutatói létszámkategória szerint, https://www.ksh.hu/stadat_files/gsz/hu/gsz0017.html (letöltve: 2021. április 26.)
15. Magyar Nemzeti Bank (2020): Éves átlagos devizaárfolyamok forintban <https://www.mnb.hu/letoltes/hu0301-arfolyam.xls> (letöltve: 2020. szeptember 13.)
16. Magyar Nemzeti Bank (2021): A likviditási és finanszírozási kockázatokat kezelő eszközök <https://www.mnb.hu/penzugyi-stabilitas/makroprudencialis-politika/a-makroprudencialis-eszkoztaar/a-likviditasi-es-finanszirozasi-kockazatokat-kezeleszkozok> (letöltve: 2021.05.04)
17. Nemzetgazdasági Minisztérium (2011): Új Széchenyi terv, a talpraállás, megújulás és felemelkedés fejlesztéspolitikai programja
18. Nemzetgazdasági Minisztérium (2011): Új Széchenyi terv, a talpraállás, megújulás és felemelkedés fejlesztéspolitikai programja
19. Nemzetgazdasági Minisztérium (2016): Irinyi Terv, az innovatív iparfejlesztés irányainak meghatározásáról <https://www.kormany.hu/download/d/c1/b0000/Irinyi-terv.pdf> (letöltve: 2020. március 14.)
20. Netjogtár (2019): 1836. évi XXV. törvénycikk az Ország köz-javát és kereskedését gyarapító magányos vállalatokról, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=83600025.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D27> (letöltve: 2019. március 9.)
21. Netjogtár (2019): 1868. évi XLIV. törvénycikk a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86800044.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D28> (letöltve: 2019. március 9.)
22. Netjogtár (2019): Magyar joganyagok - 1868. évi XXXVIII. törvénycikk - a népiskolai közköztetés tárgyában, <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=86800038.TV&targetdate=&printTitle=1868.+%C3%A9vi+XXXVIII.+t%C3%B6rv%C3%A9ny+cikk&referer=1000ev> (letöltve: 2019. március 9.)

23. Netjogtár (2019): Magyar joganyagok - 1872. évi VIII. törvénycikk - az ipartörvény, <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87200008.TV&targetdate=&printTitle=1872.+%C3%A9vi+VIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev> (letöltve: 2019. március 9.)
24. Netjogtár (2019): Magyar joganyagok - 1907. évi III. törvénycikk - a hazai ipar fejlesztéséről, <https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=90700003.TV&targetdate=&printTitle=&referer=1000ev> (letöltve: 2019. március 9.)
25. Netjogtár (2020): 1418/2016. (VII. 29.) Korm. határozat a Modern Városok Program keretében végrehajtandó fejlesztések megvalósításáról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A16H1418.KOR&txreferer=00000001.txt> (letöltve: 2020. szeptember 12.)
26. Netjogtár (2020): 1990. évi C. törvény a helyi adókról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99000100.tv> (letöltve: 2020. szeptember 26.)
27. Netjogtár (2020): 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0400034.tv> (letöltve: 2020. augusztus 8.)
28. OPTEN Kft. (2020): OPTEN: adat, információ, szakértelem, <https://www.opten.hu/files/download/c89a7f0a085d41e> (letöltve: 2020 szeptember 12.)
29. Palyazat.gov.hu (2010): Pólus Program: 148 milliárd gazdaságfejlesztésre https://www.palyazat.gov.hu/polus_program_148_milliard_gazdasagfejlesztésre (letöltve: 2020. április 11.)
30. Rakusz L. (2000): Ipari Parkok 1994-2000. Ipari Parkok Egyesülete, Budapest. <http://www.ipe.hu/wp-content/uploads/IPARI-PARKOK.pdf> (letöltve:2020. május 9.)
31. Térport (2020): Megyei jogú városok, <http://www.terport.hu/telepulesek/telepulestipusok/megyei-jogu-varosok> (letöltve 2020.11.14)

SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

1. **Kun, G.:** A foglalkoztatotti létszám alakulása az Észak-Alföldi régió megyeszékhelyeinek ipari parkjaiban a COVID19 pandémia időszakában
Debreceni Szemle, 1, 15-25, 2021. ISSN: 1218-022X
2. **Kun, G.:** Review of industrial parks located at the county towns of the Northern Great Plain Region. Network Intelligence Studies. 8 (16), 141-155, 2020. EISSN: 2344-1712.
3. **Kun, G.:** Industry development policies in the Austro-Hungarian Empire, in focus Hungary's industry from the Austro-Hungarian compromise to the World War 1. SEA: Practical Application of Science. 7 (19), 55-64, 2019. EISSN: 2360-2554.
4. **Kun, G.:** Vállalkozási hajlandóság a Debreceni Egyetem hallgatói körében. International Journal of Engineering and Management Sciences. 3 (3), 181-194, 2018. EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2018.3.15>.
5. Nagy, A. S., **Kun, G.**, Fenyves, V.: Franchise from family business? Network Intelligence Studies. 4 (7), 85-91, 2016. EISSN: 2344-1712.

Konferenciaközlemények (1)

6. Nagy, A. S., Tobak, J., **Kun, G.:** Családi vállalkozás fejlesztése franchise rendszerben. International Journal of Engineering and Management Sciences. 2 (4), 390-400, 2017. EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2017.4.31>.

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (1)

7. **Kun G.**, Nagy A. Sz., Hanazawa S., Takahashi M., Inubushi K.: Methane emission from Matsuo rice paddy field in light of different fertilizers, costs, profit and carbon credit Agrártudományi Közlemények. 69, 9-13, 2016. ISSN: 1587-1282.
DOI: <http://dx.doi.org/10.34101/actaagrar/69/1781>

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: Az ipartámogatások alakulása 1868-1906 között	6
2. táblázat: Foglalkoztatottság jellemzői (ezer fő) 1896–1920 között	7
3. táblázat: A Magyar Királyság ipartelepeinek jellemző statisztikai adatai.....	8
4. táblázat: Ipartelepek, alkalmazottak és termelési érték fejlődése 1921-1943 között	11
5. táblázat: Az ipari termelés ágazati szerkezete 1950-1967 között (%).....	13
6. táblázat: Az ipar ágazati szerkezete 1985–1994 között (ipar összesen = 100%)	15
7. táblázat: Az ipari szervezetek száma Magyarországon 1989-1995 között.....	18
8. táblázat: Európa legnagyobb vállalatai, 2019.....	21
9. táblázat: Az Ipari Park program adatai 1997-2005 között.....	24
10. táblázat: Akkreditált klaszterek Magyarországon	37
11. táblázat: Mikro-, kis- és középvállalkozások kategóriájának meghatározása a disszertáció során ..	59
12. táblázat: MNB EUR-HUF éves átlag árfolyam.....	60
13. táblázat: A DuPont modell alapján elemzésre került mutatók	63
14. táblázat: A vállalkozások regionális megoszlása a teljes adathalmaz és a minta esetében	67
15. táblázat: A vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása a teljes adathalmaz és a minta esetében	67
16. táblázat: A Modern Városok Program együttműködési megállapodásai	70
17. táblázat: A vizsgálat alá vont ipari parkok számának megoszlása régióként	71
18. táblázat: A vizsgálat alá vont ipari parkok száma a megyei jogú városokban	72
19. táblázat: A kutatás során azonosított ipari parkok főbb adatai.....	73
20. táblázat: A vizsgált vállalkozások alapítási éve, és jogi formáinak megoszlása	75
21. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások jogi formájának megoszlása.....	76
22. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása	76
23. táblázat: A telephellyel rendelkező vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása régióként.....	77
24. táblázat: Működő vállalkozások számának alakulása régióként 2015-2018 között	78
25. táblázat: Regisztrált társas vállalkozások száma országosan, és a MJV ipari parkjaiban	79
26. táblázat: Megszűnő vállalkozások száma régióként 2015-2019 között	80
27. táblázat: Új vállalkozások túlélési rátája	80
28. táblázat: A vizsgált működő vállalkozások méretkategóriánkénti megoszlása.....	81
29. táblázat: A vizsgálat alá vont vállalkozások foglalkoztatotti létszáma évenként	81
30. táblázat: A megyei jogú városok népessége, és az ipari parkokban telephellyel rendelkező vállalkozások foglalkoztatotti létszáma	82
31. táblázat: DuPont elemzés mutatói nemzetgazdasági áganként	85
32. táblázat: DuPont elemzés mutatói méretkategóriánként	87
33. táblázat: DuPont elemzés mutatói évenkénti bontásban	88
34. táblázat: DuPont elemzés mutatói régióként	89
35. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT nemzetgazdasági áganként	90
36. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT méretkategóriánként	91
37. táblázat: EBIT margin és az egy foglalkoztatottra jutó EBIT régióként	91
38. táblázat: Likviditási mutatók nemzetgazdasági áganként	93
39. táblázat: Likviditási mutatók méretkategóriánként	94
40. táblázat: Likviditási mutatók régióként	94
41. táblázat: Forgási sebesség mutatók nemzetgazdasági áganként.....	95
42. táblázat: Forgási sebesség mutatók méretkategóriánként	96
43. táblázat: Forgási sebesség mutatók régióként	97
44. táblázat: A vállalkozások teljesítménymutatói létszámkategória szerint	97
45. táblázat: A 2019.- évben működőként azonosított vállalkozások és a visszaküldött kérdőívet kitöltött vállalkozások megoszlásának összehasonlítása.....	101

46. táblázat: A vállalkozások jövőképe.....	103
47. táblázat: Akadályozó tényezők sorrendje súlyozott pontszámuk alapján	106
48. táblázat: Vállalkozások sikeressége önértékelés és földrajzi elhelyezkedés alapján	107
49. táblázat: Exportáló vállalkozások aránya a kérdőívet kitöltött vállalkozások között.....	108
50. táblázat: Tőkeforrás méretkategória szerint	110
51. táblázat: Innovációt végző vállalkozások aránya	110
52. táblázat: Milyen versenyelőnye van az ön vállalkozásának versenytársaihoz képest?	112
53. táblázat: Infrastrukturális feltételek értékelése súlyozott pontszám alapján	115
54. táblázat: Szolgáltatási feltételek értékelése súlyozott pontszám alapján.....	116
55. táblázat: A Modern Városok Program fejlesztési területei	123
56. táblázat: A Modern Városok Program fejlesztéseinek státusza, 2020	124
57. táblázat: A Modern Városok Program projektjeinek megoszlása régióként	125
58. táblázat: A Modern Városok Program ipar- és vállalkozásfejlesztési, illetve ipari park fejlesztési projektjei városonként.....	126
59. táblázat: A Modern Városok Program ipari- és vállalkozásfejlesztési projektjei	127
60. táblázat: A Modern Városok Program ipari park fejlesztési projektjei	128

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: A pólus program által meghatározott pólus városok.....	36
2. ábra: Klaszterek fejlődési struktúrája, kategorizálása	36
3. ábra: Az Irinyi terv prioritásai.....	45
4. ábra: A kutatómunka felépítése.....	55
5. ábra: Kiterjesztett DuPont analízis modell.....	62
6. ábra: A régiók, térségek és városok versenyképességének piramis-modellje	68
7. ábra: A telephelyválasztás hierarchikus döntési rendszere	69
8. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások alapításának éve	100
9. ábra: A válaszadók régiónkénti telephely megoszlása	100
10. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások megoszlása nemzetgazdasági ág szerint.....	101
11. ábra: Családi vállalkozásként működő cégek aránya	102
12. ábra: Vállalkozások fejlődését gátló tényezők I.	104
13. ábra: Vállalkozások fejlődését gátló tényezők II.	106
14. ábra: Budapest centrikus magyar gazdaság milyen hatással van vállalkozása működésére?.....	108
15. ábra: Jellemzően hova értékesíti termékeit vagy szolgáltatásait?	109
16. ábra: A végrehajtott innovációk kategóriáinak megoszlása	111
17. ábra: A kérdőívet kitöltő vállalkozások versenyelőnye.....	111
18. ábra: Melyik évben telepedett le ipari parkjában?.....	113
19. ábra: Telephelyválasztás főbb szempontjai.....	113
20. ábra: Infrastrukturális feltételek értékelése Likert-Skálán	114
21. ábra: Szolgáltatási feltételek értékelése Likert-Skálán.....	115
22. ábra: Telephely költöztetési hajlandóság, jobb feltételekkel elérhető telephely esetén	117
23. ábra: Telephely költöztetési hajlandóság rádiusza	117
24. ábra: Telephely költöztetés célpont megyéje térképen.....	118
25. ábra: Telephely kiválasztásának megyéje	119
26. ábra: A vállalkozás jobban működne Budapesten, mint „vidéken”?	119
27. ábra: A megkérdezett vállalkozások informáltsága a Modern Városok Programról.....	121
28. ábra: A megkérdezett vállalkozások véleménye a Modern Városok programról a vállalkozások jövőjére nézve	122
29. ábra: A megkérdezett vállalkozások fejlesztési várakozásai a Modern Városok Programot illetően	122
30. ábra: Infrastruktúra fejlesztések kategóriáinak megoszlása	124